
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<https://books.google.com>

S

S
29
A
4862

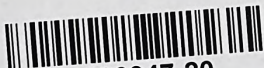
C.2

הספריה הלאומית

S 29 A 4862

אפרתי, דוד טבלי,
ספר תולדות אנשי שם :

C.2

1300947-20

W-X

60984 81800

ספר תולדות אנשי שם

כתוב זאת זכרון בספר, דור ישרים, זרע צדיקים, תולדות נאוני
ישורון, עומרי ישראל בתפארה, בניהם וצאצאיהם לבית אבותם,
כן לתת שם ושארית למפעלי עלילותיהם וקורות ימי חייהם,
לתפארת כל בית ישראל, ונס להתנוסס בקרב עמם.

הכל כאמור בשער השני באר היטב.

ונלוה אליו גם ספר דברי דוד, פרפראות לחכמה,
מאמרים מפולפלים ומחוכמים כמוב טעם.

נחת ונחרט בעט סופר מהיר, מידי חכם וסופר, איש האשכולות,
גפן אדרת, איש אפרתי ממע לתפארת, מן הרמתיים,
נודע לתהלה בין החיים. הרב הנאון המפורסם
מהר"ר דוד טעבלי האפרתי נ"ו, מן' הראדאק הויזשעפסק.
ממנז ספר מגדול דוד, המכיל נקדט כרם דוד, ואהל דוד.
בסס חלקים, וית רענן, שמן המר, שושנים לדוד,
אהבת דוד טעבלי, ילקוט דוד.

ווארשא

ברפוס ר' יצחק גאלדסמאן נ"י.

שנת תרל"ה לפ"ק

ТОЛДАСТЬ АНШЕ ШЕМЪ

Сочинение Раввина Т. Шапата

изъ г. Городокъ, Витебской губ.

ВАРШАВА.

Въ Типографіи И. Гольдмана,

Муравьевская № 24.

1875.

Дозволено Цензурою
Варшава 3 (15) Февраля 1875 г.

ספר

תולדות אנשי שם

חלק ראשון

בו יבואו תולדות גאוני עולם משושי דוד גו"נ זי"ע,
למשפחותם לבית אבותם, ותולדותיהם צאצאי מעיהם כיוצא בהם.

יכונה בשם

ארזי אל

ברוך אתה בצאתך
שיחיו צאצאי מעיד כמותך
(כי יע קו')

ואחריו יבוא בימים לא ימשכו בעזרתו יתברך גם אחידו הגדול

חלק שני

המספר קורות ימי חייהם [האבות והבנים גם יחד] בצבא ימי חיי חלדם ע"פ הארמיה.
ספרותם ומעלליהם בעולם המפעל וההגיון.

בשמו יקרא

פרחי תמרים

כל אלה חברו יחדו מאתי. ענף אחד מאילן היחס הגדול, הצעיר למשפחתי ובית אבי.

דוד מעבלי בן איש אפרתי

אאמ"ר גאון נזיר, עשרת תפארת, הרב הנ' החכם וצדיק המפורסם
לשם תפארת בסוד ישרים, ונודע בעבודתו התמה ויראתו הק' בשערים.
מ"ה אברהם איש אפרתי וצוקללה"ה, מ"כ בק' מערעץ במסבי ווילנא.

ווארשא

ברפוס ר' יצחק גאלרמאן נ"י.

שנת הוא ספר זכרון לפ"ק

שיל"ת

צדיק כַּתְמֵר יִפְרַח כְּאַרְזוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁגֶּה :

(תהלים צ"ב)

(עיין הענין דף כה' וב"צ דף פ:)

דַּרְשׁ ר' חייא בר לולייני מאי דכתיב צדיק כַּתְמֵר
יִפְרַח כְּאַרְזוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁגֶּה אם נאמר תמר למה
נאמר ארז וכו'. אלו נאמר תמר ולא נאמר ארז
הייתי אומר מה תמר אין גועו מחליף אף צדיק אין
גועו מחליף לכך נאמר ארז. אלו נאמר ארז ולא
נאמר תמר הייתי אומר מה ארז אינו עושה פירות
אף צדיק אינו עושה פירות לכך נאמר תַּמְרֵךְ
וְנֹאמַר אֲרָז (ועי' בתפלות דוד מגאון עוזנו מלבי"ם
שליט"א, וחכם יוסף לקח) (*).

מִפְנֵי מה אקיש צדיק לתמר. מה תמר כיון דגורין
ליה לא סליק עד זמן סגיא אוף הכי הצדיק
כיון דאתאביד מעלמא לא סליק אחר תחותיו עד
זמן סגיא כו' :

כְּאַרְזוֹ בְּלִבְנוֹן יִשְׁגֶּה. מה ארז עילאה על כולא אוף
הכי צדיק עילאה על כולא וכולא יתבי תחותיו:
(זוטר פרשת לך) :

(*) מדי דברי אעיר מה שנגמרה דילן המכר חיתא עשרה ארזים כו'
ובגמ' ירושלמי כעובד (פ"ז ס"ט) חיתא כ"ד ארזים כו' עיי"ש וז"ע.

S. 29V 4862

4 14

ראש דבר

הצע'ם לאי'ם, ר' חוקי' ר' יעקב בר אחא ר' יוסי בשם ר' יוחנן לעולם לא יהא הפסוק הזה
 זו מתוך פיה ה' נבואות עמנו משגב לנו אלהי יעקב סלה (תהלים מז). ר' יוסי
 בר אבין ר' אבהו בשם ר' יוחנן וקבירא, ה' נבואות אשרי אדם בנטח בך (תהלים פו). ר' חוקי'
 בשם ר' אבהו יח'ר מלפניך ה' או'א שתצילני משעות הצלפות הקשות והרעות היוצאות
 ומתרגשות לבוא לעולם. (תלמודא דמערבא דברכות פ"ה ה"א):

אמנם כן מיום רבו המחזרים, כלו יודעי פגיעה, ספק תמה כל הגה מפי המחוקקים ומושגי
 שבט סופר במבוא ספריהם. כי מניינתו רשיון לחקוק דברים, מעת החלו לחרוט אמרים,
 אחרי נפסק רמקאות חבל הגאונים, מימות הר"ף והלאה, כל חובר חזר, ומדבר דבר, אם טוב
 ואם רע, נפגשו בשער נכב נגדה נא כל עם ה' מקדם אמרים, פתח שער ספרו, אוחז בכנף
 מעיל הא' מני אלף הבא לשקוד על דלתותיו ויחזק בו לעצרו מכלי חת לו סור מזה, עד אם
 דברו דבריו אלו. זה יפתח במשל פיו מה ראה על זה ומה הגיע על ככה להיות מורס מעם,
 לעמוד גם להתנוסס ולמזפת בקרב ישראל, וזה ידבר במליצה וישיר שיר, וכא"ל יתראה בכחותיו
 אם מעט ואם הרבה, החרף יעלה הרים ירד בקעות בפלוליו יכון הרים וגבעות גבוהים
 ותלולים ועליו הר החר, הר-חורף", לעומתו הבקי יריק שקי בקיאות ויראה את כל בית
 נכחתו, יצור חמרים חמרים בקיאות ויכל אותם לעיני השמש הרים בצורות, ישים בשמים מעלותיו
 מעטיל לעלות ההרה, הר-סיני" כולו עשן, קנקן חדש מלא יסן טשן וגבוותו מלחות, עינים"
 מסביב לו. נכחם החוקר, יוכר בחקירותיו, הכחם בחכמתו, הירא ביראתו, אלו ואלו חן ספרם
 על ספריהם (בדמותם אשר הכל עשו יפה בעתו, ע"ד מאמר רז"ל (ברכות מג): בפי רב זוטרא
 ח"ר שכא"ל ייפה לו הקב"ה אומנותו בפניו) יפארו את מעשה ידיהם, יחללו בשערים מעשיהם,
 ויתפארו בנכר מעשיהם. הכותשים והענוים שבהם יתנו כבוד לתולדיהם ויתלו מעשיהם באין גדול
 וזאת אבותיהם. ואחרי אשר כה וכה שנים כבירים עפרו, שמעות חלפו ויזכות נגזו, ועשות
 ספרים הרבה אין קץ. הימים כלים ומחזרים לא יכלו, הסופרים לא ייעפו, גם המדפיסים כל
 ייגעו, ואך נהפוך הוא יום יום יתרבו המחזרים וישתנו ההתנלות וההקדמות, המשלים והמליצות,
 השירים והמידות, הפלפולים והבקיאות, כי ה' הטובה עלינו עד אשר דדורנו זה מעת הלבנות
 נתמעטו, הגאונים התרבו, והמאורות הגדולים הם כטובים בלילה, וכל אחד חזפים ספר.
 וגם ערב רב עליהם אדם ורוח הזמן וסערת הדור בסופת החופש העלה לנו מחזרים כארצה ויפרו
 וישארו למיניהם גם, "מינים" ממינים שונים על דגליהם חומים. ולעבר נצטט ונעיתם פונים,
 וירבו ויעצמו במאד מאד. וברבות המחזרים כן רבו הרעיונות וישתנו החזיונות ויחלפו הדמויות,
 ובכ"ז אין אומר אין דברים, מבלי נשמע קולו זה מכבר גם כדמותו כללמו, פעמים ושלש, אחת
 וארבע בו אחת ושבע, ולקורא בנזק העת הדיו והנייר איננו שזה, וכבר חדלו ארחות קוראי
 הקדמות בהיות למשא ומעמס על הקוראים גם לעבור בחולמים ע"ד המחבר, עד אשר רבים חכמו
 השכלו, ויסקלו שכן על הפרישה מהקדמות כמו יקבלו שכן על הדרישה בספר, ואולי עוד
 יותר. ואנכי אמנם ראיתי כל אלה ואוכח אחש. — בכ"ז שאני קורא נעים אם אעצור
 זה. ואחש עמוד נא פה עמודי, שמע נא אלי קורא יקר אשר ידעתיך בשם ...
 ואשר גם אתה ידעת או שמעת שמע שמי דוד מעבלי האפרתי, היותי מתחמך תמיד בכבוד
 תשובות הלכה למעשה, מתהלך בחצרות הפלפולים ובטירות הבקיאות, בא בסוד גאוני הזמן,
 יחד אתם אהלך ברגש לחדש הלכות להבין ולהורות, להבדיל בין דם לדם בין דין לדין, וכי רק
 זאת כדורי להיות דברי נשמעים בין, "החיים" להורות הדרך ולבון זה והמעשה אשר יעשו, ועתה
 הכך רואה אותי עומד בחצר מות, מניב ציונים לנפשות שוכני עפר נוחי נפש זי"ע. הלא
 מראשית בואת ידעתי, כי כמו רבים יראו כן ותמהו, יודעי ומכירי יתבוננו ויתפללו, כן גם
 אתה יקירי הקורא, אליך יעדתי ויחדתי דברי אלו, כאחד מהם תשתוחח תהמה תשתאה לדעת מה
 ואף היתה לי כי באתי עד הלום? והנני רואה את פניך שונים, חושב מחשבות הכך, עשומותיך
 שוערים כגלי ים, ותהי כאיש נדס. אמרתי אחישה ארונה אליך להשקיע רעיוניך במחנה, גם

כי אנכי אשית אנחתי, ודאגתי בחיקך אשפוך, ואלריך אהובי אשף קולי, אשיחה וירוח לי. — ואחתי
הסירו כל איש מעלי בזהדעי לאהובי — הוציאו זרים מלפני — הם !

דע נא אחי נועם יקירי ואהובי מני אז כי כחתי אז כחי עתה, גם היום הזה בין שני
התורה אלן ואילת אהבים המעלת חן על לומדיה [שים עיניך עירובין (דד) וע"ע כתובות
(עז): ולפלא כי משיב ברי"ז ז"ל דרך עירובין בכתובות וכתובות בעירובין נכלאו, ועי' סוטה
(כא):] גם כיום תה"ל תלקוט לי שושנים ופרחים לשום כובע ישועה בראשי, ובאשר כבר ידעתי
מימי נעורי עוד בהיותי בן ארבע עשרה שנה הכנתי לי יד ושם, ועמי הפוריה היתה גם אז
כבר הרה ללכת ספר שו"ת דלתות זהב על ב' חלקי שו"ת או"ח ויו"ד, ומחולל אקרא השו"ת כי
רבים הללוהו אז, כי ראובן צדיק אחי ורשע הרב ה' המנוח החכם הכולל מוה"ר מנחם מענדל
השפתי וזללה"ה מקאלוואריא בפולין, אשר שלחתי אליו להוסיף עליו כחפצו, ולהיות גם למרצה
עיני כ' ידי"ה הרב הגאון המפורסם ב' מוה"ר מרדכי הלוי זללה"ה האבד"ק ה"ל, אשר הרבה
פלפלתי אז אתו בימי עולמי בשו"ת להלכה ולמעשה, ואם היות אז הם' ד"ז הנוכח כבר מוכן
אצלי לדפוס, בכ"ז רך שנותי והיותי רחוק ממקומות בית הדפוס עירוני מזה, והספר הלו הנה
עוד היום כחוס עמדי חתום באוצרותי, לא ארכו הימים והנה אחרי כן בשנת תרכ"ח לפ"ק כי
מלאו לי ח"י שנה ותפסע רוחי בקרבי, ומעולם תשוקתי הניתה והריתי ימים מעטים, כירח אחד
בתנתי והוספתי פלפולים והגהות והערות בענינים שונים, המסתעפים למערה אחת שחברם
היוצר אור מאיר עיני חכמים רבינו יוסף טוב עלם זי"ע בספריו הקדומים יקרים הממלאים תנועה עלי
הארץ, כבר נהנו מחיו אורו רבותינו הרפתים רש"י ובעלי התוספות זי"ע כנודע, וישנתי על
המשבר ללכת ספר ציוני האבן העזר וחידושים על סדר תנו"א הנחרת מידי ריוט"ע זי"ע, אשר
בשנתי על האבנים אחרי כללתי הם' בזהר את הראש ואת הפדר, שלחתי לכ' ידי"ה הגאון
האדיר הבקי הנפלא והחריף הנשגב מוהרי"ז שטערין שחי' אבד"ק שאוול, לממן ישית יוסף עיני
עליו ולקום בו תוספות, ואחרי אשר רבות העיר והגיה וחידש ידי"ה הגאון ה"ל בגדול גאונו, ובעוס"ר
נשרף הם' בשנת תרכ"ט ויהי למחלכות אש בתוך יתר אלפי כתב"י כתובים באצבע ידי"ה הגאון,
העלו על המוקד בתוך התעברה הגדולה היתה בק"ק שאוול. כה וכה יסור וסרני השו"ת להיות
מזכירה דרה מקשה לילד ומשכל בנים, אשר מכל הילדים הנני ה' האצאנים והאפסיות, לא חזו
ע"פ האדמה רק ילדים רכים ונעורים ועיר שם ועיר שם מאמרים בשו"ת הלכה למעשה ופלפולים
ויראו ע"פ תכל באיזה מכ"ע לבית ישראל, ומשנת תרכ"ה (בהיותי בן חמש עשרה) עד עתה
מאמרי ועוללי כפוצים עלי סלע מנותחים לנתחים בעלי העתים, עד כי בשנת תרל"ב הפרני
אלהים וילד וילד לי בן ניתן לי במחניך העיר בדפוס ה' דרי"ל. בשמו קראתי ספר בגדל דוד.
בהמגדול עוז הבני לתלפיות הלזה נעמתי לי "כרם" ונעמתי לי "אוהל" לשנת בית. בהכרם ח"א
ברם דוד נקרא בשמו, שחלתי לי וית רענן ממנו הוצאתי ששן הבר (בשנים פלפולים וש"ת להל"ה
בענין תערוכות שח"ח בשמ"ו שינא הקשש במכ"ע, ופלפלתי עוד משכבר הימים בדברי עם הגאון
עטרת חכמים מהר"צ מייזלש זללה"ה אבד"ק ווארשא יע"א) וכן יצאו ויפרחו שמה בכרמי
שושנים לרוד (פלפולים בגפ"ת נשאלו נשאלתי מחכמי הזמן ש"י) גם שחתי לי מערכת בדברי
לארזי אל (יחס בית אבות עם הערות רבות פרמו בין ערוגות תלמידי פרחי שושנים בחדתי
ומחכמי). בהאכל ח"צ אהל דוד יכונה שחתי משכנות לאביר יעקב, אהבת דוד מעבלי קראתי
(שו"ת ופלפולים נחבדתי להשיב לשואלי מכי גדולי ישראל רבנים ומורים, בן גברי הזמן אשר
מלאו אחי ישר לפניהם להגיש לי תענומות שאלותיהם להל"ה ופלפולים בגפ"ת ופוסקים רי"א.
הם' הזה חפס קצתו היה בידי ש"צ הגאון נצי"ב וולאזן מעמיק שאלה ומגדיל למעלה מזה' נפתלי
צבי יהודה ברלין הי"ו, ורבות העיר והגיה ופלפל בדברי כיד גאונו, וכן באתי שמה בילקוטי ילקוט דוד
(לקוטים הערות מש"ס ופוסקים וש"ד בקורת) אשר כל אלה שלחתי בכתובים לידי ה' דרי"ל, וכן
וכמה ממות כסף הוצאתי על הדפסתו, כי עוד לא סר אף ה' מעלי ובעזתי משתעשע ביצור כמי
הלכה לראות ספרי המודפס, והנה בש"ס פ' משפטים שנת תרל"ג העבר, נתפסתי בכך מלשני בספר
מעוללים עלילות ברשע, ובקורת נוראה היתה בביתי וינצלו את עדיי מעלי לקחת מחתי את כל
כתבי וכל אשר לי תחת ידי הממשלה יר"ה, ואז שבת משום הדפסת ספרי, עד כי ה' ברחמי
אשר בידי לב מלכים ושרים, העה חסדו עלי לפקוח עיני הממשלה יר"ה להוציא כנוגה דקדי, וביום
ז' בול תרל"ד העבר חופשה ניתן לי ודודר לכל כתבי, מחולל אקרא השו"ת אקדמה פנוי בתורה,

בתוך קהל אהלנו ומישרי אהודנו :

אז פניתי את לבי להוציא את ספרי הכדפס מידי ה' דרי"ל, אך רבות יגעתי ועמלתי, וגבה
טורא ביננא, ולא אדע מה נעשה בספרי ואין קול ואין קשב, און אומר ואין דברים, און
ספר ואין כתבים, וגם ושיכתי צוויילגה יותר משלשה חדשים והרבותי במכתבים בענין זל"ה לא
הועילה

הועילה לי מאומה, עד כי כמעט סבתי אני לראש את בני מספרי זה. וע"כ טרם עזבי את קרית ווילנא אמרתי בלבי לגמור עתה לכה"פ קונטרסים קטנים אלו לכבוד בית אבותי ומשפחתי היקרה, (ובנאוי בשלום בעזרתו ית' לביתי, אל הנחלה ואל המנוחה, אז אסדר ברצות השי"ת לדפוס ספר גדול ורחב ידים בשו"ת הלכה למעשה אשר פלפלקי עם ידידי באוני גדולי ישרון רבותינו שבגולה ה' עליהם יגן, אשר אמנם תה"ל יש לי רב אחיי כאלף תשובות). ולע"ע הא לכם קוראים יקרים מנחה דלה ורזה מנחת עני ספר תולדות אנשי שם נחלק לב' חלקים, החלק הראשון הוא יחס המשפחה האבות והבנים, שלשלת היחס כתולדותם, והחלק ב' יספר לנו קורות חיי האבות והבנים ומפעלי עלייתיהם ע"פ תכל. הכ"א קראתי בשם ארזי אל. וח"ב יקרא בשמו פרחי תמרים, להורות על מערכתם כמארו"ל בתענית וז"ב, הנגזר לדגל מעבר לשער ספרנו, היות דניק נמשל לארו בפריו פרי הבטן וכתמר דמיה בזהו מחליף לעשות פרי מעללים, החלק הראשון נעיסת הארו ופארות סעיפי ענפיו ענף עץ אבות חלקתי ג"כ לשנים, למעלה ראש בסדר הולדת האבות והבנים כנתי בשם תפארת בנים, והפערות אשר בשולי הידיעה משארים ניינים ונכדים נקבתי שם עשרת זקנים ע"ש הפסוק (משלי יו) עשרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם, בסדר נכון כאשר מיד ה' עלי השכיל והכל למען הקל על הקורא. ועתה קורא יקר אם תפץ הנך לדעת להוקיר חוקרי קדמוניות וחורטי יחס תולדות אנשי שם, לכה נא אתי אנשגך אצריך לבית נכחת הש"ס ומדרשים אשר תכנתי לך בהפתיחה, ואתה שלום וכל אשר לך שלום כנפסך שבעך עד תאות גבעות עולם, וכנפש החותם שמו מלא רגשי אהבה תודה וכבוד לכל בנאים לשון בין ארזי :

בן איש אפרתי המחבר

מודעה רבה

ידעו נא הנכבדים והרבנים המבקרים שיחיי, אשר יגיעם לע"ע רק החלק הראשון אשר הוא רק כהקדמה לעיקר הס' חלק ב', אשר בו יבואו קורות ימי חיי ב' הגאונים הנז' בחלק זה, אשר ע"כ שמתי ריוח בין ח"א לח"ב. והפרדתי בין הדברים, למען אשר אלה הבא לידם לע"ע הח"א הן משארי המתייחסים לתולדות בית אבותינו, והן שארי רבנים מבקרים השלישים בספרות העבריה, יהיה נא משובם להודיעני הגודע להם מקורות ימי חיי הגאונים הנז' בזה. וכן אשר נגרע לע"ע גם מתולדות הגאונים וצאצאיהם, יאבו נא משובם להודיעני במכתבם אלי על האדרעסע שלי,

T. Эфратъ, Г. Городокъ Витебе. губ.

אשר כשמי כן הוא דוד טעבלי האפרתי מהראדאק הוויטעפסק ברוסי'. ובצפיתי אצפה לכבר את מכברי ולהדפיס דבריהם בח"ב בשמם, כראוי לכבודם הדים :

המחבר

כ"י שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו! (דברים לז) נגול לפנינו כספר מס' ברכות ונקרא שם (כ"א) [ומיין ימא לז. מכלתא זא פ' סו] שלמדו מזה ברכת התורה. ועיין ברש"י ברכות [ויומא] מ"ש ע"ז. ועיין בירושלמי ברכות (פ"ז ס"ה) מגילה (פ"ד ס"ה). ושם נא עיניך קורא יקר בירושלמי ברכות הנזכר בנה"ש מש"ב הגאונים מפנה"י הי"ו. ועי' נדרים (פ"א) על שלא ברכו בתורה תחלה (ועיין ז"מ ס"ה) ותן לחכם ויחכם עוד. וע"ע בספרי פ' האוינו כי שם ה' אקרא ר' יוסי אומר מנין בו' ת"ל כי שם ה' אקרא בו' (פיין כנסות כ"ק ע"ז רבינו שנגולס סנ"ל ז"ס) א"ל ר' נהוראי השמים דרך ארץ הוא גול"יירים מתגרים במלחמה וגבורים נוצחים עי"ש. ועיין ברכות (נ"י) נזיר (סו:) ועי"ש בתוס' ד"ה חמוף. ונבון תחבולות יקנה. והגדרש לנו ביחוד נזכיר דברי הגמרא יומא ומכילתא הנזכר. תניא ר' אומר בו' אמר להם משה לישראל בשעה שאני מזכיר בו'. חנני' בן אחי ר"י אומר זכר צדיק לברכה. אמר להם נביא לישראל בשעה שאני מזכיר צדיק עולמים אתם תנו ברכה. ועיין ב"ר (פ' מ"ט) ופסיקתא רבתי (פ' י"ג) ומדר"ש (פ' א') וילקוט סדר וירא וילקוט משלי (רמז תתקמ"ו) ותראה שר' יצחק דרש מזה הפסוק שכל המזכיר צדיק ואינו מכרכו עובר בעשה וכן להיפוך בו' עי"ש. ועיין יומא (נ"ה) ירושלמי (פ"ג ס"ט). וירושלמי מגילה (פ"ג ס"ז) מס' סופרים (פ' י"ד). ושם נא עיניך גם בש"ע או"ח (ס' תר"ג ס"י), ואכמ"ל :

איוהו חכם הראה את הנולד (תמיד לז).

רז"ל (מ"ק ס' סוסה ה:) הלימו בדברי נעים ומירות ישראל דוד משיח צדקנו באמרו "ושם דרך אראנו בישע אלהים" (תהלים י) כונה ישרה כי כל השם ארהותיו בעוה"ז זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה. כי באמת מה נאווה לכל איש בין חכמים נמנה, להתבונן בכל מפעליו עלילותיו ומצעדיו טרם יקרב אל המלאכה לדבר לעשות ללכת אף לנוע יד או רגל. הכל לשקול בפלס שכלו מה המעשה אשר יעשה? אם לא יריע או ישחית לו או לזולתו. ואף אחרי אשר בחן וברך היטב כי אין כל נזק חלילה בזה. הלא גם אז אפוא עליו לדעת איוה דבר תועלת יצוק במפעליו? ומה היא מלאכתו? הרמה היא אם שפלה? ואולי איננה שוה בנוק העת? . אשר ע"כ גם אנכי לפני נשתי אל המלאכה. שמתי מכמי עלי ארחי זאת אשר סלותי לי מסלה לעבור בה. לדעת ולהתבונן אם דרכי דרך ישרה שיבור לו האדם. והנה אחרי בינותי, תה"ל מצאתי און לי בדרכי"ל לפאר ולהלל פרשת גדולת היחס ומצות מתעסק לחשוף מצפוניה. ואם אמנם יש אתי מאמר ארוך להוכיח ממה שמצאנו במקומות אין ספורות למו, כי גם אלה המפוארים במדת ענוה יתרה. בעת פמירתם ההדיור על כבודם וחששו מאד על יקרא דשכבי. כמו רה"ק המפואר במדת ענותו מאד [ועיין ירושלמי כלאים (פ"ט ס"ג) וב"ר (פ' לז) *] שמפורש היותו ענותן סני. ועיין ב"מ (פד: פה:) ואשר כן אנו רואים ענותו די והותר מהאמור במשניות אהלות (פ"ט וספ"ה) גדה (נני). כן גם בירושלמי כלאים (סוף פ"ג) ובתוספתא

(*) מהירו' והמד"ר הלז לנשתי רכב עוז ותעצומות לקרוא את חזני חכתי וקני כסם חל"י, כי הכה שים נא עיניך קורא יקר כד' כרז מהר"י חלניו ככלכות קטנות (ח"ג סי' ש"ה) שמפלל אם יש לקרות לחזני וקנו כסם וקני, שהשיב ע"ז ממה שהר"ש טיב על הראב"ן וקני וזכו הטור כתב סתם וכתב הראב"ן, ותלם זה דין אם שלישי צראשון כשר לעדות עי"ש, והוכח גם כשה"ג מהגאון רחיד"ל ז"ל, ואנכי הראיתי לדעת מהירו' ומדרש הנזכר שז"ל: רבי הוה ענותן סני ואמר כל מה דאמר לי בר נש חנא עמיד לבר ממה שעשו בני בחירי, לזקני" שירדו מגדולתן והעלו אותו ע"כ. והנה רבה"ק הי' דור רביעי להלל הנשיא לכל הדעות ויש מעלים אותו לשני צדוד

מהר"ש

ובתוספתא מנחות (פ"ח) רואה אני את דברי פלוני מדברי. והנה באמת ענות רה"ק מדרשה היא לו מאבותיו. מדת הלל זקנו עיין ברכות (ס') שבת (ל' לא') סוכה (ע') ויק"ר (ל') תוספתא סוכה (פ"ד) ובתוספתא סוטה (פ"ג) שהספידו עליו אי חסיד אי עניו כו'. ועי' בירושלמי ברכות (פ"ט ס"ג). ועיין עוד מאמרי הלל המורים על יקרת רוחו ברכות (סני) תוספתא שם (ספ"ג) שבת (לא') אבות (פ"ב). ועיין בירושלמי ברכות (פ"ט ס"ג) תענית (פ"ג ס"י) מדר"ש (פ"א) מדרש משלי (פ"ט) עי"ש) כן ענות ר"ג בנו של רשב"ג הזקן אף היות ניכר ממעשה דר"י ברכות (כז) רוחב דעתו לעמוד על כבודו. בב"ז עי' ברכות (נח') נתינתו רשות לרע"ק לברך נגד דעתו [אף שאמר לו אח"כ עקיבא עד מתי כו'. וע"ש בתוס' ד"ה נתן שכתבו דר"ג היה סובר שיברך כדעתו נ' ברכות. אך כבר הקשיתי ע"י בספרי משען ומשענה מיר' ברכות (פ"א ס"א) ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה? הארכתני שם הרבה ואין פה המקום]. ועיין תוספתא דמאי (ספ"ט) ותוספתא ביצה (פ"ג). ועיין תוספתא כלאים (פ"ג) מעשה ובאו ושאלו את ר"ג א"ל צאו ושאלו את ר' יוסי בן גילאי שהוא בר זבקי בהלכות הכרם. גם מעשה דר"י נופיה שאח"כ בהודעו שהדין אתו הלך אליו לפייסו, ברכות (כח') מורה ג"כ על גודל ענות רוחו. ומה שבראשונה ראינוהו כנגדל חמה לעמוד על כבודו. אין זה כ"א כמאמר נכדו רה"ק הנודע בעונה יתירה כנוכר וצוה לבנו (כמונת קנ') נהוג נשיאותך ברמים חרוק מרה בתלמידים. וראיה נצחת ע"ז מבנו רשב"ג אבי רה"ק שהעיד לנו עליו בנו רה"ק היותו בא בין השלשה ענותנין (כ"מ פד: ופ' ירוש' פסחים פ"א ס"א) ובכ"ז מצאנו לו שעמד על כבודו (סוריות יג') ועי' בירושלמי (נכורים פ"ג ס"ג) ואמר לא בעי למיהוי הכירא בין דילי לדידהו עי"ש. שלא אפונה היות כ"ז מפני נהוג נשיאותך כו' ותיקון האומה שיהיו נשמעים להנשיא ודבר אחד לדור ולא ב' דברין כו' (סנהדרין ח'). וכן יורה מאמרו המוכרי באבות (פ"א מ"ח) על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום (ועי' בירושלמי תענית (פ"ד ס"ג) מגילה (פ"ג ס"ו) הארכתני בזה למען לגול את ההרפה אשר נשא גאון מפורסם אחד ז"ל על ר"ג בהנהגותיו לש"ס ברכות. וה' יכפר בעד . . .) אשר בכל גודל ענות רה"ק ראינוהו מצוה בשעת פטירתו אל תספדונו בעיירות וסברי משום טרחא כיון דחזו כו' אמרו ש"ס משום יקרא הוא דקאמר, כתובות (קנ') ועי' בירושלמי כלאים (פ"ט ס"ג) כתובות (פ"ג ס"ג) וכהנה רבות בש"ס בבלי ומדרשים אשר יורה לנו באצבע כי הוא רק למען השרש בלבבנו ליתר בל תמוט אמונת אומן בהשארית הנפש. אשר כל הפג לבו מהאמין בזה לא יכבד דבר הנפסד והבלה לנצח. וזהו כל ענין ההספדים דאמר ליה רב לר"ש בר שילת אחים בהספדאי כו' (שבת קנ') וזה"ע מה שהספדן של צדיקים מעכבים את הפורעניות מלבא (סנהדרין קח) ומה גם כל חומר המתעצל בהספד חכם ואדם כשר. כן שבר המספיד (שבת קס) ומו"ק כה' וכמבואר בשבת (סז) הר געש על שלא נספד יהושע כהלכה ובמדר"ר

רוח

(מדר"ש בן חפני) והיוחסין מיהם את רבה"ק לדור שמיני להלל (ועי' בראש"ד ונסה"ד וכו' מה שכתבו כח"א בזה בלורד) ובכל זאת אנו שומעים מפיו הקדוש ברוך הניח לקרא את כלל נפש "זקני", ונפלאות היא צעני למה ה' להס לנו אל מקומות דחוקים ולחזקים ולא מצאו את הפתח הפתוח זה העשר לה' צדיקים יבואו זו בירושלמי ובמדרש, נפלאות היא צעני :

גם בעירותיו אז כמה שהקו"ד וסה"ד וסה"ג ואחריהם הרה"ח דר' קאססל צנחנותיו לס' קו"ד וסגלון המנוח מוהר"צ אויערבאך ז"ל מהאלצערשטעט צנפרו ברית אברהם ועוד כמה מחכמי זמננו המפורסמים לשם תפארת, כתבו כולם שהרה"ש והמדרכי היו בני נכד הראש"ן, עי"ש שתיגעו לייסד הדבר עפי' סדרי הדורות, מה מאל ישר הדבר אשר מראש נופים אראנו חס א' השכיל פיהו לדבר דברים ברורים וקלועים אל שפער צמור ר' "פלוטאל צוכאל" משטארגרלד צמדינת פלחמערין, שים עיניך על דבריו כלופה (שבת חמש עשרה עומ' 11 גליון 88) והדברים

(חזק ח קטל ד) איתא עצלה תפיל תרדמה ע"י שנתעצלו ישראל לעשות גמ"ח ליהושע בקש הקב"ה להרעיש כל העולם כלו. וכדאמרינן (יבמות עט"ז ק"י במד"ר ח) קא תבע אל שאול שלא נספד בהלכה. וכן גם גודל עונש המספר אחר ממתן של ת"ה כהא דאשתעי מילתא בתרי' דמר שמואל כו' (ברכות י"ג) וזהו ג"כ ענין מה שנדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהם (חולין ז) שהכל הוא למען הראות לנו גודל מעלת השארת הנפש. וכן גם ענין מכבדו במותו (קידושין לא' ירושלמי פאה פ"א ה"א קידושין פ"א ה"א). אשר אמנם רבות יש אתי לדבר בזה ונמצא ת"י קונטרס שלם הנוגע גם לדבר שרפת המתים שחידשו אנשי דרור בימינו אלה, אך לא פה מקום

והדברים נכוחים. כזאת העירותי מכבר בקולי הקורא. ואחרי הגיע הקו"ק הלו לירי ידיו בגאון הצדיק המנוח המפורסם מוהרר"ר קאלישער ז"ע אבד"ק טהארן בפרייטין המדינה, ישרו בעיניו דברי עד לאחת, ומרוז אהבתי וחביבתי אשר נתכבדתי להתקרב ולהתרועע עם הגאון הצדיק הנזכר הנני נותן דבריו פה אף זאת בזה : וז"ל :

ב"ה טהארן יום א' פ' נח לנחלתנו נבוא לפ"ק תרל"ג :

אל כבוד ידידי הרב המאור"ג מגזע קודש ממשפחת אפרתים בשמו בן הוא

מוה' דוד מעבלי נ"י איש אפרתי.

כן כבר קבלתי דבריו הנעימים קולו ערב אשר קורא אלי, אך היה אז ימי הקודש אשר כל איש באהלו יושב לבקר בדיכור ולהתהלך עם יוצרו כו', ועתה בימי החפשי, וכבודו מכתבו שיטת, הכני לתשובתו, ויחזק נא שמי על מחברתו שלאחר גמרו אביאנו בל"ג אל ביתי במחיר אשר יושט עליו, כי מלבד אשר חדשות יגיד בספרו ה"ט' הנה קורא הדורות מראש לחקור על מחבר גזע קודש. וזאת להודיע כי גם אנכי מצית אבי ז"ל נובעים מגזע קודש הגאון אלהי מהר"ל מפראג, וגם מחותנו בעל הכבוש זקני, כי שלשת אחים באונים היו, הא' הגאון מוה' יוחנן בעל אורח מישור ואחיו זקני הג' מה' ליב קאלישער ז"ל, ואחיו הג' מה' שמואל נאמן, בני הג' מה' מאיר קרעמניץ שהי' נכד למהר"ל ולבוש אשר נתחתנו יחד כעוד, ודודי הגאון מה' ליב שינדלס ראב"ד ק"ק ליסא בעמ"ח יד החוקה היה לו כתב היחוס שלנו, וגשרף בשריפת ק"ק ליסא, ועוד נמצא מה מכתב היחוס אלל שארתי הרבנית חיה אשת הגאון מהר"ר אלתן ראווענשטיין שהי' דיון צ"ק ברלין כי הי' ג"כ נכד הג' מה' שמואל נאמן הג"ל שהי' גם זקני מצד אם אבי ז"ל. ומה שנכתב בקול קורא שלו אם ראוי לקרות אבי אבות בשם זקני, ראיותיו נכונות, אך הלא מקרא מלא שאל אביך ויגידך וקניך ויאמרו לך כו' בהנחל עליון גוים וגו', הרי שכתב וכמה דורות מעת הנחל עליון גוים נקראו בשם זקניך, לכן גם על מהר"ל מפראג ולבוש נוכל לאמר זקנינו, גם הגאון אלהי מה' נפתלי כהן ז"ל הי' נכד למהר"ל, והי' מן משפחותינו. גם הגאון נ"ב היה שארתי ממחר"ל. ואשר הודיעני שיש לו הערות על ספרי אולי ישנו בהם דברים שצריכים ישב עלי שאלות וקושיא, אפשר שטוב להודיעני בטרם ידפיס למען יתברר מטרת האמת בשלימות כו' כו', ויותר אין אתי רק אצרכו כי ישלח השי"ת מלאכו לפניו להלליהו בכל מעשיו לטובתו ולטובת הכלל, וזכה לגאולה וישועה בב"א.

ממני הקצ"הירש קאלישער (הגאב"ד"ק טהארן

מח"ס מאזנים למשפט על חו"מ. אמונה ישרה כ"ח. דרישת ציון ושלום וביאורים על כל התורה וכו')

והנה אחרי אשר נתבקשתי מכ' ידי"ג הבה"ט המנוח ז"ע לשלוח לו השגותי על ס' הק' למלאות רצון צדיק כ"ב, אצתי ורצתי כצ"י, וכבר באו ישוביו על מקומם בשלוש בספרי מגדול דוד וכאשר יש ת"י עוד מכתב א' ש' אלי בישב על קו' אחת אשר לא באה אללי בדפוס, ואם כי דבר קטן הוא בכ"ז למען רוב חביבות ואהבה לשם קדושת ידי"ג הגאון הצדיק הג"ל, מה גם כי במכתבו הלו פעמה רוח אהבתו לעוררני בדבר רבנותו אחרתי אשים זכרון בספר גם לדבריו אלה. ועתה קורא יקר הט אונך ושמע נא. הנה הגאון הצדיק המנוח הג"ל ז"ל פלפל בחכמה ואמונה עם כ' הגאון החכם איש ח"י פאללאק שי' אבד"ק טרעביטש בחמור "בה לחי" לענין אם נמצא בין חבל אלה שאין להם חלק לעוה"ב תחת שם האומר אין תהיה"מ מן התורה, אם נחשוב בזה גם את החושב מחשבת און ועון בסתר לבדו. אשר הגאון הח"י פאללאק שי' הכריע שרק האומר אין תהיה"מ מה"ט, ר"ל שאומר לאחרים ומכחיש בדב"ס כו' אבל לא כן מי שחושב רק במצפוני לבדו אינו נכלל בין האובדים חלקם לעוה"ב, ולעומתו הבה"ט המנוח מה' צה"ק ז"ע האריך לספור

מקום מוכשר להאריך בזה. ולגדול יקרת מלאכתנו מלאכת הקודש אמנם די לנו במה שמצאנו ראינו בבמדב"ר (פ"ב) שהקב"ה מתעסק בשבחן של צדיקים לפרסמן בעולם. ושים נא עיניך (כחות ה') גדולים מעשי צדיקים יותר ממעשי שמים וארץ כו' עי"ש שנחשב יותר מעשיהם של צדיקים מכל מעשי בראשית. וזוהו הוא מה שהקב"ה החמיר בכבודו יותר מכבודו (נ"ר פ' ל"ג ומד"ס פ' ס') שהלא הגדיל מעשיהם ממעשי ידיו בבריאת שו"א, ושע"כ מתעסק בשבחן של צדיקים, ותהי גם מעשינו בכלל הדבק במדותיו יתב' (עין סופס יד' אחרי ה' אלהיכם תלכו כו' מה הוא כו') וזולת כל אלה הלא כבר ברכתנו אמורה (מגילת כה) האי מאן דשפיר שומעניה שרי לשבוהיה כו' ומאן דשבחיה, יגוהו ברכות על ראשו" [הלשון "שרי" לשבוהיה. אחרי שמברך את המשבח היה מהראוי למימר מצוה לשבוהיה. הוא לדעתי עפ"י מארז"ל

לסחור דעב וז. והעתיק מעט מדבריו הק' בס' אמו"י ח"א כפתח הדעת, וביאר ג"כ פסוק בליוז (ל"א) ויפת בסחר לבו ותשק ידי לפי גם הוא עון פלילי כי כחשתי לאל ממעל, שרצונו לאמר יש נפמים להכרה בלכס וחושבים הרי שמתו יד לפה מלדבר ולה יקרני בזה עון. חלל לא כן הוא ג"ז עון פלילי כאלו כחשתי לאל ממעל. וכן אמר אסף כי יתחמץ לבדי וכליותי אשתונן, אם בא חמוץ הלכ לרעיוני מהר כליותי אשתונן להדפס מקרב הלכ. כזה וכזה האריך ידיו" הנה"כ הממוז וי"ע דבריו מוסר ושכל טוב. ובהגיע המאמר הג"ל לידו וז"ל החכם וסופר שי' יושב עמדי אז. העירתי את אנו דבריו רז"ל (קידושין לט: ירושלמי פ"א ה"א) דאין מחשבה רעה מעטרפת למעשה בישאל רק במחשבת ע"ז, שעפ"י יבואר מקרא (דברים לא) הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאנו הרעות האלה ואנכי הסתר אסתיר פני כו' כי פנה אל אלהים אחרים. עי"ש שאין המקרא מוזן מה השאלה ומה המענה. ועפ"י הכו' תבוא על כיון השאלה שנתפלאו בה, מה שמה דנונים על המחשבה. וזה אמרם, "על כי אין אלהי בקרבי" כו'. ולזה תבא המענה בדורה כי פנה אל אלהים אחרים ועל מחשבת עכו"ם נענשים. וכן יבואר גם המקרא בליוז שהביא כ' ידיו"ג הגאון הנדיק מהרש"ק וי"ע, ויפת בסחר לבו ותשק ידי לפי גם הוא עון פלילי כי כחשתי לאל ממעל, שפ"י ג"כ מה שלפעמים יפת רק בסחר לבו וידי שמתו למי לבלי יגדלו על דל שפתותי וכו"ז ג"ז עון פלילי, והוא אם המחשבה הי' כי כחשתי לאל ממעל שזה מחשבת עכו"ם אשר גם ב"י נענשים עלי'. ועפ"י יבוארו כמה וכמה מקראות אשר בחידושי הארכתו הרבה נעורתי ית"ש. וכי' הודיע ב"א הרי"א שי' לידיו"ג הנה"כ רצ"ק וי"ע. וע"ז באת תשובתו זאת: ב"ה טהארן י"ש למב"י תרל"ד.

אל כבוד ידידי וחביבי כנפשי הרב המאור הגדול חריף ובקי השלם וי"א מהו' דוד טעבלי אפרתי ג"י ורב שלום אומר לב"א הרב המופלג השלם וי"א מהר"א ג"י.

שמחתי במכתבו אלי, אך אשר הביא קושיא עלי שרק על מחשבת ע"ז יש עונש ולא על עון אחר. צעני יפלא על קושייתו, הלא המאטראליסטיק גרועים הרבה מעובדי כו"מ, כי כל הגוים (אף מגוים הקדמונים אשר לא היו יראים את ה' כמו מלכי חסד ושריהם אלה אשר אנחנו שוכנים תחת חסדם המאמינים בה' ובחורתו, גם הגוים הקדמונים עובדי ע"ז) יאמינו עכ"פ שיש בורא עולם, רק רוע דעתם שניתן המחשלה לכוכבים וחולות, ואותן המאטראליסטיק כופרים את הכל. וע"ז יאמר על כי אין אלהי בקרבי שלא יאמינו באלהים הם ושלוט ודי בזה. ושמחתי על כל מה שהודיעני כו' כו'.

והנה ב"א הרב המופלג החכם ושם מהר"א ג"י הודיעני שקרוב הדבר שיקובל ידידי רוס מעלתו לקבלה גדולה בישראל, לגאון ואב"ד שם. אם יוגמר הדבר לחול ישמח לבו גם אני מאד, לכן אבקש להודיעני מהר איך יוכל הדבר הטוב הזה אשר לשני הצדדים יהי' בע"ה להצלחה גדולה, עדס ישרה ומנהל ישר גאון ונדיק, ישישו כחתן וכלה ענני גפן וכי' יתקשר כל בקשר אמין לאגודה אחת, ושלוט על ישראל ויהי' "דוד" למנהל ישורון סלה. אלה דבריו ידידי ואוהבו המנפס לישועה ולנחמה:

הק' צבי הירש קאלישער [הגאב"ד ור"מ בק' טהארן הג"ל]

ואחרי אשר התרתי לי להראות לפני אחי כי תה"ל מעשי מאושרים צעני גאון ונדיק הזמן זי"ע, אמרתי להציג בזה עוד מכתב תהלה א' מכ' רבני גאונים גדולי ווילנא הע"י, אשר אמנם

מאד"ל (ערכין מז') לעולם אל יספר אדם במוכתו של חבירו שמתוך טובתו בא לידי דעתו, לזה קאמר דמאן דשפיר שומעני, כי שמו נודע לתהלה, שרי לשבוחיה, דאין לחוש אולי יבוא לידי רעתו, אחרי דשפיר שומעניה וזכה לשם טוב, וע"כ מאן דשבחיה יגוהו ברכות על ראשו]. וזה לדעתי פי' זכר צדיק לברכה (יומא לה' ירושלמי שם פ"ג ה"ט ומנינא פ"ג ה"ז ומס' סופרים פ' י"ד ע"ה) כי אחרי שכל המזכיר שם צדיק זאינו מברכו עובר בעשה (ב"ר פ' מ"ט פסקתא דבתי פ' י"ב מד"ג פ"א וילקוט וירא וילקוט משלי סימן תתקמ"ז) וכל מאן דמשבח אפי' רק למי ששפיר שומעני יגוהו ברכות על ראשו. א"כ זכר צדיקים לברכה, גם לצדיקים גם למזכירים. ומעתה מה לנו עוד לדבר לחפש ולבדוק במעשינו? אפס באשר כבר הובא בכה"ל לנו סאמר ארוך וערוך בטוב מעם ודעת בענין היחס, אז כאשר הדפוס כ' יד"ג הגאון הנשגב בחריפותו והאדיר בבקיאותו כו' מוה' יוסף זכריה שמעון שי' אבד"ק שאוויל גם הוא את יחס בית אבותיו, למען לתת שם ושארית ליקרת המאמר הלו, הנני מדפיסו בזוה עם תוספת הערות בשולי הגליון :

נאווה לרודפי צדק להביט אל צור מחצבתם (ישעיה נא) ובהיות בני בנים עמרת זקנים ותפארת בנים אבותם (משלי י). ובב"ר (ר"פ תולדות) האבות עמדה לבנים והבנים עמדה לאבות. ועיין בב"ר (ס"פ כ"ח ונוס"ק שמיני) לא מתעמרין בנין אלא באבהן.

ובבמדר

אמנם יש ת"י חמש עשרה מחכמי תהלה מעיני העדה רבותינו שגבולה גאוני ישראל, ממדינה ומחוז למדינה. כ"ז לא חשש פה מקום רק למכתב תהלה הגאונים הגדולים המפורסמים מה' יוסף ומוס' צלאל הכהן שי' ראש אבות דתי' דיונים צוילנא. והוא באשר כל גאוני הדור כללוי רק בדברי חידושי תורתו וש"ל להלכה ולמעשה פלפולו וכו', והגאונים מהר"ם ומהר"ם כ"ה חתמו בידי גם צענין הדפסת סי' הישא, אשר הכני עוסק עתה להראות פרשת גדולת המתעסק בזה, ארח"ך כי תה"ל תחזו בידי שני עמודי התורה, מזה אחד ומוזה אחד. והלא כה דגריסם הק' :

הן כבר נודע ביחודה, שם משמן הטוב, של כבוד האוי גברא רבא ויקירא, ארי שצנצורה, והעושה חיל במלחמתה של תורה, אצט"ל גמרא, ואצט"ל כצדא גלי' לדרעיה ונפל כצדא, ה"ה הרב המחשוב המפורסם בחורו ונחמכתו המפורסר, דוד לכל דרכיו משכיל, וכמגדל דוד, כנה ונטע, אהלים צהלי דוד' בפלפול של תורה, כולו עוטף אורה, שכ"ת מוה' דוד מעבלי נ"ו אפרתי מק"ק הראדאק י"ז, בנו של אותו זקן וזקן החכמה והיראה, כבוד הרב הג' הישיש המנוח המפורסם בחורו ויראחו הקדוש, בן של קדושים למעלה בקדוש הקדשים כקש"ת מוה' אברהם ז"ל אפרתי מק"ק מערעץ י"ז, אשר זה אחיו שנים אשר היה ה' את דוד לגלות מסכת, ומתנית' דיד' אשר קא שקיל וטרי טובא בזהויות דאבני ורצא בדייטו דרבנן קשיא' וסני גאוני דורנו שיחיו, ותני ומתני פרקי צללי כלכות, וסדרי תנאי ואמוראי בדברים נחמדים וברורים הראויים להעלותם אסתורא דרבנן, וראו אותם רבים מגאוני וגדולי הזמן שיחיו ויאשרו כי ראויים המה להפליג בשרצא ולהרבות כבוד התורה ע"י טבור גברא, הרב כה' הג' נ"ו כי ה' הטוב עלי, וגם כי ברוב בקיאותו בספרי גדולי הדורות ז"ל מאז גלי לן סדרי הדורות מראשי גדולי המשפחות המיוחסות שנישראל ומתני לן ספרי היוחסין שלהם מדור אחר דור, אשר הרבה מהם בקדושתם נתייחסו לבית אבותם נ"ו ז"ל אשר מעולם עד דורות התנאים הקדושים. (כבר נודע מ"ש במדרש ובילקוט ר"פ במדבר שלא זכו ישראל לקבל את התורה אלא בשביל היוחסין שלהם כו' שנאמר ברה היא ליולדתה כו') וכאשר היו קצת מקונטרסיו הנחמדים שכבר באו בדפוס לנגד עינינו, וראינו כי ישרים דבריו ונכונים המה למצוא דעה, וראויים המה לאדפוס אחרא ולהוציא אותם לאורה למען כבוד התורה ולומדיה בטכרה, וי' יהי' נא נעזר לבצע את מעשהו במהרה, ונכטה כי רבים יקנו מאורו ויקבלו אותם ברוח נדבחה הטורה, למען להגדיל התורה ולהאדירה סלה, וכל הנכחה בצאטריטא של צית דוד כו' בזהחישו לצבאות ישראל, לוחמי מלחמת התורה והיראה וכות אבות העולם נ"ו ז"ל תהי מסייעתם. ויצרך נא ה' כחם וחילם כל הימים עד העולם סלה. הבעה"ח בזה למען כבודה של תורה.

יוס ה' כ"ה מרחשון להר"ת לבני' לפ"ק ויילנא.

נאום יוסף במהר"ר רפאל זללה"ה מפ"ק הג"ל.

ונאום בצלאל בר' ישראל משה ז"ל הכהן הכ"מ מפ"ק הג"ל.

ובבמדבר רבה (ס"פ ב) ובתנחומא (פ' אחרי) בפסוק ובנים לא היו להם, שכל הקודם לנחלה קדם לכבוד ובלבד שהוא נוהג כמנהג אבותיו, (ונמ"ד פ' יז) לא נתנה הקב"ה ללומדים אלא למי שמשמר יחוסו, (ונקידושין עז) כדי שתהא זכותם חזות אבותם מסייעתם, (א) ועי"ש (בתי"ט ס"ד מ"ו ונמנחות עג) אי בר אבהו ובר אוריון הוא יאי, (וינמ"א ע"א) ייתון בני עממין בו' (ונמסדרין ל"ט) יבא עובדיה בו' (ב) ובילקוט ורש"י (יש' ירמיה) ליתי בר סקלקלתא ויוכח בו'. וכעמדה בלא מלוכה וגזם זהב באף חובק אשפתות כן יקר יחש אבות בלי יחש עצמו ועוזב דרכם, ובערך המזג מצד ההרכבה ישובח אדם בהתנגדו למכעו, אם היותו רחוק במציאות, ורובם למראית עינים יתחפשו, ובקרבם גאות ותהפוכות וכפויי מובה, ואמרו (נמ"ד ע"ג פ"ה ונויק"ר פ' י"ט) סבלא בישא גורא מביא לא נפיק, וכתוב כי משרש נחש יצא צפע, ובב"ר (סוף פ' י"ג וס"פ פ"ו) זרק חומרא אאורא אעיקרא קאי, ודרשו (נמ"ד ל"א) מקום שיפול העין שמה יהיו פירותיו, כי חכמת המדות והדעות מורשת האבות, בעדיות (פ"ג מ"ט) האב מזהב בנו בחכמה, (ונשמו"ר פ"ה) שהיה דומה לאב בכל דבר. ועיין רש"י (חולין מה) ד"ה שאינו, ועיין בנוב"י תנינא בההקדמה (ג) ועיין בפירש"י (תענית ד') שאין

(א) אמר דוד בן איש אפרתי נפלאתי קצת מה שלא העיר כ' יד"ג הגאון הנשגב מהר"ז שטערין הי"ד בדבריו את הירושלמי קידושין (פ"ד ה"ה) רש"י כ"ס ר' יונתן כתב להקדים כצ"ח במלחמה וזאת יחוסיה עומדת להם במלחמה. וע' מ"ט א"ח"ו הגאון הקדוש ז"ל ע"כ (פ"ד מ"ה) ולפלא שלא העיר א"ח"ו הגאון ז"ל שדכדרי רש"י והרמב"ם כתוב בירושלמי עי"ש והוסף לקח וע' כ"ב (דף כ"א) אפילו מי שש לו זכות אבות אינה עומדת לו בשעה שיוצא מארץ לחו"ל :

(ב) ע' בסופה (מז) יבואו בני הנשוקה ויפלו ביד בני הדנוקה עי"ש :
(ג) ע"ע בהקדמת ש"צ ה"ג המפורסם זי"ס התלמוד והפוסקים תופש משוטט מוהר"ר יעקב משה מסלמתיא ז"ל לביאורי כ"ק ש"צ רבינו שגולה זקנו הגר"ה זי"ע לשו"ת א"ע . וקצת מהשי"ך לזה העירוי גם אנכי משכנר הימים בספרי "לוי הכהן" לענין שויו הכנים אל האבות נשנים (וכדומה בחכמה). וייתבתי שם בזה כמה דברי נכר מטעני רש"י זי"ע בתנ"ל יצגמרה והוא רש"י דריש ישע"י ודומא (ש"ו) גם קו' הגמרא דברכות (נ"ה) וסופה (יג) . ולדעתיה המה נכונים מאד . אולם אכמ"ל, וכל כנון מאליו יבין כי רק מצד שויו האחים והכנים אל אבותם ואחיהם יא' להם לרבותיו ז"ל ענין דכל המנהיג עצמו ברבנות, ממני שיוסף ה' אחי השבטים וה' מן הראוי להיות נשוק עמם עי"ש (והוא כמחמם ז"ל (שבת ק"ו) א' מן האחים שמת יחגגו כל האחים . ודי בזה). וכן ידוקק כל הראוי לדקדק בגמרא יומא שם, בן מה שהביא רש"י ז"ל בריש ישע"י מה שאמרו ואמציח אחים היו דלם לא כ"כ לא ה' ראי' שהרבות מק"ב שהביא הלאה . בינה זאת . רבות הארבעה שם בספרי הכוזב אך לא פה העת והמקום האסף המקנה . ואעיר בקצרה שזה יובן גם מארז"ל (ברכות ז') דיוק ועוז לו דיוק בן דיוק . לכד מה שטובל להעמים בזה כי מצד זכות אבות נגשו זה . וע"ד ארז"ל (יבמות סד') אינו דומה תפלת דיוק בן דיוק לתפלת דיוק בן רע . והוא גם ענין מארז"ל אין לך משפחה שיש בה מוכס שאין כולה מוכסין (שבעות ל"ט) וציותו נוכח לדעת מדרז"ל (פסחים ד') הלא דלחר דונו דיוני אמר ש"מ מן קאחי בו' הלא דלחר אכ"ף ימא אכסני ביראחא בו' . ומזה ג"כ ענין כל המרחם על הצרות בידוע שהוא מורשו של א"ה (ביצה ל"ב) וע' שבת קנ"א) גם יובן ענין מה שלא ישנה אדם מאומות אבותיו בו' (ערכין טו) וזה"ע גם מליצת מזה בן מזה (ברכות כ"ה) נלא בר נלא (שבת טו) ידיד בן ידיד (מנחות ג') וזה"ע מאמר עולה כ"מ ששמו ושם אביו כנביאות בידוע שהוא נביא בן נביא בו' . וכן מאמרז"ל כל שמעשו ומעשיו אבותיו סתומין ופרט לך הכתוב ב"ה' מהן לשבח בו' בידוע שהוא דיוק בן דיוק בו' (מגילה טו) גם יובן ארז"ל מי שאין לו בושט פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על ה"ס (נדרים כ') בן מארז"ל ג"ס בלומה זו רחמיים ביישנים ג"ח כל מי שיש בו ג"ס הללו בידוע שהוא מורשו של א"ה (יבמות ע"י) והוא גם ענין ארז"ל רחילה בתר רחילה כעובדי אמה כן עובדי ברתא (כתובות ס"ג) וע' ירושלמי קידושין פ"ד ה"ה) ומה יובן גם האזכרה ב"מ' מקומות מפני שסורו רע (ב"מ נט) והוא ענין עד ג' דורות לא פסקה וזהמא מאבותינו (שבת קמ"ו) וע' ע"ז כ"ב יבמות קג) בינה קורא נעים בדברי כי קצתי :

ובאשר

שאין לחוש שתשרה רוח"ק מהשנת הלכות כ"א על מיוחסין שבישראל, (ד) (ובגדרים לה' וזיושלמי קידושין פ"ק ס"ז) בחכמה כר"א ולמדתם את בניכם שהיבב ללמדו תורה, ונאמר תחת אבותיך יהיו בניך (תלמידי מה) כי הבנים יתאמצו להשתוות למילדיהם, ובזכרון אבותיהם יתהללו [אח לו פדה יפדה] ובמעשיהם יתנו כבוד לאומניהם ולמנדליהם, ובמד"ר בפסוק ויתלדו על משפחותם הביאו ספר יוחסין שלכם כשם כו', ובפתיחתא איכה רבתי צהלי קולך בד"ת בת גלים מה גלים הללו מסומין בים כך אבותיכם בעולם, ועיין עוד בקה"ר בפסוק טובים השנים בני תורה מעמידין בני תורה, (ה) ועי' בס"ח (ס' ק"ו) ואם תראה דור רביעי שפסק בידוע שהתחתנו במי שאינו כו', (ו) והענין שאין התורה פוסקת מזרעם שהם מוכנים לקבל ע"י קצת השתדלות, ואמרו (נגדרים פא') מ"מ אין ת"ח מצויין לצאת מבניהן ת"ח? היינו שתהא התורה חזרת לאכסניא שלה בלא מורה ושקידה, ובסנהדרין (ט') הוזהרו בבני עמי הארץ

ומאשר חזיב עלי שיחת חולין של ת"ח אעתיק בזה מאמר הלכיי אחד אשר הגיד לי כ' ידי"ג בכת עיני חלוק נעורי הרב המפורסם החו"צ הגדול נח"ח מהו' יחזקאל חאנקילסוואכן שו' החוב"ק וויעליז, שאמר על הפסוק בן חכם ישמה, "אב" וכן כסיל תוגת, "אמו" אשר נפלאה היא מדוע זה אצלו ואמו נראה בפסוק א' נדללים למיניהם. והוא ג"כ עפ"י ה"ל האב זוכה לבן בסכמה, ע"כ בן חכם ישמה, "אב" כי ממנו יבנה גם הוא לדעת כי חכם לבו. וכן כסיל תוגת, "אמו" כי די לה יגון ואכמה בכיוותה, "עור" לאיש סכל ואם לבן כסיל. לא כן אישה האב השוטט אינו מרגיש (שבת יד:) והבן וספ"י למחבוק:

(ד) ע"ע מ"ש נכר מטעי רש"י ז"ל ביבמות (מב') ד"ה ולורעד שאין השכינה שורה אלא על כודאים שזרעו מיוחס אחריו. והוא גמ' מפורשת בנדרים (כ') וברותי חכם כו' בני ערכוביא. ועי' בקידושין (ע:) כשהקב"ה משרה שכינתו אינו משרה אלא על משפחות מיוחסות שבישראל (ועי' בס' אבן ליון מב"א ידידי הרב שו' (ס' כ"ה אות ב) מה שהתפלל שם מרש"י דיבמות ה"ל על רש"י בנדרים ה"ל. גם מה שז"ע מגמ' דיבמות (ק"ט) שמה ויהי הולד בן קיימא וגמלא אחת מזריכה כרוז לכבונה עיי"ש. ובאמת אם כי יש מהאחרונים נותנים פירש"י בנדרים לאיש אחר ולא קשה מדידה אדוידה. מ"מ כפ"ק על המפרש מאן דהוא. ועל הר"ן שלא פירשו ע"ס הגמ' דיבמות ה"ל. ואכמ"ל בדבר שאין זה ענינו):

(ה) מכאן ראינו ברורה לפירוש. של מרן כ"כ ש"ב שם משמאל הרמתי בגאון האמיתי משיב שיבת ציון בשערים המצוינים בהלכה מהר"ש הלוי נלדל בהקדמות לנו"י חנינא לענין דבאמת כל ת"ח מעמיד בן ת"ח רק שנינו מאיו. ולפלא שלא הביא המחבר הוב דקד"ר אשר נזכר הוא לנו ממאמר המשנה בדחירתא וטוב הוא לנו ממאמר ר' פרנך אר"י בב"מ (פ"ה) בדחירתא חנינא האב זוכה לבן שמשמע זוכה להקל מעליו המשא וההוא דב"מ דיקא כשהוא זכנו וכן בנו כו' וזה אינו מאיו אולם מהא דקד"ר הנזכר שכל ת"ח מעמיד בן ת"ח מבואר שכן הוגה בעצמו, ואכמ"ל: (ו) ד' הס"ח הנזכר הוא גמ' ערכובי (ב"ק קט:) לעולם ידבק אדם בטובים שהרי משה שנשא בת יתרו יצא ממנו יבנותו כו' ואהרן כו' ועי' (יומא ע"א) אם רואה אדם שחורה פוסקת מזרעו ישא בת ת"ח ע"ש:

(ז) עי' בחידושי מהרש"ל פסחים (מט') ד"ה בניו חו"ל. ובה דאמרינן בנדרים הוזהרו בבני עניים כו' היינו נמי עניים ת"ח שאין ע"ה זוכין לבנים ת"ח עכ"ל. ונע"ג מהא דסנהדרין שמופרש הוזהרו בבני ע"ה שמכס תלא תורה. ולפלא שלא העיר זאת כ' ידי"ג בגאון הנשגב מהר"ן ש"י. ועי' במהרש"ל בסנהדרין מ"ש שם וז"ל:

(ח) עיין (ב"מ פה:) אמר רב חמא מאי דכתיב בלז נבון תנוח חכמה ובקרב כסילים תודע (מנלי יד) בלז נבון תנוח חכמה זה ת"ח בן ת"ח ובקרב כסילים תודע זה ת"ח בן ע"ה אמר עולא היינו דאמרי אינשי אסתירא בלגינא קיש קיש קריא. והנני להציג בזה מה שהגדתי בדרך הלכה בהגדת השיעור (אשר התנדבתי להגיד בכ"י איהו שעות גפ"ת קבל עם) במסכת (שבת ג:) על הא דבמי מוניה רב מריב כו' וא"ל ר' חייל לרב דר פחתי (ופירש"י ז"ל בן גדולים ע"ד הפחות והסגנים) מי לא קאמינא לך כי קאי רבי בכהי מסכתא לא תשיילי במא' אחריתי דילמא לאו אדעת' דאי לאו דרבי גברא רבא הוא כספת' דמשי לך שניא דלאו שניא כו' ע"ש, אשר הדברים בלתי מובנים מדוע זה כינה הפסע ר"ה לרב דר פחתי, בן גדולים? האם כשלא ה' בן גדולים ה' לו לבנות את רבו ומנלי תאמח לו תועלת מהתרת ספיקות הענין. וישעתי עפ"י הגמ'

הארץ שמהם תצא תורה כו' [עיין בהערה (ז) וצ"ע רב] כי אף שמתכוונים לטובת עצמם להתגדר ולקנות שם ע"ד אסתירא בלגינא כו', מ"מ זהו שבחה של תורה (ח) שלא להחזיק טובה לעצמם. וחכמה בראש הומיות תקרא ומתוך של"ש כו' ומהם מעצמם ושקידתם תצא התורה שהשינו (ט) לא כבני ת"ח המוכשרין לזה בתולדה במעמם עמל, ומ"מ כל כהאי מילתא מודעינן להו לבל תזוז דעתם בזה, ניומא (כנ:) אין טמנין פרנס על הצבור כו', ובנדרים (פא) הוהרו בבני עניים כו', ופי' דר"ן שדעתם שפלה וכאבות שנקנית מדחק, ובשבת (כ"ג) סימן לנה"ר עניות התורה, ועי' עוד (פס"ט) בפסוק עמודי עשה כסף זה שלשלת היוחסין, ועי' בפתיחתא איבה רבתי ר"י דסכנין כו' חבל הכסף זה שלשלת היוחסין, וכן (נפס"ר) בפסוק וישוב העפר, ועי' בב"ר (פ' פ"ג) ועיין עוד שהש"ר בפסוק קמתי אני לפתוח, וירושלמי סוכה (פ"ט ס"ח) קשה שלשלת היוחסין לפני הקב"ה להעקר ממקומה, ובקה"ר פסוק מוכה חכמה אשרי שזכות אבותיו מאירה לו, וריש שהש"ר אתה מוצא צדיק מוליד צדיק, ושמו"ר (פ' מ"ח) ואתו אהליאב כו' שבה לו שבה לאביו ולמשפחתו ולשבט שיצא ממנו, ועי' בזה"ק (פרשת ויקרא) בפסוק ונפש כי תחטא דלא דמי מאן דאתיא משרשא קדישא ומנעא דקשומ, ובפרשת במדבר בתוספת (לד' ד') ודאי ירותא אורייתא אחסין כו', וירושלמי (פ"ד דמענית ודכרית) לא שהוא גדול בתורה מסני אלא שהוא בן טובים יותר ממני אשרי אדם שיש לו יתר להתלות בו (י) ובבלי ברכות (מ:) נוקמי ליה לר"ע לית ליה זכות אבות, ובשוח"מ (תקס"ט ס' קג) כי כלו בעשן כו' ואשרי מי שיש לו יתר להתלות בה והיינו שתלו לו בזכות אבותיו כברכות (י) ועיין בשוח"מ (ס' יג) מוב צדיק בן צדיק, ועיין עוד בקה"ר וירושלמי (פ"א) דפאה וקידושין (סוף פ"ק). ועיין במדרש משלי בפסוק יד ליד אם ראית צדיק שהוא בן אבות לא במהרה הוא חוטא כו' לכך נאמר וזרע צדיקים נמלט כו' מה כתיב אחריו מוב ינחיל בני

הגמ' הנ"ל דת"ח בן ע"ס הוי כאסתירא בלגינא דקיש קיש קריא. וא"כ כשיב' לו קשיא נחמ' אחריתי לא יטו ולא יסקטו עד אם בראש הומיות יקרא את קושייתו, לא כן ת"ח בן ת"ח לא ישאל ולא יגיד דבר כ"א לדעת הדין לאחיות, ביאור הדבר אל נכון. לכן אמר ר"ח לרז בר פחמי אתה בן גדולים אשר כלכך תנוח חכמה ולא כאסתירא בלגינא למען הראות גדלך תשאל שאלותיך וקושייתך האם לא אמרתי לך כי קאי ר' כו', דעיקר מתנתך אולי לא ימולא דילמא לאו אדעתיה כו' ונשתים לא תקלע השערה כי חפץ לא ימולא גם תבייש ותכלים את פני רבך, ועיין נא בעין אלי' חכ"ק ש"ב ידי"ג ומאכני הגאון הצדיק המנוח מוה' אלי' שיק וזללה"ה מה שכתב הוא ז"ל ע"ז שמה ואכמ"ל:

(ט) הנה בזה כפן לנו הגאון כפנת פענח שי' סטוני טמוני הלצה קטנה שיחת חולין של ת"ח שע"כ מבני עה"א תאל תורה משום דאסתירא בלגינא כו' ומפרסמים תורתם כי לא יסו בחלל לא האבות ולא הבנים. והנה זהו שבה של תורה שלא להחזיק טובה לעצמם רק להנות גם לאחרים וחכמה בראש הומיות תקרא ע"כ מתוך שלא לשמה בא לשמה והכן. ויש לרמוז זאת גם בדברי הגמ' הוהרו בבני עה"א שמהם תאל תורה והכן. ולענין פי' שלא להחזיק טובה לעצמם הכני להעתיק אשר חכם ישכיל פיוהו הוא ניוו ידידי הגאון מהרי"ט שי' בספרו זכ"ל היקר בפתיחה ח"ל: וכל' שערד"מ מ"ט בסנהדרין (פח:) איוהו בן עוה"ב עטותן וגרים דאורייתא תדירא ולא מחזיק טיבוחא לנפשיה. והיינו שמלמד ג"כ לאחרים מתורתו, כי מי שאינו שכל רוח ידל לפרסם דעותיו סן ירצו הסותרים את דבריו, עכ"ל ידי"ג הגאון האדיר הנזכר הי"ו. (ושים נא עיניך ויקרי הקורא ע"ד הרב הגאון הצדיק המנוח מהו' שלמה זאב קליין כ"ע אבד"ק קאלמאר נהרסת אשר הובאו בזה"ל לך (ש"ג ג"צ) ונעתיקו בפתח ס' פיריה על מס' פסחים ודפ"ח) ועי' בהקדמת ש"צ הגאון רשכבה"ג מהרמ"א איטינגא זי"ע מחבר ספר מפ"ס וכו' אבד"ק לבוב לירושלמי שכ' ג"כ לפרש כנוכר עיי"ש. ובאמת כבר קידם לשנים צענין פי' אם למדת תורה הרבה לא תחזיק טובה לעצמך כבוד הר"מ אלמנשינו ז"ל ולו משפט הכבירה:

ולענין לאחר תורה כדי להתגדר ולקנות שם, ראיתי לעמוד פה לעיין בתוס' סוטה (כב:) ד"ס לעולם כו' שז"ל ח"ו. אי קשיא הא אמרין דפ"ק דתענית (ז) כל העוסק כו' נעשית לו

בני בנים, ועי"ש בפסוק כל ערום יעשה בדעת, ועוד שם בפסוק יסר בנך כו' עי"ש, ועי"ש בפסוק בלב נבון תגוה חכמה כו' עי"ש :

ויקרא לאיש לחקור לדעת תולדות אבותיו מראש ימי קדם וקורות ימי חייהם, כן מלבד אשר תחובבנו התורה והיושר לחקור זכרונם לכל ימחה בשטף הזמן מעל הארץ, גם תפעל רגש חזק ע"פ החיים והממע אשר ישתלו האבות בלב הבנים תוסף תת כחה להריק נשמי ברכה בקרב לבבם להוציא פרי מאה שערים, ולהעיר רוחם ללכת בדרכי אבותיהם לכל יבשו בשומם לעיניהם קורות האבות ואחיהם, וזוכרם כי יבא מועד אשר גם בנים יולדו אחריהם יספרו לדור אחרון את מעלותיהם להתפאר ואת פרי מעלליהם יתלו, ומדוע לא נבוש אנחנו בהיות מנחת היחס דגל תפארתנו להתנוסס מראש ימי קדם אשר נאבד מאתנו מעת נלה ישראל מעל אדמתו (יא) ויתבולל בלאומים, ואיך לא נשית לב אל אבותינו המצוינים בשמותם, אשר בשנים ושלושה דורות יושבת זכרם כלא היו, ואנחנו הוגים בעמל ידיהם, ולא נדע לחקור ולחבב זכרון שמותם, ולדעת כי אתם נשיח בהנינונו :

עד פה באו אז הדברים בשום שכל, ועתה אחרי אשר נתתיו לך קורא יקר עם תוספת הערות וארכו לנו הדברים, הנני לוקח מאתך ברכת פרידתך, ועתה שים נא צעדיך והרימה פעמך לשווח בין ארזי אל השתולים לפניך, ותקטוף לך מלוא כפף, "פרחי תמרים" באשר כבר סלית לך המסלה וישרתי הדרך, וגם עתה אבוא אחרך לשים לך ציונים לשעשוע נפשך ותלך לבטח דרכך, את הכל הבינותי בעניי, ועתה אתה פתח שער ובוא ברוך ה' :

סס המות. ובשילבי פרק היה קורא כו' נוח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה כגון מיראת היסורין כי הכל. ומאכזב קבול הפרס שאינו מתכוין להשלים רצון יוצרו כו' שמבואר בדבריהם שדוק מיראת היסורין מותר אצל כדי להתגדר אסור. ועיין עוד תוס' נזיר (כג:) ד"ה שמתוך ותוס' תענית (ז') ד"ה וכל העוסק ותוס' נדרות (ז') ד"ה העושה ותוס' פסחים (נ:) ד"ה מכאן. ועיין לח"מ (פ"ג מהש"ס ה"ה) וז"ע יו"ד (ס' רמ"ז) ועיין מש"ס ח"א"ו הגאון האמיתי המפורסם דדורו מוה"ר זכרי מענדל ז"ל בהצ"ה"ט שלו (ח"ק י"ב) ולפלא יחסד לי על הכו אשלי דבריו וז"ע איך העלימו עין ממה שד' הקוים ז"ל סותרים זא"ו. ועיין בח"א (כלל יו"ד ס' ז') מש"ס הרה"ג מהר"א דאנציו ז"ל וע"ע בהקדמת הרה"ג מהר"ש מאליא לספרו מנח"ש ח"א וע"ע בהקדמת דוד אחי תחי' ה"ה הרה"ג המפורסם סועק"ה מהר"ש מסלנימא ז"ל לספרו שו"ת מנחה כלולה והדברים כזה ארוכים ויגעים. והנה נראה לעיני גם מ"ש ש"צ הגאון מהר"מ פרידבורג בפתיחתו ל' שו"ת דברי מרדכי, ואף כי האריך בענין לימוד שלא לשמה על סתירות אלו לא העיר ולא שם עין להנה :

(י) בזה הנני להוסיף האמור בירושלמי ימות (פ"א ה"ו) כשנאו חכמי ישראל אצל ר"ד בן רכיונס ראה את ר"ע וקרא עליו כפירים כו' ראה את רחב"ע (ואת ר"ט) וקרא עליו נער הייתי כו' מכירו אני שהוא דור עשירי לעזרא ועיניו דמץ לדודי, ועי"ש בפ"מ ובקרבן העדע. ואכמ"ל יותר :

(יא) ע' פסחים (סג:) מיוס שנגנו ס' יוחסין תשע כהן של חכמים וכהה מאור עיניהם. וה' רחמיו כ"ב וישיענו ויחיה עיניו ויחדש כגשר נעורינו כהרימו קרן דוד בן איש אפרתי.

המחבר

ראש הא' תולדות הגאון מושיע ורב פו"ה יהודא יסוד דק' ווילנא .

במאה החמישית לאלף הששי עת אשר אחב"י היו למשמה בידי שופתם ולמרכם תחת רגליהם, טרם דרך עודנה כוכב ממשפחת ראמאנאוו [המושלת בשבט מישור וענות חסד זה ככאמים וששים ושנים שנה] להאר אור במחשבות ליטא ופולין, בסוף המאה הז' שמו המושלים העריצים מועקה כמתני בני ישראל, בעת ההיא דרך כוכב מיעקב וישלח ה' משמים מושיע ורב בעיר ווילנא, ה"ה הרב הגאון הנביר הנדיב הצדיק המפורסם במעלותיו ונודע בצדקת פרונו בישראל מוה' יהודא ספרא ודיינא דק' ווילנא, אשר ע"כ כנהו בשם יסוד. וג' שנים היה אב"ד שם במקום חתנו הגאון האב"ד האחרון זי"ע, בעוד לא הבשילו אשכולותיו לנהל עיר ואם בישראל כמו ווילנא העיר רבתי עם ורבתי בדעות : מפעלות יהודה אשר נכר באחיו ויפעל ישועות בקרב ישראל בן פרשת גדולתו, שמנו לנו לקן לדבר ולהאריך בזה ברצות השית"ש בקרב הימים בח"ב . ועתה עלינו אפוא להעיר מקור כמעי מי יהודא יצא . והנה האף אמנם כי מפי נכדו אאמו"ר הרב הה"צ זצ"ל שמעתי כי היה לאביוהו אא"ו הגאון מוה' אליעזר פרוחנער זצלה"ה כתב יחש זקנו היסוד איש אחר איש כולם צדיקים כולם קדושים עד התנא הקדוש ר"ח בן תרדיון, וכי מפאת אלה היה גם כנוי משפחת אא"ו הגאון היסוד, חב"ת" בר"ת על שם התנא הנזכר, אך בעוה"ר חשכו עינינו ולא זכינו ליהנות לאורו ואין לנו כ"א להעיר אשר ידענו היותו בן לנבר צדיק ותמים במפעליו הרב המפורסם חסיד ועניו מוה"ר אליעזר חב"ת" (ה) אשר יחוסו נאבד מאתנו, ואשר ידענו היותו מתייחס לצבאות שרי ישראל עד התנא הק' ר' חנינא בן תרדיון :

הרב

עמרת זקנים

(ה) אא"ו הגאון יסוד, אשר נפשו פנה מאתנו יסוד ופנה לכביט אל צור מחצבתו אבותיו הק' למעלה ראש, לשמחת נפשו מלאוהו באפרתה מזמיה ענפים רבים ארוים וברושים עושי פרי, כי הניח אחריו ברכה ורע בדרך ה' בן זות, וכמה גדלו וכלליותו ויעשו פרי :

א) צנו ויחידו כזה אא"ו הגאון האמיתי הצדיק הגדול ומפורסם בדורו מאלד לאיש מופת כו' מו"ה חנוך הענין אבד"ק קאלוואריעא ואצולדאווי"ו זי"ע, אשר לספר עוזו ונפלאותיו, מלכד זאת אשר לא בי הוא לכלל איש צדיק תמים פעלו כמופתיו, וכבר נשא משל קדמוני גאון וצדיק א' בחליפת חלקת לשונו, אמות ומופתים באדמת בני חס", לכד זאת כלל אין פה מקומם, כי פרט גדולתו וקורות ימי חייו יבואו ברצות השית"ש בח"ב, אפס דבר א' אשר שמעתי מפה קדוש בן צנו ה"ה אאמו"ר הרב כב' הצדיק וחכם זצ"ל, ואשר גם בקורות ימי חייו לא יפקדו, שמתי למו מקום בזה, והוא : כי הכס בח"ב א"ה בקורות ימי חייו האיש הגדול מרצבב הלוה יבוא גם את אשר מעורו התאמץ לעמוד לימין עזרו של האלשי"ך הקדוש לישב את הקו' שהקשו במחברים וברכנים שדדורו . ויהי צעת חלקת חנוך אל האלשים כרגעים אחדים לפני עלותו בסערה השמימה וכל ראשי עדת בני דק' ואצולדאווי (אשר שם חלקת מחוקק סטון כי שמה נשכח ארון האלשים) עומדים כמפנים לראות איך עטרת ראשם נוספת מעליהם, בזכים ומתאבקים עם מלאכי מרום האלילים המשתוקקים כי אליהם יניח צדיק זה ראשו ורובו . צעודם עומדים וצועקים, הוי ! איני אבי ! רכב ישראל ופרשיו על מי תטוש כאיך אלה אשר טפחת וריתת ? צהיות כמלחמה חזקה, נפסע פתאום הרים אא"ו הגאון זצ"ל ראשו . ויתחזק וישב על המטה ויקרא בקול רם אדיר וחזק משבר לבבות, שלום עליך בני ומורי ! ויתבהלו כל הכס ויחרדו אימתה ופחד אחותמו ונקול דמעה דקה שאלו את פי מורס, רבינו הקדוש ! למי זה נתחם שלום רב ועל מי חרדתם את כל המרה הזאת ? ותהי מענה פיו, דעו נא כי עוד מעט ותשוב נפשי אל מקום לוקחה כי עתה בא רבינו האלשיך הקדוש לקדש פני וללווי לבית עולמי . יען כל ימי כיויתי לו למנן סתרה לגול מחלו חרפת הקושיות (והוא כעין מארז"ל צב"ק קיא . ומלעזא סב : אמר רבא כי שכינא נפיק ר' אשע"י

הרב המפורסם הצדיק מוה' אליעזר חב"ת ז"ל הוה לקח עזר לבנו הגאון חנניר מוה' יסוד ז"ל את בת הרב הגאון המפורסם מוהר"ר יהודה ליב [שנמצא התום בפנקסי ווילנא על פס"ד כבר בשנת תס"ה] שהיה בן הגאון הגדול החריף המפורסם מאד בדורו מוה' ישראל חריף שהיה אב"ד ור"מ בק"ק אליק, [והגאון המקובל החסיד

עמרת זקנים

אזעמי לותי דמתרינא מתנייתוי' כותי עיי"ט, ויוסף לזכות אל ביתו, ובתוך צוואתו היה לכלתי ולכו להתפלל על קברו זולת על חיי ובני, ולא על מזונות. ותגור אומר ויקס'ך (עי' כתובות קג: ועי' ירושלמי תענית פ"ד ה"ג) כי צעיינו ראינו אשר גדולים צדיקים צמיתת' (חולין ז:) כי צמיתת' אחריו הרב המאור"ג זי"ע בן שמונים ואחת חלה את חליו אשר ימות צה למי"ר רופאי עיר מולדתי גם רופאי ק' הוראדנא אחרו נושא לחיו. ואנכי הכותב נולדתי אז לאחי מורי הרה"ג ז"ל לעת זקנתו וככלות כחו נשכחו על ערש דוי. ויכתו רחמיו עלי לראותני יתום מבטן אחי תחיו אך ומהר לראוי פניו כי יסעו להתפלל בעד חיוו על קבר אחי אביו הגאון הצדיק איש האלהים זי"ע. ותה"ל תפלתם לא שבה ריקם ובחמלת ה' וחסדו לאצרהם אחי חיי הרב המאור"ר זי"ל עוד י"ב שנה:

אאזמו"ר הגאון הק' הנו' זי"ע הניח אחריו ספרים רבים לא נודע לי איך חיפה המה. רק ספר א' כ"י נקוב בשם "משפחת החנוכי" נשאר ת"י נכדו דודי אחי אבא הרה"ג הצדיק מוהר"ר חנוך העניך זי"ע אבד"ק סלאבאדקי בקאווונא. ומהם' הלן סיפר לי כבוד ש"צ ב"ד ידיינ' הרה"ג הישיש הנכבד בירא"ה כו' מו"ה אברהם יוסף איטעלסווארן שי' שראה רשום בו הלכה א' צפ' נח זוהר תעשה לתבה. פליגי במד"ר ח"א חלון. ח"א אבן טוב. וביאר זקנתו הגאון החריף הגדול הנו' עפי"ד גמ' פסחים (נג') מקום שכתבו להדליק כו' תנא כו' ושניהם לדבר א' נכתוו. עיין בגמ' ורש"י. וא"כ אמוראים אלו צפ' זוהר ג"כ שניהם לד"א נכתוו עפ"י אז"ל שנאסרו צתיבה בתש"מ. בינה זאת. ושפ"י מד"ן:

ב) בת היסוד"ר זי"ע היתה אשת הגאון הגדול האמיתי צדיק יסודי רשכב"ג מו"ה שמואל האב"ד האחרון דק"ק ווילנא בן הגאון הצדיק המפורסם מו"ה אביגדור אבד"ק וואלקאוויסק יצ"ו אשר גם שלשלת יחסי קודש מזד אציקו הגאון כמבואר בכתב רבנותו. פרשת גדולתו ותלמותיו גם יחד כתומם יבואו בח"ב בעזרתו ית"ש. ועתה נשובה לתולדותיהם כיוצא בהם:

ג) אאזמו"ר הגאון הק' מוהר"ר חנוך העניך הנו' זי"ע הניח אחריו זרע ברח' שני בנים ובת אחת. ה"ה בנו הרב ה"ה המקובל אלהי מו"ה, זעליג"ו זללה"ה שהיה נשיא אלהים בחכמת הקבלה בתוככי ירושלים עה"ק תובב"א. ואח"ז הרב הגאון המפורסם החכם וצדיק מו"ה אליעזר מוילקאוויסק הנק' ר' ליור פרוינער זי"ע. ובתו אחותם היחידה היתה נשואה להרב הצדיק מו"ה יהושע העשיל זכר"ך ז"ל:

ד) אח"ז הגאון ר' ליור פרוינער זי"ע הנו'. הניח אחריו צרכה ששת ארזים כולם צדיקים כולם גדולים ומפורסמים כדורם בתורתם ויראתם למכביר, ורק שנים מהם זולת אאזמו"ר הרה"ג ז"ל ידעתי למקומותם כמשובסות. ה"ה דודי הרב המאור"ג הצדיק המפורסם לגאון ולתפארת מו"ה חנוך העניך איטעלסווארן זללה"ה אבד"ק סלאבאדקי בקאווונא. ואחיו אאזמו"ר הרב ה' החכם וצדיק נודע לתפארת בסוד ישרים ועדה כו' מו"ה, אברהם אפרתי זללה"ה. וזהו המפורסם בתו"י חו"ב מו"ה, יצחק מוויסטינעץ זללה"ה. וזולת שלשת האצורים האלה כל אדע רק שמותם היקרים. הרב מו"ה חיים. והרב כו' מו"ה מנחם מענדל. והרב כו' מו"ה יהודה זי"ע: (ה) דודי הרב הצדיק מו"ה יהושע העשיל זכר"ך, ה' אחי הרב הגאון האמיתי הצדיק הגדול ומפורסם מוהר"ר יהודה זכר"ך אבד"ק סייני זי"ע. מחס' נימוקי בגרי"ב על ד' שו"ע ומשניות. וכמה מחשבותיו נדפסו בסי' בגדי ישע להרה"ג מהר"ש מביאליסטאק ז"ל:

ו) ש"צ ב"ד הגאון הצדיק מהר"י זכר"ך ז"ל. היה אחי הרבנים הגדולים בתו"י חריפים וצדיקים שופים ונכבדים כו'. הרב הגדול החכם מו"ה חנוך העניך זכר"ך ז"ל מסובאלק. והרב הצדיק המפורסם כו' מו"ה משה זכר"ך ז"ל. וחזון הרב חכה"ש המפורסם בתו"ה מו"ה חיים שלמה קאלעטסקי ז"ל מברסקא דליטא:

ז) ש"צ כ"ד הרב הגדול מוהר"ה זכר"ך הניח אחריו צרכה הרב החריף וצדיק המפורסם הנגיד כו' מו"ה, יצחק אייזיק זכר"ך (עי' בתשו' שאלות שמואל אה"ה ל"ג ל"ד תשו' אליו ונזכרו גם חידושי אציקו. ועיין שם סי' מ"ז) ואח"י מר אציקו הרה"ה הנ"ל נדפסו בנימוקי בגרי"ב על משניות: ש"צ

החסיד ר' חיים ירוחם איש ווילנא השד"ר מעה"ק ירושלים תובכ"א מעיד לנו במכתבו הנשאר לנו לפליטה בפיתקם ביהמ"ד של אא"י היסוד זי"ע (צד 144) ביחסו את אא"י היסוד וחזונו זקנו הנאון מו"ה יהודא ליב הנ"ל, וכתוב שמה בדברים האלה. האחד המיוחד האלוף המרום התורני הרבני ה"ה המופלא ומופלג המפורסם, וראש ומנהיג הקצין הנכיר המנושא מוהר"ר יהודא בהרב ר' אליעזר בו' [המכתב בארוכה בתוך

עמרת זקנים

(ה) ש"כ כ"ד הרב הצדיק מו"ה משה צכר"ך, הוא אבי הרב הגדול הח"י המפורסם משכיל ושלם מאד נעלה בו מו"ה יעקב צכר"ך שי'. מחנך ספר היחס לכתב אשירופי למכלול והנהיג ליוחסין: (ט) דודי הרה"ג מהר"ם מסלאבאדקי בקאווה הנו' הניח אחריו שלשת בנים ושתי בנות. בבנים יקירים כמה הבכור ידו"ג ויקירי הרב הג' הישיב חריף ובקי וי"א מו"ה, אברהם יוסף איטעלסוואק"ן שי' ואחיו הרב הגדול מו"ה, אליעזר מאיר א"ס שי' ואחיהם הרה"מ היקר ונעלה בו מו"ה, אה"י צבי שי' :

(י) דודי הרב מהר"י וויסטיניאנער ז"ל הניח אחריו בן א' אשר ידעתו, הרב הגדול המפורסם בתו"י מו"ה מנחם מענדל מקאלוואריעא הי' נק' ר' מענדל מאיר חוה"ס :

(יא) צ"ד ידו"ג ויקירי הרה"ג מהר"י א"ס הוא אבי הרב חריף הנגיד מו"ה אשר שמעי' א"ס מחוויז, וחזון הרב המאופ"ג המפורסם לגאון מו"ה נפתלי אמשטרדם שי' אברהם א"ס היקירי (יב) אהמ"ר הרה"ג החכם הצדיק זי"ע הניח אחריו חמשה בנים ובת א'. הבנים ה"ה אחי היקירים המפורסמים בשמם ובטעמם כולם אהובים חכמים גדולים בתו"ח חריפים ובקיאם. הבכור הרב המפורסם החכם ויר"א גדול בתו"י מו"ה, חנוך העניף האפרתי. ומשנהו הרב הצדיק החו"ב המדקדק הגדול מו"ה, חיים א"ס, ושלישיהם הרב הג' המנוח החכם הכולל הנגיד מו"ה, מנחם מענדל האפרתי מקאלוואריעא בטולין. וזכר כולם לחיי עד. והבדלו החיים הרביעי אחי ויקירי ומאכזבי הרב הגדול היר"א ומרד לדבר הי' מו"ה, בן ציון האפרתי מסובאלק שי' ואחוזתו היקרה היתה נשואה לבן יקר יר"א ושלם מו"ה יעקב לימאני הכהן ז"ל מאוראדנא :

(יג) אחי הבכור הרב המפורסם מהר"ם ז"ל הניח אחריו רק שתי בנות. אחת נשואה לבן יקר וכבד מפורסם לשו"ת מו"ה משה נאוויאזקי שי' מקאווה עתה בקעניגסברג. והשני' לבן הנגיד היקר שלשת היוחסין מו"ה יצחק אשכנזי שי' נכד כ"ק ש"כ רבינו הגר"א זי"ע :

(יד) אחי הרב החכם הכולל מהר"ם האפרתי ז"ל הניח אחריו בן א' והוא הרה"ח הגביר הליטערעט היקר וכבד בו מו"ה אליעזר אפרתי שי' משאוול. וארבע בנות. הא' נשואה לבן, הנעלה מו"ה נחמן ואבדולאוסקי שי' מציאליסעאק. והב' להנגיד היקר ושלם בו מו"ה יעקב משה ראצינאוויץ שי', והג' להנגיד בו מו"ה שמואל רובינציק שי'. והד' להיקר ונעלה בחכמתו עודנו באלו יא' שמו לתפארה בתורתו הצעיר ורב מו"ה מאיר ליב איש ליחאווסקי שי' :

(טו) אחי ויקירי הרב היר"א מו"ה בן ציון האפרתי שי' הוא אבי הרה"ג המפורסם בחידושי הרבי עוד מימי עלומו מו"ה אליעזר אפרתי שהוציא לאור ספר, אבן ציון יקר ונעלה בפלפוליו בעודנו באלו. ואחיו היקרים ושלמים חריפים ושנונים מו"ה מרדכי אפרתי שי' ומו"ה ישראל יצחק אפרתי. ומ' יודא שיחי' והוא גם חזון יקר ושלם בירא"ה מוהריי יעקל סולאוויץ שי' :

בדרי החימי דברי אלה אעירה פה דבר ישר אחד שמעה אזני מפי ש"כ צ"ד ידו"ג הרה"ג מהר"י א"ס שי' הנו' בשם אביו דודי הרה"ג המקובל מוהר"ם מסלאבאדקי בקאווה שי'. והוא בירושלמי כללים (פ"ט ה"ד) כתובות (פ"ב ה"ג). ר"מ אידמ"ך לי' צעפי' אחר אמרין לי' לבני ארעא דישראל הא משיחון דידכון. אפי' כן הנו לי' על כ"ף ימא שגא' בו'. עיי"ש במפרשים שנאלץ ונרחקו לפרש שקרא עצמו בשם משיח והוא פלאי. ודודי הרה"ג הצדיק זי"ע השכיל פיוו לפרש דר"מ חויל לשיטתו הנקיה בבלי צ"ב (נו') ירושלמי שביעתי (פ"א ה"א) במחלקותו ע"ס חזיריו שחולקים עליו וס"ל שלעת"ל כשיטתם קיני וקדמוני על א"י, ויהי גם אסיה א"י. ור"מ פליג עליהו. לכן אחרי כן כשמת ר"מ באסיה. אחר אמרין לי' לבני ארעא דישראל הא משיחון. דידכון הוא. ר"ל לפי דבריהם שלכם יהי' (ומשיחון הוא מל' שיה ושיג כנמצא בירושלמי על שיחתי' דפלגתי') אפי' כן במטותא מיניכו לאת גס את דעתו והנו לי' על כ"ף ימא אשר שם ודאי א"י שגא' בו' והכן. ודפמ"ח כי פלי"ח :

ועתה אשובכ ליחם דו"ה בגאון האב"ד האחרון דק' ווילנא חתן היסוד זי"ע :
(טז) דו"ה בגאון שמואל הרמתי זי"ע הניח אחריו ג' בנות אשר ידעתי. אחת היתה נשואה לש"כ הרה"ג

בתוך יתר מכתבים יבואו ברצות השית"ש [בח"ב] שהוא התנו של המנוח הרב המופלא מוה"ר בהנאון המפורסם מו"ה ישראל חריף שהיה אב"ד ור"מ בק"ק אליק. ושלשלת היחוס שלו נודע מלא כל הארץ במדינת פולין, גזע ישישים, חכמי חרשים, גבוני לחשים, גאוני ומצוקי ארץ, והרב מוה"ר הנ"ל היה נשוי בתו של הנאון המפורסם מוה"ר הילל סג"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק ווילנא, עכ"ל הגר"ה הנ"ל הננוע לע"ע לענינו :

והנה נודענו מזה היות אא"ז חותן היסוד הוא הנאון מו"ה יהודה ליב ז"ל חתן הנאון הגדול המפורסם מאד מאד בדורו מו"ה הילל הלוי, שהיה אב"ד ור"מ בק"ק ווילנא אחרי היותו מלפנים בק"ק חעלמא (3) והוא בן הנאון המפורסם בדורו מו"ה יונה הלוי, [אשר אמנם לא אדע מקומו ומשכנו רק היותו נאון ומפורסם בדורו, כאשר אבן מקד מצבת בנו אא"ז הנאון מו"ה הילל תזעק]. נכד להנאון המקובל הנפלא מוה"ר אליעזר, בעל מעשי ה' ויוסף לקח, [בן מיהסו הרב השליש בספרות העברי' ש"ף ש' בשם ספר משמרת הנרשונים]. בן היה אא"ז הנאון מו"ה הילל הלוי חתן הנאון המפורסם בדורו מוה"ר יוסף זצ"ל, [אשר גם אותו לא ידעתי בלתי מאשר ראיתי על אבן מצבת הנזכר, כי כזה וכזה תענה בנו האבן ציון לנפש

עטרת זקנים

כר"ג המפורסם בחריפותו ובקיאותו ומכתמו כו' מו"ה יוסף ר' אליאם (בן ש"צ כר"ג הכדיק מו"ה אלי' פעסעלים שיכח כללם בתולדות הגאון מוה"ר קרעמער) וכו', להרצ הגאון החסיד המפורסם מו"ה ברוך מרדכי איטינגא ז"ל אצ"ל כצדקת אב"ד ור"מ בק"ק ווילנא. וכו' להר"ג המופלג בצדקתו ובחורו וייראתו ונדיבותו אשר על נדיבות קס וצדקות אב"ד מו"ה יודי' ליפמאן עליאשצערג מאיווענין. אצ"ל של הרב הגדול בתו' מו"ה שמו נודע בשערים בגביר המהולל מוה"ר שמואל עליאשצערג ז"ל. ומותן אחיו הרבנים הגבירים המופלגים בתו' וצדקה מו"ה אלי' ישעי' עליאשצערג מאיווענין ומו"ה משה חיים ז"ל :

(ז) ש"צ כר"ג מו"ה שמואל עליאשצערג נכ"ד הגאון הכב"ד הנ"ל הניח אחריו צרכה ג' בנים וצ' בנות, כולם גבירים ידועים לשמותם במקומות, כ"ה כר"ג המפורסמים בשםם ובטעמם, ונודעים בשער בת רבים בחכמתם ועשרם ונדיבותם מו"ה אביגדור עליאשצערג ומו"ה יעקב עליאשצערג ש' (חתן ש"צ הגביר הגאון המנוח רי"ז רפאלפורט ממניסק ז"ל) שניהם צמינסק, ואחיהם השלישי כר"ג המפורסם כו' מו"ה אלי' עליאשצערג ש' בקארלין (חתן גיסו כר"ג מהר"ם לוריא). ושתי בנותיו נשואות לשני אחים כר"ג הנכבדים ונודעים ע"פ תכל צעשם ונדיבתם כו' כו' מו"ה משה לוריא ומו"ה דוד לוריא ש' בק"ק קארלין, וצניהם גם הם נודעים לתפלה ותפארת צדק עדים :

(ח) ש"צ כר"ג מו"ה אלי' ישעיה עליאשצערג ז"ל הוא חותן כר"ג המפורסם לשם ותפארת כו' מו"ה יוסף צינמן ראטנר ש' מק"ק מנינסק :

(ט) ש"צ כר"ג מהר"ם עליאשצערג ז"ל הניח אחריו צרכה ד' בנים, מפורסמים בפעשם וביתרון הכשר חכמה ודעת, כר"ג המהוללים בשער כו' מו"ה יצחק איזיווק ע"צ ומו"ה אליהו עליאשצערג (חתן כר"ג המנוח מו"ה סעגדר לנדא ממחליב ע"ז דניעסטר), והכר"ג הגביר המפורסם מו"ה ישעיה עליאשצערג ש' צמינסק. והאחרון חביב הרב ה' המפורסם הגביר הנודע לתפארת כו' מו"ה שמואל עליאשצערג ש' צמס (חתן ש"צ כר"ג הגביר המנוח מוה"ר' שיתחאווין ז"ל ממנינסק) :

(כ) דוד אבי הגאון הכדיק מהר"ם הכב"ד האחרון הנזכר היה זקנו של הרב ה"ג המנוח המפורסם מו"ה שמואל מצרינסק דליטא, אביו של אוחז דיק וגאון כ"ה רב הכי גאון אחייתו פאר רומן סועק"כ כו' מו"ה משה יצחק אביגדור זצ"ל כר"ג הכבדיק וואשיליטאק סיני קאווונא שקלאש ז"ע, הכוא היה ידיד נפש וכביר כאח לב' אחא"ר הרב הגר"א אפרתי זצ"ל כ"ה, ויה זכרם לברכה לחיי עד :

(ג) לאא"ז הגאון מו"ה הלל נשיא הלויס הנזכר זצ"ל כ"ה מצאנו בן נכבד ויקר בין נכבדי הקהלה, וגבאי צדקה גדולה חתום בפנקס מיוס ג' ח"י חויר תס"ה לפ"ק. כ"ה כר"ג אשר שם זקנו אבי אמו צדקו מו"ה יוסף הלוי. זכר כולם לחיי עד וינע"ם בשלום :

בני

לנפש חיה (ע"ד מארז'ל ברכות יח): „אא"ז הגאון מו"ה הלל הלוי הנ"ל". האספן נשיאים היילילו, רוע ירוע ויחיל, ירימו קול ויצריחו, חגורות שק יעריבו, למספר מר יעודרו, לאבל כבד יבינו, לילך- שדה בזכים בקול מר צווח, על שנשבה ארון הקודש, ונפל משמים לארץ הלל בן שוחר טוב, הרב הגאון החריף ובקי רבינו הלל בהגאון רבינו יונה אב"ד דק"ק ווילנא, ורבינו נופו מהור ויצאק נשמתו במהרה, נספר ונקבר כשורה ב"ך טבת שנת תס"ו לפ"ק. ונות ביתו עמו הרבנית החסידה הצדקנית מרת רחל בת הגאון מו"ה יוסף, שבר על שבר יחדו נדבקו, בבית אחד ספו להיות אור בציון ולא ימחו, לפרט והבית הזה יהיה, ע"כ באו דברי המצבה. ובוזה אסיימה פה תולדות אא"ז הגאון היסוד, ואם כי בא תולדותו בקצרה, אשלמה לכם קוראים יקרים בח"ב להארץ בקורות ימי חייו וחיי רבותיו ובניו הנודעים לי בזה, ועתה אתם שלום :

ראש הב' תולדות הגאון ר"ג מרן יו"ט ליפמאן הלוי זי"ע בעל התוי"ט :

במאה הרביעית לאלף הששי הופיע אור גדול לאחב"י בארצות פוזוריהם, ילד יולד, בן ניתן להרב האלוף ומרום על כל ברכה ותהלה, מפורסם בדורו מו"ה נתן הלוי העליר זי"ע, בן הרב הנשר הנדול האלוף המרום החכם הכולל, תפארת עמו והדר לאומו כו', כקש"ת מו"ה משה הלוי וואלירשטיין זי"ע, אשר התחש למעלה לבית אבותיו נאדרי בקודש הקדשים, אשלי רב רבני מעולם אנשי השם. אך אין בודקין מן המובה ולמעלה ארז"ל (קידושין 79 עו). ומאורות נתן ה' בבית הרב ר' נתן הלוי ויהל אור גדול בהולד לו קדוש ה', אור עולם הנולה והכותרת, הגאון האב"ד הישראלי מרן יום טוב ליפמאן הלוי העליר וואלירשטיין זי"ע :

הנשר

עטרת זקנים

(א) בני אא"ז הגאון הלוי וחתניו לוקחי בנותיו וללכ"ה אשר היו אלוים לו, ולא זו מחצתם גם בספרו מגילת איכה, ואשר גם אלו נספר קורות ימי חייהם נח"כ, מזכיר פה בקוצר מלין, והם שלשת בניו וחמשת בנותיו כולם נודעים לתהלה, וזכו לשם תפארת. ואנחנו לרגל מלאכתנו בזה מזכירם בתארים כפי אשר תארים אביהם אא"ז הגאון זי"ע דימיו :

(א) בניו הג' הלל המה. (א) האלוף המפורסם בקושיותיו המוכח בספרי אביהם זי"ע מו"ה שמואל הלוי מזריסק, חתן כ"ק דו"ר הגאון ומופלג בדורו, חד מן קמחי מו"ה אברהם אברהם פאטניעליכזיגין אב"ד ק"ק לבוב בן אא"ז הגאון השר מו"ה שמואל וואהל זי"ע. (ב) האלוף המשכיל המפורסם ג"כ בספרי אא"ז הקדושים מו"ה אברהם הלוי מנהיג ישיבה בק"ק סקולא בגליל לאדמור, חתן הקצין הרב ר' יחיאל בן הרופא מומחה החכם כמר שלמה לוריא, (ה"ה הגאון הגדול בדורו מו"ה יחיאל לוריא בן הגאון המפורסם מו"ה שלמה רופא מק' לובלין מנצח אא"ז מהרש"ל זי"ע, אשר הגאון מו"ה יחיאל לוריא המוכר היה גם חתן ש"כ הגאון הגדול ומפורסם בדורו מו"ה חיים כהן בן הגאון הגדול המפורסם הצדיק מו"ה נפתלי כהן זי"ע אב"ד ק"ק לובלין, בן הגאון הגדול ארוך דורות מוה"ר יצחק ז"ר שמשון הכהן חתן דו"ר המהר"ל מפראג זי"ע, חתן הקצין המופלג נעשירות ומדות טובות ר' משה לזרם מק' בריסק. (ג) האלוף המשכיל מו"ה אלכסנדר סג"ל מק"ק פראג זכר כולם ללכ"ה :

(ב) בנותיו הן הכה. (א) הצנועה החסודה מרת ניסל אשת האלוף המרום מו"ה וואלף סג"ל, אשר ממנו ילד בן ה"ה הגאון הגדול בתורם וחתמה גדול מרצן שמו מו"ה נתן הלוי, שהיה חתן דו"ר הגאון מו"ה משה אב"ד ק"ק העלמה, (חתן אא"ז הרב"ג הכו"מ מו"ה בנימין ציגוס מפחנא), בן הקצין מו"ה שמואל וואהל (אוא ניאו מרגל אא"ז הגאון השר מהר"ש וואהל זי"ע). (ב) הצנועה מרת נעכלה אשת האלוף מו"ה אהרן סג"ל, בן שאר בשרו של אא"ז הגאון התוי"ט זי"ע המנוח מו"ה קאפיל הלוי וללכ"ה. (ג) הצנועה והחסודה מרת רוזל אשת המנהיג בק' בריסק מו"ה יעקב יוסף כ"ך, אשר ממנו ילד בן ה"ה האלוף הרב ר' מיכל כ"ך. (ד) הצנועה מרת רבקה אשת

הנשר הגדול בעל הכנפים, המנשא אברתו עד לשמים, מרן התוי"ט זי"ע, עם היותו רבן שכבה"ג, עמרת ישורון והאיר עיני חכמים בספריו הקדושים המסולאים בפו, בכל מקצועות שבתורה, התוי"ט על שית סדרי משנה, ומעור"ט, ולחם המדות, ופלפלא חרפתא על הרא"ש, ודרכי הוראה, וספר צורת הבית, ותורת האשם, גם הנהות על כל ד' טורים היקרים, והנהות על ספר נבעת המורת (שחיבר הג"מ יוסף ב"ר יצחק הלוי ז"ל), וספר טוב טעם על קבלת הרמב"ן בפי' על התורה, ופי' על בחינת עולם להבדרשי (חיבר עוד בימי עלומיו), ועם התנוססר אז

עמרת זקנים

אשת מו"ה צבי הירש מק"ק קראקא. (ה) הצנוטה והחסודה שאין כמותה בכל הארץ (כן יעיד ונאמן עליט אביה הגאון התוי"ט זי"ע בס' מגילת איכה) מרת דלצריס. אשת כנחור רך וטוב מו"ה שמואל בן הקצין הראש הרב ר' אברהם בן הקצין הראש הרב ר' יעקב צעירנשטיין, כל אלה הנס מוזכרים לזכרה כפי אל"ז הגאון התוי"ט זי"ע בס' מגילת איכה, ובה"כ בראות השית"ש הצניגה בברוכה גם קורות ימיהם ואלאכאיהם שהשירו אחריהם לזכרה בקרב הארץ. וכל מי יודע מה מזה יודיעני נא ותזכרנו נפשי :

ג) מצאצאיו הנ"ל יצא לו חוטר דור שני אשר ממנו הסתעפו פארות ארוזים ונרוזים גבוהי הקומה עד לשמים ועלה שיאם, ה"ה אל"ז הרב הצדיק המפורסם דודור למכביר מו"ה שמואל שי"ק זי"ע, שהוא הניח אחריו זכרה בן ונת אשר עשו לנו שם ושלרית בקרב ישראל, וזכרם לא יסוף מן הארץ. הלא כמה. בנו הוא הגאון האמיתי ציו"ע חסידא ופרישא כו' מו"ה חנוך העניך שי"ק אבד"ק שקלאב זי"ע (אשר לפרשת גדולתו ומעשה תקפו בקורות ימי חייו, אשים מקום בה"כ בתולדות זקנו הגאון התוי"ט זי"ע), ובתו הצדקנית היא אל"ז אשת אל"ז הרב הג' המפורסם בצדקתו וציתרון הכשר חכמה ודעת כו' מו"ה מרדכי מרגליות זללה"ה, (כוא היה אביהו של אס אבא מארי ברה"ג זל"ל) :

ד) דו"ז הגאון הצדיק מברכה"ה שי"ק הנזכר הניח אחריו זכרה בניס קדושים וחסידים נודעים ע"פ חבל, ה"ה הרב הגאון הצדיק המפורסם דודור למכביר כו' בקש"ת מו"ה יו"ט ליפמאן שי"ק זללה"ה אבד"ק וואשלישאק, ואחיהו הרב המאורי"ב חסיד המפורסם הגביר מו"ה פנחס שי"ק מק"ק שקלאב זללה"ה הנקרא ר' פנחס רוזנס :

ה) ש"צ דו"ז הגאון הצדיק ריוט"ל שי"ק הנזכר הניח אחריו זכרה בנו הממלא מקומו, ה"ה הרב המאורי"ב המפורסם לגאון ולתפארת, החו"ב חסיד ועניו מו"ה אריה יהודה לייב שי"ק אבד"ק וואשלישאק, וחתנו הרב הגדול המפורסם החו"ב כו' מו"ה נתן נטע עטין רב ומוצד"ק שקלאב. וזו"ל כל אדע שמות אצאיו, רק אחד מנכדיו היה הרב הג' הצדיק המפורסם מו"ה שמואל חיים זללה"ה, אבי הרב הג' המפורסם וגדול בתו"ח כו' כו' מו"ה מרדכי סאלאמאנאו שיחיה מק"ק מינסק :

ו) ש"צ הגראי"ל שי"ק הנזכר היה אבי האחים היקרים אהובים וצוררים ה"ה ידי"ג ברה"ג הח' המפורסם בתו"י משכיל ושלם כו' מו"ה אברהם שי"ק זללה"ה בעמח"ס זרע אברהם, ואשד הנחלים, ומאורי ח"ש, ותפוחי זכר, ועין אברהם, ומחזה החכמה ומחזה השיר כו' מ"ב בסלאנימא. ואחיו היקרים ה"ה הרב המופלג בתו"י הק' מו"ה בנימין שי"ק זל"ל הי"ד. והמופלגים הנכבדים מו"ה ויחאל שי"ק ומו"ה יו"ט ליפמאן שי"ק, ואחוסם הצנוטה זל"ל אשר היתה חותנת הרב הגאון הגדול האמיתי המפורסם חכם הכולל כו' מו"ה אריה לייב שפירא זללה"ה שהיה אבד"ק סמארגאן קאלוואריעא, קאוונע זי"ע :

ז) ש"צ הרב הק' מבר"ב שי"ק הי"ד הניח אחריו זכרה בן אהוב וחביב, ידי"ג ולבבי ש"צ ויקירי ומאהבי הרב הגאון הצדיק המפורסם בתורתו ובעבודתו התמה, חסיד ועניו כו' מו"ה אלי' שי"ק זללה"ה אבד"ק לידא דרעטשין ז"ה, ובסוף ימיו אבד"ק קאברין ושמה מ"ב, מחבר ספר עין אליהו על ע"י (חתן ש"צ הגאון הגדול הצדיק מו"ה שלמה זלמן זאב וואלף זללה"ה המ"מ דק' ווילנא זי"ע) :

ח) ש"צ ידי"ג ברה"ג מבר"ב שי"ק אבד"ק קאברין, הוא אבי הרב הג' החו"ב כו' מו"ה פנחס שי"ק שי' ממלא מקום אביהו זל"ל בקאברין, ואחיו היקרים ומאושרים הר' בנימין שי"ק, ובר' אריה לייב שי"ק שי', וחזון ח' המופלג הנגיד וי"א מו"ה פייטל אבי הרב השטון הגביר כו' מו"ה בנימן עבר מקאוונא שי' :

או לנס ולמופת בקרב ישראל ושימש בכתר הרבנות בק"ק לאדמיר, פראג, ווינא, ניקלשבורג, קראקא, ושאר מקהלות רוסיא, כפי שיבא ברצות השי"ת בה"ב, ושמו היה נודע למשגב וגדול בתוך עמנו ישראל מיום יצא מבית אולפני דרבינו דו"ר אריא

עצרת וקנים

(ט) ש"צ הגאון מו"ה אליב שפירא אבד"ק קאוונא, הוא אבי רבנים גאונים המפורסמים בחריפותם ובקילחותם הנפלאה בו, מו"ה חיים אברהם שפירא שי' הגאבד"ק סמארגאן, ומו"ה רפאל שפירא שי' מוואלאזין, חתן ש"צ הגאון נצי"ב וולאזין מו"ה נפתלי צבי יהודה צרלן שי' אבד"ק ור"מ דס :

(י) ש"צ הרה"ג מהר"ג עטין ז"ל הנה אחריו ברכה רבנים גאונים מפורסמים בתורתם ויראתם חריפותם ובקילחותם, מו"ה ישעיה עטין הגאבד"ק וויטעפסק בענ"ק, ומו"ה זעלקא עטין אבד"ק נעוויל, ומו"ה שמואל עטין אבד"ק סמיליאן, וזכר כולם לחיי עד :

(יא) ש"צ הגאון מהר"י עטין אבד"ק וויטעפסק ז"ל הנה בן יחיד אהובי וחביבי ש"צ הרב ה' המטלטל המפורסם מו"ה שניאור חנדק העניך עטין שי' ממלא מקום אביו להיות רב ומואב"ק הנ"ל בענ"ק :

הן כל אלה יוצאי ירך דו"ר הג"ר חנוך העניך שי"ק ז"ל משקלאב, ועתה נשובה לתולדות גיסו אה"י הגאון ז"ל :

(יב) אה"י הגר"מ מרגליות הנזכר הנה אחריו את בנו הרב הגאון הגדול ומפורסם בדורו בשם "ר' אשר דער גרויסער" ראבד"ק בורדנא, ואחיו הרב המפורסם בו מו"ה שמואל מרגליות, ואחותם היא אם אבי ז"ל היתה אשת אה"י הגאון החכם מו"ה אליעזר פרוינער ז"ל מוויילקאוויסק. (הנזכר למעלה בתולדות היסוד"ד, עטרת זקנים הערה א') :

(יג) דודי הרב מו"ה שמואל מרגליות הוא אבי הרב המפורסם בתו"י מו"ה מרדכי מרגליות ז"ל, אביו של ש"צ ידי"ג הרב המאו"ב המפורסם לגאון ולתפארת בו מו"ה אליהו מרגליות ז"ל שהיה אבד"ק נקטלות רבות ברוסיה ופולין ומ"ב בק' ראקישאק, ומותנו של ה' הגביר היקר מו"ה דוד ליב בערינשטין שי', עתה צברלן :

(יד) ש"צ הגאון מו"ה אליהו מרגליות הנזכר הנה אחריו ממשה בניס יקרים כולם גדולים בתורה וחכמה, מהם יש אשר הנמו רבנים ומורי הוראה בישראל, ומהם המתכבדים לשנת בית וראוים לאותה אצטלה, חריפים ובקיאים בו מו"ה אשר מרגליות שי' הגאבד"ק ומו"ץ בק' ראקישאק. ומו"ה יצחק מרגליות שי' מהגר כמה ספרים מחוכמים נדפסים, וס' ה' "שרשי היס" עדות ככ"י, (חתן דודו ה' רד"ל צ"ש הנזכר שי'), ומו"ה דובער מרגליות שי' מסלמימא, ומו"ה מרדכי מרגליות שי' הרב אבד"ק ומואב"ק אליקסט, ומו"ה זרח אברהם מרגליות שי' בק' ראקישאק :

(טו) ש"צ ידי"ג יקירי ומאהבי הרה"ג מו"ה אשר מרגליות שי' אבד"ק ראקישאק כבר ראה ברכה לקחת איש לביתו תחי' ה"ה מופלג גדול בתורה ומדעים שלם תלד נעלה מו"ה משה אלטמאן שי' בן איש נכבד גדול בתורה וחסד הרב מו"ה שלמה זלמן אלטמאן מעיר שובאץ הסמוך לוויילקאמיר :

(טז) נכדי אה"י אור עולם התו"ט זי"ע אשר לא נודע לי פרעות התייחסם לאה"י הגאון הנ"ל, הלא המה האחים היקרים הקדושים ודניקים הרה"ג המפורסמים מו"ה אברהם הלוי העליר הגאבד"ק דולינא, ומו"ה משולם פייבוש הלוי העליר מזבדו. וכן זקנם של האחים הגאונים החריפים עוטרי ישראל בתפארת מו"ה יהודה כהנא בעהמח"ס קונטרס הספיקות, ומו"ה אריה ליב הכהן הגאבד"ק סעריא מח"ס קטו"ה, וש"ס, ואב"מ על אה"ע, וכן זקנו של הרב הגאון הצדיק ר' יעקב אורי שרגא פייבל אבד"ק זלסטווי, מח"ס תכלות יעקב ובית יעקב א"ש ורשפי א"ש בו' בו'. ושל הגאון הגדול האמיתי המפורסם מו"ה נחמן לייפשיץ הכהן רפאפורט ז"ל אבד"ק דובנא רבתי. ושל הגאון הגדול האמיתי פייבוש מו"ה ישראל איסר זלללה"ה אבד"ק פיינסק וגבלין :

(יז) ש"צ הרב ה' הצדיק מו"ה אברהם הלוי העליר הנו' הוא זקנו של הרב היקר ונעלה בו מו"ה אברהם זאהלער מצרדאי שי' :

(יח) אחיו ש"צ הרב ה' הגדול מו"ה משולם פייבוש הלוי העליר הנו', הוא אבי הרב הצדיק וק' מו"ה שמשון מאזוראן וזקנם של הרב הצדיק ה' מו"ה יוסף יאסקי מלאשקוויץ ז"ל, וכדלן המי"ס הרב המאו"ב המפורסם לגאון ולתפארת חסיד ועניו בו מו"ה שמואל הלוי העליר שי' אבד"ק נפת עה"ק תובצ"א :

(יט) ש"צ הגאון עטרת החריפים בעל קטו"ה זי"ע הנו', הוא אבי הרה"ג החר"ץ מו"ה דוד הכהן ז"ל ומותן הרב הגאון החכם המפורסם בדורנו לגאון מצדקי הומן רש"ל הכהן רפאפורט, אבד"ק

אריא דבי עילאה הנאון מהר"ל מפראג זי"ע, בכל זאת גם אז נמצאו תרבות אנשים רעים וחמאים מקרב אחב"י אשר באו לכבות נר ישראל ויבקשו את נפשו לספוחה, ויצידוהו ויציקוהו לאין קץ ותכלה, כאשר יבואו הכל באר היטב בקורות ימי חייו ותלאותיו, ואף

עטרת זקנים

אבד"ק פראג ז"ל, מותו הרב החכם הכולל הגביר מו"ה בני הירש בודק שי' בלייפצוג:
 (ב) ש"צ הגאון הצדיק מו"ה יא"ש פייזל אבד"ק זלאטווי הנו', הוא אבי הרב הגאון הגדול המפורסם כו' מו"ה מנחם נחום אבד"ק ניקלשבורג ז"ל מחבר ס' זכרון מנחם:
 (בא) ש"צ הגאון הגדול מהר"ל ליפשיץ הכהן אבד"ק דונא רבתי, הוא אבי הגאונים הגדולים המפורסמים מאד בדורם, מו"ה שמחה הכהן רפאפורט הגאבד"ק לובלין וסוראדנא והגליל, ומו"ה בנימין הכהן רפאפורט מחבר ס' גבולות בנימין, ומו"ה גרשון הכהן רפאפורט הגאבד"ק בעלזא:
 (בב) ש"צ הגאון הצדיק מו"ה ישראל חיסר אבד"ק פינסק, הוא אבי הגאון האמיתי מו"ה אברהם אשר אבד"ק אליק ז"ל, אביו של רב האי גאון אמיתי ציוס"ע סוע"ה פאר דורו מו"ה יו"ט ליפמאן אבד"ק קאפוליע מחבר ס' קדושת י"ט, ותוחנו של הרב הגאבד"ק בייאלי זאק"ל:
 (בג) ש"צ הגאון הצדיק מו"ה ש"ך רפאפורט אבד"ק סוראדנא לובלין והגליל, ובסוף ימיו נתקבל לאבד"ק לבוב היה אבי הגאונים הגדולים המפורסמים מאד בחבל, בחורסתם ודקתם, חריפותם וקביחותם, מו"ה חיים כ"ץ רפאפורט הזקן אבד"ק לבוב, ומו"ה ברוך כ"ץ ר"פ אבד"ק פיורדא, ומו"ה ישראל כ"ץ ר"פ אבד"ק פיטעס והגליל. וחונתם של הגאונים הגדולים המפורסמים לשם תפארת בין חכמי דורם. (ה) ש"צ הגאון כו' מו"ה מאיר גינצבורג אבד"ק דכל מדינת רייסין (אשר הוא ואחיו הגאון כו' מו"ה משולם זלמן גינצבורג גי"א אבד"ק דמדינת היו בני הגאון הגדול המפורסם מו"ה יצחק אייזיק גינצבורג, בין וכד לאח"י הגאון הגדול מהר"ו מירלס אבד"ק אהי"צ זי"ע).
 (ז) הגאון מו"ה אברהם קאצינעליצוויגין אבד"ק דריסק והגליל (בן דו"ר הגאון מוסף זמנו מו"ה דוד קאצינעליצוויגין אבד"ק אהי"צ, ואחיו היה הגאון מו"ה יעקב פירסס כועד. שני בני הגאון הגדול החריף המפורסם מו"ה יחזקאל קאצינעליצוויגין מח"ס שו"ת כנסת יחזקאל, בן הגאון מו"ה אברהם קאצינעליצוויגין בן הגאון מו"ה יעקב קאצינעליצוויגין אבד"ק פיורדא, בן דו"ר הגאון החסיד מו"ה אברהם קאצינעליצוויגין אבד"ק לעמבערג, בן אח"י הגאון החסיד מו"ה שמואל יהודה קאצינעליצוויגין בנהאון ראש דורו נזר מטעי אח"י מו"ה מאיר מפאדווא זי"ע שהיה בימי הגאונים ב"י ורמ"א).
 (ג) וחתנו השלישי של ש"צ הגאון מהרש"ך הנו' היה הגאון הגדול המפורסם מהר"ש זלמן אבד"ק בייאליע. בס"ה היו לו ג' בנים וג' נטות. ש"צ גאון ישראל מהרש"ך רפאפורט אבד"ק לובלין הנו' היה חתן הגאון המפורסם בדורו מו"ה ישראל סווינחער אבד"ק דונא:
 (בר) ש"צ הגאון מהר"ל כ"ץ רפאפורט הזקן אבד"ק לבוב, הוא אבי הגאונים הגדולים המפורסמים ע"פ חבל למכביר מופלאים שנסכדירן, דו"ר מו"ה נחמן כ"ץ רפאפורט הגאבד"ק גלוגא, (חתן אח"י הגאון האמיתי מו"ה נתן נטע אבד"ק בראדי זי"ע שיבא הלאה), ומו"ה אריה ליבש הכהן ר"פ שהיה ר"מ בק' לבוב ומת ע"פ אביו ז"ל בשנת תקי"ט, ומו"ה שמחה כהן ר"פ הגאבד"ק פאדריין, וחתנו של ש"צ הגאון הגדול המפורסם מו"ה יואל קאצינעליצוויגין אבד"ק יארטשוב, (בן ש"צ הגאון האמיתי המפורסם מו"ה דוד קאצינעליצוויגין אבד"ק אהי"צ בן הגאון כני"ה זי"ע, וחתנו של דו"ר הגאון מו"ה שלום אבד"ק בירו, שהיה חתנו של כ"ק אח"י הגאון מהר"ו מירלס זי"ע).
 גם היה הגר"ח רפאפורט וחתנו של הגאון החריף מו"ה אהרן אייזענא אבד"ק רישא בן הגאון הגדול המפורסם מו"ה חיים יהודה ליב אייזענא אבד"ק לבוב והגליל זי"ע:
 (בה) ש"צ דו"ר הגאון מו"ה נחמן כ"ץ ר"פ אבד"ק גלוגא הנו', היה אבי הרה"ג הגדול ומפורסם מאד בדורו מו"ה אריה ליב כ"ץ ר"פ אבד"ק ראדימישלא, בן היה לש"צ מהר"ח הזקן הכהן רפאפורט הגאבד"ק לבוב ז"ל נכד נקרא בשמו ה"ה הגאון הצדיק המפורסם בדורו למכביר ש"צ מו"ה חיים כהן רפאפורט אבד"ק אוסטרהא והגליל (חתן ש"צ הגאון המפורסם מו"ה מאיר אשכנזי אבד"ק קאנסטאנטין, בן ש"צ בדו"ר הגאון הגדול ומפורסם בשמו יעב"ץ מרן ר' יעקב עמדין בן דו"ר גאון החכם בני ישראל מוה"ל אשכנזי בעל שו"ת הח"ץ, חתן אח"י הגאון רשכ"ה"ג מהר"ו מירלס זי"ע), אשר הגאון הגדול מהר"ח רפאפורט אבד"ק אוסטרהא הכוכב זי"ע הניח אחריו שני בנים גאונים גדולים ומפורסמים עטורי ישראל בתפארה, מו"ה יעקב כ"ץ רפאפורט זי"ע אבד"ק אוסטרהא ומו"ה יקותיאל זיסל הכהן הנו' רפאפורט זללכ"ה מח' מינסק (מהולל קראתי ה' עוד בחיי הגאון האמיתי בישראל גדול שמו ש"צ מהר"ו הכהן רפאפורט ז"ל, אשר הציל וגונן בעד עבדו יקותיאל מאשר קמו עליו אנשים לכבות נר ישראל, ולעשות זכרות כתמים בנזכר החמה כאשר בן עש

ואם גם זאת עם כל צרותיו וצוקותיו הנוראות, השליך תמיד את נפשו סגד, ותיקן תקנות נדר נדרות בפרצות בית ישראל, וכאשר לא פנה אל רהבים, גם דבריו היו

עשרת זקנים

עשו מימי קדם ליקותיאל הראשון רבינו עזר נאמן (ע' בבלי מגילה י"ג, שבע שנות היו לו למשה כו', וע' ויק"ר פ"א עשרה שנות כו') אשר מקנחת העם במחנה הבישו אחריו (ע' סנהדרין ק"י). מ"ק י"ח: ירושלמי בכורים). לשמחת גפשי היה לי אז לשמוע כי כ' ברחמי גלל המסכה מחת פני המקנאים, ושנו לראות באור כ' ליהנות מתורת יקותיאל. והוא רחום וכפר כו'. ומה מחד שבעה גפשי גיל צמתי התהלך והתפארה שזדעו אחרי נפול עטרת ראשו מעליו, את גדול צדקותיו והכנה לכתו (אשר גם יוגלו כל התלונות שהתלוננו עליו ז"ל), ואלבש שמחה כמדי צמתי כי מינסק ויקורו ויבינו לדעת את אבדתם, וידיפסו לזכר הגאון המנוח הנ"ל קונטרס, מאפה יקותיאל, אך לדאבון רוחי עתה אחרי עבור שנים, והגני רואה כי צמחת שוא התהללו אז, הגני צועק מנהמת לבי, הוי גרפים אחס! גרפים; עליכם המלאכה לגמור, כי אומרים לבצל הכרס, גדור פרצותיך!", וכאשר ממנינסק נפתח מקור הרעה, היה מהנכון לתקן המעוות. אך מה אפשר? כי כל איש לבצעו סוגה):

(ב) ש"צ הגאון היר"א מוכרי"ו הכהן רפאפורט ז"ל הוא אבי הגנים הגבירים המפורסמים ברוח נדבנם וזדקת פרוורס ישראל, הרה"ג מו"ה יעקב כ"ץ רפאפורט, והרה"ג האדיר המפורסם החכם מו"ה זאב וואלף הכהן רפאפורט שיחיו, ומותן הרבנים הגבירים המפורסמים בחו"י עושר כבוד וגדולה, ושם טוב עולם, הרה"ג כו' מו"ה יעקב עליאשנברג שי' (בן ש"צ הרה"ג המפורסם בתורתו וזדקתו מוכר"ש עליאשנברג ז"ל בא זכרו בתולדות היסוד) והרה"ג כו' כו' מו"ה יוסף כ"ץ וסמח"ן שי' מאוסטרהא, ואחרון חביב הרב כה' המפורסם בחו"צ תו"י החסיד מו"ה ישראל מייזלש אנד"ק שעדליץ שי', בן הגאון עטרת חכמים מהר"צ מייזלש ז"ל אנד"ק ווארשא זי"ע:

(ב) ש"צ הגאון מ' ישראל כ"ץ ר"ס אנד"ק פיעטק היה חותן המנוח מהר"י מוולאזין אשר נטע חמשה ארזים בישראל, הגאון המפורסם מו"ה שמחה מנישווע, ורבינו הגאון האמיתי הנדיק רשכבה"ג מו"ה חיים מוולאזין זי"ע, ורב האין אמיתי קדוש כ' מו"ה שלמה זלמן מוולגה, והרה"ג המפורסם מו"ה יוסף מפריטץ, והרה"ג מו"ה נחמן מפאהאסט זללה"ה:

(ב) ש"צ רבינו הגרמ"ו ז"ל היה אבי הגאון הגדול הנדיק המפורסם החכם הנפלא כו' מו"ה יצחק ז"ל מוולאזין, ואחיהו הרה"ג מו"ה יוסף ז"ל. וזקנו של הגאון האמיתי הגדול המפורסם בחריפותו מו"ה יוסף דובער הלוי סאלאוויוויצ' שי', אנד"ק סלוצק מח"ס שו"ת בית הלוי:

(ב) ש"צ הרה"ג מהר"א מפאהאסט ז"ל היה אבי הרב הגאון המקובל אלפי סועק"ה מו"ה אברהם שמחה ז"ל אנד"ק מסטיסלאוו מח"ס שו"ת בנין של שמחה, אביהו של הרה"ג המפורסם מו"ה חיים יוסף שי' מורדק"ק קהיל:

(ל) ש"צ הגאון תכרי"ץ מוולאזין הוא אבי הרב המפורסם בגביר מו"ה אליהו זלמן ז"ל, ומותן בגאונים הגדולים המפורסמים על פני חבל למכביר נדדקתם ובתורתם מו"ה אליעזר יצחק ז"ל, והגדלו החיים מו"ה נפתלי צבי יהודה ברלין שי' אנד"ק ור"מ דוולאזין, והרב הגדול המנוח מו"ה שמואל לנדא ז"ל, (בן ש"צ הרב כה' מו"ה יעקב אברהם לנדא ז"ל שצביא יחוסו הלאה):

(לא) ש"צ הרב ר' אליהו זלמן ז"ל הוא חותן ידי"ג ולבני הרב הגאון המפורסם כו' מו"ה יהושע העשיל הלוי לפוין שי' מח"ס עלית אליהו, מעיני יהושע, פליטת סופרים, ציון יהושע, ומותן הרב הגביר המפורסם מו"ה נח קהרלץ שי' בויטעפסק:

(לב) ש"צ הגאון הנדיק מו"ה אליעזר יצחק ז"ל הוא אבי הרב כה' המו"ה המפורסם כו' מו"ה חיים הלל שי' ר"מ דוולאזין, (חתן דודו ש"צ הרה"ג מהר"ש לנדא ז"ל), ומותן הרב כה' המפורסם כו' מו"ה אברהם דובער אנד"ק איהומטן שי':

(לג) ש"צ הגאון נגי"ב וולאזין מח"ס העמ"ש שליט"ה הנו', הוא אבי ידידי הגאון המפורסם כו' מו"ה חיים ברלין שי' אנד"ק מאסקווא, ומותן ש"צ הגר"ר שפירא שי' הנו' למעלה ט) גם יחס ש"צ הגאון הנגי"ב יבואר הלאה עד אה"י הגאון מהר"ו מירלס זי"ע, ועד אה"י הגאון דער הויכער ר' רבי לוי אנד"ק קראקא:

(לד) ש"צ הרה"ג מהר"ש לנדא הנו' (מותן לוי הגרמ"ה ר"מ דוולאזין הנו') הוא אבי ש"צ הרבנים הקרים, ה"ה ש"צ ידי"ג הרה"ג המפורסם רב ח"ל בחריפות ובקפאות סועק"ה מו"ה חיים יעקב לנדא שי' ממחלבי ענ"ד. ואחיהו הרה"ח"צ היקר במדותיו ונעלה ביראתו כו' מו"ה נפתלי צבי הערן לנדא שי' בפאלאק (חתן ש"צ הרב בגביר מו"ה חייים שי"ק ז"ל). כל אלה יוצאי ירך

דיו נשמעים בבתי הועד, והנם עוד חיים וקיימים בלבב השרידים, כאשר נביא בארוכה ברצות השית"ש בח"ב:

לזכר הצרות והמצוקות אשר מררוהו ורבו עליו בני בליעל, ולמזכרת הישועה אשר הושיעו ה' ויצילו מידי שונאיו, וימלטוהו מן קטיו ומבקשי נפשו, חבר ס' מגילת איבה, גם קיים וקבל עליו ועל זרעו אחריו עד ביאת ינון משיח צדקנו, לצום את יום ה' תמוז בכל שנה ושנה. כן גם זכר עשה לנפלאות ישועתו ויקבע יום משתה ושמחה לשאת רנה להודות ולהלל את האל המושיעו בעת צרה. יום בדר"ח אדר, לעשותו שנה בשנה חוק ולא יעבור, ובימי הפורים לכל בית ישראל, כן קבע את היום הזה לזרעו אחריו משתה ושמחה ויום טוב:

בכלות

עמרת זקנים

ש"צ הגאון הזקן מוהרש"כ רפאפורט הגאבד"ק לובלין, חתן הגאון המפורסם מו"ה ישראל סווינחער אבד"ק דובנא ז"ל הכו'. ועתה נשובה ליחס אחיכו הגאון בעל גדולות בנימין:

(א) להגאון הר"צ בעל גדולות בנימין הנזכר היה בן אחד בשמו של אחיכו, היה הגאון מו"ה שמחה הכהן רפאפורט, אבי הרב הגאון המפורסם מו"ה ישראל הכהן רפאפורט ז"ל. והנה למשפחת הגאונים רפאפורט ז"ע איש ואיש יולד בה והוא משפחה גדולה מאד, ורבות יחסיו לידיעתו, ע"כ אבקשה את ש"צ הגאון הגביר המפורסם לתפארת עמנו מו"ה יעקב נפתלי נבי הירץ בערינגטין שי' מק' לבזבז, אשר הוא נכד ש"צ הגר"ח רפאפורט הזקן מק' לבזבז. (והוא גם ש"צ מזד חותנו הרב"ג האדיר המנוח מו"ה שאול הלוי לעווין ז"ל מקארלין אשר יבא בדבריו הלאה). והגאון הגביר הנ"ל עיטו פתוחה גם לדעת היטב עניני היחס, אחלה את פניו כי יבא נא להודיעני באר היטב מהנודע לו ואשים למו מקום בחי' וכן אבקשה גם את ש"צ הרב הגאון כו' מו"ה ראובן הכהן רפאפורט שי' מק' טארנאפאל נכד הגר"ח הזקן אבד"ק לבזבז, וכבר רשמתי לי בהמודעה את תוי וטוי, זה שמי וזה זכרי, ונצפיתי אלפה ע"ד:

(ב) ש"צ הגאון הנדיק מהריוט"ל אבד"ק קאפליע הנז', הוא אבי הרב הנדיק מו"ה בצלאל וברב המאו"ה"ג מו"ה אברהם זאק"ל:

(ג) ש"צ הרב"ג מהר"צ הנ"ל הוא אבי ש"צ ידי"ג יקירי ומאכזבי הרב המפורסם בתו"ם משכיל וכוון דעת מו"ה אליעזר ליפמאן ראבינאוויץ שי' שו"צ דק' מינסק, ואחות אמו של הרב הגאון הגדול המפורסם דודו מו"ה יואל ליפמאן הכהן אבד"ק חסלאוויץ, ועתה בק' מיר יע"א: (א) ש"צ הרב"ג מו"ה אברהם זאק"ל הוא אבי הרב הכו"ב המפורסם מו"ה חיים שיינזאק שי' מהוראדנא:

(א) לש"צ הרב הגאבד"ק ביאליע חתנו של הגאון מוהר"א אבד"ק אליק, ישנו נכד נודע לשם תפארת, ה"ה הרב הגאון המפורסם דודו זקן ויושב בישיבה מו"ה יו"ט ליפמאן חיים הכהן אבד"ק זאמבראו בפולין:

(ב) כן יתיחסו לכ"ק אח"י הגאון התו"ם זי"ע ש"צ הרב"ג המפורסם למכביר ע"פ תכל ביראחו ועבודתו נדקתו ופירוטו הגביר מו"ה שמרי' לוריא ז"ל ממאכליב ע"י דניעפרא (חתן ש"צ ב"ד הרב"ג הנדיק מו"ה הלל ריבלין ז"ל משקלאב), והוא אבי ידידי היקר בחדש הרב"מ בתור"י כו' מו"ה שלמה זלמן לוריא שי' (חתן ש"צ הגאון הגביר המפורסם מוה"ר יזמל מרגאלין מפאריז שי' אשר יחוסו וינאור הלאה ברבות השית"ש), וחותן הגאון הגדול המפורסם הבקי הנפלא כו' מופת זמנו מו"ה דוד פרידמאן שי' אבד"ק קארלין, (חותן האב"ד הרב"ג מו"ה ישראל אלי' שי' האלאדעץ משעזרין), וברב"ג המפורסם בתורה ומדעים החריף החכם מו"ה יחיאל מיכל פינס שי' מק' ראזינא, וכן היה מתוכם לנכד אח"י התו"ם זי"ע כבוד הרב המפורסם בתו"ם ויתרון הכשר חכמה ודעת הנ' מו"ה מרדכי קוקערמאן, (גיבור בעל אחרותו של ש"צ הרב"ג מהר"ס לוריא ז"ל הנ"ל), אבי הבנים היקרים המפורסמים ע"פ תכל נדקתם וחכמתם, עשרס ותורמם, ה"ה הנכדור אלופי ומיוזעי הרב הנ' החריף ובקי המפורסם, החכם הנפלא, גאון גבירי ישרון, עטרת תפארת הנדיבים, המנויין בחלפיו ודגול בדרכותיו, רודף נדקס וחסד כו', מו"ה שמריס קוקערמאן ממאכליב ע"י דניעפרא. ואחיו הרב הגדול מו"ה יוסף צ"מ שי', והרב"ג הכו"ב חס"ד הכו"ב מו"ה מאיר צ"מ שי' משקלאב, (חתן הרב"ג בישי' ר' נחום טרוווס שי'), והרב המפורסם בתו"ם מו"ה מנחם נחום צ"מ שי' מוויטעבסק, והרב השגון החריף ומשכיל מו"ה אהרן צ"מ ממאכליב שי', והרב הגביר החו"ש וי"א מו"ה משה צ"מ, והרב הנגיד המפורסם מו"ה אליעזר צ"מ

האש הג' תולדות הגאון מו"ה בצלאל ליואי אבי המהר"ל מפראג ז"ע.

בבלות המאה השנית ובהחל המאה השלישית לאלף הששי, אחרי אשר תמו כאלף וחמש מאות שנה מעת הנלתה יהודה ונכרת חבל הכסף נוטל כבוד מבית דוד. הקים הש"ת ניר לדוד, ויצא חומר מנוע ישי הצמיח צמח צדק לדוד ולורעו. ויצץ ציץ ופרח אילנות רמים ונשאים סמועו, הלא המה האחים הרמים והנשאים לבית ישראל צדיקים יסודי עולם, עמודי התורה, הגאון ר"ג ור"מ עמרת הגולה מו"ה יעקב מוירמיישא אב"ד ור"מ בכל קהלות אשכנז, ואחיהו הגאון הנדול

עמרת זקנים

זו"מ ש' מחסלאווטש. (את הרב ר' מרדכי קוקערמאן ז"ל יוחסו גם עד דו"ה הגאון מהר"ל מפראג ז"ע, אפס כי נעלמה מחלתי פרטיות הסדר):

(מא) ש"ב אלומי ומיודעי הרה"ג נזר עמנו בישראל גדול שמו, מהר"ש זו"מ ש' הוא חותן כ' ש"ב נכ"ד, ה"ה הרה"ג החכם השלם הכולל הגביר מו"ה חיים שימחאוויץ ש', (בן ש"ב הרב המאו"ג המפורסם לגאון ולתפארת, הגביר מו"ה שמואל שימחאוויץ, חתן ש"ב ב"ד הרה"ג המפורסם בלדקתו ויראתו מו"ה שכנא איסערלין ז"ל מסלופין שיבוא יחוסם עוד הלכה והלכה לבית אבותם) מוויטעבסק, ומשכנו ידידי הרה"ג החו"צ הרב"ץ ב"ן משפתי ים החלמוד והפוסקים מו"ה בן ציון עטלינגער ש' ממחלבי, (בנו של אותו דקין גאון יעקב רשכבה"ג מו"ה יעקב ווקס עטלינגער ז"ל אבד"ק אלטונא והמדינה):

(מב) עוד יתייחס לנוכד אה"י התו"ט ז"ע כבוד הגאון המפורסם מו"ה משה חריף, אכיוו של הגאון מופלא בדורו מו"ה יוסף אבד"ק קאנסטאנטין יסן, אכיוו של הגאון המפורסם מו"ה ראובן ז"ל הארטנשטיין אבד"ק זיטאמיר ואדעססא וקאנסטאנטין יסן, חותן הרב הג' המפורסם אורח נכבד לדורותיו מו"ה יחיאל צני היילפרין אבד"ק אדעססא:

(מג) אה"י התו"ט ז"ע ה' דודו של הגאון היחיד בדורו מו"ה יהודה ליב מוכיח ז"ל, אבי הגאון האמיתי הבקי הנשגב מאין כמוהו בספרותו זה סיני בקודש הקדשים מו"ה ישעיה פיק דרלין ז"ע אבד"ק ברעסלויא, (חותן. הגאון הגביר כו' הדרין מו"ה יוסף מייא ז"ל), ואחותו הרבנית המפורסמת לשבח בספר מיני חריגות פ' ושלח סי' ל"ב פסוק כ', שהביא אחיה הגאון ז"ל פי' מחוכם מחתה, וכן יביא אישה כס' זכרון יוסף סי' י"ג חלו"ח דברי תורה בשמה, ה"ה בלדקת מ' קרינדיל ע"ה, אשת הגאון האמיתי מו"ה יוסף משעיינבארט זצוק"ל מחבר סי' זכרון יוסף אבד"ק פיורדא:

מדרי דברי והזכירי פה לזכרה שם רבנית אחת, אצנייה בזה הרשום אצלי מימי עולמי עלי גליון שכ"ג מהגרחי"ד ז"ל מע"ג אות ר' 25 בערך רבנית, עי' נצמח דוד סמ"ע, ועי' בסה"ד סי' מינקת רבקה. מהרבנית הדרשנית בת הג"מ מאיר, ועי' בתשובת אה"י נזר מטעי אחי שתחי' הרש"ל ז"ל שמעלה ויחשו עד רבנית אחת כו' שהיתה דורשת בשיעור, ועי' בסה"ד סוף ח"ר הג"מ פאלק כו' שכי' ז"ל, הג"מ פאלק חזר סמ"ע כו' ופרישה כו' וביולא אשתו הפליגה בחכמה ומתה בירושלים בת ע"ז שנה ונקברה ד"ה לקבר זכריה הנביא כו' עכ"ד, ועי' במ"א סי' רס"ג ח"ק י"ב שכי' ז"ל, כ"כ בסו"ס הדרישה בא"ע בשם אמו, אבל אין חכמה לאשה כו', ונפלאותי על מרן אולאוי שכמו נעלם מעיניו המ"א והפרישה דא"ע, הסה"ד והפרישה דיו"ד הנ"ל עד פה בלו דברי אז. ובזה הנני לספר כי גם אם אלאמיר הרה"ג ז"ל מ' איטא פ"ה בת הגאון מהר"מ מרגליות ז"ל הנוי ואשת אבי אבא הגאון מו"ה אליעזר פרוזינער ז"ל היתה ג"כ מפורסמת מחכמות נשים, ובדיני חכ"ה היתה בקיאה בכל פרטיהן עם כל דעות הפוסקים האחרונים הט"ו וש"ך ז"ע ופ"א הכריעה בין שני גאונים גדולי הדור ז"ע, (ולפי זכרונותי שסיפר אלאמיר הרה"ג ז"ל היות הגאונים הן הם ש"ר משה ינאח אביגדור אבד"ק שקלאב ור' אברהם שמואל אבד"ק ראסיין ז"ע) שפלפלו עם כ' אבא מאיר הרה"ג זלללה"ה, ותכי כי עצמה המריבה ביניהם באה א"י המנוחה ז"ל ותעד בשם חותנה מרן אה"י הגאון החריף הגדול מוכרחה"ה אבד"ק קאלוואריע ואלנודאווי ז"ע שהכריע בזה כד' הט"ו נגד דעת הש"ך שהכל בזה בשעת הרא"ש ז"ע, ותשקוט המריבה ביניהם:

אמי וקנתי זאת מתה בת ז"ל שנה ומ"כ במערץ עיר מולדתי. תנע"ס שלום, ותכי נפשה נדורה נדורו החיים:

אא"י

הגדול מו"ה בצלאל, (ה) אבי האחים הקדושים אשר שמעם הולך מסוף העולם ועד סופו ומכל אפסים מוקטר מונש למו כבוד ויקר. ארבעה יסודות התורה והדת, הגאונים

עמרת זקנים

(ה) אא"ן הג'ם בצלאל היה אבי ארבעה בנים ובה אחת. הבנים כמה גאוני תפארת ישראל, ראשי גלות אריאל, אין קצה לתכלה, ודומיה תפארתם, הנשרים הנושאים אברתם השמימה ומי יערכם, שםם תכלתם, וזכרם תפארתם, מו"ה חיים אבד"ק פרידבערג, מו"ה ליווא" המהר"ל מפראג, מו"ה סני" בקדוש, ומו"ה שמשון אבד"ק קרעמניץ. אחותם הא' היא אשת אא"ן הגאון הק' איש מופת מו"ה זכריה מעגל הקראז זכריה הנביא בימיו, בנו של אותו צדיק הרה"ג הפו"מ מו"ה בנימין בינוש מפוזנא זללה"ה, שהיה גם אביו של הרב החסיד הקדוש וטבור מוכר"ר דוד טעבלי מפוזנא, מה"ם שערי ציון ומסורת הצרית, וחותנו של הגאון הגדול המפורסם בדורו מו"ה משה אבד"ק תעלמא בן דו"ו הגאון מו"ה מאיר וואהל, בן אא"ן הגאון השר מו"ה שאול וואהל ז"ע. והנה אא"ן הרה"ג הצדיק מו"ה בנימין בינוש מפוזנא הנזכר היה בן הרב החסיד הקדוש מו"ה נפתלי צבי הירש, בן הרה"ג החסיד הדרשן כו" מו"ה יצחק מלכוד ז"ע, אשר אמנם תולדותם למעלה ראש נעלמה מאתי כמו לא נודע לנו יחס אא"ן הג'ם בצלאל בהתיחסו עד דוד מלכוד משיח ה' :

(א) דו"ו הגאון הנשר הגדול נזר החכמים, לאורו הלכו כל העמים, ומימיו שמו כל תפוזות ישראל, מהר"ל מפראג ז"ע, לא הניח אחריו רק בן אחד ובה אחת. בנו שם אביו אא"ן בקרבנו ה"ה הגאון החרף העצום האדיר בימיו כפטיש יפוצץ סלע הש"ס בבלי וירושלמי חוספתא ספרא וספרי כו" מו"ה בצלאל. ואחותו הייתה אשת הגאון הגדול החסיד שצכהו מו"ה יצחק ב"ר שמשון כ"ץ. אשר תולדותיו יובארו הלאה. ולע"ע אצירה נכדי דו"ו המהר"ל לא נודע לי אציהם :

(ב) נכדי דו"ו הגאון מהר"ל מפראג ז"ע ה"ה הגאון מופלא שדורו מו"ה יוסף יאסקי אבד"ק לוצקין, אבי הגאון הגדול מו"ה צבי הירש סבא, אבי הגאון המפורסם בדורו מו"ה משה, אבי הגאון הגדול המקובל אלהי מו"ה יודל אבד"ק קאזולי מחבר ספר קול יהודה, אבי הגאונים הגדולים המפורסמים המקובלים הקדושים, הג'ם משה זאב אבד"ק מינסק והגליל וק"ק פיורדא, והג'ם יוסף יאסקי אבד"ק דובנא רבתי, והגאון מו"ה אריה לייב אבד"ק סלוצק, והג'ם משה אבד"ק פוזנא. ואחיותיהם, אחת אשת הגאון הגדול מו"ה אהרן הכהן אבד"ק לבוב, (מתוונת) משה אבד"ק בעל סדר הדורות. והשניה אשת הגאון כו" מו"ה סענדר, אבי הגאון מו"ה סענדר, אביו של הרב המפורסם מו"ה יודיל צייטלעם משקלאב, אביו של כ' הרב המפורסם מו"ה משה צייטלען משה, אשר הרב מהר"ם צייטלען היה אבי הרב מו"ה צבי הירש, חותנו של הרב מו"ה נחמן, בהגאון מו"ה יהושע העשיל סירקין ז"ל משקלאב, בן הגאון מו"ה נחמן סירקין אבד"ק דריסק, בן הגאון הגדול מו"ה נפתלי הירץ אבד"ק דריסק, בן הגאון המפורסם מו"ה שמואל צבי הירץ אבד"ק קראקא, בנו של הגאון הגדול רשכב"ג מו"ה יואל סירקין בעל הכ"ח ז"ל. וכן היה ש"צ הרב ר' משה צייטלעם משקלאב. ה"ל חותנו של הגאון מו"ה יעקב סירקין, אחיו של הגאון מו"ה העשיל סירקין ואחיו הגאון מו"ה מרדכי סירקין מדרוסק, מה"ם מים עמוקים, שלשם בני הגאון מו"ה נחמן סירקין אבד"ק דריסק הנזכר למעלה :

(ג) והנה ערם אציהם בזה את אצא"י נכדי דו"ו המהר"ל מפראג אשים שארית בזה לנכד אא"ן הג'ם בצלאל אבי המהר"ל ז"ל, ה"ה הגאון מופת זמנו מו"ה חיים אבד"ק קרעמניץ. וחותנו של הגאון הגדול מו"ה שמואל שמעלקי ז"ל אבד"ק אוסטרבא. ומכדי דו"ו המהר"ל בהתחתנו עם הגאון מהר"ם יפה בעל הלבושים, היה הגאון מו"ה מאיר ז"ל קרעמניץ, אציהם של הגאונים המפורסמים מו"ה יוחנן בעל אורח מישור, ומו"ה לייב קאלישער, ומו"ה שמואל נחמן אשר הגאון מו"ה לייב קאלישער הוא אביו של הרב המפורסם מו"ה שלמה קאלישער מליבא, אביו של אותו צדיק ידי"ג הגאון הגדול הצדיק הנשגב מו"ה צבי הירש קאלישער ז"ע אבד"ק טהרין בפרייסיין מחבר חבורים מחוכמים זה לא כבר מת עלינו, זכותו יעמוד לזרעו אחריו, וביחוד לבנו הרב המפ" בתי" מו"ה יהודה לייב קאלישער שי'. והגאון מו"ה שמואל נחמן היה זקנו של הגאון המפורסם מו"ה אלחנן ראזענשטיין ראבד"ק דרלין ז"ע :

(ד) ש"צ הגאון מוכר"ר יודיל מקאזולע היה זקנו של הגאון הצדיק המפורסם מו"ה שאול שישקעס מווינלנא מחבר ס' שזיל הישר על האלפסי. אביו של הגאון הגדול המפורסם מו"ה אברהם שישקעס אבד"ק דריסק דליטא זללה"ה :

הנאונים הגדולים צדיקים יסודי עולם זכותם יעמוד לנו. ביותר עשה לו כנפים בארץ השם הגדול של בנו המהר"ל מפראג, באריא דבי עילאה מתיל, יהודה יעלה ויודוהו אחיו

עמרת זקנים

(ה) ש"כ הגאון מ' משה זאב אבד"ק מינסק והגליל וק' פוירדא היה אבי הנאונים הגדולים המפורסמים בזמנם למכביר, מו"ה אליעזר ומו"ה מ' מענדל מרגליות, שניהם היו אבות בתי דינים דגליל מינסק, ואחיהם הסלישי מו"ה נתן נטע אבד"ק ראדושקעווין :

(ו) ש"כ הגאון מו"ה מענדל מרגליות אבד"ק מינסק היה אבי הגאון הגדול מופת דורו מו"ה יוסף מרגליות אבד"ק הלוםק, אבי הגאון מו"ה אליעזר מרגליות מפארץ, ואחיו הרב הגביר מו"ה יודיל מרגליות, אחיו של הרב הגביר המפורסם מו"ה יוסף מרגליות, אבי הרב המפורסם מו"ה אליעזר ליפמאן מרגליות בוויילנא, שהיה חתנו של הרב הגביר מו"ה יוסף יצחק מרגליות, זכרנו מו"ה נח בוויילנא, בן הגאון מו"ה אליעזר מפארץ הנ"ל :

(ז) ש"כ הגאון מו"ה אליעזר מרגליות מפארץ אבד"ק הלוםק היה אבי הגאון הגדול פאר הדור עטרת הגולה מו"ה משה זאב אבד"ק ביאליסטאק, מח"ס מראות הנבואות, ואחיו הגאון המפורסם הגביר מהר"ש זימל מרגליות שי מפארץ, ואחיהם הרב המנוח מו"ה נח הכו' :

(ח) ש"כ הגאון בעל מראות הנבואות הוא אחיו של הרב"ג המפורסם הגביר מו"ה שמואל יצחק יעב"ץ שי מוויילנא, וחתנו של הרב המפורסם בתי"י הגביר מו"ה מנחם נחום קוקרמאן שי בוויטעפסק, שנתייחס כבר למעלה בתולדות אה"י הגאון בתי"י וי"ע :

(ט) ש"כ הגאון מו"ה יוסף יאסקי אבד"ק דובנא וי"ע הכו', היה אבי הרב הג' מו"ה בן ציון חותנו של הרב הג' המפורסם הנגיד מו"ה יוסף יודל בוויטעפסק (בן הגאון מו"ה משה ראשקיעס משקלאב), אשר הרב"ג ר"י יודל הכ"ל היה חתנו של ש"כ הרב הגביר האדיר השוע ונדב מו"ה גבריאל יעקב גינצבורג ז"ל, אחיו של הרב הגביר האדיר אשר וגדול ליהודים מו"ה יוסף יודל באראן גינצבורג שי מס"ט פטערסבורג (שנתייחס כבר בתולדות אה"י הגר"מ קרעמר) וחתנו של הרב הגביר האדיר השוע ונדב מו"ה חיים יהושע העשיל ראזענבערג זיטאמיר, חותנם של הגביר אשר נה"ג כלאן יוסף באראן האראץ גינצבורג, והשר האדיר ה' זיגמונד ווארבורג, והשר האדיר מו"ה יוסף פאן הירש מווינצבורג :

(י) ש"כ הגאון מו"ה משה מפונא היה חותן הרב מ' קדיש, חתנו של הרב מו"ה ברוך, חותן הרב המפורסם מוהר"ר ברוך מלאוויא ז"ל, אבי האחים הקדושים הנאונים המפורסמים, הגאון אלקי אדמו"ר מרן שניאור זלמן מלאדי וי"ע בעל השו"ע וכתביו, ואחיו הגאון מו"ה יהודה ליב אבד"ק יאנאווין, מח"ס שרית יהודה, והרב"ג מו"ה מרדכי בארשא, ובהר"ג מו"ה משה אבד"ק רודניא (יא) ש"כ אדמו"ר הגאון הקדוש בעל הש"ע והתינא נ"ע בג"מ היה אבי האחים הקדושים גאונים תפארי, אדמו"ר מרן דובער נ"ע בג"מ מק' ליונאוויץ, ואחיו הרב"ג מו"ה אברהם ז"ל מסס (אבי הרב ר' דובער, אבי האחים היקרים המפורסמים בתי"י מו"ה יהושע אבלי שניאורסאהן בוויטעפסק, ומו"ה לוי יצחק שניאורסאהן מלאדי) ואחיותם בת אדמו"ר הזקן נ"ע היתה אשת הרב"ג הכי מו"ה שלום שכנא אבי אדמו"ר הגאון אלקי מהר"מ נג"מ בג"מ מליונאוויץ וי"ע, גם אשת הרב חסיד מו"ה אליהו זלללה, אבי הרב ר' אהרן מקרימענטש, ואחיו הרב מ' ברוך :

(יב) אדמו"ר הקדוש מרנא דובער נ"ע בג"מ הוא אבי הרב חסיד מו"ה מנחם נחום מניעוין (אחיו של הרב כו' מו"ה שניאור מליונאוויץ, וחתנו של מרן הגאון ר' ישראל נח שליט"א באדמו"ר נג"מ) ואחיו הרב מו"ה ברוך, ואחיותם אשת אדמו"ר הגאון האמיתי צו"ק מרן מנחם מענדל מליונאוויץ נג"מ מחבר ס' נחמ צדק החדש, ואשת הרב"ג מו"ה יעקב סלאנים, נכד הרב"ג מו"ה אליעזר מחבר ס' משנת דר"א, אשר הרב"ג מו"ה יעקב סלאנים הנזכר הוא אבי האחים המופלגים בתי"י מהר"י ליב ומה"ר לוי יצחק, ומהר"צ מעי"ק חזרון תובנ"א, ואחותם אשת הכה"ג מו"ה מרדכי אפרת מדינאבורג, אחיהם של האחים היקרים מתנכנים בחסידות חכמים ושלמים מו"ה דובער אפרת מוילקאמיר ומו"ה שניאור זלמן אפרת מארשא (אשר ע"י כינעי הכתב יחש הלז) ומו"ה יעקב נחום שי'. וכן היה אדמו"ר מרנא דובער אבי האחיות המפורסמות, אשת כ"ק הרב מו"ר ר' יעקב ישראל, בן הרב הקדוש מו"ה מנחם נחום מעשארנבל וי"ע, ואשת הרב ר' אהרן, אשת הרב ר' יוסף, אשת הרב ר' זלמן :

(יג) אדמו"ר הגאון האלקי מרן רבנן מו"ה מ"מ מליונאוויץ וי"ע, הוא אבי האחים הנאונים הקדושים המפורסמים מרן ורבנן אדמו"ר ה' עליהם יגן, הרב כו' מ' ברוך שלום זלללה"ס, (אבי הרב"ג ר' לוי יצחק שי'), הרב כו' מרן יהודה ליב מקאפוסט נג"מ, (אבי כ"ק מרן הרב מ' שניאור

אחיו. מגדול יקר תפארת שם הבנים, כמעט נשכח שם אביהם ומחולליהם הגאון ז"ל ויכלימו פני אביהם בהלכה, עד כי רבים חשבו היות אביהם איש פשוט, ובמקרה

עטרת זקנים

שניאור זלמן מקאפוטש שליט"א, והרב החסיד מו"ה שלום דונער שי' אבד"ק רעזניצא, והרה"ב החסיד מו"ה שמרי' נח שי' אבד"ק באברויסק), כ"ק הרב כו' מרן שניאור זלמן מלאדי שליט"א (אזי הרב ט' מוהר"ב שי'), כ"ק הרב כו' מרן ישראל נח מנעזין שליט"א, הרב כו' מו"ה יעקב זללה"ה להכח"ל, כ"ק הרב כו' מרן יוסף שליט"א מאברוטש, כ"ק הרב כו' מרנא שמואל שליט"א מליובאוויץ, ואחותם היתה אשת הרב כו' מי' שניאור זלמן, והשיאה אשת הרה"ב החכם כו' מו"ה לוי יצחק זלמן ואלתענאסאן זללה"ה אבד"ק וויעלין :

(יד) כ"ק אדמו"ר מליובאוויץ שליט"א, הוא אבי הבנים הנפלאים, שחילי זיתים בוצין מקטפיהו ידיע, הרב מהר"ש זלמן אהרן שי', (חתן כ"ק מרן הגאון מו"ה ישראל נח שליט"א מניעזין הכו'), ומשנכו עולם יקר ונעים כו' כו' מ' שלום דונער שי' (חתן לכ"ק מרן הרה"ב כו' מוהר"י מאברוטש שי' הכ"ל). הי עליהם יגן ולפני שמש יגון שמש :

(טו) חתן דו"ר הגאון מהר"ר בר"ש הכהן הכו' חתן דו"ר המהר"ל מפראג זי"ע היה אבי הגאונים המפורסמים מו"ה חיים כהן אבד"ק פראנקפורט ניקלסבורג ופראג, (אזי הגאון המפורסם מו"ה שמשון אבד"ק לעסלא), ומו"ה משה כ"ץ, ומו"ה נפתלי כהן אבד"ק לובלין, אביהם של הגאונים הגדולים המפורסמים, מי' פנחס אבד"ק פולנא והמדינה וק"ק קרעמזין, ומו"ה מרדכי כ"ץ אבד"ק ברודא (חתן דו"ר הגאון הח"ץ), ומו"ה יהודה כ"ץ, ומו"ה יצחק כ"ץ אבד"ק סטעפין ודרשן דק"ק לובלין והגליל, ומו"ה חיים חמד מפראג אבד"ק פוזנא (חתנו של הגאון מו"ה ויחאל לוריא, בן הגאון המפורסם מו"ה שלמה רופא מלובלין, הכו' למעלה בתולדות אא"ו החו"ט זי"ע), ואחותם בת ש"ב הב"מ יצחק בר"ש שמשון הכהן הכ"ל, היא הצדקנית המפורסמת מרת חוה, אשת הגאון הגדול מו"ה שמואל אברהם, מחבר ספר חידושי הלכות על כמה מסכתות, אבי הגאון הגדול מו"ה שמשון משה דרשן דפראג אבד"ק ווירמישא, אבי הגאון הגדול רשכב"ג מו"ה יאיר חיים בכר"ד מח"ס שו"ת חות יאיר כו' כו' ז"ל :

(טז) ש"ב הגאון מו"ה פנחס אבד"ק פולנא הוא חותנו של הגאון מהר"ם לובלין זי"ע :

(יז) ש"ב הגאון מו"ה נפתלי כהן אבד"ק לובלין הוא זקנם של הגאון הגדול המפורסם בדורו מו"ה נפתלי כ"ץ אבד"ק נראל, ושל הרב המפורסם מו"ה חיים כ"ץ, אבי הגאון הגדול מו"ה נפתלי כ"ץ אבד"ק גלוגא רבתי :

(יח) ש"ב הגאון מו"ה יצחק אבד"ק סטעפין, הוא אבי הגאונים הגדולים המפורסמים מו"ה ישעיה כ"ץ, ואחיהו הגאון מ' נפתלי כהן מפוזנא, בעל סמיכות חכמים זי"ע :

(יט) ש"ב הגאון מו"ה ישעיה כ"ץ היה אבי הגאונים הגדולים המפורסמים מאד, מו"ה בצלאל הכהן אבד"ק יאסי, והגאון מו"ה משה כ"ץ אבד"ק פרעמישלע מח"ס מטה משה :

(כ) ש"ב הגאון מו"ה נפתלי כהן הגדול מפוזנא, הוא אבי הגאונים הגדולים נדיקים מפורסמים קדושי ה', מו"ה מרדכי אבד"ק פוזנא והגליל, ומו"ה שמואל שמעלקי אבד"ק ברעסלוא, ומו"ה בצלאל הכהן אבד"ק אוסטרעא והגליל, (אזי הרה"ג מו"ה אייזיק כ"ץ רב בקלויז דעס), ומו"ה חיים כ"ץ ר"מ ורז דקלויז בקי אוסטרעא, ומו"ה שאלתיאל אייזיק הכהן, ואחיותיהם נשואות לגאונים עולם

נדיקים כשגבים מפורסמים לתפארה. מו"ה יעקב מרדכי אבד"ק פוזנא, ומו"ה סעדיה ישעיה אבד"ק מעורטש בפולין, בן ש"ב הגאון המס' מו"ה שאול קאצינעלינבויגין אבד"ק חטלמא זי"ע שיבה הלאה :

(כא) דו"ר הגאון מו"ה שמשון אבד"ק קרעמזין אחי המהר"ל מפראג זי"ע, היה אבי הגאונים הגדולים המפורסמים מו"ה אברהם צידנקיש אבד"ק קארץ, והגאון מו"ה מנשה אבד"ק שדך

לכן. גם היה הב"מ שמשון הכ"ל זקנו ממש של הגאון המקובל אלהי מו"ה שמשון מאוסטרעאלי זי"ע. גם אלה יוצאי ירך אא"ו הג'ם בצלאל ליואי מצנינו הגאונים זללה"ה, ועמה אציגה תולדותיה

כחתי היחידה אשת אא"ו הגאון מ' זכריה מענדל הנקרא זכריה הנביא הכ"ל :

(כב) אא"ו הרה"ב הפ"מ מו"ה בנימין בינוט מפוזנא, בן הרב החסיד הקדוש מו"ה נפתלי צבי הירש, בן הרה"ג החסיד הדרשן מו"ה יצחק מלבוז זי"ע, אשר כבר ייחסתי תולדותיו למעלה היותו

אביהם של הגאונים הקדושים ה"ה אא"ו הגאון איש מופת מו"ה זכריה מענדל הנקרא בימיו זכריה הנביא נשא אלהים באה"ק תוב"ב, ואחיהו דו"ר הרב החסיד הקדוש וטהור צו"ט מוהר"ר

דוד טעבלי מפוזנא (מח"ס שערי ציון על התפלה מיוסד על אדני פז בצלי וירושלמי ומדרשים חזו"ק ושאר ספרים קדושים ומסורת הכרית על המסורה לחזנים ברתוקות הפלפול, אשר נדפס

ובמקרה אבי הנשר הגדול רש"י ז"ל קרה גם לנכור ספרנו הלזה ה"ה הג'מ בצלאל להיות

עמרת זקנים

פ"י בנו הרב ר' מאיר בשנת תע"ה אחרי מות אביו הצדיק זי"ע. ואחותם אשת הגאון הצדיק המוסלם שדורו מו"ה משה קאצינעלינבויגין אבד"ק העלמא, בן דו"ר הגאון המפורסם מו"ה מאיר וואהל, בן אה"ר הגאון שר"ר ר' שאול וואהל זי"ע. אצניה בזה גם תולדותיו:

(בג) דו"ר ובדו"ר הגאון מוהר"מ ק"ב אבד"ק העלמא היה אבי הגאונים הקדושים המפורסמים מאד, מו"ה פנחס ק"ב ה"ר, ומו"ה שאול ק"ב ממלא מקום אביו הגאון ז"ל להיות אבד"ק העלמא, ואח"כ היה אביו של הגאון הגדול ומפורסם בדורו מאד מו"ה משה ק"ב אבד"ק אנשכאך, אבי הגאונים הגדולים ומפורסמים לתפארת זמנם מו"ה פנחס ק"ב אבד"ק לייפניק, ומו"ה נפתלי הירש ק"ב אבד"ק מעריטעאל והגלילות והיידלבורג ומדינת פאפליץ, ומו"ה אליעזר ק"ב אבד"ק האגוני והמדינה ובהאמבורג, אשר הוא היה אביו של הגאון הגדול ומפורסם מאד מו"ה נפתלי הירש קאצינעלינבויגין אבד"ק פפד"א:

(בר) ש"ב הגאון מו"ה פנחס ק"ב מלייפניק, היה אבי הגאון האמיתי המפורסם מו"ה יעקב אבד"ק אייטנינגין והמדינה:

(בה) אה"ר הגאון מהר"מ הנקרא זכריה הנביא הנ"ל שיהיה גם חתן הג'מ בצלאל ליואי גבור ספרנו כל, נכחו אבי כ"ק האחים הקדושים עוטרי ישראל בתפארה, החריפים העצומים הגאונים האמיתיים, ראשי הגולה והכותרת, ה"ה אה"ר הג'מ אריה ליב אבד"ק קראקא, הנודע בשם קדשו, דער הויכער רבי ר' ליב, והג'מ דוד טעבלי בריסקער זי"ע (שנדפסו חידושו בשם חסיפת יודע שנת תקכ"ג ע"י נכדו הרב החסיד המופלג בחורו ויראתו מו"ה יוסף יהודה ליב, בן הרב החסיד הקדוש החרף מו"ה ישראל אריה הלוי ז"ל משענשטוב, נכד דו"ר הגאון החרף הנפלא שדורו מהר"ט בריסקער הנ"ל, אשר גאון הומן יפארו לאין קץ בגאון מריפות וקדושת חוסם למעלה ראש את דו"ר הגר"ט בריסקער ואחיו) ומו"ה נפתלי אבי הירש הנקרא רבי ר' הירש אבד"ק לבדו לובלין והגלילות זי"ע:

(בו) דו"ר הגאון עמרת תפארת מו"ה ל"ה אבד"ק לבדו ולובלין הנזכר הוא אבי הגאון המפורסם מאד מו"ה מרדכי אבד"ק לוינאק והגליל, חותנו של הגאון האלהי ב"ק מו"ה אבי הירש הלוי אבד"ק טשארטקוב, אציהם של הגאונים הקדושים אשלי רבדבי גאון תפארת ישראל, מו"ה נחום הלוי הורוויץ, ומו"ה שמואל שמעלקא הלוי איש הורוויץ, ומו"ה פנחס הלוי איש הורוויץ אבד"ק פפד"מ בעל הספלה והמקנה, אשר הספלה הלו היה אבי האחים הצדיקים המפורסמים הגאונים, מו"ה מאיר יעקב הלוי איש הורוויץ, ומו"ה אבי הירש הלוי איש הורוויץ מחבר ספר מחנה לוי, אביו של הרב הגאון הצדיק מו"ה יעקב יהושע הלוי איש הורוויץ אבד"ק ולאחיו, חתנו של ש"ב הגאון מהר"א מרגליות זי"ע, ואשר חתנו הלוי את האחים הגאונים החרפים, מו"ה אבי הירש הלוי איש הורוויץ ש"י מנראדי מה"ס לקוטי אבי ושארי אבי על יו"ד וברם שלמה על אה"ה, ואחיהו מו"ה פנחס הלוי הורוויץ ש"י מקאמרני:

(בז) חתני ש"ב ודו"ר הגאון הספלה, ה"ה הרב הגאון החסיד מו"ה אבי יהושע אבד"ק יעמין (ב"א ש"ב הגאון החרף הקדוש מהר"ט אבד"ק כ"ט), והרב המפורסם מו"ה גדליה אבי הרה"ג ר' ה' החרף מו"ה חיים ז"ל. ונכד ש"ב הגאון הספלה שדורו הנזכר, הוא הגאון הגדול ומפורסם בישראל מו"ה אליעזר הלוי איש הורוויץ אבד"ק וויטן כ"ע מה"ס שו"ת יד אליעזר:

(בח) נכדו דו"ר הגרנ"ט מלכוד הנ"ל, ה"ה הרב הנ"ל מו"ה יעקב, בן הרב החרף המפורסם בדורו מהר"מ מה"ס מתמיה ישועה על המרדכי, והרב הנ"ל פו"מ בקראקא ואבד"ק פייטשטוב מו"ה אליעזר מחבר ס' דמשק אליעזר על המסורה, אבי הרב כו" מו"ה דוד טעבלי ז"ל שחניה ממנו חידוש בס' חזת הברכה אות ק"ו עיי"ש:

(בט) אה"ר הגאון הקדוש מופת דורו ופלאו דער הויכער רבי ר' ליב אבד"ק קראקא זי"ע, היה אבי ג' בנים וג' בנות, ה"ה אה"ר הגאון הגדול הצדיק המפורסם בדורו כו" מו"ה זכריה מענדל אבד"ק בעלזא והגליל מה"ס באה"ט על ד' שו"ע, ואחיו הגאונים המפורסמים בישראל גדול שם, פארי זמנם כו", הג'מ פישל לאדמור"י פרנס דד"א, ובג'מ יוסף אבד"ק ויטלינג, וג' אחיותיהם נשואות להגאונים האמיתיים המפורסמים עוטרי ישראל בתפארה, הג'מ שמואל מחבר ס' בית שמואל על אה"ע, ובג'מ יחזקאל פייבל תלומדי אבד"ק פרעמישלא, ובג'מ שאול אבד"ק קראקא ובריסק, אבי הגאונים הקדושים המפורסמים עוטרי ישראל בתפארה זי"ע כו" מו"ה יהושע העשיל אבד"ק ווילנא, (חתן ש"ב בדו"ר הרה"ג מוהר"ר ל"ה מירלס ז"ל), ואחיהו מו"ה אריה ליב הגאון אבד"ק פפד"א

להיות נקרא רק על שם בניו, בהיות יפה כח הבן בו, והנה בח"ב עיני הקוראים תחוינה, היות גם הג' "בצלאל" חכם בבצלאל צדיק תמים בדורותיו: האחים

עמרת זקנים

אמטערס (חתן דו"ר הגאון הח"ץ), שיתוהסו שניס לתולדותם בראש ה' תולדות אח"ז הש"ר וואסל: (א) דו"ר הגאון המפורסם מו"ה פישל לאדמיר הנזכר היה אביו הגדול הגאון המפורסם לשו"ת מו"ה דוד טעבלי ממלא מקום אביו ז"ל להיות פרנס ד"ר. ואחיו הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה יעקב אבד"ק לאדמיר, אביו הגאון הגדול המפורסם מו"ה זלמן אבד"ק ביאליא, אביו של הגאון המובהק המפורסם מו"ה צבי הירש אבד"ק לוקאטש מחבר ספר חמדת צבי על הש"ס, אביו האחים המפורסמים על פני חבל, החריפים גורי אריות במלחמתם וישגי כסאות למשפט, ה"ה הרב המאו"ג המפורסם לגאון ולתפארת מו"ה שלמה זלמן אבד"ק לאדמיר (מזכירו בספרו ד' לז: וכי"צ) והרב ה"צ החריף ובני הגביר מו"ה יעקב ליצערמאן (נזכר בספרו סוף חידושי לכתובות סה:). והרב הגאון המפורסם בדורו לשם ולתהלה מו"ה אריה לייז אביו של אותו צדיק הרב הגאון המפורסם מו"ה שמחה נתן אבד"ק לבוב והגליל, אביו הרב הגאון הגדול ומפורסם ע"פ תזל סו"ה מו"ה בנימין אבד"ק באקטשטויץ, אביו הרב המאו"ג המפורסם בדורו לגאון ולתפארת מו"ה חיים יוסף שיחיה יושב על מדין צק"ק לבוב:

(א) ש"ב הרה"ג מהר"י ליצערמאן הגליל היה אביו הרב הגביר המפורסם בתו"י מו"ה יחזקאל וויטקינד, אביו ידידי היקר וכבד: כהה"ש מוה"ש זלמן וויטקינד ש"י משקלאב, וחזון יקירים הנכבדים הרבנים המפורסמים בתו"י הנגידים, מו"ה זימל חפץ ש"י ממאהלוב ומחזני מו"ה משה חיים ליאחאווסקי שיחיה מוילנא:

(ב) ש"צ ידי"ג הרש"ו וויטקינד ש"י הוא אביו האחים הנעמיים והנאהבים זרע בך ה', ד' נכנס מפורסמים בתו"י ושליטים בספרות העברית למכביר. (א) המנוח מו"ה יעקב וויטקינד ז"ל שהיה חתן ש"צ ידי"ג הרה"ג מו"ה אהרן משה ש"י פאדווא, מח"ס ביאורי הרא"ם על מדרשו"ט (בן ש"צ הגאון מהר"ם פאדווא מצריסק דליטא, וחתן ש"צ הרה"ג רח"צ פרנס ז"ל) ואשר לדאבון לבב משפחתו נקטף בעורנו כצנו, ולא נשאר אחריו רק בן אחד ה"ה יקירי שארי כהה"ש החריף היקר והבקי הנעלה מוה"ר חיים נתמן וויטקינד ש"י מקארלין. (ג) מו"ה אברהם יחזקאל שיחיה (חתן הג' ר' שאול אייזיק ליצערמאן חתנו של הגביר האזרח ר' אליהו הלוי ועלדאווין ז"ל מצרעזין פלך איחומטן גוב' מינסק). (ג) מו"ה חיים וויטקינד שיחיה מחבר מאמרים מחוכמים בצקרת כפלאה, חתן הרב הגביר המפורסם ר"מ אליהו הלוי זילצער-בלאטש מביאליסטאק, חתנו של הגאון הגדול ר' אשר מטיקטין ז"ל. (ד) ידי"ג ויקירי מו"ה מנחם מענדל וויטקינד ש"י, ואחוזת המוילנא שבת המשכיל המרומם הגביר המפורסם מו"ה מ' דיטון שיחיה, גיסו של ש"צ הרב הגביר האדיר ומרומם מו"ה יוסף ויוזל גינצבורג שיחיה מס"ט פטערסבורג:

(ג) ש"צ ומחוי הרמח"ל ש"י מוילנא הוא אביו האחים היקרים, הרב החריף ובקי המשכיל ה' המפורסם מו"ה אליעזר איש ליאחאווסקי שיחיה מס"ט פטערסבורג, ואחיו הכעיר ורב המהנדס הנפלא חמוט המדעים מהרמ"ל ליאחאווסקי שיחיה, חתן אחי הרב הג' המנוח הכהם הכולל מוה"ר מ"מ האפתי ז"ל מקלואריעא בפולין:

(ד) דו"ר הגאון הכ"ש היה אביו הגאון הגדול המפורסם בדורו מו"ה יוסף, אביו הגאון הגדול החריף העלום המפורסם מאד בדורו מו"ה שמואל אבד"ק האמדור ומינסק והוראדנא מח"ס תשובת שמואל, אביו הרב הג' הרה"צ המפורסם מו"ה אריה לייז, וחזון הגאון הגדול המפורסם מו"ה בצלאל אבד"ק סלאק, אביו של הרב המפורסם מו"ה אליהו ממיר, וחזון של הגאון"ג הצדיק מוה"ר אבד"ק קאפוליע מחבר ספר קדושת יו"ט ותוספת קדושה, שנתיחם למעלה בראש ה' בתולדות אח"ז התו"ט וז"ע:

(ה) ש"צ הרה"ג מהר"ל כהנאון בעל תשובת שמואל הנזכר הוא אביו הרב הג' המפורסם בישראל מו"ה זכריה מענדל ז"ל, אביו הרב המפורסם בתו"י מו"ה אברהם ז"ל ממינסק, אביו של המופלג מו"ה רפאל בהרב שיחיה מו"ל ס' תשובת שמואל הנזכר:

(ו) ש"צ הרב ר' אליהו ממיר הוא חתנו של הרב הגביר המפורסם מו"ה מיכאל אייזענשטאדט ממיר, אשר הוא חזון הרב המנוח המפורסם בתו"י מו"ה יעקב ברלין, אביו האחים היקרים הגאון נצי"ב וולאזין מהר"צ ברלין שיחיה אב"ד ור"מ דוללזין, ואחיו הרב הג' הנכבד מו"ה חיים ברלין ש"י מוילנא, חתן ש"צ ב"ד ידי"ג הרב הישיש המפורסם בתו"י בו" מו"ה נתן נטע מיכאל שיינפינקל שיחיה מקארלין שיתחם ללאה והלאה:

האחים הקדושים האלה לבד אשר מימינם אש דת למו, ומשמאלם דגל החכמה, גם אם נביטה אל צור מחצבתם מרבבות קודש יבואו, ומהר מיום הרים יאתיו, כי הנם חומר מגוע ישי ונצר מבית דוד מלך ישראל חי וקיים, כאשר כבר מודעת זאת בספרים רבים ונכבדים :

והנה

עמרת זקנים

(א) דו"ז הגאון מהר"פ תאומים, היה אבי הגאונים המפורסמים לתורה ולתעודה כו', הג"מ חיים יוסף תאומים אבד"ק ברעסלויא, והג"מ אריה ליב תאומים אבד"ק קרעשז, והג"מ יוסף יאסקי תאומים אבד"ק קראקא, שהיה אבי הגאון המפורסם מו"ה שמואל תאומים מפראג, אביו של הגאון מו"ה מאיר תאומים, אבי הגאון האמיתי המפורסם מו"ה יוסף תאומים מחבר ספר הסרי מגדים ורש"י יוסף על חולין :

(ב) ש"צ בדו"ז הגר"ח תאומים מברעסלויא, היה אבי הגאון הג' מוסת הדור מו"ה יצחק יוסף תאומים ז"ל אבד"ק ברעסלויא, וחותן הגאון הג' המפורסם מו"ה בני הירש אבד"ק זבאריו, וחתנו של ש"צ הרב הגאון האמיתי עטרת חמיו דורו הצדיק המפורסם מו"ה אלכסנדר סענדר מרגליות אבד"ק זבאריו סטנאז ושאר קהלות ז"ע, אבי הגאונים המפורסמים פארי יסורן הג"מ מרדכי מרגליות אבד"ק הכ"ל, והג"מ שמואל מרגליות אבד"ק פאלוטשקער, והג"מ בני הירש מרגליות זכר כולם לחיו עד, וכדו של הגאון הרא"ם מח"ס תשובות הרא"ם הכ"ל הוא הרב הרה"ש הגביר מו"ה שמואל מאנוס בלאך ש', גיסו של אחי ורש"י הרב הג' המנוח החכם הטובל המפורסם לשם תפארת מו"ה מ"מ האפרתי ז"ל מקאלוואריעא בפולין :

(ג) ש"צ הגר"ל תאומים אבד"ק קרעשז הנזכר, היה אבי הגאון המפורסם מו"ה יוסף תאומים ז"ל אבד"ק אוסטראווי, אביו של הגאון הגדול המפורסם מאד מאד מו"ה אריה יודא ליב תאומים אבד"ק ברדאי והקרייו, מח"ס גור אריה יודא וס' אילת אהבים ויעלת חן :

(ד) דו"ז הגאון הנפלא מהר"פ תאומים מפרעמישל הג', הוא זקנו של הרב הג' המפורסם מו"ה חיים יוסף, וחתן ש"צ הגאון המפורסם מו"ה בנימין אבד"ק באקטשעוויץ. ואח"ז הגאון הק' דער הויכער רבי ר' ליב היה זקנו של הגאון החריף מו"ה ניסן מדובנא רבתי מח"ס עני לבונה על ש"ע : כל אלה יוצאי ירך אח"ז הגאון הק' דער הויכער רבי ר' ליב ז"ע מצנו דודי זקני, ועתה אשובה נא ליחס תולדות בנו אח"ז הגר"מ אבד"ק בעלזא והגליל, מח"ס באה"ט על ד' שו"ע, רק טרם אציגה יחס בנו אח"ז הגר"מ ז"ל חתן מקום כזה אשר מלכד יחס אח"ז הג"מ בצלאל ליואי עד דוד החלק ע"ה, הנה הם אח"ז הגאון הק' דער הויכער רבי ר' ליב אבד"ק קראקא היה חתנו של הגאון הגדול חד מקמחי אור המאיר מו"ה אפרים פישל אבד"ק לבוב והגליל ז"ע, נכד ממש להגאון מו"ה וויטל הנזכר בסמ"ע סי' ס"ט סעיף כ', חתן רבינו ר"מ ור"ג הגאון מהרש"ל ז"ל, שנתחייסם בתשובותיו עד רש"י ז"ל, דור עשירי להתנא הק' ר' יוחנן הסנדלר, דור רביעי לר"ג הזקן נכד כלל הזקן, מגוע דוד מלך ישראל חי וקיים :

(ה) אח"ז הגאון מו"ה זכריה מעגל אבד"ק בעלזא ז"ע, היה חתנו של אח"ז הגאון האמיתי הצדיק הגדול המפורסם לשם תפארת בין גאוני דורו (כאשר יבואר ברבות השנים) בח"צ קורות ימי חייו) מו"ה אריה ליב אבד"ק סלוצק והוראדנא, בן אח"ז הגאון הגדול הצדיק הנשגב שוע"ק מו"ה נתן נטע אבד"ק טארניגראד ז"ע. גם היה אח"ז הגר"מ בעל הבאה"ט הכ"ל זקנו של הרב המפורסם מו"ה ליפמאן, שהיה אביו של הרה"ג המפורסם בתורה וגדולה וי"ש במקום אחד מוהר"ש זימל הלוי עפשטיין, ואביו אמו של הרב המפורסם בתו"י מו"ה אריה ליב פרידבערג אביו של הגאון המפורסם מו"ה מרדכי פרידבערג ז"ל אבד"ק מאלאטשאווקע, מח"ס שו"ת דברי מרדכי, וכן היה אח"ז הגר"מ בעל הבאה"ט הכ"ל דודו זקנו של הגאון הגדול החסיד המפורסם נדיק וקדוש מו"ה בצלאל מרגליות אבד"ק אוסטריה והגליל, (בן הגאון הג' מו"ה מאיר מרגליות, מחבר ספר מאיר נתיבים) כמבואר בהסכמת ש"צ הר"ב מרגליות הנזכר להדפסת הבאה"ט על שו"ע יו"ד צ"ק אוסטריה :

(ו) ש"צ הרה"ג ר"ש זימל הלוי עפשטיין ז"ל, הוא אביו של הכהים היקרים, הרה"ג החריפים ובקיאים, חכמים ושלמים, גבירים ונכבדים ונדיבים מפורסמים, מו"ה דוד הלוי עפשטיין ז"ל מווארשא (אבי הרה"ג החכם השלם כו' מו"ה יצחק אייזיק הלוי עפשטיין ש' מוויילנא, שיתחייסו בתולדות אח"ז הגר"מ קרעמר), ומו"ה יודא יודל הלוי עפשטיין שיהיה מחבר ספר קנמן בש"ס. ומו"ה בן ציון עפשטיין ש', חתן הרב הגביר המפורסם מו"ה יצחק עטינגער ש' בווארשא, מחותנו של הגביר האדיר מו"ה יוסף יויאל באראד גינצבורג ש', ומו"ה פינחס עפשטיין ש', חתן הרב הגאון המפורסם מו"ה דובער מייזלש זלללה"ה אבד"ק ווארשא :

והנה אם אמנם כבר נדפס ספר מגילת יוחסין מיחס בית אבות המהר"ל מפראג, יראו הקוראים כי הניחו לנו מקום להתגדר, ובח"ב נתחקה לבד קורות ימי

חיי

עטרת זקנים

(מג) אה"ז הגאון מו"ה אריה לייב אהר"ק סלוצק והוראדנא הנזכר, הוא אביו של אה"ז הגאון הגדול האמיתי נזר תפארת גאוני זמנו מו"ה נתן נטע אהר"ק בראדזי זי"ע, ואחיו דו"ז הגאון האמיתי הצדיק הגדול ומפורסם מאד בדורו שמת בלא בנים וזכרו חי צפי גאוני דורו מו"ה זכריה מענדל אהר"ק הוראדנא, (מורו ורבו של ש"צ הגאון החסיד מו"ה אריה לייב הלוי עפשטיין אהר"ק קעניגסבערג, אשר זהםפידו כספרו הפרדס הרבה לספר בשבחו של דו"ז הגאון רז"מ הנ"ל, וברצות הסייג בח"ב אשים לו גם ושאריית למפעליו ועליותיו), ואחיו השלישי ה"ה דו"ז הגאון הגדול המפורסם מופת דורו מו"ה יעקב אהר"ק לוצקא מחבר ספר כוכבי יעקב על אה"ע, אביו של הרב הג' הצדיק המפורסם מו"ה יוסף אהר"ק ביאליא ז"ל, חותן הרב הג' הצדיק המפורסם מו"ה יהודה אהר"ק קאמרוז בפולין ז"ל, אביו של אוחז צדיק וקדוש גאון עולם עטרת תפארת ישראל הגאון האמיתי החכם מכל אדם מרן שלמה קלוגער זי"ע אהר"ק בראדזי, מחבר ספרים מחוכמים, אביו של כבוד הגאונים המפורסמים מו"ה חיים יהודה, ומו"ה אברהם בנימין קלוגר הי"ו ויאושר בחרך ורעם :

(מד) אה"ז הגאון מו"ה נתן נטע אהר"ק בראדזי זי"ע, היה אבי אה"ז הגאון האמיתי ראש גולת איראל, הגדול ומפורסם מאד בדורו, עוקר הרי הרים בפלפול, עטרת תפארת ישראל רשכבה"ג, מו"ה דוד טעבלי אהר"ק הארחוב וליסא, ואחיו הגאון הגדול מו"ה אריה לייב אהר"ק אניקסט והגליל, ואחותם היתה אשת ש"צ הגאון המפורסם בדורו מו"ה נחמן כ"ץ רפאפורט אהר"ק גלגא, אביו של הגאון המפורסם מו"ה אריה לייב כ"ץ רפאפורט אהר"ק רדומיטשילא ז"ל :

(מה) דו"ז הגאון מוהר"ל אהר"ק אניקסט, הוא אבי הרב הגאון מו"ה שאול אהר"ק זאסליא, אביו של הרב המאו"ג המפורסם לשם מו"ה אריה לייב אהר"ק טאוורוי, ושל הרב המפורסם בתווי מו"ה מאיר ז"ל, אביו של הרב הבקי הגדול המפורסם מו"ה שאול רובין שיחיה מואגר חדש, שנתייחס בתולדות אה"ז הגאון כס"ר וואהל, ואחיו הרב ר' שלמה זלקינד, אביו של הרב המאו"ג המפורסם לגאון ולתפארת מו"ה רפאל נתן נטע ראבינאוויטץ שי"ח"ס דקדוקי סופרים, וש"צ הרה"ג מוהר"ל אהר"ק טאוורוי, הוא אבי הרב ר' נפתלי כירץ אבי הרב הגדול ידי"י ויקרי מוהר"ר משה יצחק ראבינאוויטץ, ואחיו הרב הגדול החו"צ המפורסם מו"ה דוד טעבלי קאליניעליצבאגין מיאטשעק :

(מו) טרם אציגה את יחס אה"ז הגר"ט מבראדזי אעורר בזה היות אביו אה"ז הגאון רנ"י מבראדזי, חתנו של הרב הג' המפורסם מו"ה גרשון ווילנר משקלאב, נכד רב האי גאון אמיתי החריף העלום שר התורה מו"ה אורי שרגא פיינבל אהר"ק ווילנא זי"ע, אחי הגאונים המפורסמים וטועים לתהלה, מו"ה דוד אהר"ק יאנוב, ומו"ה יצחק אהר"ק סעמיאטעץ, כולם בני הגאון מהר"מ אהר"ק אהר"ק אהר"ק :

(מז) דו"ז הגאון מו"ה יצחק אהר"ק סעמיאטעץ, היה אבי הרה"ג המפורסם ר' שמואל געליעס משם, חתנו של הגאון מו"ה יוסף מנאוהראדאק ראב"ד בריסק, אבי הגאון מו"ה משה אהר"ק פרעמישלא :

(מח) ש"צ בדו"ז הרה"ג ר"ש געליעס המזכר, היה אבי הרב המפורסם מו"ה מרדכי (שהיה חתן הרב מו"ה אבלי, חתן הרב מו"ה יוסף יוייל, בנו של הרב המפורסם מו"ה שמואל אשכנזי, וחתנו של הרב הגאון מו"ה לימא אהר"ק קאקא, שהיה בנו של הרב הגאון מו"ה משה מח"ס חלקת מחוקק על אה"ע, וחתנו של הגאון מו"ה שמואל דוקאץ אהר"ק ווענגראד, גיסו של הגאון המפורסם מו"ה יצחק אהר"ק פונא, בן הגאון מו"ה יעקב אהר"ק פונא זי"ע :

(מט) ש"צ הרב המפורסם מוהר"ר מרדכי, היה אבי הגאון מו"ה יוסף יוייל מחבר ספר מנחת עני ושירי מנחה, והרב המפורסם מו"ה מאיר ז"ל, ואחותם אשת הגאון מו"ה אליעזר אהר"ק אורלא והוראדנא, אביו של הגאון מו"ה תנחום שהיה גם כן אהר"ק הנ"ל, אבי הרה"ג הגדול המפורסם מו"ה ישכר בער ראב"ד ומו"ץ צוילנא, אבי הרה"ג המפורסם סיני ועוקר הרים מו"ה אליהו פרץ ז"ל, מו"ד"ק ווילנא :

(ג) ש"צ הרב המנוח המפורסם מו"ה מאיר ז"ל, היה אבי הגאון מו"ה יוסף יוייל מחבר ספר די יוסף, (אביו של הרה"ג מו"ה צלאל מאורלא מחבר ספר שוית ר"ב, וספר החזון על חידות לכהנור), ואחיו המפורסם בדורו מו"ה מרדכי כהן מהבולא, אבי אמו של ש"צ הרה"ג הגדול ומפורסם מו"ה שלמה אהרן זעליג אהר"ק קאדני, מחבר ספר כרם שלמה, שנתייחס בתולדות אה"ז

אה"ז הגר"מ קרעמר :

חיי האנשים המצויינים האלה, גם דעתם ודרך חכמתם בלמוד תורה ומצותיה, אשר הגאון מהר"ל מפראג האיר אור חדש עלי נתיבות עולם החלכה והאגדה, ויסל

עמרת זקנים

(א) אה"י הרה"ג מו"ה גרשון ווילנר היה גיסו של הרב המפורסם מו"ה ז"ל וויטעם הלוי מאסטא, אביהם של הגאונים הגדולים המפורסמים מאד בדורם, הג"מ יצחק הלוי לנדא, אבד"ק קראקא, והג"מ יחזקאל הלוי לנדא, והג"מ יהודה הלוי לנדא, והג"מ אברהם הלוי לנדא, והג"מ יוסף ז"ל חסיד עולם מבראדי :

(ב) דוד"ו הג"מ יהודה הלוי לנדא הוא אביהו של הגאון האמיתי הנודע ביהודה וגדול מרעבא בו מו"ה יחזקאל הלוי לנדא אבד"ק פראג בעל הגזכ"י וז"ל"ה וגדול מרעבא בו, אבי הגאונים הגדולים החריפים המפורסמים מו"ה שמואל הלוי לנדא מח"ס שיבת ציון, ומו"ה יעקבא לנדא מבראדי, ומו"ה ישראל לנדא (אביהו של הגאון האמיתי המפורסם בישראל מו"ה אליעזר לנדא אבד"ק בראדי וי"ע מח"ס יד המלך, אבי הרה"ג הכוזב הגביר מו"ה זאב וואלף לנדא שי בקאווה), ואחוסא אשת הגאון האמיתי מו"ה יוסף הנדק וי"ע, אבי הגאון האמיתי מו"ה יהודה מחבר ס' בית יהודה, אבי הגאון האמיתי המפורסם מו"ה יצחק מחבר ספר מנחת יצחק, וחתן הרה"ג החריף מו"ה זבי הירש מאירזאן, בן הרה"ג המפורסם בתו"מ מו"ה יעקב פישל מאירזאן, אחד מן האחים היקרים גענרידער מאיר וחתן ש"ב הרב הגדול מו"ה שמואל ר' חיים שבתלם מוויילנא שיבא בלחה :

(ג) דוד"ו הג"מ אברהם הלוי לנדא הוא אביהו של הגאון האמיתי המפורסם מו"ה חיים הלוי לנדא אבד"ק פודקאמין מבראדי וי"ע, וחתנו של הרב הגדול המפורסם מו"ה שמואל לנדא שהיה נקרא ר' שמואל ר' חיים ר' שבתלם מוויילנא ז"ל, אבי הכנים המפורסמים גאונים דורנו הגאון הגביר המפורסם בחריפותו ובקראותו למכביר מו"ה אלעזר לנדא מהרזאנא מחבר ס' דמשק אליעזר, והגאון המפורסם נאח דורש ונאח מקיים מו"ה יצחק אביהו לנדא מח"ס ומ"ץ דק' ווילנא שיח' . ואחוסא המנוח הרב הגדול המפורסם בתורה ובחכמה וביראת ה' מו"ה אברהם יעקב יעקל לנדא ז"ל הנקרא ר' יעקילא רעכילס, שנתייחס בתולדות אה"י הגר"מ קרעמר וי"ע, ואחיותיהם, אשת הרה"ג המפורסם מו"ה יעקב פישל מאירזאן בנו'. ואשת הרה"ג המפורסם מאד מאד מו"ה זבי הירש שימחאוויץ ממינסק הנקרא ר' הירשלא ר' חיימקעס. ואשת הרה"ג המפורסם בתו"מ שמו נודע בשערים הגביר מו"ה שמואל עליאשבערג. בן ש"ב הרה"ג המפורסם מו"ה ידידיה ליפמאן עליאשבערג, מאיוועניץ, חתן דוד"ו הגאון מו"ה שמואל הכז"ר החתון דוויילנא שנתייחס בכר למעלה :

(ד) ש"ב הגאון הגדול המפורסם הגביר מוה"ר לנדא מהרזאנא שי' הוא אבי הרה"ג המפורסם בתו"מ עושר כבוד וגדולה במקום אחד מוה"ר שמואל לנדא ומו"ה אריה לנדא שי' :

(ה) ש"ב הגאון הח"מ מו"ה יצחק אל"י לנדא שי' הוא אבי הרה"ג הנכבד לעמו המפורסם בתו"מ מו"ה שמואל לנדא מדובנא, חתן הרה"ג מו"ה אורי בער גינצבורג ז"ל משס :

(ו) ש"ב הרה"ג רבי' שימחאוויץ הוא אבי ש"ב הרה"ג החריף הגביר מו"ה שמואל שימחאוויץ, חתן ש"ב ז"ל הרה"ג ר' שגנא איסערלין מסלוצק, ואחיו הרה"ג המפורסם חכמים ושלמים בו מו"ה חיים ליור שימחאוויץ (חתן דוד"ו הרה"ג ר' יונה איסערלין הנקרא ר' יונה סלוצקער ז"ל) ומו"ה שתי שימחאוויץ (חתן ש"ב גיסו הגאון הגביר מהר"מ הלוי לעווין שי' מקארלין) .

ואחיותיהם הלא הכה נשי הרב הגדול המפורסם בתו"מ הגביר מו"ה אהרן דובער בראדא (בן הגאון הגדול האמיתי מו"ה אריה ליב ברודא אבד"ק קאלוואריע וי"ע) ואשת הגאון הגביר מו"ה מאיר הלוי לעווין שי' מקארלין שייתחס בתולדות הש"ר וואסל זקנו, ואשת הרה"ג החכם השלם מו"ה יעקב משה מאירזאן, בן הרה"ג המפורסם מו"ה יהושע העשיל אייזיק מאירזאן, ואשת הרה"ג המפורסם בתורה וגדולה חכמה וירא"ה בקנה אחד לו עולים, ש"ב מו"ה שמואל עליאשבערג שי' בן הרה"ג ר"מ חיים אחיו וחתנו של ש"ב הרה"ג ר' ידידיה ליפמאן עליאשבערג הנזכר וי"ע :

(ז) אה"י גאון תפארת ישראל מהרד"ט מבראדי וי"ע בנו' הוא אבי הגאון האמיתי הגדול ומפורסם מאד בדורו ציו"ע סו"ט מו"ה זכריה מענדל אבד"ק לעסלא, (חבירו ועמיתו של מרן הגרעק"א כח"י שנה ומורו ורבו של הגאון החכם ונדיק מוה"ר"ן מעקלענבורג ז"ל אבד"ק קעניגסבערג), ואחיותו אשת אה"י הגאון האמיתי המפורסם בדורו מוה"ר שלמה זלמן ליפשיץ אבד"ק סלוצק, בן הרה"ג הגדול ומפורסם בדורו מו"ה מנחם מאנט ליפשיץ ז"ל :

ויסל לו מסלה ישרה ללכת בדרך המלך, הן בדרכי המצות וכן בעניני המדות והדעות לדעת את ה' אלהינו ולעבדו, כן גם בהנהגת העם ע"י הרבנים עיני העדה

עשרת זקנים

(ב) דו"ר הגאון מוהר"מ אבד"ק לעסלע הנו' אין לספר גודל דקדויותו, ואפס קצוה נביא בראות השני' נח"כ, ולע"ע אצינה בזה ספור אחד מדבר מטירתו אשר שמעם אזני מוידו ע"כ הרב המפורסם נתנ"י מו"ה שמואל לוריא שי', וסעיד שמעם זאת מפי ידידו הגאון הח' ודק"מ מהר"ץ מעקלענבורג אבד"ק ק"צ ז"ל, תלמידו של דו"ר הגאון הנזכר, וכי הוא זה דו"ר הגר"מ הנו' כתב ס"ת לעצמו בקדושה וטהרה ע"י אנשים קדושים, ובתכלית הדרת קודש בכל פרטיה ודקדוקיה, גם עבילות וטהרת הסופרים הרבו, והיתה הס"ת קדושה בתכלית עד אשר היתה כאורים ותומים לישראל בימים הקדמונים, והיתה בדוקה, אשר מי שקרא וטעה בזכרותיה צעת עלייתו לס"ת זו, וזאת הוא כי סר כלו בעטור' ולא יוציא עוד את השבוע ר"ל. פ"א צעת השוק ימי הסמטוניים דק' לעסלע, עלה לס"ת כ"ק דו"ר מו"ר הגאון הנזכר עצמו וטעה בזכרותיו, אז הרימו כל העם קולם בנבי וזעקה גדולה מאד נידעם אשר שבוע זה ילקח לדוניהם מעל ראשם. כל האורחים הביו על היריד ראו כן תמחו על הכביה המרה אשר יבכו כל העם כן מוריהם על מקרה שגיאה בזכרות שקרה לגאון מפורסם בזמנו. כי לא ידעו ולא הבינו דבר הכביה, אולם אין איש פוצה פיו, רק לבצט מר להם, ויחי ציוס השלישי ויחלה כ"ק דו"ר הגר"מ זי"ע את חלו, וישכב שלשת ימים מעוטף בסדינו הלצן עד שפתותיו (אשר לא נשאר בזה עוד לשד החיים ויחורו כמת) מעבר מזה, ואניף טבור לכן על ראשו עד שפתותיו מעבר מזה, וישכב במחזה בזה בזו הפך לכן מצלי שום נוע יד או רגל ודבר דבר ימים אחדים. וצפתע פתאום ציוס השלישי החלו השפתות הלכנות להוציא בזה ולאחר, האם תחפלו לשמוע ד"ת? ויחל לחזור על משנתו ולסגיר חידושים קצרים, חידוש אחד, חידוש אחד, לכל חס' בשית סדרי משנה, ואח"כ אמר עוד הפעם, התחפלו עוד בדת"? ויגד עוד חידוש אחד, אחד לכל מסכת בתלמוד בבלי, ואחרי כלה את דבריו אלה פתח פיהו הקדוש ויבאר את פ' אשת חיל ע"פ הקבלה עמוק עמוק, והכל מצלי שום נדוד, אך בכלותו ביאוריו, צפתע פתאום הגביה עוף וימחה כף וישר בקול נעים ובלבבות אש את פרשת אשת חיל, ובהתימו מלות, ותשחק ליוס אחרון" ויאה נשמתו הק' בעהרה. בזה סיפר לו הרב רש"ל הנו' כאשר שמע מפי הגר"ץ מעק"ב, שהיה אז באותו יעמד ואמר בזה הגר"ץ מעק"ב ז"ל, כי הוא זכר עוד גם את הניגון הלוס. וזאת דו"ר זה יעמוד לבני הנודל לי בצבר חג הפסח שנת "קס אצרכס זכריה", הוא שנת התרל"ב לנ"ע אשר קראתי שמו ע"ש אחר"מ ברה"ג ז"ל וש"ל וס"ל הגאון הכדיק זי"ע, ונקרא שמו בישראל "אצרכס זכריה מענדל", השני"ת יוכני לגדלו לתורה לחומע"ט, צימיו וצימיו קושע יהודה ותצנה ציון וירושלים :

(ג) אה"ו הגאון רח"מ ליפשיץ היה אצי הכנים המפורסמים בארץ לגאון ולתפארת בתורתם וצדקתם חכמתם ועשרם, שבעה נרות יאירו אל מול פני המנורה הטבורה משפחת ליפשיץ, ה"ה אה"ו הג"מ ש"ו ליפשיץ אבד"ק סלוצק הנו', ואחיו ברה"ג המפורסם לשו"ת חריפים ובקיאוס צדיקים וישרים גבירים ונדיבים (א) מו"ה אריה ליב ליפשיץ, חתן הגאון מהר"ב צדוק אבד"ק ואצלו לאווי, חתן הגאון האמיתי מוהר"ל בודא"ק אבד"ק קאלוואריע. (ב) מו"ה דוד ליפשיץ. (ג) מוהר"ר מנחם. (ד) מוהר"ר משה. (ה) מוהר"ר פנחס. (ו) מוהר"ר שגא ליפשיץ זי"ע, (אציבהם של הרבנים הגדולים המפורסמים מו"ה יצחק, ומו"ה דובערוש ליפשיץ, שהיה חותן הרב הגביר המפורסם מאד נתנ"י מו"ה דובער ליב ליפשיץ שיחי' בסלוצק, אציבו של ברה"ג המפורסם לשם תפארת נתנ"י עושר ואושר מו"ה שמואל ליפשיץ שי' צביאליטעאק). ואחותם בת אה"ו ברה"ג רח"מ ליפשיץ הנזכר היתה אשת ברה"ג הכדיק המפורסם לתפארת בסוד ישרים מו"ה יונה איטערלין, הנקרא ר' יונה סלוצקער זי"ע :

(ד) דו"ר ברה"ג הגדול נתנ"י מו"ה מאיר ליפשיץ היה חותן הרב הגדול הנודע לשם תפארת הכדיק הגביר מו"ה יוסף קליקאכער מפינסק, שנסע בסוף ימיו הוא וציתו לאס"ק חובב"א. מנכדי דו"ר ברה"ג ר' מאיר ליפשיץ הנו' הוא האנדר המפורסם בתורה חכמה ויראה, הכה"ש השגון משכיל מו"ה יהודה יודיל ליפשיץ מדינאבורג שי'. חתן ברה"ג רובין שי' :

(ה) דו"ר הרב הג' מו"ה משה ליפשיץ הוא אצי הרב הגדול הגביר המפורסם היר"א וחרד אל דבר ה' מו"ה שאול ליפשיץ, חותנו של כבוד ידידי הרב הישע המפורסם נתנ"י הגביר ה"ה

דעדה, ולו חכמו ישבילו גם נאומי דורנו עיני עדתנו בארצות פוזרינו, כי אז העלו ארובה ומרפא בכנפיהם לרפא את ישראל מסכאוביו וחליו אשר יחלה חללים רעים זנאטנים; נלאו חכמי לב להמציא מזור ותרופה למכת ישראל, אנושה קראו לה. אך מי יתן ויתחזקו אחב"י ואל יאמרו נואש, כי אז כמחזה הושע יחזו, אשר ללא עמי יאמר בני אל חי, שאו מרים עיניכם ומזקנים נתבונן, אז נגבר ונעשה חיל:

ראש

עמרת זקנים

היה מו"ס וואל פרומקין ש', חותן הרב הגביר המפורסם שמו גדול בישראל ובלחמים, פאר האטוטי סיקר בלס ומפורסם במעלותיו ובמדותיו התרומיות נדיב על נדיבות יקוס, מו"ס מאיר פרידלנדר ש' מדינבורג:

(ב) דו"ר הר"ג הכדיק מו"ס יונה סלוצקער ז"ל הוא אבי הרב הכדיק המפורסם בתו"ח הגביר הנדיב הנודע לתהלה נדיבותו מו"ס שכנא איסטערלין מסלוצק, אחיכו וחוטנו של הרב הגביר המפורסם משכיל ושלם במדעים איש מדות ותחומות נדיב וטוב, נודע למשגב בישראל מו"ס איסר איסטערלין ש', גם חוטנו של הרב הגאון החריף המפורסם לתהלה ולתפארת הכני כעלה הגביר הנדיב, מו"ס שמואל שימחאוויץ ש', (בן ש"צ הר"ג הנודע למכביר מהר"ה שימחאוויץ ז"ל ממניסק שנו' למעלה), אבי הר"ג החריף החכם השלם מהולל בתשבות הגביר סיקר ונדיב לב מו"ס חיים שימחאוויץ ש' מוויטעבסק. (חתן אלפוי ומיודעי תפארת ישראל הר"ג החריף הגביר מהר"ה נוקערמאן ש'). ואחיכו הר"ג המשכיל ושלם חריף ושטן מו"ס אליעזר שימחאוויץ ש' ממחלבי. (חתן הר"ג הנדיב המנוח מוהר"י סעדי' שור ז"ל), והרב החריף החכם השלם הגביר מו"ס יונה שימחאוויץ ש' מקארלין, (חתן ש"צ הר"ג מוהר"מ לוריא ש' מש): (ג) אה"י הגאון מהרש"י ליפשיץ זי"ע ליפשיץ אבד"ק סלוצק. אשר אחריך ברצות השי"ת שבורות וחייו בחי"ב, היה אבי אה"י (אבי אחי הרבנית המפורסרת ביראחא מ' איסר רבקה חתן) הרב הג' המפורסם הכדיק הנגיד הרודף נדקס וחסד בכל מאודו מו"ס דוד טעבלי ליפשיץ זללל"ה מקיק סלאנימא. ושני אחיו, הרב הגאון המפורסם נדקתו ויראחו מו"ס נתן נטע ליפשיץ זי"ע, מסלוצק, והרב המפורסם הנגיד המוסלג בתו"ח מו"ס מיכאל ליפשיץ מוואלדאווי. ואחיותיכס שלשה, (א) אשת הרב הג' החו"ב המפורסם בישורון בישראל גדול שמו הגביר הנדיב הכדיק מו"ס חיים שיינפינקעל ז"ל, שהיה נקרא ר' חיימקיע עכס"ם מקארלין, בן ש"צ הר"ג מו"ס בנימין שיתאחס להלחם בתולדות אה"י הס"ר וואהל. (ב) אשת הרב הג' המפורסם בתו"ח ונצדקתו מו"ס יהודה יודיל לנדא מבראדלי, בן ש"צ הגאון הגדול הגביר מו"ס יעקב נקרא לנדא מבראדלי, בן ש"צ הגאון הנבי"ה הנכבד. (ג) אשת הרב"י גדול ומפורסם מאד מו"ס שמואל כהנא ז"ל, אביהם של הר"ג המפורסמים בתו"ח עשרס ונדקס, מו"ס יעקב כהנא, ומו"ס משה כהנא, אחיכו של אבי חורגי ש"צ הר"ג הכדיק המהולל בפי כל מו"ס שלמה זלמן כהנא מסלאנימא, שהיה נקרא ר' זלמניקע ר' טעבילס ז"ל, אחי האחים היקרים המפורסמים המוסלגים בתו"ח מ' יוסף כהנא מסלוצק ש', ומו"ס שמואל כהנא מפינסק ז"ל, שהניח אחריו ברכה בן א' חריף ושטן מו"ס משה שלמה זלמן כהנא ש' בארלל:

(ד) דודי הגאון ר' נתן נטע ליפשיץ שהיה חתן הגאון מו"ס ג"ה מבראדלי היה אבי הר"ג המפורסם מאד לגאון ולתפארת מו"ס יואל ליפשיץ שמת בב"ב, והרב המוסלג בתו"ח מו"ס מנחם מאנוס ליפשיץ ז"ל מאוואל (אשר הניח אחריו ברכה בן יחיד מפורסם בתו"ח חריף ונקי מו"ס נתן נטע ליפשיץ ש' מפינסק). ואחותם הכדקנית מ' רחיל היתה אשת ש"צ ב"ד הר"ג מו"ס משה כהנא ז"ל הנזכר, אבי אחי חורגי הר"ג מהרש"י כהנא הנקרא ר' זלמניקע ר' טעבילס הנו', ואחרי מות ש"צ הר"ג מהר"מ כהנא הג' נשאת להרב הגביר המפורסם מהר"מ סלאסכער ז"ל ממניסק:

(ה) דודי הרב ר' מיכאל ליפשיץ ז"ל הניח אחריו זרע ברח"י לא ידעתים בשם, וולת נכדו הרב הג' המפורסם בתו"ח עשרו ואשרו מוהר"ר ליב שטיין חטנו של הר"ג ר' ישראל יעקב זאקסיס מהוראדנא, גיסו של הגאון הגדול ר' חיים מרדכי ז"ל. זאקסיס אבד"ק פינסק זי"ע: (ו) דודי ש"צ הר"ג הכדיק מהר"ה שיינפינקעל הנו' היה אבי ידו"ל הרב המפורסם הישע מו"ס נתן נטע מיכאל ש' שיינפינקעל מפינסק ש', וחזותו הרבנים הג' המפורסמים ביראחא ונדקס ותורתם מו"ס אלי' וואלפואסן, (בן הר"ג המפורסם נדקתו ותורתו ר' נתנאל דונראוונר), ומו"ס אליעזר אפרים שיינפינקעל, בן אחיכו הגאון מו"ס קאפיל שיינפינקעל, שהיה חתן הגאון הגדול מו"ס יהושע רוקח אבד"ק פינסק, בן הגאון הגדול מו"ס שלום רוקח אבד"ק

ראש הד' תולדות הגאון המפורסם מו"ה משה קרעמר זי"ע
אב"ד ור"מ דק"ק ווילנא .

בבלות המאה הרביעית לאלף הששי , ויחל צבא ימי המאה החמישית , עת
אשר אחב"י היו נרדפים נאניהם ונאנקים תחת תנרת מושלי עריצים
בארצות פזוריהם כאשר יבוא בח"ב , לא רפו אז ידי אחב"י מעלשות מלאכתם
מלאכת הקודש לעבוד ולשמור את דרך הנון , ועין החיים תוה"ק אשר חיים היא
למוציאה הראתה ברכה בפירותיה , ובעת אשר היו אחב"י נטבחים ונהרגים על
קדושת ה' , גם אז לא רפתה ידם ולא זוה עינם מלשמור את פתיל חיי היהדות בכל
תוקף ועוז , וכל הרעות אשר עברו עליהם קבלו באהבה ודעת צלולה , ותהי
תקומתם לישועה נחמתם בעת צרתם (כנודע ד' הרב בנחלת שבועה ח"ב פ', דריות
עיני כל ישראל צופיות לישועה"ה בשנת תכ"ו , ולא האמינו שימושך הגאולה משנת
תכ"ה

עטרת זקנים

אבד"ק טיקטין , בן הגאון רשכב"ג מו"ה אלעזר רוקח אבד"ק חמ"ד , מחבר ספר מעשה רוקח וספר
ארבעה טורי אבן . ואחרי מות ש"צ הרב הגביר המפורסם ביראתו הק' מו"ה אלעזר אפרים
שיינפיקעל הנוכח נשאת בת דודי הצנועה מ' אדלי אסתר תח"י להרב הג' המפורסם בתורה
יראה עושר כבוד וגדולה הישיש מו"ה מנחם נחום ראבינאוויץ ש' ממינסק , בן הרה"ג הגביר
המנוח מו"ה צבי הירש ראבינאוויץ , אחיו של ש"צ הרה"ג המפורסם מו"ה שאול הלוי לעווין
מקארלין זי"ל הנוכח :

(ב) ש"צ ב"ד יוד"ג הרב המפורסם הישיש החמים צמטשו מו"ה נתן נטע מיכאל שיינפיקעל ש'י
מקארלין , הוא אביו הרבנים הגבירים המפורסמים בתו"י וברוח נדיבתם עושר כבוד וגדולה ,
מו"ה צבי הירש ש"פ ש' מיעקאטערינגאסלאוו , ומו"ה שאול יחזקאל שיינפיקעל ש'י מקארלין , ומו"ה
שלום שיינפיקעל צוויטעבסק , ואחיהם הצעירים היקרים באנוש כו' כו' , מו"ה שלמה זלמן ,
ומו"ה יוסף שיינפיקעל שיחי . ואחיות אשת ש"צ הרה"ג הגביר מו"ה חיים ברלין ש' מוילנא :
(בח) ש"צ מ"ד הרה"ג ר' אלי' וואלפסזאכס זי"ל היה אביו הרבנים הגדולים החריפים המפורסמים
בתו"י כו' חכמים ושלמים , אנשי מדות תחודות , מו"ה יעקב שמחה וואלפסזאכס זי"ל
מקארלין , ומו"ה שאול זלמן וואלפסזאכס ש'י מהוראדנא , (אביהם של האבד"ק הרה"ג החריף וצאן
מו"ה חיים אלי' וואלפסזאכס ש'י מק' שערדין) :

(ט) ש"צ ח"ד הרב הגביר הרה"ל מו"ה אלעזר אפרים שיינפיקעל זי"ל הניח אחריו ג' בנים ,
מפורסמים בתו"י ועושר , חריפים ושטונים מאד נעלים , מו"ה יעקב קאפיל ש"פ , (חתן הרה"צ
ר' פנחס לעווין בחארסאן) , ומו"ה יהושע בנימין ש"פ , (חתן הרה"ג ר' ד"צ כהנא ממאסקליצ) ,
ומו"ה חיים שיינפיקעל ש'י מאורלא :

(ע) דודי הרה"ג ר"י יודל הלוי לנדא הוא אביו הרה"ג המפורסם מאד בתו"י חו"צ מו"ה אלעזר
הלוי לנדא , והרה"ג החריף המפורסם מו"ה מנחם מאנוש הלוי לנדא ש' צק' בראדי :

(פא) אביו חמי הרה"ג הצדיק מו"ה דוד טעבלין ליפשיץ זי"ל לא הניח אחריו בן רק ג' בנות . (א) חמי
מורתי הצנועה ויראת ה' מ' יואל רבקה תי' . (ב) אשת הגביר המפורסם בתו"י מו"ה
יצחק מדרעטשין . (ג) אשת הגביר הרה"ל המנוח מו"ה שלמה כהנא מסלאנימא וולנ"ה . חמי מורתי
תח"י היתה לאשה (ערס לקחה את אחמו"ר הרה"ג הצדיק זי"ל) , לך' הרה"ג המפ' בצדקתו ש"צ
מהרש"ו בבנא הכו' . וממנו הולידה את אחותי היקרה אשת היקר ביראתו הגביר מו"ה משפ' דוד
פריד ש' מלאדוויץ , בן הרה"ג המפור' בתו"י מו"ה זרח פריד ש' . דודתי ע"ה אשת הרה"י
מדרעטשין הולידה את הרב הגדול המפורסם החו"צ מו"ה שלמה זלמן ש' צק' חוויא , שפיה
חתן הרה"ג ר"מ פייביל פרידלנדר זי"ל , אביהם של החמים הגבירים שיחי לבית פרידלנדר ,
ועתה חתן הראבד"ק חוויא זי"ל . דודתי ע"ה אשת הרה"ש כהנא זי"ל הולידה את ש"צ יקירי כ'
הג' הכהן השלם המשכיל ויקר מו"ה צבי כהנא ש' מסלאנימא , אביו הגבירים היקרים ושלמים
יראים אבד"ק צמח , מו"ה מרדכי יוסף כהנא , ומו"ה שלמה זלמן כהנא ש' בלאדו . וחתן
דודתי הוא היקר ושלם נכבד ונעלה מו"ה אלי' שאבדא ש' מסלאנימא :

כי עליכם יגן שארי היקרים ותחברבו בעושר ואושר עדי עד :

תכ"ח וחלואה עי"ש). בעת הריא עת הבינים אשר ב"י עברו בתוך בין צרות ונגישות מעבר מזה ותקות מובח לישועות ונחמות מעבר מזה, הופיע אור גדול בוילנא איש אלהים אשר כל הו לא אנים ליה, הנאון הדגל הדגל מרכבות קודש ואין קצה לתהלה, מו"ה משה במו"ה דוד אבר"ק ווילנא ועוד קהלות רבות, (ה) חזיה וקרא בפי כל ר' משה קרעמר זי"ע, וכל שומעי שמו חזרו ויכירוהו בהדרת קודש, ובכל מקום מוקמר מוגש לו כבוד ותהלה לאין קץ :

האיש

עמרת וקנים

(א) אא"י הגאון מהר"מ קרעמר זי"ע הניח אחריו שני בנים וכת אחת. (א) הרב המסיד הקדוש זטבור מו"ה אל"י שהיה נקרא בימיו ר' אל"י חסיד, היה חתן הרב המפורסם מו"ה אבינו הגאון ר"מ רבקה ז"ל בעל הבש"ג, בשם האלוף המרחם, ומכללו נטוב לנו ויראת ה' אשר נקדשו, מו"ה פתחיה בן הגאון הכה"ג. (ב) הרב האלוף המפורסם התורני מו"ה חיים ז"ל. (ג) בתו אמי זקנתי היתה אשת אל"י הגאון הגדול המפורסם בדורו מו"ה יוסף אבר"ק קאסאוו זעמלן, בעמח"ס ראש יוסף על הש"ס, בן אל"י הרב הג' הדקין מו"ה יעקב אבר"ק פינטוב, נכד לגאון רשכב"ג מרן יעקב פאלליאק ז"ר יתחק בלוי, מורו ורבו של אל"י הגאון מהר"ס פאדווא זי"ע, והגאון מו"ה שלום שבנא רבו של הרמ"א ז"ל :

(א) דו"ז הרב ר' אל"י חסיד הנזכר הוליד שלשה בנים גאונים ונדיקים, גדולים ומפורסמים בתו"י ומדות טובות, מו"ה משה אבר"ק קאוונא, ומו"ה צבי הירש, ומו"ה ישכר בער, וזכר כולם לשמי עד : (ב) ש"צ בדו"ז הרב מו"ה צבי הירש, היה אביו הרב הגאון המפורסם מו"ה שלמה זלמן ריבלין משקלאב, (אביו דו"ז הגאון ר' בנימין ריבלין, תלמיד ב"ק ש"צ רבינו הגר"א זי"ע), ואחיהו הגביר המפורסם הרה"ג מו"ה אל"י פסעלעס, שהיה חתן הרב הגדול מו"ה אלחנן, נכד ר' שבעי חפץ ז"ל :

(ג) ש"צ הגאון מהרש"ז ריבלין משקלאב, היה אביו דו"ז הרב הגאון המפורסם בנדיקתו ובמעשיו מו"ה בנימין ריבלין ז"ל הנזכר, שהיה חתן אל"י הרב הדקין וקדוש מו"ה יהושע ז"ל, שינא וזכרו למטה :

(ד) ש"צ בדו"ז הגר"ב ריבלין ז"ל, הוא אביו הרב הג' המסיד המפורסם מו"ה הלל (אשר גם הוא וכה לראות באור פני מלך הגר"א זי"ע), אביוס של האחים סיקרים המפורסמים מאד, הרב הג' המפורסם בתו"י גאה דורש וגאה מקיים מו"ה משה ריבלין מ"מ דק"ק שקלאב, ש"מ בתוככי ירושלים עה"ק תוב"ב, בעמח"ס בית מדרש, ואחיהו הרב הגאון הג' המפורסם בגביר מו"ה שלמה זלמן ריבלין זללל"ה משקלאב, מחבר ס' דברי שלמה, ואחיותו אשת ש"צ הרה"ג המפורסם בגביר מו"ה שחרי לוריא מתחלבי ז"ל, (הנתייחס כבר בתולדות התנ"ט) :

(ה) ש"צ הרה"ג מהר"מ ריבלין בשל היות מדרש הנזכר, הוא אביו הרב המפורסם בתו"י, שפתי וניחו מישרים, ועפעפיו ישיחו נגדו כס' בית יתחק שחבר, מו"ה יצחק אייזיק ש"י, אביוס של האחים סיקרים, הרב הג' המפורסם לגאון מו"ה בנימין ריבלין אבר"ק טאלאטשין, מח"ס בית בנימין, (חתן הגאון האדיר הכהן הגדול מו"ה בצלאל הכהן מוילנא שיחיה), ואחיהו דוד הרב המו"ב היקר בו מו"ה הלל ריבלין ש"י מוויטעפסק, (סתן הרב הג' המנוח מו"ה אברהם אשתרון זללל"ה רב זמנוד"ק גיטעפסק) :

(ו) ש"צ הגאון מהרש"ז ריבלין ז"ל, הוא אביו וידי הרב הג' החכם המו"ב מו"ה דוד א' ליפמאן ריבלין ש"י, רב דיען מצוין ומ"מ בק"ק מאהליב ע"י דגיסרא, וחופן ש"צ הרב המפורסם בתו"י מו"ה אשר לוריא שיחיה, (בן ש"צ הר' המפורסם מו"ה יקותיאל זלמן לוריא, אחיו של ש"צ הרה"ג מהר"ס לוריא ז"ל הנזכר, דודי אלופי ומיוחדני הרה"ג החריף בגביר מאר"ג קוקערמאן ש"י) וחתנו של האנדר"ה הס"ג מו"ה מרדכי יוסף האלגדען ש"י בנעדרין :

(ז) ש"צ הרה"ג מו"ה אל"י פסעלעס ז"ל, היה אביוס של האחים סיקרים, ש"צ חד"ו הרב הגדול המפורסם החכם המפורסם, בגביר הדקין מו"ה יוסף שהיה בקרא, ר' יוסף ר' אליהם" (מתנו) של דו"ז הגאון מו"ה שמואל הסב"ד האחרון, שכבר נתיסם בתולדות היסוד, וזכר המפורסם בגביר הנודע ברוב נדיקתו ופירושו מו"ה דובער זי"ע, (אביו האחים הנודעים ע"פ תנל שרי התורה והכחמה הנדקס והעטוס עבודה ומסירות גם יחד, תורה וגדולה במקום אחד, הרב המפורסם בתו"י דקין נדקת אבד בגביר ר' אריה ליב הנקרא, ר' ליבלי ר' בערס, ואחיהו הרב הדקין חס ושר גדול בתו"י בגביר מפורסם מו"ה צבי הירש, נקרא ג"כ ע"ש אביו, ר' הירש ר' בערס היה

האיש משה הרגול מרבכה הלזה ומפורסם לעושה נפלאות גדולות בימיו, מרביץ תורה ומקהיל קהלות ישיבות ברבים כאשר יבואר בח"ב, לדאבון רוחנו לא נמצא איש אשר הקים שם ונתן שארית לתולדתו לבית אבותיו, גם למספר צבא ימי חי חלדו ע"פ האדמה, למולדתו ולבית אביו אין דורש ואין מבקש, וכל אלה המזכירים שמו בספריהם בחדרת קודש, לא ישימו לב להודיענו מדת ימיו כמה? בן מקום גולד, אשר אמנם לציון איש רם כזה יאמר יולד בה לתפארת העיר ויושביה

עטרת זקנים

היה חתנו של הרב הג' הגביר מו"ה אברהם יקותיאל זלמן הכהן רפאפורט, הנקרא ר' זלמן פערלס (מנרדל), ואחותם בנות הרב"ג ר"א פערסלעס הייתה אשת ש"צ הרב הג' המפורסם מו"ה יצחק אייזיק כלי לנדל, בן הגאון אבד"ק עמדין, נכד דו"ר הגאון החכם זני, ואחותם השניה אשת הרב הג' המפורסם בחו"י הגביר מו"ה נח מינדעס ליפשיץ ז"ל:

(ח) ש"צ הרב"ג ר' ליבלי ר' בערס, היה אבי הרב המפורסם חסיד ועניו שוע וכדי מו"ה יעקב יעקיל הנקרא ר' יעקילא ר' ליבלי ר' בערס, וחזון הרב הג' הצדיק המפורסם בחו"י ונודע לכל בעניניו ועבודתו התמה הגביר ר' חיים נחמן ז"ל פרנס (שהיה בתחלה חתן ש"צ הגאון ר"א מרגליות ז"ע), וחתנו השני ש"צ הרב הגאון הגדול ומפורסם מאד בישראל הצדיק מו"ה יצחקאל הלוי לנדל ז"ע אבד"ק ווילנא, בנו של ש"צ הרב"ג מהר"א הלוי לנדל הגל:

(ט) ש"צ הרב הצדיק ר' יעקילא ר' ליבלי ר' בערס, הוא אבי הרב המפורסם בחו"י מו"ה אלי הנקרא ר' אלינקע ר' יעקילעס, שהיה חתנו של הגאון הצדיק מו"ה אריה ליב ברודא האבד"ק קאלוואריעא. ואחיו היקרים הרב הגביר מו"ה חיים עליאש, והרב הגאון המפורסם מו"ה דובער עליאש שהיה בדבונא, חתנו ובכדי הרב"ג המפורסם ר' דנוס מארשאלקאוויץ זללל"ה, חתן הרב הגאון מו"ה מרדכי הירש האבד"ק הארחוב, בהגאון ר' יצחק האמבורגער ז"ע:

(י) ש"צ הרב"ג ר' חיים נחמן פרנס ז"ל, הוא אבי הרב"ג היקר בחדס אב"ן ח"ן משפחת פרנס מו"ה אברהם פרנס שי' מוויילנא, והרב המפורסם הגביר מו"ה אלי' פרנס שי' מפאלאנק, חתן הרב"ג האורח מו"ה דובער יודק ליב ברבין שי' מש, ואחותם היקרה היא אשת ש"צ ידי"ר הרב הג' המפורסם מו"ה אהרן משה פאדווא שי' מקארלין, מחבר ס' ביאורי הרא"ם על מדרש"ט, בן ש"צ הגאון הצדיק מו"ה יעקב מאיר פאדווא אבד"ק בריסק ז"ע. נכד לא"ה הגאון מהר"א מירלס ז"ע ולא"ה הגאון מהר"מ פאדווא, שיבה יחוסו הכה בתולדות הגביר מירלס, וחזון הש"ר וואכל: (יא) ש"צ הגאון רי"ה הלוי לנדל אבד"ק ווילנא הנזכר, הניח אחריו שתי בנות צנועות וכבודות מ' רחיל ומ' עלקא תחיינה, כשטעם מ' רחיל היא אשת הרב הגדול המפורסם בחו"י תו"ח הגביר מו"ה חיים קלאפקי שי', בן הרב הגביר הצדיק בו"ה מו"ה שמואל קלאפקי ז"ל מוויילנא, ובתו השניה כשטעם מ' עלקא היא אשת ש"צ הרב"ג הגביר בחו"י בו"ה מו"ה דוד הלוי עפשטיין ז"ל מארשא, (המתייש לא"ה הגביר"מ אבד"ק בעלזא והגליל בעל הכה"ט), אביהו של הרב"ג החכם השלם מו"ה יצחק אייזיק עפשטיין שיחיה מוויילנא:

(יב) ש"צ הרב הגדול הצדיק מהר"צ ר' בערס הנזכר, היה אבי הרב הגביר המפורסם בחו"י מו"ה דוב בעריש לעווין מקארלין (חתן ש"צ הרב"ג האדיר המפורסם מו"ה שמואל הלוי לעווין ז"ל), ואחיו הרב הצדיק המפורסם בחו"י אדם כי ימות באוהל ה' בו"ה מו"ה אברהם יקותיאל זלמן עליאש זללל"ה, (שהיה חתן הרב הגביר מו"ה אריה לוריא ז"ל ממאהליב). ושלוש אחיותיהם הלא המה, (א) כשטעם מ' ריקל אשת זקני חורגי הרב הצדיק המפורסם בחו"י יצחק אריסאבאק הנקרא ר' איציק ר' זלמן ר' אורים, אשר אח"כ נשא את אחי זקנתי הצדקנית מרת פרומא ע"ה, בת אח"ה הגאון הצדיק מהר"צ עטיאש ז"ל שיבה הלאה. (ב) אחותה הצנועה המפורסמת מרת האנה הנק' צוויילנא, הנלא רעכילס, אשת הרב הגדול המפורסם בחוריה ובחכמה וי"ח הגביר מו"ה אברהם יעקב יעקיל לנדל, הנקרא ר' יעקיל רעכילס, בן ש"צ הרב המפורסם ר' שמואל לנדל, שהיה נקרא ר' שמואל ר' חיים שבתלס מוויילנא. (ג) אחותם השלישית הייתה אשת ש"צ הרב המפורסם בחו"י הכו"צ הדיש בו"ה מו"ה נתן נטע מיכאל שיינפינקל מקארלין שיחיה, בן דודי הרב הגדול הצדיק הגביר מו"ה חיים שיינפינקל, הנקרא ר' חיימקיע עכס"ם ז"ל, שבה יחוסו כבר בתולדות הגאון מו"ה צלאל אבי המהר"ל מפראג ז"ע:

(יג) ש"צ הרב"ג רד"צ לעווין מפינסק, הוא אבי הרבנים הגבירים היקרים מו"ה שמואל לעווין ומו"ה יקותיאל זלמן לעווין מקארלין (אבי הרב"ג האבד"ק מו"ה שמואל לעווין איזלמאן שיחיה במאהליב

יושביה, וימצאו דים רק לפאר ולדומם את האיש הגדול הזה במעלותיו ועליותיו, ולתולדתו לא שמו לב ועין; ועליו נוכל להמליץ ד' המדר"ש בראשו, "ועלה האיש מעירו, נתעלה האיש בו" וכל עליויו לא היה אלא מעצמו", אשר כמו אלקנה היה איש אחד מן הרמתיים בו' בן צוף אפרתי, פלאמוני, אונינימאמי בו', בכ"ז לא נתעלה אלא בשמו עצמו, ובמעשיו פארוהו וירוממוהו בקהל עם בצדקותיו, אל ההרים לא אכל שלא אכל בזכות אבותיו (מסדרין פא') ממנו יתד ממנו פנה ועל

עמרת זקנים

במחלבי, (חתן הרה"ג ר"ד אידלמאן ז"ל), ואחיו הרה"ג מו"ה אבא לעווין (חתן ה' סאלאמאנאו ש' במינסק) ונת הרה"ג מהר"ג לעווין היתה נשואה להרה"ג המפורסם ברוח נדנתו ופירונו מו"ה גד אשר רוקח ש' מקארלין, (בן הרה"ג המפורסם בתו"מ מו"ה גד אשר רוקח ז"ל, שיבא יחסו למשפחת אל"ה הגר"ז מירלס), וממנה נולדה לו בתו הנשואה להרה"ג המפורסם הח"ש מהר"ש ראבינאוויטש ש', בן הרה"ג המפורסם בגדלו תורה וגדולה במקום אחד מו"ה מרדכי ראבינר ז"ל: (יד) ש"ב הרב הצדיק מוהר"א יקותיאל זלמן עליאש הכ"ל, היתה אחיו צרכה בנו הרב הגביר מו"ה אלי' עליאנאוהן בוארשא, חתנו של הרה"ג ר' הירץ גינצבורג מסלוצק, ואחיו הר' המפ" בתו"מ הגביר מו"ה אהרן במסטיסלאוו:

(מו) ש"ב א"ז חורגי הרה"ג הצדיק מו"ה יצחק ר"ז ר' אורים הכ"ל, הוא חותן הרב המפ" בתו"מ הגביר ר' שלום יונה שחור שיחי' מוויילנא, והרב הגאון הצדיק המפורסם מוהר"ש זלמן זאב וואלף מ"מ ומ"ד דק"ק ווילנא וזלל"ה, בן ש"ב הרה"ג ר"ח פייבל המתחם בתולדות זקנו הש"ר וואהל. והרה"ג היקר מו"ה יחזקאל צייטלין שיחי' משקלאב:

(מו) ש"ב הרה"ג רא"י לנדא הנזכר, הוא אביו הרבנים הגדולים המפורסמים בישראל, הרה"ג המפורסם החריף בו' מו"ה צ"ה נקרא ר' הערשילא לנדא מוויטעפסק, חתן ש"ב הרה"ג ר"ח גינצבורג ז"ל, והרה"ג בו' מו"ה שמואל לנדא ז"ל מוואלוין, חתן ש"ב הגאון מו"ה יצחק מוואלוין המתחם בתולדות התו"מ, והגדלו החיים אחיהם היקרים ש"ב ידי"ג ולבני הרב הגאון הגדול הדגול מרצבה בו' מו"ה יקותיאל זלמן לנדא ש', אב"ד ור"מ דק"ק וויטעפסק, (חתן הרב הגביר המטח מו"ה ד"ב כ"ץ רפאפורט מזאנסניק), והרב המפורסם הנודע לתהלה מו"ה חיים לנדא ש' משקלאב, (חתן הרה"ג ר' שלמה מאנטשאוהן ש'), ואחיותיהם, האחת היתה נשואה לרב המופלג מ' יונה ליב, בן הרה"ג מו"ה שאול צ"ח מיכאל ממירא, והשניה להמנוח המפורסם בתו"מ מו"ה רפאל, בן הרב המפ" מו"ה יחזקאל ווילנר מסעריבא, נכד כ"ק ש"ב רבינו הגר"א ז"ע:

(ח) ש"ב הרה"ג ר' הערשילא לנדא הנזכר נפטר צ"ב, ואחיו הרה"ג ר"ש לנדא מוואלוין כבר נתחכם למעלה בתולדות התו"מ. וש"ב ידי"ג הגאון הגדול מוהר"א לנדא אב"ד ק"ק וויטעפסק ש', הוא אביו הרה"ג הגביר מו"ה יעקב אברהם לנדא ש', חתנו של הרה"ג רד"ב גינצבורג ש' צראטשוב, ואחותו היא אשת האב"ד הרה"ג המופלג בתו"מ בו' מו"ה ישראל זליאטאפאלסקי מקרימענטשוב שיחי', וש"ב הרב ר' חיים לנדא ש' הוא אביו האב"ד הרה"ג הסגן מו"ה שמואל לנדא ש' מוויטעפסק (חתן ש"ב הרב הגביר המנוח מו"ה שמרי' צרלין, נכד ש"ב הרב מהר"ק צרלין מוויילא ז"ל, המתחם בתולדות זקנו הש"ר וואהל), ואחותו אשת האב"ד הרה"ג מו"ה אברהם יוסף האללדעץ מק"ק שצערדין ש', וש"ב הרב ר' יונה ליב ז"ל הוא אביו הבנים היקרים הרבנים החריפים הגבירים המפ" מו"ה שמואל ראבינאוויטש שיחי' מוויטעפסק (חתן הרה"ג מו"ה ליב מארקאוויטש ש'), ומו"ה יעקב אברהם ראבינאוויטש שיחי' בוארשאנא, (חתנו של הרב המפ" ר' יעקב צבי הירש צדוק, נכד הגאון מו"ה בנימין צדוק אב"ד הכ"ל), ומו"ה שאול ראבינאוויטש בסלאנימא, (ח"א של הגאון ר' יצחק אלחנן שטעקטער ש' אב"ד ק"ק קאוונא). וש"ב המופלג מו"ה רפאל ווילנר הכ"ל הוא אביו האב"ד החריף הרה"ג היקר הגביר מו"ה שמואל ווילנר ש' בסמיליווין: (יח) ש"ב בן דודי ידי"ג הרב המפורסם מו"ה נתן נטע מיכאל שיינפיקעל ש', נתחכם לבית אבותיו ואנאיו היקרים שיחי' בתולדות אל"ה הגאון מ' צללאל אביו המהר"ל מפרא ז"ע קחנו משם. כל אלה יוצאי ירך ש"ב בד"ז הרב רצ"ה צהרם החסיד דו"ר ר' אלי' חסיד בהגר"מ קרעמר ז"ל. ועתה נשובה לתולדות בנו השלישי הרב מו"ה ישכר צער ז"ל:

(יט) ש"ב בדו"ר הרב ה' מו"ה ישכר צער צהרם ר' אלי' חסיד הנזכר, היה אביו הגאון מו"ה שלמה זלמן מסעלן, אחיהם של הגאונים המפורסמים בישראל, כ"ק אלופטו רבינו גאון שט, גאון הגאונים, קודש הקדשים, מרנא ורננא אליהו גאון וחסיד מוויילנא, הנקרא בשם הרה"ג

ועל דגלו יחנו רבים מגאוני גדולי ישראל, ולצבאו יתחשו לוחמי מלחמות התורה, על שמו יקראו, ויזכרו יתפארו, מימיו היו נאמנים, ומבשרו באר מים חיים שאבו כל בני הגולה (סגנון לשון מצבתו במבחר קברות ווילנא, שתה ק"ן לה בספר ק"ג מהרב שו"ת ש"י עיניך עליה), לפני שבש ינון שמו וכירה יבון עולם, וזכותו תעמוד לדור דורים, נינים ושאים :

ראש

עמרת זקנים

הגר"א או הגאון סתם ז"ל. ואחיו הגאונים הגדולים החסידים המפורסמים החכמים מו"ה אברהם ראגאלער מחבר ס' מעלות התורה, ומו"ה ישכר בערוש מוילנא, (סתן הגביר המפורסם הרב מו"ה אשר גיגלבורג ז"ל), ומו"ה מאיר מק"ק יאנישאק, ומו"ה משה מ"מ ומ"ץ דק"ס פלזעמלוי : (ב) ש"צ ב"ק רבינו הגר"א ז"ע, הוא אבי הגאונים המפורסמים בדורם מאד, בישראל גדול שם, מו"ה יהודה לוי, ומו"ה אברהם, וזותן הרבנים הגדולים הג' המפורסמים הרב הג' החו"כ מו"ה שרגא פיינזיל אבד"ק דובראווא, והרב הג' החו"כ מו"ה משה דוד הרב מו"ה יהודה לוי מסינסק, וברה"ג בו"ה מו"ה אבי הירש ז"ל מדינסק :

(א) ש"צ הגאון החכם מו"ה אברהם בן הגר"א ז"ל, וסתן הגאון הגביר ר' נח מינדעס הנזכר, היה אבי הרב הג' המפורסם בחריטותיו ובקורותיו החכם הטולל הצדיק מו"ה יעקב משה מסלאנימא ז"ל, וזותן הגביר היר"א המפורסם ע"פ חבל בצדקותיו מו"ה רפאל שר"ת ז"ל מחיטאוויץ, אשר הוא חותנו של אלופי ומיודעי הרה"ג החר"ץ גאון גבירי ישרון מוה"ר צוקערמאן שיחיה הנזכר בתולדות התו"ש, גם חותנו וקטן של הרה"ג החר"ץ הגביר המפורסם מו"ה שמה עטוינגער שיחיה במינסק :

(בב) ש"צ ברה"ג מהר"צ דונחין מדינסק, היה אבי האחים היקרים המופלגים בתו"ה מסוללים בשם, מו"ה זלמן (ניסו של הגאון אמיתי רד"ל מביאחא שמזכירו בספר עליית אלהי העדה לא עיי"ש), ואחיו מו"ה יצחק, שהיה חתן הרב הגדול ר' דוד ז"ל אבד"ק דינסק, בן הרה"ג מו"ה משה אבד"ק הסוינסק ז"ל. וש"צ המופלג מה"ר יצחק בנ"ו הוא אבי הרב הגדול החסיד המפורסם מו"ה אלהי אבי הירש דונחין, אב"ד ומוד"ק באריסאב :

(ג) ש"צ הגאון ר' אברהם ראגאלער ז"ל, היה אבי הגאונים המפורסמים מו"ה גרשון פח"ס על שה"ש, ומו"ה אלהי הגאון ע"ה, אשר היה אבי הרב הגאון הגדול המנוח מו"ה שלמה זלמן אבד"ק זאג, ואחיו הרב המחזיק המפורסם מו"ה אברהם אבד"ק נייטעמל סוויגט שיחיה : (ד) ש"צ הגאון מו"ה ישכר בערוש אחי הגר"א ז"ל, היה חותן ש"צ הגאון הצדיק המפורסם בדורו מו"ה יעקב כהנא מחבר ספר גאון יעקב, בן הגאון מו"ה אברהם כהנא אבד"ק גרעסטין, נכד ש"צ הגאון החסיד מו"ה שאול ז"ל אבד"ק אמשטרדם :

(ה) ש"צ הגאון מו"ה יצחק אהייק הלוי לגדא חתן הרה"ג ר"א פסעלעס הנזכר, הוא אביהם של הגאון האמיתי הצדיק הגדול ומפורסם בישראל מו"ה יחזקאל הלוי לגדא ז"ע אבד"ק ווילנא שיחסנוהו למעלה, ואחיו הרב הצדיק המפורסם בתו"ה מו"ה אבי הירש הלוי לגדא ז"ל מוילנא, שהיה חותן של הרב המפורסם בתו"ה הגביר מו"ה אלעזר פרידמאן ש' בזאג סדש, וסוסטן וקטן של הרב הג' החר"ץ מו"ה שמה עטוינגער במינסק שיחיה הכל. וחתנו השני של ש"צ הרה"ג ר"א פסעלעס היה הגאון הגביר ר' נח מינדעס מח"ס פרסאות לחכמה, כבר כתבנו למעלה היוזנו חותנו של הגאון הס' מו"ה אברהם דהגר"א ז"ל. כל אלה יוצאי ירך דודי וקני הרב ר' אלהי אבי י"ע, בן אח"י הגר"מ קרעמר. ועתה אשוב ליחס אח"י הגאון מו"ה יוסף מח"ס ראש יוסף על הש"ס הנזכר, וחתנו של אח"י הגר"מ הכל :

(ו) אח"י הגאון מהר"י אבד"ק קאסווא וסעלן מח"ס ראש יוסף, היה אבי הרבנים הגאונים המפורסמים בדורם, מו"ה משה אבד"ק קאפעהאגאטן, ומו"ה יעקב מח"ס זרע ישראל, גם היה וקטן ממנו (לא ידעתי אם אבי אמו או אבי אביו) של אח"י הגאון הצדיק המפורסם מו"ה אבי הירש עט"ש זלללה"ה, בן הגאון הגביר מו"ה הלל, בנו של אותו צדיק הרב הקדוש מו"ה יוסע זלללה"ה הי"ד שנהרג על קדושת ה' בוויילנא כפי שיסופר בח"כ א"י. אשר אח"י הגאון הצדיק מהר"צ עט"ש זלללה"ה התחש גם לנכד אח"י הגאון רשכבה"ג מו"ה משולם זלמן ניימארק כנקרא ר"ו מירלס :

(ז) דו"ה הגאון מהר"מ אבד"ק קאפעהאגאטן, היה אבי הגאון המפורסם מו"ה יואל אבד"ק אורלא, ואחיו הרב הגדול המפורסם הנכד בנדיב מו"ה חיים זלללה"ה :

ראש חוד' תולדות הגאון דזשיד וואהל זי"ע .

במאה השלישית לאלף הששי הצמינו ב"י במדינת פולין, להיות למו ניר בקרב הארץ, להקים אחד מאחב"י לשר מלך ושופט, דבר אשר כאלף וחמש מאות שנה לא נשמע כאלה בקרב אחינו, גם שלטון הגשויאים שבת עשיריות מאות שנים

עמרת וקנים

(ב) בדו"ו הגאון מו"ה יואל אנד"ק וואהל, היה אבי הגאון המפורסם מו"ה יעקב אנד"ק סאכטענאווסקאלאו, שהיה אביו של הרב מו"ה יהושע העשיל, (אבי הרב החרף מו"ה יואל מחבר ספר עמרת ישועה), וחתנו של הרב הגביר מו"ה ליב גינצבורג, בן הרב הגביר הפרנס דק"ק ווילנא מו"ה אשר גינצבורג ז"ל :

(בב) ש"צ הרה"ג מו"ה ליב גינצבורג ז"ל חתן הגאון מ' יעקב אנד"ק סאכטענאווסקאלאו הי"ל, הוא אביו של הגביר המפורסם מו"ה נפתלי הירץ גינצבורג, אביו של הרב הגביר המפורסם מו"ה גבריאל יעקב גינצבורג, אביו של הרב הגביר האדיר השר וגדול ליהודים כו' מו"ה יוסף יוחל גינצבורג מס"ט פעטערסבורג, ר' יאריד ימיו וימיו בנו הנכבד נה"ג כנאן יוסף משכיל ע"ד אמת הרב הגביר מו"ה נפתלי הירץ גינצבורג שיחיה, הנקרא "באראן האראץ גינצבורג", ואחיו הגבירים השרים יוקרים, א' גינצבורג, ו' אורי גינצבורג, ה' עליהם יין :

(ל) ש"צ בדו"ו הרה"ג מהר"ם הנוכר, היה אבי הגאונים הגדולים המפורסמים מאד בדורם מו"ה יעקב אנד"ק סעמיאטין, ומו"ה שלמה זלמן אנד"ק ואבנוראווי, ומו"ה יוסף זלללה זי"ע, אביהם של הגאון הגדול הכדיק המפורסם מו"ה זבי הירש אנד"ק קאמניץ והרב המופלג כו' מו"ה יואל מקאמניץ :

(לא) ש"צ הרב מהר"י מקאמניץ הנוכר, היה אבי הרב ה' הגדול החרף המפורסם מו"ה שלמה אהרן זעליב אנד"ק קאדני מח"ס כרם שלמה, ניסו של הגאון הגדול המפורסם מו"ה יעקב מאיר מק"ק ויאלאווי אנד"ק סלוצק זי"ע :

(לב) אה"ו הגאון הכדיק מהר"ם עטיאש הנ"ל זי"ע, הוליד שתי בנות ובן אחד, בנותיו הן אחי זקנתי הצדקנית מ' פרומא ע"ה, שנפטרה בתוככי ירושלים עה"ק תובב"א, ויהיה אשת אה"ו הרה"ג הכדיק המפורסם מו"ה דוד טעבלי ליפשיץ זלללה"ה, אבי אחי ח'י, שנתייחס למעלה בתולדות אה"ו הג"מ כנאלל אבי המהר"ל מפראג זי"ע, ואחרי מות אה"ו הגרד"ט ז"ל הנ"ל נשא אשת ש"צ הרב המפורסם הכדיק ר' איציק ר' זלמן ר' אורים ז"ל הנוכר, ואחותה השנייה הצנועה מ' בונא ייתה אשת דוד"ל הרב המאו"ג המפורסם לגאון ולתפארת סועקיה מו"ה שמעון מסלאנימא מחבר ספר שו"ת מנחה כלולה, ובנו הוא דודי הרב הישיש הנכבד מפורסם נתו"י וזמדות טובות מו"ה יוסף יהושע ש' ספאקאנייב כסלאנימא :

(לג) אה"ו הגאון הכדיק מהר"ם עטיאש ז"ל הנוכר, היה חתן הרב הגדול מו"ה משה גאלדיש זלללה"ה מקארלין ואח"כ נשא את אס אחי זקנתי ע"ה בת הרב ה' הכדיק אה"ו מו"ה שחתי הכסן מק"ק אורלא, אביו של דודי הרב הגביר המפורסם בצדקת פרונו מו"ה ישראל כהנא הנקרא ר' ישראל ר' שעפסילס, ודודי זה הוא אבי הרב המפורסם מ' נתן נטע כהנא מסלאנים, וחתן ש"צ ז"ד הרב הגביר ר' מנחם מאנוש ליפשיץ ז"ל מאורלא, שנתייחס ג"כ למעלה בתולדות אה"ו הג"מ כנאלל אבי המהר"ל מפראג, וחתנו השני של דודי הרב ר' ישראל ר' שעפסילס הנ"ל הוא הרה"ג המפורסם מו"ה אברהם עבריל ווייזיד ש' מציאליסטאק :

(לד) אה"ו הרה"ג מו"ה שחתי כהנא ז"ל הנ"ל, הוא ש"צ של הגאונים המפורסמים מו"ה שחתי כ"ץ ומו"ה נתמן כ"ץ בעלי הס' שבת אחים, בני הרה"ג מו"ה בנימין זישקא כ"ץ ז"ל :

(לה) דוד אחי תחוי הרה"ג הגדול מהר"ם מסלאנימא ז"ל הי"ל, היה חתן הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו למכביר מו"ה משה אברהם אייזענשטאדט ז"ל אנד"ק מיר, (בן הגאון האמיתי המפורסם בדורו מו"ה יוסף דוד אנד"ק מיר ז"ל), והוא אביו של ש"צ ז"ד הרב הגביר המפורסם חו"צ מו"ה זבי הירש אייזענשטאדט ש' מגדולי ווילנא, חתן הרב הגדול המנוח הגביר מו"ה אלי' היילפערין ז"ל, הנקרא ר' אלי' זלמנס, חתנו של גאון תפארת ישראל שר התורה והמלצה מו"ה מאיר ליבוש מלזי"ס שליט"א :

(לו) ש"צ נכ"ד הרה"ג הגביר מהר"ם אייזענשטאדט שיחיה, הוא אביו של הרב הגביר החס"ס המפורסם מהר"ם זלמן אייזענשטאדט שיחיה מסובאלק, חתן הרב הגביר המנוח המפורסם מו"ה משה ענדילמאן ז"ל :

שנים, וחזון שר ומושל רודה בעמים, איש מקרב ישראל, כבוד נשבה ולא עלה גם על לב, בפתע פתאום הראה ה' את נבורתו' (אשר אחרי החורבן גלאו חכמי אנשי כנה"נ מצוא נבורותיו ונוראותיו, ולא אבו להתהלך בפה חנף עם יוצרם ית"ש עד האיר ה' עיניהם כי הן הן נבורותיו הן הן נוראותיו (ע' יומא ס: ירושלמי ברכות פ"א ס"ג, מנילס פ"ג ס"ז) שים עיניך שמה). באישון ליל ואפלה יצאה שמש חסדי הית"ש בנבורתה ותאר אור גדול לבית ישראל במושבותם בארצות פולין, בעת משלו בה מושלי עריצים. ויקם מושל ושר איש שאול מו', נאון וצדיק ממשפחות המיחסות בישראל, ה"ה הנאון הצדיק השר והחכם המפורסם בכל קצוי ארץ ואיים רחוקים כו' מו"ה שאול וואהל (ה), אחי הנאון הגדול האמיתי הצדיק המפורסם מאד בדורו מו"ה אברהם קאצינעלינבויגן אבד"ק לבוב. בני הנאון הגדול האמיתי חד

עטרת זקנים

(א) אא"י הגאון הש"ר ראש משפחת אחי תחי' הלזו הניח אחריו זרכה בקרב הארץ ד' בניס ושלש זנות. הזנים זרכי כ', הלז המה הגאונים הגדולים המפורסמים מאד בדורם עוטרי ישראל בתפארה. (ב) מו"ה אברהם אברהם קאצינעלינבויגן בגאד"ק לבוב, מחותנו של אא"י התו"ט כנו' בראש הכ' תולדות התו"ט. (ג) מו"ה יצחק חרף בגאד"ק לאדמיר וק"ק פוזנא. (ד) מו"ה מאיר קאצינעלינבויגן בגאד"ק זריסק דליטא, אבי דו"ר הגאון מו"ה משה אבד"ק חעלמא, שהיה חתן אא"י הרב כו' הפו"מ מו"ה זימין זינש מפוזנא, שנתחייס למעלה בתולדות אא"י בג"מ זללאל אבי המהר"ל מפראג ז"ל. כן היה דו"ר הגאון האדיר מו"ה מאיר ק"ב הג"ל חותנו של הגאון הגדול מופת זמנו מו"ה משה אבד"ק זריסק דליטא, זן הרב כו' ר' פסח ר' פנחומס מקראקא ז"ל. וזתו השניה היתה אשת הגאון הגדול המפורסם מו"ה נחום אבד"ק סלוצק ז"ל. (ד) מו"ה ישראל אביהו של הרב כו' החסיד ועניו מו"ה שלמה זלמן, חותנו של הגאון מו"ה משה, זן הגאון זעל בית הלל זי"ע. ובנות אא"י הש"ר ז"ל, האחת היתה אשת הגאון הגדול המפורסם מאד בדורו מו"ה זימין זינש ליפשיץ אבד"ק זריסק דליטא. חותנו של הגאון הגדול ומפורסם מו"ה זלמן ראזווארדו, שעלה לאש"ק ונתקבל לנשיא ה' בתוככי ירושלים עה"ק תוככ"א. והשניה היתה אשת הגאון המפורסם הגדול מאד בדורו מו"ה יוסף קאזאק אבד"ק ור"מ דק' זריסק דליטא. והשלישית אשת הגאון הגדול המפורסם מו"ה אפרים זלמן שור אבד"ק זריסק דליטא, זן הגאון הגדול מו"ה נפתלי הירש שור ז"ל, וממנה הוליד את זנו הגאון הגדול המפורסם מו"ה יעקב שור אבד"ק הכו', מחבר ס' בית יעקב על מסכת סנהדרין. מנכדי אא"י הגאון הש"ר הכו' יתייחסו. (ה) הגאון מופלא שנסהדרין מו"ה איסרל זן הגאון הגדול המפורסם מו"ה משה אבד"ק לובלין זעל המהדו"ז, חתן רבינו מהרש"א זי"ע, אשר הגאון מו"ה איסרל הג"ל היה חתן המפורסם בדורו מו"ה אברהם, זן המפורסם בדורו מו"ה ליפמאן, חתן הגאון רבינו מהר"מ לובלין ז"ל. (ז) כן התיחס לנכד הגאון הש"ר הג"ל כ"ק אא"י הגאון האמיתי המפורסם עטרת בגולה מו"ה יעקב דוד נייאמארק, שהיה נקרא ר' דוד מירלס, זן הגאון מו"ה נפתלי הירש אבד"ק פולדא, שיחיסם הללם לתולדותיו :

(א) תולדות דו"ר הגאון מו"ה אברהם זריסק ק"ב נזכר אלזנו בתולדות אא"י התו"ט זי"ע. כן תולדות הגאון מו"ה מאיר ק"ב, אבי דו"ר בג"מ משה אבד"ק חעלמא, נזכר כבר בתולדות אא"י בג"מ זללאל אבי המהר"ל מפראג. תולדות דו"ר בג"מ זימין זינש ליפשיץ ז"ל הכו', ה"ה חותנו של הגאון הגדול מו"ה זלמן ראזווארדו הכו' (נין ונכד להגאון הגדול מו"ה זלמן רונקיל הכו' במהר"ל ושל"ה סק') אשר הגאון מהר"ו ראזווארדו הנזכר הוא אבי הגאון הגדול מו"ה אליעזר אבד"ק אוסטריה הגדולה, אבי הרב מו"ה זלמן ז"ל, אשר היה אביהו של הגאון הגדול מו"ה אליעזר, מח"ס דמשק אליעזר ושיח הסדר, אביהו של הגאון הגדול מו"ה ישראל ליפשיץ אבד"ק קלינא, מח"ס תשובות אור ישראל ובית ישראל, אביהו של הגאון הגדול המפורסם מו"ה גדליה ליפשיץ ז"ל, מחבר ספר רגל ישרה, חומרי מתנייתא, כנסת ישראל, אשר הוא הוא אבי הגאון הצדיק המפורסם החכם הכולל, תפארת ישראל והדרו, נזר עם ה' ט', מו"ה ישראל ליפשיץ אבד"ק דלמניג ודעסווא, מח"ס תפארת ישראל על משניות, זי"ע. אביהם של האחים הגאונים החכמים המפורסמים חכמי אשכנז, דהר' סס, לבית ליפשיץ הי"ו :

(ב) תולדות ש"צ הגאון מו"ה איסרל הכו' הוא היה אבי הרב הפרנס ומנהל מו"ה מרדכי ר' לינשם מואלקווי, שהיה חותנו של הגאון המפורסם מו"ה אלכסנדר סענדר שור, מחבר ספר

חד מן קמאי מו"ה שמואל יהודה קאצינעלינבויגין. בן הגאון ראש דורו ותפארת הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים מו"ה מאיר מפאדווא, הנודע למכביר לכל הגנש אל שערי הפוסקים בשם מהר"ם פאדווא. (בן הגאון מרן יצחק זי"ע), וחתן הגאון רשכבה"ג מו"ה אברהם מינץ. בן הגאון רשכבה"ג תפארת דורו מו"ה יהודא מינץ

עמרת זקנים

ספר תבואות שור. חותן הרב מו"ה מנחם מאנוש מרגליות, אביהו של הרב המריף החסיד האמיתי מו"ה מרדכי מרגליות, אביהם של האחים המפורסמים הגאון האמיתי כו' כו' מו"ה אלכסנדר סענדר מרגליות וזללטה"ה אבד"ק סטנאב, מחבר ספר תשובות הרא"ם (אשר נתייחס כבר למעלה בראש ה' תולדות אה"ו הב"מ כנללל אבי המהר"ל מפראג). ואחיהו הרה"ג המו"ה מו"ה מנחם מאנוש מרגליות, אביהם של הגאונים המפורסמים ודומיהם תהלתם כו' מו"ה חיים מרדכי מרגליות אבד"ק דובנא רבתי. ואחיהו הגדול מו"ה אפרים זלמן מרגליות ז"ל מבראדי, חותנו של הרה"ג הסדק מו"ה יעקב יהושע הלוי איש הורוויץ אבד"ק זלאיץ, בן ש"צ הגאון מחסה לוי שהזכרתיו ב"כ למעלה בראש ה'. ועתה לא נשאר לפנינו כ"א להציג את תולדות אה"ו הב"מ רי"ד ניימארק מירלס זי"ע. וטעם אציגה תולדות אה"ו הגאון רי"ד כ"מ ז"ל אזכירה בזה תולדות דו"ה הב"מ אברהם קאצינעלינבויגין אבד"ק לבוב, אחי אה"ו הגאון הש"ר וואהל זי"ע:

ג) דו"ה הב"מ אברהם ק"כ היה אבי הגאון הגדול המו"ה יעקב קאצינעלינבויגין אבד"ק פיורדא, אבי הגאון מו"ה אברהם קאצינעלינבויגין, אביהו של הגאון הגדול האריך דורו מוסת ומנו מו"ה יחזקאל קאצינעלינבויגין מח"ס שו"ת כנסת יחזקאל, אביהם של הגאון מו"ה יעקב פרנס הוועד, והגאון הגדול האמיתי ש"צ בדו"ה מו"ה דוד קאצינעלינבויגין אבד"ק אה"ו, (חתנו של דו"ה הב"מ שלום אבד"ק בירו שיתייחס הלאה), וכאשר מעתה יתייחסו נכדי דו"ה הב"מ אברהם ק"כ אחי הש"ר וואהל, גם להיות נכדי אה"ו רי"ד זלמן מירלס זי"ע, ע"כ קצתו בזה והנחתים עד יחוסם הלאה. ואשכנח ליחס אה"ו הגאון רי"ד כ"מ מירלס זי"ע ה"ל:

ד) אה"ו הגאון מו"ה יעקב דוד ניימארק מירלס הנו' הביא אחריו שני בנים, ה"ה אה"ו הגאון האמיתי רשכבה"ג מוסת דורו מו"ה משולם זלמן ניימארק, הנקרא ר' זלמן מירלס אבד"ק אה"ו, ואחיהו הרב החסיד מו"ה בנימין מירלס, אביהו של הרב הב"מ המפורסם חו"ש כו' מו"ה נפתלי הירש מירלס, שהיה אביהו של הרב הגאון הגדול האמיתי החכם הכולל המפורסם מו"ה דוד מירלס אבד"ק ברלין ועטויא והמדינות, מחבר ספר קרן העדה על הירושלמי, גם היה הגר"ה מירלס חותנו של ש"צ הגאון האמיתי הסדק המפורסם תפארת ישראל מו"ה יהושע העשיל אבד"ק ווילנא. אחיהו של הגאון המפורסם מו"ה אריה ליב אבד"ק אה"ו (חדו"ה הגאון הח"ץ שיזכר הלאה), בני דו"ה הגאון הגדול המפורסם מאד דורו מו"ה שאול אבד"ק קראקא זי"ע:

ה) ש"צ הגאון מו"ה יהושע העשיל אבד"ק ווילנא זי"ע, היה אבי הגאון הגדול המפורסם מו"ה שמחה אבד"ק סלאנימא זי"ע, אשר בנו הסדקניתי מ' אדיל היתה אשת הרב הב"מ המריף המפורסם מו"ה משה הלוי לעווין אבד"ק הלוסק, וממנו הולידה את הרב הב"מ המפורסם כדקתו ופרונו, הגביר האדיר בישראל ראש המדינה כו' מו"ה שאול הלוי לעווין מקארלין ז"ל. ואחותו הסדקניתי מ' עכסה, אשר בראשונה היתה אשת הרה"ג המפורסם המנוח מו"ה ציומן שיינפינקעל ז"ל, אביהם של הגאונים המפורסמים הגבירים מו"ה שמחה גאבד"ק בראדי ומו"ה יעקב קאפיל שיינפינקעל, שנפטר באה"ק תובב"א ודו"ה מו"ה חיים שיינפינקעל, שהיה נק' ר' חיימקע עכסה"ם ז"ל מקארלין, (חתנו של אה"ו הגאון מו"ה שלמה זלמן ליפשיץ אבד"ק סלונק הנתייחס כבר למעלה בראש ה' תולדות אה"ו הב"מ כנללל אבי המהר"ל מפראג זי"ע), ואח"כ נשאת ש"צ הסדקניתי מ' עכסה לש"צ הגאון האמיתי מו"ה אהרן, מחבר ספר מנחת אהרן שיוכר הלאה למשפחתו לבית זקניו הגאון מהר"ו מירלס זי"ע:

ו) ש"צ הרה"ג האדיר מו"ה שאול הלוי לעווין מקארלין הוא אבי הרבנים הגדולים הגבירים המפורסמים בתורתם ובעשרם וחכמתם וזקת פרונס בישראל, מו"ה משה יצחק הלוי לעווין ז"ל, ומו"ה זאב וואלף לעווין, ומו"ה שלמה זלמן לעווין ממיינסק, ומו"ה אריה ליב לעווין ש' מקארלין. ומתניו לוקחי כנותיו היו חמשה, הרב הב"מ הגביר המו"ה צה"י רוח נדיבתו מו"ה גד אשר רוקח ז"ל, והרב הב"מ הגביר המפורסם מו"ה אהרן לוריא, והרב הגאון האמיתי הסדק המפורסם ש"צ מרנא יעקב מאיר פאדווא זי"ע אבד"ק בריסק דליטא, שיתייחס הלאה בנאות ה', וש"צ הרב הגאון הגביר המפורסם מו"ה יעקב נפתלי בני בירן כפרישטין הי"ו מלבוז, ככ"ד ש"צ הגר"ח"כ רמאפורט הוקן אבד"ק לבוב זי"ע, וש"צ הרה"ג המפורסם צה"י מו"ה דוד בערוש לעווין

סיני הנודע למכביר בשם מהר"י פיניץ ז"ע. האיש הדגול מרבבה השר שאול הלוי, כמו שאול בחיר ה' בנו קיש איש ימיני, נתמנה גם הוא לשר ומושל, וחכמתו עמדה לו לתקן תקנות ולראות לטובת עמו בית ישראל, לתת למו אחרית ותקוה טובה:

תולדות

עמרת זקנים

לעווין ז"ל, שנתייחס כנר בתולדות אה"ז הגר"מ קרעמר ז"ל, לבית אביהו הרב הג' הנדיק מו"ה ז"ה הנקרא ר' הירש ר' בערס מוילנא ז"ע:

(ז) ש"צ הרה"ג האדיר המפורסם בצדקתו אשר דקות אהב גדול בחי"ו מו"ה משה יצחק הלוי לעווין ז"ל הנזכר, הוא אבי הרב הגאון הגביר המפורסם מו"ה מאיר הלוי לעווין ש"י. ואחיו הרה"ג המפורסמים בחורש חכמה יראה עושר ואשר דקה וחסד מו"ה שלמה הלוי לעווין, ומו"ה שלמה זלמן הלוי לעווין, ומו"ה יהושע העשיל הלוי לעווין שיחי. ואחותם הייתה אשת הרב הג' המפורסם לתפארת החרף הגביר מו"ה אריה ליב גינצבורג ז"ל, בן הרה"ג המפורסם מו"ה אורי בער גינצבורג ז"ל:

(ח) ש"צ הרה"ג המנחם מו"ה גד אשר רוקח ז"ל היה אבי הרב הגאון הגביר המנוח מו"ה יהושע העשיל רוקח ז"ל, והרה"ג המפורסם בנדבותיו מו"ה גד אשר לעווין ש"י, שנתייחס כנר למעלה בתולדות אה"ז הגר"מ קרעמר ז"ל:

(ט) ש"צ הרה"ג מוהר"א לוריא היה אבי האחים הרבנים הגבירים המפורסמים החכמים השלמים, הנדיבים וטועים בשםם ובטעמם, מו"ה משה לוריא, ומו"ה דוד לוריא בקארלין, ומו"ה שמואל לוריא במוינסק:

(י) ש"צ הגאון הגביר מו"ה יעקב נפתלי צבי הירץ בערינגשטיין ש"י מלבוב, הוא אבי הרה"ג הגדול ומפורסם בחורש ויראתו ודקתו כו' מו"ה משה בערינגשטיין ש"י:

(יא) ש"צ הגאון הגביר מו"ה מאיר לעווין ש"י הוא אבי הרה"ג החרף החכם מו"ה שאול לעווין ש"י, וחותן ש"צ הרה"ג החכם השלם מו"ה שחתי שימחאווץ, (שנזכר יחסו בראש הג' תולדות אה"ז הג"מ בצלאל אבי המהר"ל מפראג), וש"צ הרה"ג הנכבד החכם מו"ה אהרן לוריא ש"י, בן ש"צ הרה"ג מוהר"מ לוריא הנו':

(יב) ש"צ הרה"ג מו"ה יהושע העשיל הלוי לעווין ש"י גם הוא חותן ש"צ הרה"ג החכם יוקר מו"ה חיסר לוריא, בן ש"צ הרה"ג מו"ה משה לוריא ש"י הנזכר. כל אלה יוצאי ירך ש"צ הגאון מו"ה יהושע העשיל אה"ז מוילנא ז"ע. ועתה אשובה ליחס אה"ז הגאון ר"ו מירלס ז"ע:

(ג) אה"ז הגאון מו"ה משולם זלמן ניימאמרק הנקרא ר' זלמן מירלס הנו' ז"ע היה אבי הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה אברהם דיין דק' פוזנא ז"ל, והרב הג' המפורסם מו"ה דובער, והרב ר' אהרן ז"ל, גם היה חותן הגאונים המפורסמים עיני העדה עמודי בית ישראל, הג"מ צבי הירש אשכנזי בעל חכם צבי, והג"מ שלום אה"ז צירי, (חותן ש"צ הגאון הגדול מו"ה דוד קאליעלינבויגין אה"ז אה"ז, בן בעל הכני"ח הנו'). והג"מ אלחנן בערלינער זללל"ה מהראדנא ז"ע, והג"מ שמואל זאנוויל ראש צ"ד ור"מ דק"ק קראקא ז"ע:

(ד) דו"ר הגאון ר' אברהם דיין מפוזנא ז"ל היה אבי הרב המאוה"ג סועק"ה מו"ה זלמן אה"ז חסלאוויטש ז"ל, אבי חותנו של הרב המאוה"ג חסיד ועניו מו"ה יצחק איוויץ בכרך אה"ז הנו', אבי הגאון מו"ה יעקב בכרך זללל"ה, אביהו של הרב המפורסם הגדול בחי"ו מו"ה יוסף בכרך ש"י, ומזכר ספר תולדות יעקב יוסף, וספר דברי יוסף:

(ה) דו"ר הרה"ג מו"ה דובער ז"ל הג"ל הוא אבי הרב הגדול המפורסם מו"ה דוד פונער אביהו של הרב הג' המפורסם מו"ה שמואל צבי הירש פונער ניימאמרק, שהיה אבי הרב המאוה"ג הנדיק מו"ה נתן נטע אה"ז שאל ולאחא ז"ל, חותנו של ש"צ ידידי נדו"ר הרב הגדול הנדיק מו"ה שאול רובין בואגר חדש, המתייחס בתולדות אה"ז הג"מ בצלאל אבי מהר"ל מפראג ז"ל:

(ו) דו"ר הרב ר' אהרן מירלס בן אה"ז הגר"ז מירלס ז"ע הג"ל הוא אבי הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו למכביר מו"ה צבי הירש מירלס מלגאדאן אה"ז שוועדין. חתנו של הגאון המפורסם מו"ה צבי הירש אה"ז הילדעסהיים:

(ז) דו"ר הגאון החכם צבי תפארת ישראל הנו' היה אבי הגאונים המפורסמים ע"פ תנל בישראל גדול שם וטועים ביהודה צדיקים יסודי עולם, הג"מ יעקב עמדין, והג"מ אברהם משולם זלמן אשכנזי, והג"מ נתן אשכנזי, וחותנם של הגאונים הגדולים המפורסמים ש"צ מו"ה אריה ליב הגאד"ק אמשטרס, ומו"ה מרדכי אה"ז צרודא:

תולדות הש"ר הגדול ליהודים בנאון גדלו וצדקתו כבר התחרו רבים מנאוני גדולי דורות הקודמים לתת למו שם ושארית בקרב הארץ, כאשר כבר נאספו בקצו ובאו כל דבריו בספר "גדולת שאול", "מלוכת שאול", בכ"ז הניחו מקום נס

עטרת וקנים

(א) ש"צ גדולו הגאון ר' יעקב עמדין הנקרא ועב"ן היה אבי הגאונים המפורסמים לשו"ת הג"מ טראל משולם ולמן אבד"ק לאנדאן, והג"מ מאיר אשכנזי אבד"ק קאנעטאנען, חותן ש"צ הגאון האמיתי הממ"ר מו"ה חיים כ"ץ רפאפורט ז"ל אבד"ק אומערטה, מח"ס שו"ת מים חיים שנתייחס למעלה בתולדות התו"ט ז"ע :

(ב) ש"צ גדולו הגאון מהר"ג אשכנזי הנו" היה אבי הגאונים הגדולים הצדיקים מפורסמים בדורם, הג"מ אפרים אשכנזי, והג"מ יעקב משה, אבי הרב הגאון האדיר המופלא שבדורו מו"ה יעקב אבד"ק ליסא וסעריא בעמח"ס ח"ד ונתת"מ כו' כו', חותן הגאון הגדול החסיד מו"ה אלעזר הכהן אבד"ק פולטוסק הי"ו, ואבי אמו של הגאון הגדול בדורו עטרת הגולה מו"ה אברהם תלומיד ש"י אבד"ק באטשיץ, מחבר ספר חסד לאברהם :

(ג) ש"צ ומדו"ה הגר"ל מאמ"ד הנו" היה אבי הגאונים האמיתיים החריפים העצומים פארי ישורון, הג"מ שאול בחירי ה' אבד"ק אמשטרדם, והג"מ זבי הירש אבד"ק ברלין, וחותן הרב הגאון הגדול החסיד המפורסם בדורו מו"ה אהרן יושע אבד"ק ראוויטש וקעלינסבערג וזללק"ה ז"ע, גם חותנו של הגאון הגדול המפורסם מאד בדורו מו"ה שאול אבד"ק האג :

(ד) ש"צ הגאון הצדיק החסיד מהר"ה ברלין, היה אבי הרבנים הגאונים הגדולים הצדיקים וקדושים מפורסמים משיחי ה', הג"מ שלמה אבד"ק לאנדאן, והג"מ שאול משיח ה' אבד"ק פעד"א, מח"ס פרק השג יד על הש"ס, וס' די לחכימא, רסיסי לילה, והוא הוציא לאור את תשובות הרא"ש נקודים בשם "בשמים ראש" :

[מדרי דברי בו זכור אזכור את הריב אשר פרץ והתגלע אז, האף אמנם ישן טען הכסו מהערעורים שהיו עליו אז, אך בעון הדור עוד חי הדבר בפינו ורבים גם מגאונים דורנו יחזיקו בזה, ולא נחמה עוד מלכבם,] אשר אמנם ברור הדבר בעיני כי עון הדור (ועונם מהשמים לש"כ הגאון הנ"ל אשר הקב"ה מדקדק עם הצדיקים כחוט השערה) גרמו לנו לזלתי ותגלה לפנינו ד' הרא"ש כשחלה פרושה לעיני השמש, ויעללו עליו כי הוא לבדו הרה וככה את שו"ת הרא"ש וטעמו יצאו וזאילן גדול מרן הרא"ש ז"ע תלה עצמו. כאשר כבר הלכו בזה הנמושות, וגם אנכי אבנא בח"כ בדרכיך בעזרתו ית"ש. לפלפל בזה ולהראות כי הצדק צימן ש"כ הגאון ז"ל, ואתה אדוני אמות ע"י. ככ"ו רוחי הציקתי דבר בראותי אשר גם היום ימלאון גאונים וגדולי מבקרי הזמן ה' עליהם יגן, המעילים מוס בקדשים, ובי גם יודע הכחמה גאון גבירי ישראל, כליל תפארת מבקרי וחכמי העדה, האבס הכולל הח"כ מו"ה מתתיהו שטראשון ש"י מוויילנא, וכן ש"כ מאבדי הרב הגדול בתו"ה הגביר המנוח מו"ה יצחק משה הלוי איש הורוויץ ז"ל ממסטיסלאוו חובר בזה קונטרס "פירורי חלזנה", ולראשון נפשי ראיתי הקונטרס הלז ניתן לבית הדפוס לעיני השמש. ואף גם הגאון הח' הגביר מהרמ"ש שיחיה, אשר אמנם חומת לבבו ויראתו אלנאכו להביא הרבה מגדולת ש"כ הגאון הנ"ל צדקתו וענותו, עיין בקונטרס "רחובות קריה", אשר הוציל הגאון הנ"ל לאוסוף לספר "קריה נחמיה" מהרב ש"י שיחיה (ד' 295 עהרה 4), בכ"ז ה' ! לנו יסחער בקרבי ותהמה הכמון גליו לראות כדברים האל יוצאים מפי עשו של הגאון הנ"ל, חלילה לנו להטיל ספק שכן ח"ו כהגאון הצדיק שאול בחירי ה' אבד"ק פעד"א, ובמרח הגאון החסיד רמיה"א ז"ל שהעיר על הס' כי אמת קרי ביה ולא חלו בו ידי, (ע' כס' ועד להכמים ח"כ ויבלקוס ס' מראית עין ס' י"א אות ה'), וחלילה לנו לחשדכו אשר אהבתו לאביהו הגאון רנ"ה מצרלין ואחיו הגאון מהר"ש קלקלה השורק להאמין בעדות שכן כמ"ס הגר"מ שטראשון שיחיה שס. חלילה ! ומה גם אחרי ראותו עדותו של ש"כ הרב הגאון הצדיק מהר"ה אבד"ק ברלין י"ע שדפיס מכבד עדות שבה היה עשר שנים בביתו לפני ההדפסה וכי תמים כתוב ביה, וחלילה שיעיר עדות שכן בעד בנו, מה גם בעדות שלח תא ואחיו לך אשר נאמן האב להעיד על בנו בכה"ג גם לענין שוחט (וע' ידעתי חו"י ס' קכ"א, וכן פרי הארץ ס' י"ב). ונפלאות היא צעיתי על הגרמ"ש שיחיה שכ' חו"י לא ידענא מאי אהניא אשהדויה דלכא על בריה ? וגם אה"ע אחרו (ע"ג ג') כלום יש אב מעיד על בנו ? עכ"ל. ואנא לא ידענא מה זה היה לו שהביא ראיה מאומות הקדמונים שלא היו מאמינים בה' ובתורתו ותהי לפלא צעיתיהם גם על האל הנאמן איך יעיד על בנו ויפג לבס מהאמין גם בו, ויעוזב הפעם מקור מים חיים ד' רבותינו הקדושים הנאמנים ז"ל שאמרו האב מעיד

לי להתגדר במעשיהם, כאשר עיניך קורא יקר תחזינה מישירים ברכות השנית'ש בח"ב, ואולי גם אנכי אניה אחרי מקום אשר יוכל לבוא אחר אחרי למלאות את דברי, ואשר ע"כ ריח שמתי בין הח"א הלזה ובין הח"ב, למען יאבו נא אלה מביני

עמרת זקנים

מעיד על בנו ככה"ב, אשתומם תפלא!! ואיז חפס מצות הוי דן את כל האדם לכך זכות? אקוה כי כאשר יצא בעזרתו ית"ש הח"ב, עינו כדולח של הגרמ"ש ש' יראש, ומישרים תחזה כי יצא בהג"כ צדיק צדיק, ואז ציראחו וענתו וישרת דרכו אשים מנעמי כי ישמח להודות על האמת ולהלדיק את הצדיק מעיקראל:

(בב) נכדי דו"ה הגאון הח"ץ הנ"ל אשר כל אוכל להעלותם כסדרם הן כמה הגאונים הגדולים הצדיקים המפורסמים מופתי דורס, כורי ישראל ותפארתו, הג"מ מרדכי בנעט אצד"ק ניקלסבורג ז"ל (אזיכורו של הרה"צ המפורסם מו"ה נפתלי מח"ם ברית מלח על יו"ד), והג"מ מרדכי ואב אורינשטיין הזקן אצד"ק לבוב והג"מ דובערוש אשכנזי אצד"ק סלאנימא ולובלין מח"ם שו"ת נודע בשערים, והג"מ משולם זלמן אשכנזי אצד"ק לובלין והגליל ז"ל זכותם תעמוד לנו:

(בג) ש"צ מהרמ"ז הגאון או"ש הזקן מלכוז המזכר היה אבי הגאונים המפורסמים, מופתי הזמן ראשי גולת אריאל קדושי עליון, הג"מ משה יהושע העשיל בעל ים התלמוד, והג"מ משולם יעקב או"ש מח"ם ישועות יעקב, ואחותם הייתה אשת הגאון הגדול המפורסם מו"ה יצחק אהרן הלוי איטינגא זללה"ה:

(בר) ש"צ הגאון תפארת יעקב רש"י מח"ם ישועות יעקב הוא אבי הרב הגאון המובהק החריף בעצום מופת הדור מו"ה מרדכי ואב אורינשטיין אצד"ק פרעמיסלא, אבי הרב הגאון האמיתי עטרת תפארת זמננו נלה ישראל ומפורסם בעזו תורתו ויראחו, ועולם חריפותו, מו"ה צבי הירש אורינשטיין ש' אצד"ק צריסק דליטא ועתה בק' רישא שליטא, ואחיו הרב הפרנס ומנהל המפורסם בתורה חכמה ומדע הבביר מו"ה ירחמיאל או"ש פו"מ בלכוז ש':

(בה) ש"צ הגאון רי"א הלוי איטינגא היה אבי הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם לשו"ת רשכבה"ג מו"ה מרדכי ואב הלוי איטינגא אצד"ק לבוב זי"ע, וחזקו גאון תפארת ישראל, ראש גולת אריאל, רב רבנן, קדוש ה', מופת הזמן, אדמו"ר הרב גאון הגאונים מ' יוסף שאול הלוי נאשהאנואה"ן אצד"ק לבוב הי"ו בעלי מפרשי הים כו' כו':

(בו) ש"צ הגאון רמ"ו הלוי איטינגא הינה אחיו צרכה גאונים גדולים ומפורסמים, הג"מ יצחק אהרן הלוי איטינגא ש' בלכוז, והג"מ יעקב משה איטינגא ש', גם היה הגרמ"ז חזקו הרב הג' החריף הבביר מו"ה יוסף פאפיערניע שיחי' מק' וויטעבסק, אשר מכתו הוליד את בנו הה"ג היקר ושלים איש מדות מו"ה נפתלי הערץ פאפיערניע ש' מק' הנ"ל, גם נתן אשת הרה"ג מוהר"מ מענדיל פוללמאן מווארשא ז"ל:

(בז) ש"צ הגאון מהרמ"ז אשכנזי אצד"ק לובלין הוא אביהו של הגאון הגדול ומפורסם ע"פ תכל הבביר מו"ה יהושע העשיל אשכנזי אצד"ק לובלין הנ"ל זי"ע. אשר ממנו נשאר ג"כ זרע צדק ה', ולא נודעו לי זולת בנו היקר הרה"ג הנכבד מו"ה בנימין אשכנזי צבוראדנא ש':

(בח) ש"צ וחדו"ה הגאון מהר"ד ק"צ בן ש"צ הגאון בעל כנסת יחזקאל היה אבי הגאונים הגדולים המפורסמים פארי ישרון נודעים להלל בדורם דור ישרים. הג"מ אברהם קאצינעלינבוין אצד"ק סלוצק וצריסק דליטא, והג"מ משולם זלמן אצד"ק קידאן, והג"מ שלום אצד"ק אשאטיו, והג"מ ישראל ק"צ אצד"ק קאלוואריע, והג"מ יואל ק"צ אצד"ק יארטשוז ושינאווי, חתנו של ש"צ הגאון ר' חיים כהן ראפאפארט הזקן ז"ל:

(בט) ש"צ הגאון מו"ה אברהם קאצינעלינבוין אצד"ק סלוצק וצריסק דליטא הכו' היה אבי הגאונים הגדולים המפורסמים מאד בדורם, עמודי התווך אשר בית ישראל נשען עליהם, הג"מ יחזקאל ק"צ אצד"ק סיכעוועטץ, והג"מ נחום אצד"ק צירי, והג"מ יוסף קאצינעלינבוין אצד"ק צריסק, והג"מ יואל אצד"ק קאמאראווי, והג"מ דוד ק"צ אצד"ק וואלקאוויסק וסו"ד דק' צריסק, והג"מ משה ק"צ, והג"מ אפרים ק"צ. שבעת הנרות האלו יאירו אל מול פני המטרה הסעודה זי"ע:

(ל) ש"צ הגאון מו"ה נחום קאצינעלינבוין אצד"ק צירי היה אבי הרה"ג המפורסם מו"ה שלום זלמן קאצינעלינבוין, אביהו של הרב הגדול המפורסם נתני' מו"ה נחום אלי' ק"צ נאמן דוילנא ז"ל, אביו של ש"צ ידו"ה הרב המס' נתני' מו"ה משכיל ושלים מו"ה אברהם צבי הירש לבית קאצינעלינבוין נאמן דוילנא ש':

מביני מדע היודעים את קורות ימי חיי הנכבדים הנזכרים פה בח"א, ואשר יגיעם בפרי הלז, לכבדני נא, להודיעני הנודע למו, ואם אמצא במו חדשות אשים להם מקום

עשרת זקנים

(לא) ש"ב הגאון מו"ה יוסף ק"צ אבד"ק ברוסק דליטא הנזכר היה אבי הגאון אהרן אשלי רב רבני הגאונים האמיתיים המפורסמים מאד נפתרי דרכה, הג"מ שמחה אבד"ק ואבולדאווי, והג"מ אריה לייב ק"צ אבד"ק ברוסק דליטא, והג"מ שאול ק"צ מוילנא בעל הכנסות על הש"ס, והרב החסיד המקובל מו"ה משולם זלמן קאניגלינבויגין מק' לובלין, וזכר כולם לחיי עד :

(לב) ש"ב הגאון מהר"ם ק"צ מוילנא הוא חותנו של הרב הגביר המופלג בתו" ונדיבות לב מו"ה יודיה ליפמאן עליאשבער ז"ל. אחיו וחותנו של הרב הגביר המופלג בתו" ודקה ר' אלי יעקב עליאשבער ז"ל מאיוועניץ, כפי שנתתיכם למעלה בראש ח"א בתולדות חיסוד, וזכתה בגאון מהר"ם ק"צ הכ"ל הוליד את בנו הצעיר הרב הגביר הנכבד בו מו"ה שאול עליאשבער ש" מאיוועניץ עתה בקי מינסק. וכדו של מהר"ג ר"י ליפמאן עליאשבער הג"ל הוא ידידי האבד"ק הגביר החס"ס הנכבד ונעלה בתו"ה ר' יצחק איוויק ברודא ש"י ממאהליב, (חזן מהר"ג ר' יוסף זלמן ציפלין ש"י מש"ס) :

(לג) דו"ו הגאון מו"ה אלחנן ברלינער זי"ע מהוראדנא היה אבי הרב המהור"ג המפורסם לשם תפארת מו"ה משה ברלין ז"ל, מחבר ספר תקנתא דמשה, אביהו של ש"ב הרב המהור"ג מהר"ב מו"ה שמריה ברלין אבד"ק ויאנאוויץ ז"ל בעל תקנתא לתקנתא, אבי הרב המופלג בתו" הגביר מו"ה יעקב קאפלי ברלין ז"ל מוויטלין, אשר מנכדיו גם כיום האחים הנודעים לשם ולתהלה הגבירים המפורסמים בתו" ונכבדים לעד, חסידים אדוני מעשה, מו"ה שלמה זלמן ברלין, ומו"ה א' אבלי ברלין, ומו"ה ירחם ברלין מוויטלין שיחיו :

(לד) ש"ב גדו"ו מהר"ג ברלין מיאנאוויץ הגו' הוא זקנו של הרב הגדול החסיד המפורסם מו"ה שמרי ברלין מיאנאוויץ, גיסו של אדמו"ר הקדוש מרנא דובנער נבג"מ, בן אדמו"ר בגאון אלהי מרנא שניאור זלמן מלאדי בעל התניא וש"ע :

(לה) ש"ב מהר"ג ריי"ק ברלין מוויטלין ז"ל הכ"ל הוא חותנו של הרב הגאון בו מו"ה יעקב בבר"ך ז"ל, אביהו של הרב המפורסם בתו"ה הישיש מו"ה יוסף בבר"ך ש"י, מח"ס תולדות יעקב יוסף ודברי יוסף ק"צ למעלה :

(לו) נכדי דו"ו הגאון ר' אלחנן ברלינר ז"ל הס. הרב הג' המפורסם ר' יצחק זעלנא, ומהר"ג החריף מו"ה אריה לייב הכהן, אביהו של הרב הגדול סועק"ה בו מו"ה מרדכי כ"ץ מטיקטין, מח"ס חמור מרדכי וזכיות לב, גיסו של הגאון המפורסם מאד בדורו מו"ה צבי הירש הלוי אבד"ק סעמיאטיטש ז"ל. גם הרב המנוח המפורסם מו"ה יעקב ברלין ממיר ז"ל, שנפטר בלח"ק, אביהם של האחים היקרים בגאון מופת הומו נצי"ב וולאזין מו"ה נפתלי צבי יהודה ברלין ש"י אבד"ק וולאזין (שנתייחס כבר בתולדות התו"ט, ובתולדות אש"י) הג"מ נצלאל אבי מהר"ל מפרסא, ואחיו ש"ב ונ"ד הרב המפורסם הנגיד הנכבד ונגידות ידבר בו מו"ה חיים ברלין ש"י מוילנא הסג כבדי בגאון דו"ו מהר"א ברלינר ז"ל הכו' :

(לז) ש"ב מהר"ג ר' יצחק זעלנא הכ"ל הוא אבי הרב הגדול המפורסם בתו"ה מו"ה אלחנן חותנו של מהר"ג נאה דורש וגאה מקיים מו"ה יחזקאל פייביל מ"מ ומ"ן דק' דרעטשין וק' ווילנא, אביהו של הגאון הצדיק המפורסם בישראל מו"ה ש' זלמן ואב וואלף מ"מ ומ"ן דק' ווילנא, חותנו של ש"ב ידי"ג הגאון הצדיק המנוח מו"ה אליהו ש"ק זי"ע אבד"ק קאברין שנתתייחסו למעלה בתולדות הגר"מ קרעמר זי"ע. ועתה אשובה נא לאש"י בגאון מהר"א מירלס :

(לח) אש"י הגר"ו מירלס ז"ל היה דודם של הגאונים המפורסמים המקובלים צדיקים וקדושים, מו"ה ישראל סבא משקלאב, מח"ס אור ישראל ותפארת ישראל, ואחיו הג"מ אפרים גאון מפרסא, בני מהר"ג החסיד הצדיק מו"ה אהרן יפה זצוק"ל. אשר ש"ב בגאון הקדוש המקובל אלהי מו"ה ישראל סבא הניח אחריו בן מהר"ג החסיד המפורסם מו"ה אהרן יפה אבד"ק אומאן, אביהו של הרב המפורסם לשם הדרש בגדול מו"ה ישראל זוטא יפה, הכו"ל ס' תפארת ישראל מוקמו בגאון הנזכר. ובנצות ה' בח"ב יבאו בברוכה תולדות וקורות ימי חיי האיש הגדול הגדול מרכבות קודש מהר"י סבא זי"ע, אשר גם הוא לא נמלט מחמת המקנאים בע"ס :

(לט) נכדי אש"י הגר"ו מירלס זי"ע אשר כל אדם חל נכון לחדש לבית אבות. ה"ה, א' הרב בגאון האמיתי ש"ב מו"ה אהרן מח"ס מנחת אהרן הנזכר למעלה, אביהם של האחים היקרים הרב הג' המפורסם מו"ה מאיר מח"ס תפארת שמש על הרמז"ס, ומהר"ג המפורסם מו"ה

מקום בספרי. בששם, וכאשר יזכרו לברכה בקרב הארץ שמות הנאונים אנשי שם אלה, יעמוד גם שםם לתפארת, ועד עולם למשמרת :

עטרת זקנים

מו"ה חיים פאדווא זללה"ה. (ג) בגאון המפורסם מו"ה יצחק אייזיק גינצבורג אבי הגאונים הגדולים מופלאים שדורם מו"ה מאיר גינצבורג ומו"ה משולם זלמן גינצבורג אבות בתי דיין דכל מדינת רייסין. (ג) הוא ניהו אל"ז בגאון הצדיק מו"ה בני הירש עטיאש זללה"ה, קוטנו של אבי אמי תחי' ה"ה רה"ג הצדיק המפורסם מו"ה דוד טעבלי ליפשיץ ז"ל מסלאנימא, חותן אהמו"ר הרב ה' החכם וצדיק מהר"א אפרתי זללה"ה, שכבר נתתיחסו בקדושתם לתעלה :

(ב) ש"ב בגאון בעל מנחת אהרן היה גם חותן בגאון המפורסם מו"ה ברוך בענדעט מח"ס נר תמיד, אביהו של הרב בגאון הגדול המפורסם מו"ה אריה ליב אבד"ק קרינעק וואלדוואוי ולנסוף ימיו בק"ק ביאליסטאק, מחבר ספר שאגת אריה על מ"ס מכות. וכן היה הרב"ז בעל הגר תמיד גם חותן בגאון המפורסם מאד מו"ה יעקב מלאמחא (בן בגאון מוהר"מ מקאצריין). וזכר בגאון הגדול ומפורסם מו"ה מאיר קריסטינאפאלער אבד"ק בראדי, אביהו של אותו צדיק בגאון החריק המפורסם מו"ה יחיאל מיכל קריסטינאפאלער אבד"ק הי"ל :

(א) ש"ב רה"ג מו"ה חיים הי"ל (שהוא גם ש"ב מצד השני נכד אל"ז בגאון מהר"מ פאדווא זי"ע) הכהו אביהו של הרב בגאון הגדול האמיתי הצדיק המפורסם בדורנו מו"ה יעקב מאיר פאדווא זי"ע אבד"ק צריסק דליטא, מח"ס כתונת פסים, הצי יכונתן, מקור חיים חיים, שו"ת מהרי"מ, עין חמים כו', אביהם של האחים המפורסמים בתי"י הרבנים ה' החריפים ונקיאים, החכמים הנודעים לשם תפארת, מו"ה ראובן זאב וואלף פאדווא זי"ע, ומו"ה אהרן משה פאדווא זי"ע מח"ס ביאורי ברא"מ על מדרשו"ט. ואחיותיכם נשואות בכירה להרב החריק המופלא ומופלג ונדע בחידודיו לתכלה מו"ה אריה ליבוס זי"ע, בן הרב הגדול החו"ב הגביר מו"ה זאב מביאליע. ואחותה הצעירה ליד"י האבד"ק שנתן מו"ה משה כהן זי"ע ממאכליז ע"כ דיעפרא :

(ב) דו"ז בגאון מו"ה שמואל זנוויל ראב"ד ור"מ דק' קראקא הנו', חתן אל"ז הגר"ז מירלס זי"ע, ידעתי לו נכד אחד ה"ה בגאון המפורסם פאר זמנו מו"ה אריה ליב אבד"ק קרינעק וואלדוואוי וביאליסטאק, מחבר ספר שאגת אריה על מכות הנו'. אבי הרב ה' המפורסם מו"ה שמואל זנוויל ז"ל שמציא בספרו ש"א הנו' :

ועצרה קוראים יקרים הולתי לתת לפניכם לע"ה ח"א חמשת תולדות מאה"ז ראשי אבות בית משפחתי. בגאון היסוד, בגאון תו"ט, בגאון מ' נלאלל אבי המהר"ל מפראג, בגאון מוהר"מ קרעמר, והגאון מהר"ש וואהל זי"ע. סדרתי אותם לפי סדר התייחסו אליהם. ואחרי אשר אזכר להקריב לפניכם הח"ב קורות ימי חיי הגאונים הנזכרים ועלילות מעשדימו. אחרי כן אקוה לאל הגומל עלי שיחנני ויזכני לסדר לפניכם עוד תולדות רבותינו גאון גדולי ישראל אשר מימיהם אנו שוחים ומפיהם אנו חיים. ועתה הואילו נא וקחו את דרכתי רצוף ספרי, וודיעווי נא כמדע לכם מקורות ימי חיי רבותינו הגאונים הנו' בזה, ואחכבד להנציג דברים בח"ב ששמעם אס אחלץ גם חדשות, ולפני שמש ינון שמעם, וכירח יכון עולם :

שיל"ה

ווילנא יצ"ו יום א' ט' אדר. מלוא כף נחת' לפ"ק.

כבוד ידידי הרב החכם השלם הכולל המדקדק מוהר"ר יצחק גאלדמאן המדפיס יחי',

שלום כנדר יקח! —

הנה בימים האלה נתכבדתי מאת כבוד ידיד החכמה ושחריה הרב גאון תפארת חכמי ישרון הגביר מתת-יה-הוא למספחת שטראשון*) הי"ו, להשלימי מבית עקד ספריו הנודע ע"פ חבל למכיר, את הס' גדולת שול הנקצן מחבר רבנים גאוני ארץ, לספר גדולת אל"ז הס"ר ש' שול וואהל, ואם אמנם בעצם גדולת שערות אל"ז הגאון הס"ר הנ"ל ז"ע לא נולדו לי חדשות, אפם בתולדות האדם הגדול הזה נודעתי עוד פארות ענפים רבים, אשר הנם מסתעפים לאילן יחס אל"ז הגאון הס"ר ז"ע, והנני מודיעו כזה ואחלה פניו להציג את מכתבי הלו בספרי, תולדות אנשי-שס". — וטרם אהל לדבר אודות תולדות אל"ז הגאון הס"ר ז"ע אודיע כזה שני דברים. (א) כי יחס אל"ז הגאון מהר"מ פאדווא ז"ע כבר נדפס למעלה ראש בקודש הקדשים, בספר כרם חמד חי' במכתב ארוך מהרב הכה"ס הגדול מוהרמ"ש גירונדי אבד"ק פאדווא. (ב) היות נודע לי מכתב יחס הרב מו"ה משה בן הגאון מו"ה יצחק חריף היילפרין, כי אל"ז הגאון מהר"מ פאדווא ז"ע היה חותן בגאון מו"ה זלמן רונקיל, אשר היה חותנו של בגאון מו"ה יוסף, אבי הרב בג' המפורסם בדורו מו"ה פנחס זעליג ז"ל. ועתה אשובה לי לסדר תולדות אל"ז הגאון הס"ר ז"ע בסדרן:

אא"ז הגאון הס"ר מהר"ש וואהל ז"ע, היה אבי ששה בנים האחים הגאונים הגדולים המפורסמים בתפארת דורם דריקי יסודי עולכ' כו'. (א) בג"מ מאיר אבד"ק דריסק דליטא, חתן בגאון מו"ה פנחס הלוי הורוויץ גיסו של ש"צ הרמ"א ז"ע. (ב) בג"מ אברהם אבראשקע ראש ישיבה דריסק ואבד"ק ווארניק ואח"כ אבד"ק לבוב, חתן הרב הקצין בעל בעמיו מו"ה אברהם אלפרס מק"ק פחנא. (ג) הרב מו"ה דוד אשר אשתו הצדקה היתה מגזע בג"מ היסרלן מקראקא. (ד) הרב מו"ה יעקב מחו' של אחיו בג"מ אברהם אבראשקע הנו'. (ה) בג"מ יצחק חריף חתן הרב הקצין מו"ה יעקב דלעטש מק"ק לאדמיר. (ו) הרב מו"ה יהודה וואהל מחו' של בג"מ משה אבד"ק לובלין. ואחיות ששה האחים הנו' בנות אל"ז הגאון הס"ר הנ"ל היו נשי הגאונים הנו' הדריקים המפורסמים לשם תפארת בישראל. (א) בג"מ זלמן שור מלובלין מחבר ס' תפואות שור, קיצור ב"י על ד' טורים, בן בג"מ נפתלי הירש שור אבד"ק דריסק המוכר במג"א כ"פ. (ב) בג"מ יוסף קאזאק שהיה גיב' אבד"ק דריסק. (ג) הרב המכונה הגדול מו"ה מאיר וואהל. (ד) הרב מו"ה צבי הירש בהרב הקצין המכונה מו"ה אברהם אלפרס תפואה הנ"ל. (ה) בג"מ ציטש ליפשיץ אבד"ק דריסק. (ו) בג"מ משה כ"ץ מח"ס שו"ת וחיודשי מהר"מ:

יד"ו

(*) מדי זכרי את שס' כ' גאון תפארת חכמי ישרון לבי עמרת גבירי ישראל, הוד והדר נדיבי עם ס', שארי ופארי, מחותני, עדינו הענני, הרב ר' מתתיהו שטראשון הי"ו, הנני לשום פה מזכרת שס' ושאריה לאחר שכתתי להציג בספרי למעלה בתולדות אל"ז בג"מ צללל אבי המהר"ל מפרנא ז"ע. הנסתעף עוד לתולדות ש"צ נדו' הגאון הדריק המקובל מו"ה יוסף יאסקי מדובנא מח"ס יסוד יוסף, נכד דו"ר הגאון מהר"ל מפרנא ז"ע, אשר מנכדיו של כ"ק בג"מ יוסף יאסקי המוכר ז"ל היו האחים הנודעים לתפארת: הרה"ג מו"ה נפתלי הירש אבד"ק הארזאדאק, ואחיו הרב המפורסם מו"ה יהודה קאלאקעס: (א) הרה"ג מו"ה ל"ה אבד"ק הארזאדאק, היה אביו הרב המפ" מו"ה מתת' מאוויאן, אחיכם של האחים היקרים המפורסמים בחו"י ובחכמה הגדלים הנכבדים: הרב מו"ה דוד שטראשון, והרב מו"ה יהודה שטראשון זללה"ה:

(ב) הרב המפורסם הגביר מהר"ד שטראשון, היה חותנו של הרב הגאון הדריק החסיד והעניו הגביר רבינו שמואל שטראשון ז"ע, אבי הבנים הנעימים אנשי השם, הרב הגדול המנוח המפורסם בתורה חכמה ומעשים טובים, מו"ה אליהו שטראשון ז"ל, שעלה למרומים בחיי אביו הגאון ז"ע. והבדלו לחיים לחיו: הרב הגאון החכם הכולל הגביר מו"ה מתתיהו שטראשון הי"ו מוויילנא, ואחיו הרב הגביר הנכבד ויקר מו"ה יוסף שטראשון מהמללזא רחיה: (ג) הרב מו"ה יהודה שטראשון היה אביו של הרב הגדול הח' הנכבד המפורסם בטרטו ויראשו למכיר מו"ה אברהם דוד שטראשון זללה"ה:

(א) דו"ז הגאון מו"ה מאיר אבד"ק בריסק היו לו חמשה בנים וארבע בנות, הבנים המה האחים המפורסמים. (א) הרב המפורסם בדורו מו"ה יהודה שביה חתן דודו דו"ז הכ"מ זלמן שור אבד"ק בריסק הכ"ל. (ב) דו"ז הגאון מו"ה משה אבד"ק חעלמא שביה חתן אה"ז הרב הכ"ה הפו"מ מו"ה בנימין ביטש מפוזנא, שביה נקרא בימיו ר' ביטש ר' מענדלש מפוזנא (אשר הוא היה אבי אה"ז הכ"מ זכריה מענדל, שביה נקרא בימיו זכריה הכנביא, שנתיהם למעלה בספרי בתולדות חותנו אה"ז הכ"מ צללאל אבי דו"ז המהר"ל מפרגא זי"ע). (ג) הרב החסיד המרום מו"ה ישראל מנעשווי, שביה חתן הרב הקצין מו"ה שמואל קאלישער, (אשר בדו"ז הרב מו"ה ישראל הכ"ה הוליד בנו ויחידו הרב החסיד המפורסם בדורו מו"ה שלמה זלמן, חותנו של הגאון החסיד המפורסם מופת דורו מו"ה הלל מח"ס בית הלל, אביבו של הגאון המפורסם מו"ה משה המו"ל ס' צ"ה). (ד) הרב האלף המהניב המפורסם בדורו מו"ה בנימין ביטש חתן הרב הקצין מו"ה יעקב דלטש מלאדמיר. (ה) הרב המפורסם בתורתו וחסידותו מו"ה יהודה חתן הרב הקצין המהניב דק"ק ווילנא מ' וואלף בן הרב החכם מו"ה יצחק ביטש מקראקא. הבנות אחיותיהם היו נשואות לגאונים מפורסמים למכביר בדורם. (א) הכ"מ נחום אבד"ק סלוצק בן הגאון מ' נטע אבד"ק בילדווס. (ב) הכ"מ משה כ"ץ אבד"ק רומ"מ דק"ק לויצק בן הרב מו"ם פסח מקראקא (הנזכר בבהק"ם יוסף כ"ץ אבד"ק פרידבורג מ' אלישע), ולש"כ חדו"ה הג"מ משה כ"ץ הכ"ל היה בן יחיד הגאון מ' יוסף כ"ץ אבד"ק פרידבורג. (ג) הרב הנגיד מו"ה אברהם אישצויג בהגאון מוה"ר אבד"ק בראדי. (ד) הכ"מ יונה תאומים אבד"ק מעץ מח"ס קיקיון דיונה, אשר חדו"ה הגאון מו"ה יונה הלוי היה אבי שלשת בנים גאונים מפורסמים וגדולים מאד בדורם, ובת אחת. (א) הכ"מ יצחק מאיר תאומים בעל הביאור לס' עין יעקב. (ב) דו"ז הכ"מ יחזקאל פייביץ תאומים שביה חתן אה"ז הגאון הכ"ה רבי ר' לייז דער הויכער אבד"ק קראקא (ואשר היו לו בנים. א) הכ"מ חיים יונה תאומים, שביה חתן הגאון הכניא מו"ה דוד אופנהיים. (ב) הכ"מ יוסף תאומים אבד"ק קראקא וברעסליא). (ג) הרב מו"ה יעקב שולייץ מק"ק פראג, אבי הרבנים המפורסמים מו"ה יונה ומו"ה צדוק שולייץ סס. אחותם היחידה ברבנות מ' שרל היתה אשה לשלש אישים יקרים מפורסמים מאד בדורם. (א) הרב מו"ה מרדכי בהגאון מו"ה העשיל. (ב) הרב מו"ה שמואל בהגאון ר' משה ר' מענדלס אבד"ק פראג. (ג) הגאון מו"ה אהרן תאומים אבד"ק קראקא מחבר ס' מטה אהרן ובגדי אהרן:

(ב) דו"ז הגאון מו"ה אברהם ק"צ אבד"ק לבוב הכ"ה, היה לו שתי בנות וכן יחיד, הגאון מו"ה זלמן אבד"ק לובקא, חתן דודו דו"ז הרב מו"ה יעקב, בן אה"ז הגאון הכ"ה זי"ע (להכ"מ זלמן הכ"ל היה חתן א' המפורסם הכ"ה מ' בוגס ממאהליב), ואחיותיו שתי בנות דו"ז הכ"מ אברהם הכ"ל היו נשואות. (א) לדו"ז הרב מו"ה שמואל אברהם בן אה"ז הגאון התו"ע זי"ע. (ב) להרב המהניב מו"ה ליפמאן, בן הרב הנביא המופלג מו"ה יצחק הלוי הורוויץ, בן הגאון מו"ה פנחס הלוי הורוויץ גיסו של הרמ"א הנזכר:

(ג) דו"ז הרב המפורסם בחו"י בדורו מו"ה דוד, היו לו ג' בנים רבנים גדולים ומפורסמים בחו"י בדורם וארבע בנות, הבנים הרה"ג המפורסמים המה, מו"ה יהודה, ומו"ה אליעזר, ומו"ה יוסף, ואחיותיהם היו נשואות להפרנסים המהינים רבנים מפורסמים בדורם. (א) מו"ה שמואל דוד שואלס. (ב) מו"ה משה ליפמאן ועלמליש, (ג) מו"ה דוד אשכנזי מק"ק בילדווס. (ד) מו"ה צבי הירש אחי הגאון ר' משה ר' מענדלעש מפוזנא:

(ד) דו"ז הרב המפורסם מו"ה יהודה וואהל, היו לו שתי בנות נשואות לגדולי דורו, אחת היתה נשואה להרב מו"ה אברהם בהגאון מו"ה משה אבד"ק לובלין, והשנייה המפורסמת בשמה ובלמודה מרת דינה, שביה בראשונה אשת הגאון מו"ה נפתלי, ואח"כ נשאתה על הגאון הגדול המפורסם בשמו רבי ר' העשיל זי"ע אשתו הראשונה בת הרב הקצין ר' משה ר' לויזס מבריסק, נשאת הנדקנית מ' דינה הכ"ל להגאון רבי ר' העשיל, כמבואר בהעשה באורך בספר גדולת שאול, וכמו שיבאר ברצות ה' ית"ש בחכ"ב:

(ה) דו"ז הגאון מו"ה זלמן שור הנזכר, היה אבי הגאון מו"ה יעקב שור, שביה חתן הקצין הרב ר' געטיה ר' משה ר' לויזס מוויילנא, והוא חותן ש"כ הגאון מו"ה שאול אבד"ק פינטשוו, שביה בן ש"כ דו"ז הגאון מו"ה משה אבד"ק חעלמא, חתנו של אה"ז הרה"ג הפו"מ ר' בנימין ביטש מפוזנא הנזכר, ובן דו"ז הכ"מ מאיר אבד"ק בריסק, בן אה"ז הגאון הכ"ה הנזכר:

(ו) דו"ז הגאון מו"ה משה כ"ץ מח"ס שו"ת וחיזושי מהר"ם, היה אבי הרב הנגיד המפורסם הקצין מו"ה אריה הלל כ"ץ, אביבו של הגאון מו"ה זאב וואלף הכהן אבד"ק לאמיו זכריה דליטא, חותנו של הגאון מופת דורו מו"ה יעקב היילפערין מח"ס בית יעקב, אבי הגאון מו"ה שלמה יצחק אבד"ק בראטשין טארנאפאל וגליל פאדאליע וק' צאר:

(ז) בדו"ז ודו"ז הגאון מו"ה משה אבד"ק חעלמא הנזכר, היו לו ארבעה בנים ובת אחת, הבנים המה גאונים מפורסמים מאד בדורם למכביר. (א) הג"מ שאול אבד"ק חעלמא ופינטשוו, חתן

חתן ש"צ הגאון מו"ה יעקב שור הכוזר. (ז) הג"מ בנימין בינוש שהיה נקרא ע"ש אח"י ה' הפ"מ מו"ה בנימין בינוש ר' מענדלעס מפוזנא. (ח) הג"מ מאיר אבד"ק חעלמא. (ט) הקדוש הג"מ פנחס ה"ד שנהרג על ק"ה בק"ק טאמזשאכ במזבזאר בש"ג ובג"ש, וכמשי"ת ביה"ב, ואחותם האחת היתה נשואה לש"צ הגאון מו"ה נתן בן נתן של אח"י הגאון החו"ט זי"ע :

(ה) בדו"ז הגאון מו"ה שאול אבד"ק פינטשוב, היו לו ארבעה בנים ובת אחת, הבנים היו גאוני ארץ ומפורסמים בדורם. (א) הג"מ משה הכוזר ולא האריך ימים. (ב) הג"מ סעדיה ישעיה אבד"ק מעזריטש ובעלישורא, חתן ש"צ הגאון מו"ה נפתלי הכהן הגדול אבד"ק פוזנא (שנתחם למעלה בחולדות אח"י כב"מ צללאל אבי המהר"ל מפראג וכיוו), אשר להגאון מו"ה סעדיה ישעיה היה בן הרב מו"ה חיים חתן הגאון מו"ה גרשון טולץ אבד"ק נ"ש והמדינה. (ג) הקדוש הג"מ יעקב מח"ס נחלת יעקב. (ד) הג"מ משה השני אבד"ק אפשצאד וק"ק פארהייץ, חתן הגאון מו"ה אליעזר היילפרין באבד"ק מעזריטש ופיורדא, ואחותם היחידה היתה אשת ש"צ הגאון מו"ה יעקב אבד"ק לאדמיר, בן דו"ז הגאון מו"ה פישל פרנס דר"ה (אחיהם של אח"י הגאון מו"ה זכריה מענדל אבד"ק בעלזא והגליל, ודו"ז הרה"ג מו"ה שאול הכוזר בכתב יוחסין של ש"צ הרב מו"ה משה בהגאון מו"ה יצחק חריף היילפרין, אשר נעלם ממני להוכיחו בספרי על מקומו, ואחיהם דו"ז הגאון מו"ה יוסף אבד"ק יוסלינג, כולם בני אח"י הגאון ה' דער הויכער רבי ר' לוי אבד"ק קראקא זי"ע), אשר לש"צ הג"מ יעקב אבד"ק לאדמיר היה עוד בן אחד אשר לא ליכרתי למעלה בספרי בן בנו בחולדות אח"י הג"מ צללאל אבי המהר"ל מפראג, הוא הגאון מו"ה שאול אבד"ק צרעסטינקא זי"ע :

(ט) ש"צ הגאון מו"ה משה אבד"ק אפשצאד, היה אבי ארבעה בנים גאוניס מפורסמים. (א) הג"מ פנחס אבד"ק לייפטיק באסקוויץ וואלערשטיין מרקברייט ומדינת שוואריצבארג, מח"ס יש מנחילין, אשר הוא היה לו שני בנים גדולים מפו' בדורם, האחד הרב מו"ה גבריאל צניקלשבורג, והשני הגאון מו"ה יעקב אבד"ק איטינגען והמדינה, אחיהם של הרב מו"ה פינחס (מח"י של הרב מו"ה מרדכי אדליר) ואחיהו הרב הגביר המפו' מו"ה אלעזר קאלינעלינגענען פרנס ומנהיג דק"ק האמבורג (חתנו של ש"צ הגאון החסיד ר' רפאל הכהן האמבורגער מח"ס תורת יקותיאל, נכד ש"צ הגאון רבי ר' העשיל הכוזר) שהיה נקרא ר' לוי ריסער, אבי אשר החכם ויועץ הר"ר גבריאל יכונה דאק' ריסער בק"ק האמבורג. (ב) הג"מ אליעזר אבד"ק באמבערג ומדינת פולס, אביהו של הגאון מו"ה נפתלי הירש אבד"ק פפד"ה מחבר ספר שערי נפתלי. (ג) הג"מ נפתלי הירש אבד"ק היילדבורג ומעריטש ומדינת טרינהאלד. (ד) הרב מו"ה זלמן :

(י) ש"צ הגאון מו"ה יעקב מח"ס נחלת יעקב הכוזר, הוליד שלשה בנים גאוניס. (א) הג"מ פנחס ראבד"ק לבזב. (ב) הג"מ הירשל אפטער פו"מ בק"ק קאליש. (ג) הרב הגביר הנדיב המפורסם צקוני ארץ מו"ה שמואל פוימ דק"ק פוזנא, אשר ממנו נשארו ג' בנים וג' בנות, הבנים המה המפורסמים תריפי דורס. (א) מו"ה יעקב. (ב) מו"ה יוסף, חתן הגאון מו"ה אהרן, חתן רבינו הש"ך ז"ל. (ג) הגביר החריף העסער המיוחד בדורו מו"ה אליה פוימ צפונא וקראטשין, שהיה אביהו של הרב החריף הגדול מו"ה שאול מקראטשין, וחתנו של הגאון מו"ה מענדל אבד"ק קראטשין, בן הג"מ משה בהגאון בעל עטרת זקנים, ואחיותיהם היו נשואות. (א) להרב מו"ה אלי' בן דודס הגאון מו"ה הירשל אפטער הכוזר. (ב) להרב החריף מו"ה צבי בן הגאון מו"ה מרדכי אבד"ק קראטשין. (ג) להרב החריף מו"ה משה בן הגאון מו"ה זלמן ככד הגאון בעל שארית יוסף :

(יא) ש"צ הגאון מו"ה הירשל אפטער הכוזר, היה אבי הרה"ג מו"ה אלי' שהיה חתן אחיו הרה"ג מו"ה שמואל מפוזנא הכוזר, ולהרב מו"ה אליה נשארו בנים מפורסמים ונכבדים בעתם, ה"ר יוסף, וה"ר לייב, ואחותם היתה נשואה להגאון מו"ה סענדר אבד"ק לעסלא : (יב) ש"צ הר"ר יוסף צברס מו"ה אלי' הכוזר, הוליד שני בנים מפורסמים יקרים ונכבדים, מו"ה שמואל ומו"ה אליעזר זל"ה, אשר בנו הר"ר שמואל הוליד ד' בנים ובנות אשר מבניו עלו שנים לענגלאלנד וגדלו והכליחו למעלה למעלה, ה"ה הגביר הנכבד המפורסם מו"ה משה, והגביר הנכבד מו"ה דוד, ואחותם אשת המפורסם מו"ה פנחס הלוי מק"ק קראטשין :

(יג) ש"צ הגביר הנכבד המפורסם מו"ה משה בהמפורסם מו"ה שמואל הנ"ל השאיר אחריו צרכה שבעה בנים שרים בישראל מפרתמי המדינה וגבירים הם. (א) הגביר האדיר המפורסם נדיב עמו מו"ה שמואל (S. M. Samuel Esq.), חתן הגביר האדיר מפרתמי המדינה ה' יחושע לוי כהן נ"ע, שהיה גם חותנם של השר הגדול ליהודים המנוח מו"ה נתן ראטהשילד ז"ל, והשר הצדיק, מן-המפא"ה לע"ה, מנטיף-אורה"ל לבית ישראל כלו, רבינו משה מאנטיב'אריע הי"ו. להגביר האדיר (S. M. Samuel Esq.) הנ"ל בן משכיל נודע לתפארת בחצרות שרים ונסכים מושלי ארץ, ה"ר גרשון ש' נקרא (George Samuel Esq.), וגם בנות נשואות לשועים ונכבדים. (ב) הגביר האדיר בישראל גדול שמו וצללומים נודע זכרו הר"ר דוד שיחיה יכונה (Denis M. Samuel Esq.), חתן אחיהו הכוזר הגביר האדיר השוע מו"ה שמואל הנ"ל. (ג) הגביר

הר"ר

הר"ר אורי פייבוש יקרא בשמו (Phillip Samuel Esq.), גיבו של השר הרוזן מו"ה יצחק אריה סג"ל גאלדשמידט, ואשר הנביר ר' אורי פייבוש סג"ל הוא מוחטו של הנביר הנכבד לבית אריה הר"ר דוד טעבלי הלוי, בן גיבו השר הרוזן רי"א סג"ל גאלדשמידט סג"ל, נודע בשמו ובטעמו הר"ר פנחס נ"ע, אביהו של ה' הנכבד בעל בעמיו הר"ר יוחנן שיחיה (Frederic Goldsmid Esq. son of sir Isaak Lyon Goldsmid Bart.) (7) הנביר המרוס (Johan Samuel Esq.) ומוחטו של הנביר הפרנס המנוח הר"ר אייזיק כהן נ"ע (Mrs. Isaak Cohn). ה' (10) ועוד שלשה מבניו גבירים ונכבדים אשר הלכו לאור באור החיים ולא הניחו אחרים זרע לברכה, הלא הם: אברהם, יצחק אייזיק, יחזקאל, ולעמית שבעת הנרות האחים היקרים האלה ואירזו בנות מאושרות בנשים מחוטבות נשואות לאנשי ס. א) הנביר הפרנס השוע וגדיו הר"ר פ' זעליג (בן ה' האדיר ה' יחזקאל הלוי כהן הנזכר) (Mrs. Solomon Cohn) אשר נתן נשאה להנביר הנכבד האדון השוע הר"ר דוד זלמן (Alderman David Solomons Esq.) (3) הנביר האדיר ושוע הפרנס הר"ר שמעון ככהר"ר דוד, נודע בשמו (Mrs Simon Samuel) (ג) ה' (Mrs Alfred Phillips) ה' עליהם יגן:

ועתה באמת יאמר לאח"י הגאון השר זי"ע כי הגדולה והשדרה לא תמוש גם מורעו אחריו, כאשר רוב גדולתו נודע אלינו גם היום בזה"ל לבית ישראל. והנה אח"י הגאון השר זי"ע היה ג"כ שורש מגזב נר מטעם רש"י ז"ל, דור ל"ג לבני יוחנן הסנדלר, דור רביעי לר"ג הזקן, נכד כלל הזקן מוטר מנית דוד מבני שפטיה בן אביטל כמבואר בתובות ס"ב: וע' ירושלמי תענית פ"ב כ"ב. — ואנא יקירי המדפוס אנא אחלה פניו ופני המניה הנכבד שיחיה אשר לא ידעתיו בשם, להזכר על טיב ההנה"ה, לבלתי ידלגו משורה לשורה, מגאון לגאון, מאב"ד לאב"ד, וכולם על מקומם יבואו בשלום, כנה"ר ונפש הנוטה אליהם ככהר שלום:

הק' דוד טעבלי בן איש-אפרתי.

למען כ"ק אאמו"ר הרב הג' הצדיק וחכם ז"ל, אמרתי להציג יד ושם גם למצבת אבנו אשר מקיר תועק, [בוננהו מעשה ידי אחי הרב הג' המנוח החכם הכולל מו"ה מ"ם האפרתי ז"ל מקאלוואריעא בפולין].

הביטו אל מצבת צור חצבתם,
הביטו אל אברהם אביכם.

הוא

אברהם בן אליעזר זללה"ה, הנקרא ר' אברהם דויגער מגזע אפרתי.

הוא אברהם! הרה"ג הישיש הנכבד הנודע בשערים, בתו"ר בדרך תכונות ומישרים, שמו לתפארת וזכרו בסוד ישרים, בהרה"ג הנודע בדורו, מוהר"ר אליעזר פרוינער מוילקאווישק, מנוחתו כבוד בעיר דוין, בהגאון הגדול מוהר"ר חנוך העניך אב"ד דקאלוואריעא וחבלודאווי, בהגאון הגדול מוהר"ר יהודה אלוף ודיע להגאון הגדול מוהר"ר יהושע העשיל אב"ד בוילנא, ושם מנוחתו כבוד, זכר כלם לברכה לחיי העולם הבא:

ואברהם שב למקומו ביום א' ק' סיון שנת וצדקתך עד מרום לפ"ק.

עד פה באו דברי המצבה, וה' יסתירהו בסתר כנפיו,
ויקדם בנו מקרא ובלע המחת לצנח ויקומו ישני עפר.

צמרת הארז

[יחזקאל י"ז, ג' כ"ב]

מלואים והערות לקונטרסי „ארזי-אל“, שנחנפו לי מרם גנמר ברפוס. —

(א) נדבר הערתי מעבר לשער ספרי, שהעדותי מה שבמרא בבלין תענית כה' וז"כ פ: (וע' סוכה ל"ו) חשיב עשרה מיני ארזים, ובירושלמי כתובות (סוף פ"ו) חשיב כ"ד מיני ארזים, העירני כ' שארי ופארי, מחותני יקירי, גאון תפארת חכמי ישראל, לבי עטרת גבירי ישרון, „מתת-יח-הוא“ לבית „שטראשון“ ולעם ה' כלו ש"י, כי בתום ר"ה (כג') קדמוני כבר להעיר מד' בירושלמי הנו'. גם הראני מה שכ' אביביו הגאון הגדול ז"ל הוסיף ע"ד מרן הגרעק"א ז"ע בנה"ש שהעיר עד' בירושלמי נמצאים במ"ר שמות (פ' כ"ה) והגרש"ש ז"ע הוסיף להעיר מהמוקדם בב"ר (פ' טו) ות"ד הגרמ"ש שיחיה:

ומדרי דברי בזה עתה, אעיר לעיני ברש"י שבת (קכט') ד"ה פתורא דיונה, שכ' שם דגם פתורא דיונה הוא מין ארז. וע"ע מ"ש שם הלאה (קנו') ד"ה בארזי ואשוחי, שיש ארזים זכרים וארזים נקבות, שהוא ע"פ פירוש ז"ל צע"ז (יד') דתורניתא מין ארז, ואיש נא עיניך בגמרא נטיין (נו') כי מתיליד ינוקא, שתלי ארזא, ינוקתא, שתלי תורניתא, וכבן. אפס לך התום צע"ז שם ובגדה (סב') ד"ה כל שאין לו עיקר שסתרו פירש"י ז"ל הנו', ולדעתם תורניתא אינו מין ארז רק כמו גפרית עיי"ש, אף שהתום בר"ה (כג') ובב"ב (פ') ד"ה שיטה כתבו דתרי תורניתא הוי, אך לע"ע לא עלתה בידו להוכיח דתורניתא דגטיין הוי מין ארז ל' התום:

(ב) נבד 8 הערה *) להפתיחה לענין לקרות אבי אבות וקנים בשם וקני יש להוסיף מה שנמצא לפעמים לקרוא גם דור קדמון מאד בשם „אבי-אבא“ כמו ברכות (יוד') אשר שמו רז"ל צפי יחזקיהו מלך יהודה שאמר לישיעיה הכביא כך מקובלני מבית „אבי-אבא“ בו' שקרא לדתמעה, שהיה רחוק מאתו י"ג דורות, בשם אבי-אבא, ובהנה רבות בשם ובמדרשים. ובאמת מלאנו במקרא דורות מאוחרים לקרוא ראש משפחתם גם בשם אב, כמו מלכים ב' (כ"ב ב') דה"ב (ל"ד ב') שקרא על יאשיכו דור ה"ט לדוד המעיה — „דוד אביו“ — ולעומת זה מלאנו שלפעמים קוראים רז"ל גם אב בשם וקנו, כמו בירושלמי יבמות (פ"ב ה"ו) לחד גירסא שגרסינן „ע"י שכיבד וקנו“ עיי"ש, ובהנה יש רבות להעיר, אך די לפני למטא און לי דדרכי צמט מקומות האלה, וכן לחכם ויחכם עוד, ובנונים יבואו ותחולות יקנו ליישד ד' הרב מהר"י חאגיז בנק"ם שהזכרתי:

(ג) מה שהזכרתי בדף ה' נד 9 בהפתיחה מה שהקשינו בספרי „משען ומשענה“ ע"ד בירושלמי ברכות (פ"א סוכ"ה) שמקשה שם בירושלמי על ר"ג דפליג על רבנן ועבדי עובדא כותיה מר"מ, רע"ק, ר"ש, דפליגי על רבנן ולא עבדי עובדא כותיה, והביא שם בירושלמי מרע"ק דפליג על רבנן ולא עבדי עובדא כותיה, פלוגתא דסדרה ובלגולות, רביעית דס, רובע עצמות, אבר מן המת, מב' מתים, אמה"ח מב' אנשים, שרבנן מתערים, ורע"ק מתעמ, ומעשה כשהביאו בו' התחילו מרע"ק וטיבר, עיי"ש (וע' אהלות פ"ב מ"ו מיר נב' ובתוספתא פ"ד דאהלות. ולענין הלכה שיש נא עיניך צמח"ס פ"ד מה' עומאת מת ה"א ב', ובמ"ל שם) שהקשינו ופלפלתי הרבה בספרי „משען ומשענה“ ממה שאנו קוראים בבבלי ברכות (ל"ו) מתוספתא פ"ד מעשה בר"ג וזקנים בו' נחן רשות לרע"ק לנכד קפן וזכר בו' אל"ר ר"ג עקיבא עד מחי בו'. שמואל דר"ג רבא לעשות מעשה נגד רבנן, רק ד"ל דלכן רבא ר"ג שיעשה רע"ק מעשה נגד רבנן משום דגם רע"ק ק"ל לנכד ג' ברכות לשיטתו דמ"ל דאפילו אכל שלק והוא מוזנו מנכד ג' ברכות (ברכות מד' ועיני בירושלמי פ"ו ה"א) אף שבתום שם (מד') ד"ה רע"ק כתבו דמעשה דר"ג והזקנים

צמרת הארז

לא קבעי מזונייהו, נאמר לדעת הירושלמי דקבעי מזונייהו, שלכן רבא ר"ג שיבדך ג' זכרות משום דס"ל שגם הם נקראו רבים, אחרי דגם רע"ק ס"ל בזה כוונתו, (אם ללאו מטעמיה), ולכן נתן רשות לרע"ק דוקא לזכר, רק שא"כ יצא לנו בהשקפ"ר מהירושלמי דר"ג ורע"ק פליגי בזה, אם נקרא בלשון כזה רבים, אחרי שבכל דין ודין בפ"ע הם יחידים, ולית הלכתא כותייהו לגבי רבים, וא"כ יקשה לנו בהשקפ"ר על הירושלמי זכרות (פ"א ה"א) הנוכר, שתחת שהביאו ראיה להא דרע"ק לא עבד עובדא כוונתו במקום דרבנן פליגי עליה ממעשה דקופה הנוכר למעלה, היה להם להביא ראיה לזה ממעשה דר"ג וזוקנים תוספתא דזכרות (ל"ז) שלא עבד עובדא כוונתו במקום דרבנן פליגי עליה, משום דהאי מעשה עדיפא ממעשה דקופה, דלענין מעשה דקופה נמצא מ"ד כנוזר (כ"ז) דחור בו רע"ק (ע"י הלאה מה שכתבתי בדברי דוד בסופו בתשובתי שהשכתי לירידי הרב ר"ש הלוי איש הורוויץ ש"י), וא"כ אין ראיה משם. מעתה אחרי שהביאו מעשה דקופה ולא הביאו מעשה דר"ג וזוקנים, נוכח לדעת כי צדקו מאד דביתנו בעלי התוס' זי"ע מ"ש זכרות (מד"י) ד"ה רע"ק דבמעשה דר"ג לא קבעי מזונייהו, שהשקפ"ר לא מנאנו מקום שנוכח לזה, ולא ידענו מה זה אלץ למו לפרש כן, הלא גם אם נאמר דקבעי מזונייהו, ככ"ז לא רבא רע"ק לעשות מעשה כדעתו במקום שרבנן חולקים עליו, וכדברי הירושלמי (זכרות פ"א סו"א) הנוכר, ואם משום דר"ג ג"כ ס"ל כוונתו דלא מטעמיה, ביארנו כבר דאחרי שבכל דין ודין בפ"ע כמה יחידים, נוכל לבוא לכלל יחיד ורבים כ"י. אפס אחרי שבאנו לדברינו הנו"ש שם במעשה דר"ג וזוקנים קבעי מזונייהו, היה לו להירושלמי הנוכר להביא האי מעשה ולא מעשה דקופה, מעתה נוכחנו לדעת, כי מירושלמי זה נוכחו ונאלצו דביתנו בעלי התוס' לפרש כדבריהם ז"ל דבמעשה דר"ג וזוקנים לא קבעי מזונייהו, והכן. ומעתה שבה קשייתנו הראשונה למקומה על הירושלמי הנוכר ממה שכתבנו דר"ג רבא לעשות מעשה כמותו אף במקום שהוא יחיד ורבנן פליגי עליה (אחרי דלא קבעי מזונייהו, ממילא ס"ל גם לרע"ק כרבנן לזכר זכרה א' מעין ג'). כדבריהם האלה פלפלי הרבה, בניתו וסותרו בספרי. משען ומשענה, והנה עתה בבהגי לירי הפתיחה מודפסת, הראתי כ' ידי"ג ש"צ הגאון מו"ה יצחק אליהו לנדא שיחיה המ"מ דמתא פה"ק ווילנא, שני ענינים הנוגעים לנו. א' מה שהעתיק מגילויי הש"ס של כ"ק ש"צ רבינו שבגולה הגר"א זי"ע, מה שבניו הגאונים ז"ל הגיהו בכתב"ק בגליון זכרות (דף לו) במעשה דר"ג וזוקנים הנוכר וז"ל: „לכאורה תמוה דליטעמך יכונים א"ע בתחלוקת החכמים, אלא דר"ל כמ"ש בסוף פ"א (י"ב) דאפילו בירך בדנהמא יצא, והשיב לו יחיד ורבים וכוה ודאי מעין ג', מר אבא הגאון זי"ל, עכ"ד ההג"ה. ומעתה הותר קשייתו על ירושלמי הנוכר, דבאמת ר"ג לא יעשה מעשה כוונתו במקום דרבנן פליגי עליה, רק מה שרשע רע"ק יבדך כדעתו שלש זכרות, הוא משום דס"ל דהא דיעבד אפי' לדעת חכמים החולקים יצא אי בירך בדנהמא, והכן. ב' הראתי מה שכתב הוא ש"צ ידי"ג הגאון רי"א לנדא ש"י הנוכר בעצמו בספרו „לשמוע בלמודים" כ"י על הש"ס, בזכרות (מח"י) וז"ל שם: „שמעון בן שטח דעבד לגרמיה הוא דעבד, פירש"י ז"ל לגרמיה כ"י ואין אדם מודה לו יע"ש. אך לפי"ז היה ראוי לומר לדעתיה עבד, ויתכן ע"פ דאיתא למעלה (זכרות מד"י) אבל ענבים תאנים ורמונים מדרך עליהם ג' זכרות דברי ר"ג מ"ט דר"ג דכתוב ארץ חטה וגו' וגפן וגו' וזכרת. הרי דס"ל לר"ג דעל הגפן מדרך שלש זכרות, [אמר דוד בן איש אפרתי, דעדיפא היה לו לש"צ ידי"ג הגר"א לנדא ש"י להביא הנמ' (ל"ז) דככל ו' מינים ס"ל לר"ג לזכר ג' זכרות עי"ש], והוא דאמר דשמעון ז"ש שביד בהמ"ו לא היתה כוונתו לשם אכילת תווס, רק לגרמיה עבד, ר"ל בשביל עצמו בירך על מה ששפה היין דס"ל כר"ג. עכ"ד ש"צ ידי"ג הגאון מהר"א הנוכר בספרו „לשמוע בלמודים". — ומה שיש לפלפל בדבריו, עיין בתוס' זכרות (ל"ז) ד"ה נתן ובפסחים (ק"ה) ד"ה ש"מ זכרה טעונה כוס, ואבמ"ל, רק שלפי"ד נמצא דבמעשה זה לא היה ר"ג יחיד, דהא שמעון בן שטח ס"ל כוונתו, אפס שפי"ד כ"ק ש"צ רבינו הגר"א זי"ע הנו"ש אין אנו צריכים לזה, ודי בזה לעת עתה, וזכרות השית"ש בספרו „משען ומשענה" נבוא בחרוכה.

ספר

דברי דוד

פרפראות לחכמה, מאמרים מפולפלים
ומחוכמים בשוב מעם.

נחרת ונחרט בעש סופר מהיר, מידי חכם וסופר, איש האשכולות,
גפן אדרת, איש אפרתי ממע לתפארת, מן הרמתיים,
נודע לתהלה בין החיים. הרב הגאון המפורסם
מהר"ר דוד מעבלי האפרתי נ"ו, מק' הראדאק חויטעבסק.

מחבר ספר מגדול דוד, המכיל נקדט כרם דוד, ואהל דוד.
זהס חלקיס, זית רענן, שמן המר, שושנים לדוד,
אהבת דוד מעבלי, ילקוט דוד.

דברי דוד

הן כאשר כל כתבי וחידושי חס"ל המה בעומק הסלכה, והפשט, ואיני מתהלך כמו, במעשה לעצמם, פלפולים וחידושים, רק לפעמים רחוקות בעת האורך, הנני מחדש גם חידושי הדוד כדבר בעתו. והיות החידושים האל אין למו מקום בספר מיוחד. גם לא יתכללו תחת סוג כל חידושיי כאשר כנס לעומק הפשט והסלכה. גם אחרי אשר קונטרסי „תולדות אנשי שם“ הח"ח הלכז עמכם בזה. ריק הנהו מחד"ת. והנהו נחון רק לפני אנשים המהזכרים דברי קודש. וקוראים גם בעמות מרגועים, בספרי קודש וטוהרה, מלאחי לדבר השם לכל נפש, ללקוט מאמרים אחדים מאלה המיוסדים על אדני החדוד, ואשר הכס קלים להבין ולהשכיל גם מבלי עומק ועיון רב, ולתתם לפני הקוראים ולשמה נפשם בדברי פלפול, והיה זה שכרי בהמלא לעיני הקוראים מציני מדע, כו"כ דברים ישרים וכוחים לאמיחתן. מחמססים מצינ משכיות כסף הפלפול. וסיו כפוחי זהב במשכיות כסף. וה' יאיר עיני בחורתי.

מאמר א' יבונה „מציא אסירים בבושרות“.

ראשון לאיון הנה הכס לתת שבחי תודה לאל הטוב ית"ש על אשר מלע גן והליל בעדי בעת קמו עלי אנשי רשע לבלעני חנם, ולעולל עלי עלייות שוא בשנת תרל"ג העבר, אשר צפ' משפטים נשפטים גם אני בש"ק בהצקורת היתה צביתי וינללו אח עדי מעלי, ויקחו מאחי את כל כתבי הוני ואונו ת"י הממשלה יר"ה. גם אחתי קראו „אסיר צביתי“, עד כי ה' ברחמיו הוליא כוונה לרקי וילא משפטי כלסרים. ושפת אחת חכון לעד. וינחן לי חופשה יחד עם כתבי ביום ג' ז' בול שנת תרל"ד העבר. והמאמר הלו „מוח"ב" הוא קילור הדרשה שדרשתי אז לפני רבני וגדולי עירנו ש' על המצתה צביתי :

א) אם נגלול לפנינו מס' ברכות נבואה עוד הרוואה (כד:) אלו קוראים כדברים האלה. א"ר יהודה א"ר ד' לריכס לסודות, יורדי הים, וסולכי מדבריות, ומי שהיה חולם ונמרפא, ומי שהיה חבוס צבית האסורים וילא. יורדי הים כו' כו'. ע"ז הקשה רב האז גלון בהשובותיו וכן רבותיו הדרפטים בעלי החוס' שם במקומו ד"ה ארבעה שבת (ב') ד"ה יליאות, עירובין (יעי) ד"ה וללמות. [כן גם רבים ממפרשים ראשונים גם אחרונים עמדו כמו נד במקום הזה ופלפלו כאו"ל כדרכו בקודש. עיין בהמ"ס חא"ח (סי' נא) ובס' קרבן חודש מס' שבת (ב') וביחוד גם כ"ק ש"צ ידי"ג הגלון הלדיק המנוח מו"ה אלי' ש"ק ז"ל הגאבד"ק קאצנין בספרו עין אלי' ברכות בס], מה שהסתללו על שינוי סדר הגאמר בגמרא יורדי הים, סולכי מדבריות, חולם ונמרפא, חבוס צבית האסורים, מהגאמר במקרא מאת דוד משיח לדקנו אשר עליו יוסדו אדני דרשא ר"י א"ר, שנתסלים ק"י יסדר דוד נעים זמירות ישראל, סולכי מדבריות, חבוסים צבית האסורים, חולם ונמרפא, יורדי הים. אשר בלמת נפלאה היא בעינינו מדוע זה בחר לו רב יהודה א"ר סדר חדש, ויבחר בדוד עבד ה'. ואנחנו לפי הנלך לנו עוררנו אז דדרושנו שהגמרא מסדרה סדרה עפ"י סדר אנשי מעמד המבואר בגמרא צבלי הענית (כו), מס' סופרים (פי"ה ס"ה), ירושלמי הענית (פ"ד ס"ג) שאנשי משמר היו מחפטים צ' ג' ד' ה', ב' על יורדי הים, ג' סולכי מדבריות, ד' אסכרה, ה' עוברות שלא יפילו ומניקות כו'. (ברש"י שם

שם והוא ממס' סופרים וירושלמי מבואר טעמן של דברים מסגולת הימים האלה להחזקות על אלו הדברים). ועפ"י המבואר בגמרא שאין חזוץ בבית האסורים יותר מולד במצי אמו. אשר מעתה ד' הגמ' סובבים הולכים בסדר נכון כסדר תעניות אנשי משמר. בינה נא קורא נעים, (ועי' בע"א ברכות). גם סדר מלכנו נעים זמירות ישראל דקדקנו עפ"י סדר יליאת ישראל ממלכים, אשר ע"ז נוסד הממזר, אשר ראשית דבריהם ה' הליכת המדבר שהסב השי"ת מהלכם לבבתי ינחם בלתי פלשטים, ואח"כ ברדיפת פרעה אחריהם, באמר במדרש שהס"ר שהיו אז כתונים במאסר פרעה מלך זה ויום מלך זה, משני עזריהם חורים, ומזה נסתתף מ"ש במדרש (בשלח פ' כ"א) שפרעה הקריב לבן של ישראל לאניהם שבשמים, ועפ"י האמור בגמ' בבלי מגילה (יז) ירושלמי ברכות (פ"ב ס"ד), חענית פ"א ה"א). שלכן נתקן בתפלה תשובה אחרי בינה שנאמר ולבבו יצין ושב ורפא לו, שא"כ ה' תשובתם כמו חולל ונתרפא, ואח"כ ירדו לים, מעתה יבא סדר דוד משיח ה', הולכי מדבריות, חנושים בזה"ל, חולים ונתרפאו, יורדי הים, ג"כ בסדר נכון מאד, שים לבך לזה קורא יקר :

ב) והנה בזבחים (יז) לענין תודה ששחטה לשם תודה חזירו אנו קוראים ברש"י ד"ה לא דיר', ואע"פ שלא באו על הודיה אחת דלרצעה לריכין להודות כדאמרין בברכות (דף נ"ד) וכתוב בהם תהלים ק"ו ויזבחו זבחי תודה, ושחט תודה בשעת עלייתו מן הים לשם תודה שהפריש על יליאתו מבית האסורים עכ"ל רש"י ז"ל שמבואר באר היטב לחייב את הד' הריכין להודות בקרבן תודה. וכאשר כספר נגול לפנינו מס' מגילת תענית אנו קוראים (בפ' ה') „וכל מי שהוא מעלה קרבן למקדש אפי' עושים פטור מאותו הספד של אותו היום, ואח"ל חטאות ואשמות, נדרים ומדבות, בכורות ומעשרות, תודות ושלמים, לכך הוא אומר כל איש דחתי עליהן אשין או בכורים" כו' עיי"ש. הובא בירושלמי פסחים (פ"ד ה"א) מגילה (פ"א ה"ד) חגיגה (פ"ב ס"ד), וסיימו שם דאסור בהספד ותענית ולעשות מלאכה באותו יום, וכן נפסק להלכה ברמב"ם (פ"ו ה"ט מה' כלי המקדש) ועיי"ש בהגהות ש"ב מרן הגר"י ש"י לעיין בתענית (יז), ובאמת מקורו מכאן ועיי"ש במל"מ, ובחיזוי הדמות הנוגע להלכה מזה הארכתני עוד בעזרתו ית"ש :

והנה כ"ק ש"ב רבינו הגר"א ז"ע ביאורו או"ח (סוס"י תרל"ז) הניח לנו דאיסור הספד ותענית ומלות משחה ושמהם חלויין אחרין ודבוקים זה בזה. וממקור קדוש יבצעו דבריו ז"ל. והוא ע"פ האמור בבבלי מגילה (ה:) דחייב רב יוסף שמהם ומשחה ויום טוב, שמהם מלמד שאסורין בהספד, משחה מלמד שאסור בתענית, ויום טוב מלמד שאסור בעשיית מלאכה. וכן הוא גם בירושלמי מגילה (פ"א ה"א) [אשר עפ"י דבריו אלה יבוארו גם ד' ראב"ז באדר"ג (פ' ל"ט) וירושלמי שקלים (פ"ד ה"א) מגילה (פ"א ה"ד) חענית (פ"ד ה"ד) בבלי עירובין (מ"א) תענית (יב) ועיין במל"מ (פ"ו ה"ט מה' כלי המקדש) ובחוס' מגילה (ה:) ד"ה שאסורים. ושם לבך למו כי אכמ"ל ובדרשתי זאת הנוגעת להלכה יבואר באורך בעזר השי"ת]. יבא לנו מדבריו אלה שסד' הריכין להודות אחרי שחייבים בקרבן תודה ממילא אסורים בהספד ותענית ועשיית מלאכה באותו יום. שאז חייבים גם במשחה ושמחה כמזכר :

ג) מעתה עפ"י הד' ונשתבאר שהולד בלאתו מרחם אמו נחשב כחזוץ שילא מציית האסורים יבוארו מעתה דברי הגמרא גיטין (ו:) ז"ק (פ') במעשה דרב ושמואל ור"א שאילו לבי שבוטב הן ואמרי לה לבי ישוע הן, שראינו שם רש"י וחס' מחולקים בפירושם. רש"י ז"ל מפרש „ישוע הן פדס"ב, פדיון כמו פורקן" והחס' כתבו בשם ר"ם „ישוע הן הוא ע"ש שהולד נושע ומלט ממצי אמו". מעתה עפ"י הד' נבין מה שרש"י וחס' פליגי בפירושם, מפני שקשה להם דרב אדרב, ע"פ מה שמבואר בחולין (לס:) הובא ברמב"ם (פ"ס)

(פ"ה ס"ב מה' עכו"ס) דרב לא איתחבי מסעודת רשות (ע"י ב"ש"ש ב"ק פ"ז ל"ז בסימניו) . ואיך זה הלך ליטוע הכן . אשר ע"כ רש"י ז"ל מפרש פדס"ב , ולהכי אזיל רב בדי שמואל ור"א דכוי סעודת מלוא , וסוס' לשיטתייו מפרשי ישוע הכן ע"ש שהולך נושע וממלע כו' , והוא מפני שרב אזיל לשיטתו בברכות (נד:) שד' לריכים להודות , וא' מהם חבוב בבית האסורים ויאל , ובכלל זה ולד בלאחו מבטן אמו . [לשיטת הסוס' שהקשו סדר הגמ' מסדר המקרא , ש"כ מוכרחים אלו לאמר שנקטו כסדר תעניות אנשי משמר , וחבוב בבית האסורים הוא במקום ולד כו' כנ' . אף שהסוס' ורב האי תירלו שס שאלו מזויין כו' ע"ש , הוא רק טעם למה שהגמ' בחרה בסדר אנשי משמר יותר מסדר שס' ב"מ שנחר דוד מלכנו , ע"ז תירלו שאלו מזויין יותר עיי"ש וסבן] . וכבר ביארנו שכל אלו הד' חייבים בקרבן חודה וממילא אסורים בהספד ותענית ועשיית מלאכה וחייבים במשחה ושמחה וי"ט , וילד שולד א' מהם וכוי סעודת חובב ומלוא . א"כ שפיר הסוס' לשיטתם מפרשים ישוע ע"ש שנושע הולד , שים לב ועין לזה , וס' יושיענו וינחמנו :

מאמר ב מכונה "חיי עולם"

הקורא בשנה (יו"ד) יקרא "רבא חיי" לרב המנוח דקא מאריך בללוסי' אמר מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה , והוא סדר זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד . רבי ירמיה הוה יחיד קמי' דר"ז והוה עסקי בשמעתתא נגה לללוי והוה קא מסרסב ר"י קרא עלי' ר"ז מסיר אלו משמוע תורה גם תפלתו תועבה" עכ"ל הגמרא . ואם יגול לפניו את הר"ף חידושי אגדות יראה אותו מתפלה שמים . (א) מה שלפי הנראה מחרון אף ר"ז על ר"י שעמד להספול מחור לימודו , אינו סובר כר"ה דזמן תפלה לחוד , א"כ מדוע זה לו לכתוב לשון רבא ? הלא ג"כ כרבא מניחין כו' . (ב) דקדוק לשון מאי גם תפלתו תועבה ? שים נא עיניך קורא יקר עליו , ואנכי אליה לפניך הנראה לי בעיני בזה : לבה נא אחי קורא יקר אהבך אביאך אל בית נכאח הכנ"ר וקרא יחד האמור צב"ר (פ' מ"ד) שמו"ר (פ' כ"א) מדרשות"ט (מז' ג"ב) , ד' דברים כראה הקב"ה לאברהם חזינו ע"ה . תורה קרבנות גיהנם שעבו"מ , ואמר לו בזמן שבין מקיימין את אלו יוללים מאלו עיי"ש . ואחרי קראנו ד' המד"ר נכונו לנו שני ביאורים , הם קרבנות מזילים מניסנס ותורה משעבו"מ (ובמאי דסליק פתח . ע' נדרים ב: ג' וסס) או הפכו דתורה מלל מניסנס וקרבנות משעבו"מ , אשר אמנס לביאור הראשון מאלו סמך לתורה שמלל משעבו"מ ד' רבב"ק באבות (פ"ג מ"ד) כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול ד"א כו' עיי"ש , וסמך לקרבנות שמזילים מניסנס ד' רשב"ל בעירובין (יט') חגיגה (כז') דפושעי ישראל אין אור של גיהנם שולעת בהם ק"ו ממזבח הזהב , שהוא אף שפושעי ישראל אין בהם תורה , שאם הי' בהם תורה , המאור שבה הי' מחזירם למוטב . (לכד מה שהעוסקים בתורה באופן המלל מניסנס לא יקראו פושעי ישראל ח"ו , וז' הלא כיל כל פושעי ישראל אף אוחס שאינם עוסקים בתורה) שבכ"ז יוללים כי הקרבנות מזילים אותם ומבואר בחולין (ה') פושעי ישראל מקבלים מהם קרבנות , ורשעים מלאים חרות . ולכן הק"ו ממזבח הזהב . אפס כאשר נרד העיינה לחקור שיטת רבא ור"ז בזה , נמלא לפנינו דרך סלולה להתחקות ולהבין שרשי דבריהם הק"ו ז"ל בשנה הז' :

הן את ר"ז מאלו צב"מ (פס' וסס) דיתבי מ' או מאה תעניתי דלא נשלוט ב' תורה דגיהנם , וכל תלחין יומין הוה בך נפשי' שגר תמורא סליק יחיד בגוי' כו' עיי"ש . והנה אם נאמר דס"ל דתורה מלל מניסנס , מדוע זה אפוא הי' לו לבדוק נפשי' ? האם הי' ספק ח"ו בלימוד תורתו תמידיות , הלא גם לענין שיטת תלמוד בבלי הסתעף ג"כ מ' או מאה תעניות

תעניות, מפני היותם שגורים על שפתותיו, ועי' ברכות (כח:) ר"ז כד הוה חליש מגירסי' הוה אמר לחזיל ואיטיב אפסחא דבי ר' נתן כו' ואיקום מקמייהו, וע"ע פירושין (כח:) ר"ז כי הוה חליש מגירסי' הוה לחזיל ויטיב אפסחא דר' יהודה בר אחי כו' עיי"ש. (שהוא ע"ד המבואר בירושלמי בכורים (פ"ג ה"ג) חזקי' בר' מן דהוה לעי באורייתא כל זורכי' הוה לחזיל ויטיב ל' מן קומי בי וועדא בגין מיחמי סבי ומיקום ליה מן קומיסון, וע"ש כה"ג במעשה דר' ינאי', שמבואר יגיעוהו בחורש עד דחליש מגירסי', וגם אז לא ישב בעל ח"ו, א"כ אפוא מדוע זה ה' לו התעניות והמסות ובחינות למנה, אם לא שסובר דקרבנות יאילו מגיבס, ובימיו לא היו קרבנות, וע"כ התענה במקום קרבן, וכמו שאנו קוראים בברכות (יז) רב ששת כי הוה יטיב בתעניתא בשר דמללי אמר הכי: רבון העולמים גלוי וידוע לפניך בזמן שביהמ"ק קיים אדם חוטא מקריב קרבן כו' ועכשיו ישבתי צתעתי יסרי' מיהא חלבי ודמי שנתמעט כאלו הקרבסיו ע"ג המזבח ותרלוי, הרי לפניך שתענית במקום קרבן, ולכן הספיל ר"ז גופי' שם (עוז) יר"מ ה"א שלא נחטא ולא נבזש ולא נכלס מאבותינו, מפני שאבותינו היו הקרבנות מכפר חטאם, אבל אנו אם נחטא נשאר בבוש וכלמה ח"ו. או מכל לאמר ע"ד החידוד עפ"י מה שנקדים את האמור במד"ר (שהש"ר פסוק אם חומה) ר"ז נפק לשוקא למזון מקומא ח"ל לדין דחקיל חקיל יאום, וח"ל לית את לחזיל לך מן הכא בבליא די חרבין אבהתי' ביקמ"ק, בההוא עתא אר"ו לית אבהת ידיי כאהבתי' דדין, על לגבי וועדא ושמע קלי' דר"ש יטיב ודריש אם חומה, חילו ישראל עלו חומה מן הגולה, לא חרב ביהמ"ק פעם שנים, אמר יפה לימדני ע"ה עיי"ש, ועי' בבלי יומא (ע:) ר"ל אחי בירדנא כו' אר"ש שדי גברא בינייהו או ר"ל וזעירי, או רבב"ח ור"א עיי"ש. והנה עפ"ד ר"ש ור"ל נחזייש ר"ז מאבותיו, שעי' שלא עלו חומה חרב בית מקדשנו ובעל הקרבנות המזכירים בעדנו שא"כ כשאלו חוטאים ח"ו ואין לנו כפרם הקרבנות ואריכים אנו לתענית במקומן, מזכירים אוננו עון אבותינו שלא עלו חומה, ואנו מתביישים מאבותינו, בינה זאת. לזה הספיל שלא נחטא ולא נבזש ולא נכלס מאבותינו. ועפ"י יובן הא דכדס (כנ:) ע"כ הביאו ר"ל לר"ו לידי גיחוך, ולא גחך, עיי"ש ברש"י דר"ז ה' מחמיר ע"ע. ואר"ו"ח ברכות (לא) מיום שחרב ביהמ"ק אסור לו לאדם למלאות פיו שחוק, והוא כנזכר דר"ז ה' ירא מעבירות אחרי אשר נחרב ביהמ"ק בעוה"ר ואין לנו לא קרבנות ולא לין המכפר בעדנו, אשר א"כ נלמדך עפ"י להרבות בתעניות (לפי רובי עונותינו ר"ל), ור"ז הירא חמיד פן גרם החטא הרבה צדיקות שבע לבדוק נפשו ועפ"י מהר משחוק (המרגילים את האדם לידי עבירה ר"ל) אחרי חורבן ביהמ"ק, כי לנגד עיניו ה' חמיד דלגתו ולאגתו מהשרפה אשר שרף ה' בחורבן בית מקדשנו, שים גא זאת קורא יקר לזכרון בין ענין דברכי ר"ו. ובזה יבואר ד' הירושלמי מגילה (פ"א ה"ד) תענית (פ"ב ה"ב) נדרים (פ"א ה"א), דר"ו התענה ש' תעניות או חס"ק ולא חש למג"ת, שהוא ג"כ לשיטתו דתענית במקום קרבן, ונקל להבין מפלי פשטותו, ולפי המבואר בהערה א' ס"ל

א) בדרך פסטי' דאורייתא אומר דריו"ח לשיטתו חזיל דס"ל ברכות (ד:) שצריך להסמיך גאולה לחפלה של ערבים, שפ"י כ' הפני' וחל"י הגאון המעדי' ע"י"ע לחזק ד' הסוס' שם דסלקא דעתייהו דריו"ח ס"ל דת"ע חובה. (ומה שכתבו הסוס' דמוכרח לאמר דס"ל ת"ע רשות דלג"ה תקשה הלכא אהלכא, עי' כד' אלו' הגאון מעדי' ע"ס ברכות (פ"א ה' ה'). ובחיזושי הארכתי הרבה בזה בספרי מגדול דור ואכמ"ל). וכיון שס"ל ת"ע חובה ממילא ס"ל תפלות אבות תקטס, דאי כנזכר תמידים תקטס. הקטרס אברים ופדרים עלמן שכונדן חקנו, הוי' רשות. ע"כ לשיטתו דס"ל אשר במקום קרבנות אין לו תפלות ורק תענית וכני ומיעוט חלב ודם כנזכר ברב ששת. א"כ מיום שחרב ביהמ"ק אסור למלאות פיו שחוק רק יסאין אדם חי על חטאיו אשר אין זדיק בארץ. ויזהר ביותר משחוק וק"ר המרגילים לעבירה. עדי יוקם לנו בנין אריאל ויבנה בית הבחירה לכפר על עונותינו בלא תעניות, אז ימלא שחוק פינו, ונבטח בשמחה של משה :

סל' כריו"ח שהי' רבו עי' תענית (ז') דגרסיקן אל' רי' לרי' כו' אל' הכי אריו"ח ע"ש בגמרא :
 ודנה עפ"י הדברים האלה נבוא בראשונה להבין מאמר אגדיי תמוה בחולין (מו') עברו
 עליו רבים ראו קן תמור , ולמנוא חידה לאו , הווא פולמוסא דחאסא לפומבדיתא ,
 ערקו רבה ורב יוסף , פגע בהו ר"י , אל' עריקאי חזית שאמרו במקום מרס' עיי"ש ,
 והמאמר הזה לועק לכל עובר עליו , דרשני וקבל שבר' ! מה ענין הכריחה לכזית שאמרו
 במ"מ . גם קו' תמוס' מדוע לא ברח ר"י , (ותי' תמוס' שאביו של ר"י הי' גבאי דחוק
 שאס' הי' בידי אביו לעזור הי' עוזר לשארי רבן כמו לבנו) , ועוד דקדוקים כמו אלה
 אשר רבו לעיני כל מבין , ועפי"ד הו' יבוארו , דר"י לא ברח מפני שאזיל לשיטתו שקרבנות
 מיללים מניסנס (אשר ע"כ הסתנה כאמור) וחורס משעבד"מ , וכד' רבס"ק באבות
 ורשב"ל בעירובין ותגיגס סמ' . ומעסה אפוא עפ"י יפלא מאד בעינינו בריחת רבה ורב
 יוסף , הלא רבה זה מאלוהו בסנהדרין (נח') דאל' אביו , ומר הא חורס וסא ג"ח ,
 ראינוסו בב"מ (פו') דלא הוה פסק פומי' מגירסי' (וסתס רבה הווא רבה בר נחמני) ,
 ורב יוסף ג"כ הי' סיני בקודש , ובקי במשניות הרבה , (ברכות סד' הוריות יד' ועיין
 עירובין ל' ומו"ק יב' סיני אמר וברש"י שם) ולבד מה שמאלמוסו הווחו גם חריפא סכינא
 (יבמות קכ"ב ע"ג י') הנה שמענוסו בב"מ (פס') דאקריין לא ימושו מפיך כו' עיי"ש ,
 שא"כ אפוא הפליאה בעגבס . מדוע זה ברחו שני שרי הסורס האלו . הלא הסורס מללס
 משעבד"מ כח' , אל' דס"ל דסחורס מללס מניסנס וקרבנות משעבד"מ , לכן עתס בעוס"ר
 שחרכס עירס ושסס בית מקדשו ואין לנו קרבנות להלילו ברחו . מעסה הלא יקסס
 עליסס מנמ' עירובין ותגיגס הסכריס מקי' דמזבח הזהב , ועליו אפוא לחרץ דקי' ממזבח
 הזהב לא ס"ל דקי' פריכא הווא דניסא שאני , ובגס הי' עומד , וכמבואר בתמוס' בסוף תגיגס
 בשס המדרס תחומא שפ"י נס הי' ומסס הי' יושב ומתמס כו' עיי"ש , ועיין עוד בכעין
 זה ירושלמי תגיגס (פ"ג ס"ח) ובויק"ר (פ"ו) ד' ר"ש בן לוי שכל מעסס מזבח בגס הי' ע"ש ,
 וא"כ כשבאלו לאמר דרורי' לא ס"ל קי' דמזבח הזהב משוס דקי' פריכא הווא דניסא
 שאני , אל' נשוכס נח נתבון איך זה יסברו בענין ניקבס המרס דאמריין בחולין (מג')
 רי"ג בר"י בשס ריו"ח דסינו דקאמרי לי' רבן לר"י בר יסודא שאמר ניקבס המרס טריפס ,
 הא כחיב באיוב ישפוך לארץ מררתי ועדיין הי' איוב קיים , והנה ר"י בר"י משיב לרבן
 דלאו קושיא היא דאין מזכירין מעסס נסים וניסא שאני תדע כו' עיי"ש , אל' כו' רור"י דס"ל
 דקי' ממזבח הזהב קי' פריכא הווא דניסא שאני , אל' שפיר ניקבס המרס טריפס דמאיוב
 ל"ק ע"ד ר"י בר יסודא דניסא שאני ס"ל וסבן , מעסה לדקו מאד ד' ר"י לרורי' דוקא
 שנת בחירתס , עריקאי ! אחרי היותכס בורחיס מאימת שעבד"מ , דממילא ס"ל דסורס
 מללס מניסנס וקרבנות משעבד"מ , וא"כ קי' דמזבח הזהב קי' פריכא הווא דניסא שאני ,
 אל' שפיר ניקבס המרס טריפס אחרי שמאיוב ל"ק כלל ע"ד ר"י בר יסודא דבאיוב ניסא
 שאני , מעסה עפ"י חזית שאמרו ביטל הכבד שריך להסחייר ממנס חזית בשר דוקא
 כשנשחייר במקום מרס דאל"כ הוי' טריפס משוס נקיבס המרס וסבן :

ועתה נחנה ראש ונשובה לדברינו בשבת (י') ה"ל דחאס חקרינוסו בן הווא , דר"י ס"ל דסורס
 מללס משעבד"מ וקרבנות מניסנס , ורבה ורב יוסף סיפכו , מעסה רבא שהי'
 תלמידס דרבה ורב יוסף , כוודע ומלא כלל הש"ס ותלמיד כרבי' ס"ל (עיין שבת מה:
 ר"א תלמידים דריו"ח מסתמא כרבו ס"ל , ועפ"ש קכח' בינל מ' ב"ק קמ"ו ועיין שבוטס
 יג' ומלא כלל פנות שאתס פונס) ממילא ס"ל כרבה ורב יוסף רבוסיו דסורס מללס
 מניסנס וקרבנות משעבד"מ . והנה רבא ס"ל בברכות (כו') הלכס כד' האומר רשות ב'
 וא"כ

(ב) בחידושי על המשניות בסהדרן לסס' ברכות כחכתי דרבא לשיטתו אזיל (במנחות נס:) דמאמר ריו"ח
 בשס רשב"י שארס יולא י"ח והניס בק"ש עו"פ מלוה לאמרו בפ"י ע"ה . וסא עפ"י דתמוס' ברכות
 (כו')

וא"כ ממילא ס"ל חפלות כנגד חמידין חקנוס דלכסי הוי' רשות משום דנחשקס כנגד חזרים ופדדים שכן עלמס רשות, (עיין דרכי' ר"פ תפס"ט) שאם נאמר חפלות חזות חקנוס הוי' ערביה חזות דכמה יבדל יעקב בחיר האבות מאברהם ויחזק (ג'). וכיון שבאשר לזה יבוארו סימני ד' רבא לרב המנוגא וספוטס ר"ה לרבא, דרבא לשיטתו אייל דחפלה כנגד חמידים וצמקוס קרבן, וחזרה מאלת מביהס ומציהא לחיי עולם הבא, וקרבנות אינס מזיליס רק משעבו"מ, וא"כ שפיר קאמר מניחיס חיי עולם שהיה חורס ועוסקים בחיי שעה קרבנות המזיליס רק משעבו"מ, וע"ז השיבו שפיר רב המנוגא, אנה לא ס"ל כוונת דחפלה כנגד חמידין חקנוס, רק דבאמת חזות חקנוס, וחמסא חסמכוס רבן אקרבוטס כדאמרין ברכות (כו:) למ"ד חא"ה דאסמכוס רבן אקרבוטס דאלת"ה מוסף כנגד מאן חיקנובו עיי"ש, וא"כ כיון דחפלות חזות חקנוס, ממילא הוי לזוטא רחמי, שעפי"ז ס"ל לריו"ח ברכות (כא') (ולואי שיתפלל אדם כה"י) שפירש השאילתות שמות (שאילתא ר"ג, ועיין ירושלמי ברכות פ"א ה"א פ"ד ה"ד, שבת פ"א ה"ב עיי"ש, ובחידושי הנקובים בשם חידושי היוםי הרבתי לפלפל בה וואן פה מקומס, ונבון תחבולות יקנס בשמוע עין עלי הליומס האלס) דכיון דלזוטא רחמי ינוכו, הלכך אי ללי ודאי אפי' וסדר מזלי ש"ד עיי"ש, ולענין מה שקשה ע"ד השאילתות מד' חוס' ורי"ף ור"ש ור"ג ובה"ג ששקשה כ' תו"ג ש"ב ידידי הגאון מרן נל"ג וולאזין ה"ו בס', העמק שאלס" על מקומו, מה שנפלאה היה ששאלתות חולק על כל הנה' שנחייגו להעמיד ד' ריו"ח הנה' בספק התפלל דאי בודאי התפלל הוי כאלו מקריב שני חמידים ביום א' ודוקא ביחיד ולא בציבור שאין מציאין עולם דבס' בציבור, ודוקא חידש בה דבר, יעין בס' מה שכתב כא"ה מן הנה' לפי דרכו בקודש בציבור ד' ריו"ח הנה', והשאילתות קא פסיק בסכינא חריפא דאפי' התפלל ודאי מותר להתפלל שנים, עיין בהעמ"ש מ"ש ש"ב ידידי הגאון מהר"ל זבי יהודה ברלין אבד"ק וולאזין הנה' ש', ואכתי פלפלי הרבה בהם בחידושי דלשיטתיא חזי הוי רבזוואחא, וכבר כתבתי באורך לכ' ש"ב הגאון הנה', ומובא גם בספרי 'מגדול דוד' חלק 'ברס דוד' מערכת 'זית רעק' קונטרס 'ששונים לדוד' (אות ב' עיי"ש), ופה לעיר בקלרס דהחוס' וסר"א ורי"ף ור"ג ובה"ג ס"ל ד' ריו"ח אף שפסק דלררץ להסמך גאולה לתפלה של ערביה, מ"מ לא הוי' ערביה רק רשות (עי' חוס' ברכות ד' ד"ה דאריו"ח), דאלת"ה קשיא הלכתא אהלכתא דרב וריו"ח הלכה

(כו') ד"ה מעה, שבת (פ:) ד"ה למ"ד איסא דלמ"ד פער"ר היא לגבי מזוז אחרת עוברת חקריא רשות ודחית מפני המזוז (לענין הסכימס שבתוס' ברכות המכר איסא, עוברת וצחוס' שבת המכר, אינה עוברת" עיין נא מ"ש ידידי הגאון מהר"ל זבי יהודה ברלין אבד"ק שאויל בס' זכר יהוסף שם שבת שהאריך ואכת"ל). ואם נימא דוכניה כשפוטו יוס וליה. א"כ לא מאלט ח"ע כלל דחמיד הוי תורה מזוז עוברת. א"ו דיוולא וסגית בש"ע. מעשה רבא דס"ל דיוולא וסגית בק"ש ש"ע שפיר הוי' פער"ר. ושימאל אופן שיתפלל ערביה דכיון שכבר קרא ק"ש וילא י"ח המורה הוי' שוב ח"ע מזוז וסבן ואכת"ל, ובחידושי שם הארכתי : (ג) עפי"ד המבזורים למעלה יבואר גם פתל רבא (ברכות יז') אלאי עד שלא נולדתי איני כדאי, ושכחי שנולדתי כאלו לא נולדתי' כו'. דכנה רבא לשיטתו דתורה מאלת מניהס וקרבנות משעבו"מ. וכי גם חפלה במקום קרבן כחצר. ולזה אמר עד שלא נולדתי איני כדאי (או עפי"ד הגמרא שירוצין יג: נמו וגמזר נוח לא נלדס שלא נברא כו'. או עפי"ד ריו"ח הלמד שלא כעמו ענה לו שנהפכה שליחו על פניו כו' שאלת בסמוך) ושכחי שנולדתי כאלו לא נולדתי דרבא לשיטתו דמברגלא צומויה (ברכות עט'), תכלית חכמה חשוכה ומע"מ וכה' דאמרין לא המדרש עיקר כו' והלמד שלא לעשות נוח לו שלא נברא וריו"ח חז' לו שנהפכה כו', עיין ירושלמי ברכות (פ"א ה"ב) שבת (פ"א ה"ב) חור"ב ויק"ר (פ' ל"ה). וא"כ לשיטתו תורה בלא מע"מ לא כלום. לכן אמר ואם חסאמי שאז הוי חיליה כמן למד ולא עושא שמוח לו שלא נברא וגם תורתו לא נחשבה למאוס, ואינה מאלת מודלא הגיעה לתכלית ע"כ מחוק ברחמך הרבים אבל לא ע"י יסורים כו' משום דס"ל חפלות במקום קרבנות אינס מזילות רק משעבו"מ. וא"כ אחרי שאין תורתו מועילה לנו מפני גרס החסא ר"ל, וחפלה הוי רק כעמו קרבן להלין משעבו"מ ואינה מאלת מייסורי גיהסם. א"כ רק על רחמך הרבים אנו נשעים שחפלה לנו על חסאמינו ולא מיסרנו ציפורי גיהסם וחללים הממקרים עומת וחסדי' כי לא חמנו ברחמינו יושענו :

כלכלה כריו"ח, ורצ ס"ל יומא (פז) תצ"ר, ואם נימא דריו"ח ס"ל חובס, סוי פסקין חובס כריו"ח ואין פסקין דתע"ד כרצ, ח"ו דגס ריו"ח ס"ל תע"ד עיי"ש, וממילא ס"ל תפלות כנגד תמידין פיקוס כח, וא"כ איך יכול להיות דס"ל סלואי שיתפלל כה"י אפי' בודאי או בליבור, ובכל חידש. דהא סוי כמקריב שני תמידין כיון דתפלה במקום קרבן לרעמי ופליבור אין מקריבין עולת נדבס, ע"כ כחבו כח, אבל השאילתו לשיטתו חז"ל, דבאמת פסק בשאילתו בראשית (שאילתא ח'), דמחייבין ב"י לללוי תלתא זמני ביומא (דל"פ ס"ע חובס) שנאמר ערב וזוקר כו' ואריב"ח תפלות אבות פיקוס, (ואם דעת ריב"ל דתפלות כנגד תמידין פיקוס לא הביא כלל ע"ש), א"כ לדידי ל"ק כלל הלכא אהלכא, דשפיר ס"ל בדריו"ח דס"ע חובס, ואבות פיקוס, ולכ"י פסק כותי, דרצ וריו"ח כלכלה כריו"ח, א"כ דס"ל תפלות אבות פיקוס וללוא רחמי ניסו, ממילא אפי' ודאי תפלה מותר להספיל שניה, למא שאין תפלה מפסדת (עיי' בירושלמי שליינתי למעלה דדוקדק לשון, שאין תפלה מפסדת ר"ל שאם סוי במקום קרבן סוי מפסדת דהו' כש' תמידים ובין), א"כ מדוקדקים היטב ד' השאילתו חכ', במלתיו שסוסף, ובי ארית' ללוא דרחמי ניסו דאי לני וסדר מלל ש"ד. עיי"ש בשום לב. ובין מעשה רב המנא דס"ל תפלות אבות פיקוס, ותפלה רק זמנא סמכו רבין אקרבנות, שפיר זמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד ולא שייך בזה חיי שעה, בינא בדברי שבה נחבארו בעוה"ס ד' רבא ותשו' רס"מ: ועתה נראה נא ד' ר"ו אם יתאימו לשיטתו, דר"ו לשיטתו ס"ל דקרבנות מילים מגיסס, ממילא אם נימא דתפלה במקום קרבן סוי' שפיר הופך הדברים, דתפלה סוי' חיי עולם ותורה חיי שעה להליל משעבד"מ, רק אם תשיל דדרי ר"ו דדק נפשי' ובתעני, ולא הסתפק בתפלתו במקום קרבן להסלל מגיסס, מוצא דס"ל אבות פיקוס, (דאם סוי' סובר תפלה במקום קרבן, א"כ מלל גם מגיסס, ולמא זה סוי' לו לדוק נפשי') ואחרי אשר חל"מ אין לנו במקום קרבן רק תעניות והס חיי עולם (אשר ע"כ סרס בתעניות ולא חס גם לקא דאר"ש תענית יבי'), בר בי רב דיתיב בתעניתא ליכול כלכל לשידתי, משום דלשיטתו אייל דתורה בלא עבודה סוי ודאי רק חיי שעה להסלל משעבד"מ ובין ד'). אשר ע"כ לפי שיטת ר"ז דס"ל תורה מלל משעבד"מ וסוי' בלא עבודה חיי

ד) והנה ר"ש גופי' דל"ק עבד כשמתחיל' כמבואר בבבכות (ז') דכד הוה יתיב בתעניתא כו', עיי' בשין חלי' מ"ס כ"ס ע"כ דל"ק הגאון הדיק המנא מוס' חלי' עיי'ק זללס"ס אבד"ק קאברין אשר חס ישיב סיה ופז"ח עיי"ש. ואנכי תחננה לאמי בעניי, לבד מה שכתבנו וכל לייבז שהספיל את התפלה הזאת בערבי פסחים וכדומה שיה' מתענה מפני היותו איסמים ולא יוכל לאכול. א"כ אם לא יתענה כמבואר בפסחים (קח) עיי"ש. וזאת גם מה שפ"ס סוי' סיני גדול ופסקי פסחוס דדורו עד שר"ח סוי' כולי גופי' מרס' מתמנייתא דר"ש (שורבן) ור"ז ברי' דר"י כד סוס שפס קמי' דמי בר חמא, כי בעי מיניה מילתא סוס שפס י'. מסביל. ונכר כדשכוס ואיל ל"ג ובעי' מיניה מילתא סוס שפס י' מתמנייתא (נחמיס ט'): עיי"ש, ד' כי ר"ש בעמנו התפאר חדאי נפשי', וכל קרבי לך תנאי, וכל תלפין וסני סוס מסדר תלמודי' (פסחים סה'). ונכ' שסור לו לעמוד וליהדר אפי' בעת קריאת התורה משום שסורמו אומנותו. למיכון סרי"ף עיי' חוס' ברכות (ח') דיה רב שס' מ"ג בשס רב אלסמי מגילס (פ"ד) וע"ע יסוסה (לס') ד"ה כיון וד"ל. כן בואר לו ג"כ להטעות. אחרי שלא ביטלוהו מלימודו, וזלס כ"ו אף אם נאמר שס' מתבטל ח"ו מלימודו, גם סוי מתענה לא משום איסמים רק מיראתו מעבירות שבויר ח", וכל לאמר ג"כ דאחרי אשר ר"ש סוי' סני נסור (מבואר ברכות נח' ומקומות אין ססורות לתו). אפ"כ א"כ כל הדברים הנחשבים במקום קרבן (עי' בספר תפוס מדבס) לא סיי יכול לקיים מפני אסור ער, ואינו ראי' להקריב קרבן. אשר מ"כ דקבועות ס' גלל ידו לללס ח"ו קרבן, ע"כ תפלתו שסוסף חס' דבין סוי' ביסמ"ק קיים אדם חופס מקריב קרבן וזין מקריבין ממנו א"ח חלבו ודמו. א"כ יסר"מ שסוסף חלי' ודאי נשתמע כללו הקרעו' ג' במנחם וסרני, ומלס "וסרני" קאי נמי על יסר"מ שסר"מ שסר"מ אף שסני סני נסור ולא יסר עליו ח"ו. מוס' בו לא ירלס. בינא נא בזה קורא יקר אס כריו"ח וסר"מ שס"מ דאורייתא:

חיי שעה בלבד. ותפלות עם כי אבות תיקנום ואינם חיי עולם, מ"מ ללוחא רחמי יינחו חזן חפלה ב' כח' למעלה, א"כ לא הי' יכול ר"ז לאחד כמו רבא מניחים חיי עולם כ' לדידי' לא הוי חורה בלא עבודה חיי עולם רק חיי שעה, ובחמח לא הוי לדידי' איסור להאריך בחפלה, וס"ל כרב המנונא שא' רבו, עיין זבחים (קה:) אר"ז הא מילתא איצבי' לי מר בם נכנס וכו' והוא אמר לר"ז לא תיסב אכרעך עד דאצרת לי, כן מלאנו צירושלמי כלאים (פ"ד ה"ב) דמר ר"ז בשם רב המנונא, הפאה אינה מלאת עד שחשאה מגופפת מר' רוחוסה ע"ש, אשר א"כ תלמיד כרבי' ס"ל, וכח' למעלה, ומה גם שביארנו דמוכרח הוא לשיטת ר"ז דס"ל תח"ת וללוחא רחמי כ' חזן חפלה לחוד, הכל כמו שנכתב, רק מאשר דכוס יתיב ועסיק בשמעתתא, ור"י הוה מסרסב, אמר מסיר אמו כו', (כפי שיכתבאר הלאה בעו"ה), ור"י דכוס מסרסב משום דהי' תלמידו דר"ז כמבואר פה דיתבי קמי' ובזרכות (ז:) דיתבי קמי' דר"ז ובזה עובא א"ל בכל עובי יחי' מותר, עיי"ש בזרכות כל סעיין ה'), והוא עפי' שיטת ר"ז מה (כג') דע"כ הביאו ר"י לר"ז לידי גיחוך ולא גיחך וכו' למעלה, והבן היטב, ולקמן בשבת (קמ"ו) יתיב קמי' א"ל הכי מאי? א"ל אסור, והכי מאי? א"ל אסור, וכמו שמלאנו דבעא מר"ז (שבת מה' מ"ק ד' יב: יז: ביטל לר' דרריס לו:) וצפי' מלאנו צגמ' שחמר לו לר"ז רבי אחא אומר כן מנחות (פא:), וא"כ תלמיד כרבי' ס"ל דקרצות מילים מביהם, ותענית במקום קרבן, רק לעיין תפלות כוס סבר דכנגד תמידין תיקנום שא"כ כוין חיי עולם. או נוכל לאמר בדרך הלל דר"י ס"ל גם כהא כר"ז רבו דתח"ת רק דאזיל לשיטתו ב'ר' (פ' ל"ט), מדר"ש (פ"ה), דאר"י בשם ר"ש ברי' דהחמיר הקב"ה בכבודו של לדיק יוסר מכבודו, א"כ חמור תפלות דאבות תיקנום יוסר מתורה שזנו הקב"ה בכבודו ובעלמו עיי"ש, וע"ז חרס אף ר"ז ואמר מסיר אמו משמוע חורה (שאז אין מפסיקים לתפלה כדן חזרים העוסקים בד"ה, כאן במס' שבת (יא') עיי"ש) גם תפלתו ר"ל אף אם תאמר שתפלה במקום קרבן, וא"כ מילתא מביהם ומיקרי "חיי עולם" וחורה רק חיי שעה מ"מ הוי' לכה"פ חועבה, דהנה בזבחים (ז:) ה"ד אי דעבה תשובה (קודם הקרבת הצולה) אין לך דבר שעומד בפני התשובה, ואי דלא עשה תשובה זבח רשעים חועבה, (ע' שזעזעו יב:) א"כ זה שמסיר אמו משמוע חורה שנקרא בלוחא שעה רשע ר"ל ודכ"ה' בזה כמדע (ע') סנהדרין נט' ד' ר' נהוראי, מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק) אחרי שא"ל להפסיק מתורתו עפי' דין א', א"כ אף אם נימא תפלה במקום קרבן הנק' חיי עולם מ"מ הוה

ה) ועפי"ז ידוקק גם מה שרשם אמר לאצבי תלמידו כדחזי' דכוס דחא מוצא (בזרכות ז:) המכר) וגילו ברעדה. ור"ז אמר לי' לר"י בכל עובי יכיה מותר. ועפי"ד הני' יבוא אל נכון דרבה לפיטמו דחורה מלאת מביהם ולימוד חורה נלך שמחם וכתבת הלז, דלכיה רבה גופי' מקמי' דפסח בשמעתתא הוה אמר מילתא דעדימותא ובדחי רבנן (שבת ז:) והוא דלשיטתו אזיל וכדאמר רבא בר מתנא מסמו. מאי וגילו ברעדה, במקום גילה שם תחא רעדה (בזרכות ז:). והוא גם כדאמר ר"א צירושלמי בזרכות (פ"ה ס"ה) לפיכך יוס רעדה תגילו. ולכן רבה דס"ל חורה מלאת מביהם דכשיבא יו"ד תגילו כמכר. ובמקום גילה עתה שם תחא רעדה. לכן מקמי דפסח הוה אמר מילתא דעדימותא ופסאי' תשמחת לז. וע"כ אמר וגילו ברעדה לפיטמו. אבל ר"ז דחמיר ע"ע מהני שס"ל דקרצות מילים מביהם. ורק תענית ובכי עשה במקום קרבן יעמוד לנו כמכר למעלה. ע"כ אמר בכל עובי יכיה מותר, והבן. ועפי"ז ידוקק הא דקרא ר' אבהו לר"ז יארווד נאלא (סנהדרין נט: יב) יש רבות להאריך אפס כי אין מקומם. וכן לחכם ויחכם עוד :

ו) ע"י הדברים האלה הנדתי בדרך הלל מה שאינם מחכמי הזמן שמעתי שמעלים גרס להזכיר לנו ישנות להקשות ע"ד חידושי רבינו יונה על ר"ף (בזרכות פ"ה) דרשב"י לא התפלל רק משנה לשנה. שחכמים רבים ראו כן הפסח. מתקור מי שאב רבינו יונה ז"ע את זאת, והוסיפו להקשות מתי הי' היום שהתפלל, אשר אנכי הגדתי בדרך הלל כי חושדו עפי"ד הנמנה בבלי שבת (יא') צירושלמי בזרכות (פ"ה ס"ב) שבת (פ"ה ס"ב) שרשב"י לא הי' מפסיק לתפלה לכל הדעות מפני שחוררו אומנותו. א"כ מתי התפלל, אחרי שהוא לא הי' צריך להפסיק. רק פ"ה בשנה הוה תענית כ' נאב שנאמר בלימוד אז התפלל אותו היום. (ואף)

הוא זבח רשעים תועבה, וגם תפלתו תועבה. אשר ע"כ אסור להסיר אצלו משמוע תורה, והמכין לבבו להורתו יקשיב ה' ית"ש תפלתו, ע"ד חכין לבם תקשיב אצק (דוגמת ירושלמי ברכות ספ"ה ועי' מד"ר פ' ואחמנן וברכות בבלי לא), ונבון תחבולות יקנה :

מאמר ג נקיב בשם חנוך לבנים.

קיצור חדשה לב"מ שדרשתי ונדפס בבר בעלים מפורדים, שמתי מקום לזה פה לדיות לפשטרת :

הגה בסוכה (מנ"י) ערכין (ב:) אלו קוראים ד' בתוספתא דחגיגה (פ"א) קטן היודע לענוע חייב בלולב, להחזיק חייב בזליית, לשמור תפלין אביו לוקח לו תפלין, וכן פסק הרמב"ם ז"ל (פ"ד ה"ג מה"ת) טוש"ע חו"ה (סוס"י ל"ז), כהתוספתא כח' עיי"ש, רק הרב"י הביא ד' הטיעור דהאי קטן בן י"ג שנה ויום א' הוא, ואף שרבי"י והב"ח ז"ל לא ס"ל דעת הטיעור נגד כל הפוסקים, מ"מ הרמ"א בד"מ והבסותיו חמך בידי הטיעור, ועטרת המנהג שם בראשו שנוהגים לבלי היות תפלין עד בן י"ג שנים, ומרביז מ"א משמע שכן הדין אסור להניח, רק שכתב שעתה נהגו להניח ב' או ג' חדשים לפני הדין. וכבר הקשה מין הגאון החסיד ר' עקיבא איגר ז"ע ע"ד הטיעור שאנו נוהגים כמותו, דאין זה חטוך שכלל בכן י"ג שנים ויום א' חייב מן הדין, ובאמת קשה יותר מ"ש תפלין מכל איך שהזכירו בתוספתא שאנו נוהגים לחקך בם הקטנים משעה שהוכשרו לזה. ואם משום שהתפלין לריכים גוף נקי כאב"כ, הלא גם הגדולים אינם מזהים בזה, ואיך זה נכבד מזה חינוך בתפלין על לא דבר, ואם משום שלא יישן בהם כו' ככלל במלת לשמור כו' והבן :

דן אמת כי כאשר גולל מ"מ ברכות אלו קוראים (דף ב:) במתניתין נשים ועבדים וקטנים פטורים מן הק"ש ומן התפלה ומן התפלין, שפירש"י ז"ל שם דבקטן שהגיע לחינוך מיירי, ועיי"ש בתוס' שהקשו עליו מהא דסוכה כח', רק שזאת נלע"ד דרש"י ז"ל חז"ל לשיטת הירושלמי, דהנה בירושלמי ברכות (פ"ג ה"ג) נקט טעמא דקטנים פטורים מן ק"ש ותפלה וחתפלין משום דכתיב למען תהיה תורת ה' בפיך בשעה שהוא חדיר בזה, וא"כ אפי' קטן שהגיע לחינוך עיי"ש, ואי משום שהקשה ק' התוס' ה"ל מסוגיין דסוכה וערכין, באתת הירושלמי לשיטתו חז"ל, לכה נא אחי קורא יקר אנהגך אבייך לבית נכאח ירושלמי סוכה (פ"ג ה"ב) ותראה כי צין כל הנהו צבי דקטן לא נקט כך בבא דתפלין, הוא פשוט משום דלשיטתו חז"ל דלא חשיב כך בבא דתפלין כנו' מפסוק תהי' דדוקא בשעה שהוא חדיר בזה, שא"כ קשה סיגיית בבלין סוכה וערכין ומוסחתו בתוספתא דחגיגה, והירושלמי לא גרים לה להך בבא, ולכן ס"ל נמי להטיעור (לענ"ד) בפי' האי בבא דתפלין דהאי קטן הוא כשהוא בן י"ג שנים ויום א' שאז הוא חדיר בזה, והבן ול"ק כלל מבבלי וירושלמי, ותאומים יהיו יחד יתלכדו ולא יתפרדו, כנלפענ"ד, רק לפלא שלא זכרו כל הראשונים והאחרונים את הירושלמי הנו', וביחוד ק' על הגרעק"א ז"ל שכמו העלים עיניו מהירושלמי, אפס שיש נא עיניך קורא יקר במראה הפנים על ירושלמי ברכות כח' שכתב להוכיח דכרמב"ם ס"ל ג"כ כרש"י דקטן שהגיע לחינוך ג"כ פטור מק"ש תפלה ותפלין, ובאמת זאת חקרוס קן הוא שהרמב"ם ז"ל בחר לו חמיד את הירושלמי להלכה, רק שעפי"ז אפוא יקשה לנו

מה

ואף שיש דברים הרעים שפותר ללמוד בהם. אינו מותר רק בלמוד מתוך הספר מבלי חידוש בזה דבר. מפני שהמחשבה נהגה. וא"כ רש"י פה' אז קודם סידור המעשה וכל ענין עסיקתם בתורה אז ה' תורה אשר תלמדה תאל להבין ולהורות בספרות ישרות ונאמנות עפ"י הקבלה המפורס בידם, לימוד בזה אסור גם בדברים הרעים. אך לכה"פ לא נקרא בה"ב תורתו אומנותו שלא ימךך להפסיק, והבן :

הנה

מה שהרמב"ם ז"ל מביא להלכה כך צבא דתפלין בקמן סחם מבלי העיר כל מאום כדעת העיטור ז"ל וכדומה שביארנו למעלה שהוא עפ"י הירושלמי, אשר ע"כ אנוסים אהנו עפ"י הדבור לחוס על כבוד רבותיו ז"ל, ולסכיר את רוס ערכם נכחו, ולאמר עפ"י שלרבותיו האחרונים והראשונים ז"ל לא ס"ל אפוא חלוקו בירושלמי הו', ואשר מעתה ע"כ נד' גם מן הגרעק"א ז"ע מלחץ עפ"י הירושלמי הו' (וכאשר אהנו חס"ל הארכנו הרבה לבנות ולסחור בפלפולו זה וישנו עמנו בכחוצים בספרנו, דלחזו זה"ש שסי' מוכן לדפוס עוד בסיסוי כבן י"ד שנה, רק באשר רחבו ונאצו פארוחיו, וסארכנס דליוסיו צעמקי הסלכה, הסיסוי את לבי לקלר הפעם בקונטרסי הלו אשר בחרתי לי, רק דברים קליס כמות שסס. ויבא בעזרתו ית"ש במקומם), ועתה הפעם הנני קוטף ראש מלילות מאשר ייבצתי או משכבר הימים קו' מן הגרעק"א ז"ע עפ"י דעתו ודרכו בקודם ז"ל שאנו מקיימים מלות חינוך בשתי אלה :

(א) במה שמניח ב' ירחים לד' הרב מ"א, או ירח לפי מנהגנו לפי היות הנער בן י"ג שנים ויום ה', ומדע שמספר יג' שוים ה' ללו דוקא רק המכוון בזה שיסיו י"ג שלימות, ושלא נאמר מקלח השנה ככולה (עיין במ"א סי' נ"ג חקייג ובבא"ה ע"מ מ"ש בשם הב"ח ע"ז שכנסה ג', ועי' בסמ"ע וס"ך חו"מ סי' ל"ה ואכמ"ל) : (ב) לד' הרמ"א והעיטור שאינו מניח עוד היותו בן י"ג שנים ויום ה' או מקיימים מלות חינוך בזה שלא נבדקו את הדין שתי שערות אחרי שמן הדין תורה גם אחרי י"ג שנים אינו נעשה ב"מ עד שיביא ב' שערות (ואי משום שבדאורי' חייסין שמא נשרו, יש ליישב בזה בארוכה ואכ"מ וברלות השית"ש כשיבאו לסוליא לאורה בסוף רבות חידושי שחנני החוקן אף לשאינו הגון כמזוי, גם את חידושי ימי עלומי יראו הקוראים חקירות רבות ונלוות, גם בעיני חינוך הבן והבת) . ח"כ במה שאין או בודקין אותו אהנו מקיימים מלות חינוך . והנה עפ"י מה מאד לדקו ד' הרמ"א שחולק אהמסר"ל לענין ברכת הבן מלוא לבדך בלא שו"מ, משום דהרמ"א אויל לשיטתו בהנחת תפלין דקטן כה', שז"ל שלא דק אוהו הוה רק מלות חינוך ולא חובת הקטן, ומזה נסחטף ג"כ המנהג שאף כשמברך ברכת שפטרני בשנים י"ג ויום ה', מברך בלא שם ומלכות מפני שאין או יודעים אם נעשה ב"מ פן לא הביא ב' שערות, בכל זאת מברך לכה"פ בלא שו"מ, כי יסי' אף שיסי' האב הי' חייב בחינוך ועתה נפטר מזה, וע"כ לא חיקנו חז"ל ברכת לבנות בשנות י"ב שנים ויום ה' עפ"י המבואר בזויר (כע"י) דבנו חייב לחנכו, בחו אינו חייב לחנכה, (רק ביו"כ וכדומה, עי' במ"א סי' שמ"ג ס"א שחייב לחק גם סבה, וכבר מלתי אמורה אשר עוד בסיסוי בן י"ד הרביעי לפלפל גם בענין חינוך הבן והבת, רק שאכמ"ל) :

עתה נבואה נא למשכמות מבטחי הברכה שפטרני ונתבונן בה מה היא . במ"א (סי' רכ"ה חק"ה) מלאנו ב' פירושים . (א) פי' המ"א מענשו שלח סוצב הולך על האב שסי' נענש עד כה בעד חטא בנו . (ב) פי' הלבבות כי הברכה סוצבת על הבן שנפטר מענשו שסי' נענש עד כה בעון אביו . והנה עפ"י ד' הרמ"א והעיטור הו' בחינוך תפלין שגם עתה הו' רק חינוך או לריבויס אפוא לפרש כפי' הלבבות דמענשו שלח קאי על הבן שנפטר מעונש שסי' עליו עד עתה עונש מיחה שהקטנים נתפסים בעון אביהם . ומה שהאב מברך ולא הבן, הוה מפני שכל מי שתבירו נענש ע"י, הקב"ה שונאו ומענשו ג"כ וכמ"ש ברוחו של נבוח שאמר לו הקב"ה לא ממחילתי (עיין שבת קמטו) ועיין עוד בהסדרין פטו: קב' ועי' חוס' ב"ב כב' ד"ה אנה ענישתי) . ח"כ עפ"י קשה אחרי שהברכה הוה מפני פטור עונש הילד, ח"כ גם בבת סי' לו לבדך כשנעשית בם יב"ש ויום ה' בלאתה מרשות האב . שט"כ נראה מוכרחים שלדעת הרמ"א והעיטור ג"כ בפי' הברכה נכלל מה שהאב נפטר מחיוב חינוך, והוה מה שעד עתה סי' חסר חינוך דתפלין, ועתה קיים גם זאת, ויונה אף לפי דעתם שעתה החחיל מלות החינוך דתפלין, מפני שטכ"פ עתה ישלים מלות חינוך כתיקונם

פסיקונה, ועפ"י שפיר צבנות אין מצרכים, מפני שגם ע"ע לא הי' חייב בחיובו כ"כ, ובחמת צברכה שפטרני נכללו ב' הפירושים, ולכן מנכר האב מפני שנפטר ממנו חינוך (ולד' המ"א שמוסגין להיח' חפלין כב' חדשים מקודם, יונח יוסר פי' שסובב סולך על האב שהי' נענש, שבחמת צבירותו בן י"ג שנה כבר הוא חייב בכל מעלמו וסכן, ע"כ המ"א לשיעורו אולי בפירושו ואכמ"ל :

אפס שגם בזה לא יונח לב ויקשה לנו אפוא מאלו ברכה על פטור המלוה אשר בזה אנו רואים האב מנכר על פטור מלוה. ומה שמבדילין בשו"ע, הוא מפני ששפ"ת הבדיל בין קודש לחול, לא מפני פטור מלוה, שאך נהפוך הוא אנו מחוייבים לבכר על קיום המלוה, ולשמות בשמחה, ומה שבני מערבא היו מצרכים על חליטת החפלין ברכות (מד: מנחות לו, נדכ נא: ועיין ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג, פ"ו ה"א, עירובין פ"ו ה"א), חדא דאין הלכה כמותם, ועוד לדעתם הוה גם החליטת מלוה דנפקא להו מקרא ושמרת את החקק. (עי' חוס' ברכות מד: ד"ה לבני מערבא), ע"כ נראה דעיקר הברכה על הנאחז שגם מה שזכרו השי"ת שבו נעשה בן מלוה, והוא במקום ברכה הטובה"ע שאינו יכול לבכר מפני שנפטר ממנו חינוך, ושהחיינו אין מצרכים כ"א על מלוה הבאה מזמן לזמן, או דבר שאינו שכיח רק פעם א' בחייו (כמודע פלוגתא הרמב"ם ז"ל וספוסקים בברכה שהחיינו לענין מילת בנו, עי' בטוש"ע סי' רס"ה ס"ז ביו"ד. ובדמב"ם סוף ה' ברכות וסוף ה' מילה ומבואר אל"ל בארובה, רק כבר מודעת ממני שבקונטרסי זה הכני בורה משומק ההלכה לבחתי העמים על הקוראים), ומ"מ הנאה הוי' ואסור ליהנות מעו"ל בלא ברכה (כמבואר ברכות לה' תוספתא מפורשת, ועי' גם בירושלמי שם פ"ו ה"א), לכן מנכר שפטרני והוא כולל ברכה הנאה גם על ב' פירושים הנו', ולא כן בזה לא שייך חינוך בנו', ולד' הרמ"א והעיתור הנו' שבשנת י"ג ויום א' מחיל חינוך דחפלין, וא"כ הברכה רק על מה שהשלים עמה מלוה חינוך מכל וכל, ואומר בלשון שפטרני מפני שכולל גם ההנאה דב' פירושים הנו', כזה קצתי וקטפתי מלילות מעט מני הדרשה שדרשתי משכבר הימים לבד מלוה :

מאמר ד נקוב בשם „בינה לעתים“

[והוא דרוש וחידוד הגדתי או אחרי סדרתי את חלק הראשון. ראש חמנה" שהוא על חוס' ברכות מספרי הגדול „עוב לב“ (עפ"י ר"ל ב"צ קמה: סנהדרין ק:) ועוב לב משתה חמיד אלו בעלי משנה, אחרי החלתי לסדר את ספרי הגדול ורחב ידיים על משניות החכר, ועלתי בידי לגמור את החלק הראשון החכר, הגדתי או לפני רבני ועבוי עירמו את הדרוש הנו. ואם כי על אופנים אלו ירדתי גם לעמק ההלכה לענין השאלה שהאריך בעל הש"א וידידנו הגאון הגביר מהר"ח ראטנר שי' בסי' יבשר עוב, לענין ק"ש דלאורייתא או דרבנן, ופולפתי שם הרבה לעומקה של ההלכה, וגםתרו גם נבנו וגםתחזקו הרבה מדברינו שדברנו פה שם. אך כאשר לחלק ההלכה שמתי מקום בספר מיוחד, ובזה לא בחרתי רק פרפראות לחכמה. אשר ע"כ לא ה"גתי בזה אף אחת מני הדרשות שדרשתי במקלות עס, עתה בדרך מה עי. כפי שהבנתי לרבים מאוהבי. ואחם הסליחה, ויען היות גם הדרוש הזה ארוך קצת, למען הקל על הקוראים, ליינתי בלדו שורש הענינים המדוברים בכל ענף וענף] :

במשנה ברכות (כפ"ט ושלסי מסכתא) „ואומר עת לעשות לה' הפרו תורקך, רנ"א הפרו תורקך מזה עת לעשות לה'“, המפרשים נבזו בזה אס ר"ל סובב סולך למעלה בפי' הפסוק, או ד' ר"ל הם דברים בפ"ע, והאי ואומר הוא ד' ת"ק סת"מ, עיין בקול הרמ"א

בזמן ופניהם לדרום, והמציאות עומדים בדרום ופניהם לנפון. אלו מושבין ואלו מניחין, וספחו של זה כנגד ספחו של זה, שנה' לפני תמיד. ר' יוסי אומר אף אלו מניחין בו' ומפרשין ד' ר"י בבבלי מגילה (כא) ובמנחות שם [ועיין ירושלמי יומא פ"א ה"א]. דלר"י אפי' סילק ישנה שחרית וסידר החדשה ערבית אין צדק כלום. ומה אני מקיים לפני תמיד שלא ילין בו'. ואמר שם ר' אחי ע"ז מדבריו של ר' יוסי ללמוד אפילו לא שנה אדם אלא פרק א' שחרית ופרק א' ערבית קיים מצות לא ימוט בו'. [ובן אחר שם ריו"ח בשם רשב"י דאפילו לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוט בו' ע"ש]. ושם נסמן הזכר כ"ז בבבלי, ועיין ירושלמי ברכות (פ"א ה"ה ופ"ג ה"ג). ובחידושי למעלה בספרי "טוב לב" (פ"א מ"א אות י"ג בבב"ס ה"ב) הארכתי למעטתי ואחסה שים לבך להבין. ועיין בבבלי יומא (ז:) ור"ש סובר תמיד לראון לפני ה'. מאי תמיד. אי לימא תמיד על מנחו מי משכח. מי לא צבי למיעל לביה"כ. ומי לא צבי מיכס. אלא תמיד מראה הוא ע"ש. ולפענ"ד דהוא משום דאזיל לשיטתו במנחות. דתמיד לאו דוקא. וכד' ר' יוסי חזירו מה אני מקיים לפני תמיד בו' והבן ואחמ"ל. ועיין סוטה (מב') אמר ריו"ח בשם רשב"י אמר לון הקב"ה לישראל. אפילו לא קיימחם אלא ק"ש שו"ע אי אחס נמסרין בידים וע"ש (ט"ז) השבס והערב אריו"ח כדי לבטלן מק"ש שו"ע. והוא ג"כ דאזיל לשיטתו עפ"ד הגמרא שבת (לז:) בעון ציעול תורה בו' חרב צאה לעולם. א"כ לשיטתו שבק"ש שו"ע יולא י"ח והגיה ממילא לא יסיו נמסרין במלחמה. וע"כ גליח הפלשתי הסכים והעריב עליהם לבטלם מהם שלא ינאחו. בינה זאת]. והנה מד' ר"י אנו מבינים ד' הת"ק ג"כ בלימוד התורה שצריך ג"כ יום וליה ממע כפשוטו לא ימוט. ע"כ הת"ק דסוף ברכות חזיל לשיטתו שם. ור"י דמסרם קראי כדרשב"י כמ"ש בירושלמי הנו' קן רשב"י אזיל לשיטתו שם דאפי' בק"ש שו"ע יולא. והא דקאמר אפי' ק"ש ולא כדר"י דדוקא בפרק א' בו' אזיל ג"כ לשיטתו בירושלמי ברכות (פ"א ה"ב), ושבת (פ"א ה"ב) דזה שינון וזה שינון (ולמעלה בחידושי לפ"א מ"א אות י"ג הג"ה ב' הרחבתי הדבור. כן שים לבך לדבריו הלאה בפן הב'). ובדר"גופי' מוכל ג"כ לדרוש סמוכין דאזיל לשיטתו קתא, דהנס כאשר מס' ברכות תתגולל לפנינו אה קוראים שם (ח'). ר"י דריש פסוק על זאת יתפלל כל חסיד אליך לעת מואו זו תורה. הרי שם"ל דתורה. יכול לעשות עמים. ועיין בדבריו הלאה דר"י סידר ג"כ משניות. ומבואר בדבריו בעזרת השי"ת דמאן דמסדר משנה בכתב ס"ל דיוולא בק"ש או בפרק א' שו"ע עיי"ש והבן. (ומה שיש עוד להאריך בשיטות רשב"י ור"מ בעל הסת"מ דר"י יבוא בחרוכה בנאות ה' כשיולא לאור ספרי הגדול "משען ומשענה" שהוא מבוא כללי להמשנה (עפ"י דר"ל בחגיגה יד' עיי"ש). ואפס קלסו תראה בדבריו הלאה בעזרתו ית"ש): והנה זאת ידענו דר"ק מסדר המשנה ה' תלמידו של רשב"י (כאשר כבר ביארנו בעז"ה בקיור מבוא המשנה) ומלאוהו שבהא ס"ל כרשב"י רבי' דק"ש שינון. עיין בבבלי (יג:) א"ל רב לר"ה לא חזינא לר' דמקבל עליו עומ"ש. א"ל בר פחסי בשעה שמעביר ידיו על עיניו בו'. ועי' ירושלמי ברכות (פ"ב ה"א) ומגילה (פ"ב ה"ב) וליח אלא חזי לר' מקבל עליו בו' עיי"ש. והוא משום דס"ל כרשב"י רבי' דזה שינון וזה שינון. ואין מבטלין שינון מפני שינון. [ומכל עוד להעמיס שבה שלא הפסיק רבי' אזיל לשיטתו (בע"ז יע' ועיי"ש בבב"ס ש"ב הנה"כ) דאין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ. לכן כיון ששריפס שינון אינו לומד אלא במקום שלבו חפץ והבן]. א"כ דס"ל דק"ש שינון ס"ל בלי ספק ג"כ כר"י ור"ש רבותיו שאדם יולא י"ח לא ימוט בשו"ע וא"ל תמיד, (ועיין בדבריו הלאה שכיון דרבי ס"ל חע"ר ממילא ס"ל דוהגיה יולא בק"ש שו"ע) ומקיימין י"ח לא ימיש שו"ע וכמו שכבר פלפל ש"ב ידי' הנה"כ העשיל סלוי לפזיון שי' בפלגת סופרים ובס' זיון יהושע לבאר מירושלמי דטעמו דר' ורשב"י הוא משום כשמחבר יום לליה ולילה ליום קריין ב' תמיד וכדאריו"ח גופי' [דאמר משום רשב"י לענין ק"ש שו"ע] דר' יוסי דס"ל אפי' סילק ישנה שחרית בו' למד משיבת

אחרן

אשר וכו' שרץ שימסור יום ללילה ולילה ליום. (עיי"ש בירושלמי יומא פ"א ס"א).
 וכן כבר העיר יד"ש ש"ב הגריס"ל הו' דהיינו נמי טעמא דרבי שכתבנו זק"ש לא הפסיק
 מלימודו משום שהי' שונה פרקו קודם זמן ק"ש (שם בצרכות יג:). וכן הו' דפ"א החפ"ל
 רבי כו' ויאל וינה לן פרקין ועדיין לא חשכה (ברכות כז: ולמעלה בספרי ט"ל פ"א
 מ"א אות י"ג הגס"ה ג' הארכתי וע' להלכה פ' ה' הגס"ה ז'). ועיי"ש שהאריך שהוא ג"כ
 שחזר יום ללילה. (והוא כמ"ס המ"א ריש א"ח בשם השל"ם הק' דסוד לחזר יום ולילה
 בתורה או בתפלה). ועוד נקדים הקדמה א' ונגלול מס' תמורה ונקרא שם בחזני קוראנו
 (ד' יד: דדריש ר"י בר נחמני תמורגמני דריש לקיש. כתוב א' אומר כתב לך את
 הדברים האלה, וכתוב א' אומר עפ"י הדברים האלה לאמר לך דברים שבע"פ אי אחת
 רשאי לאמון בכתב כו' דהא ריו"ח ור"ל כו'. ודרשי הכי עת לעשות לה' הסרו חורבן.
 אמרי מוטב תעקר תורה ואל תשחכת תורה מישראל עיי"ש. ועי' ברדב"ז שזהו נמי טעמו
 של רה"ק שסידר המשניות (ולענין אם ר' כתב המשניות ובימיו הותר. או רק סידר.
 כבר ספון אחי מאמר רחב במ"א להראות שהלדק עם הרמב"ם ז"ל דבימי ר' הותר,
 ואכמ"ל. ועיין בשל"ה הק' ח"ד תושב"ע"פ כלל רבי. ועי' במגלה עמוקות כלל פ"ב שמה
 שר' סידר משניות הוא משום עת לעשות כו' כח'. ועי"ע שם באופן רמ"ו. ועי' באופן
 א' שכתב שר' ור"ג סידרו המשנה. (ועיי"ש שהביא גם הגמ' דב"מ פו' ר' ור"ג סוף משנה)
 והוא עפ"י רש"י ב"מ שם ד"ה סוף המשנה עיי"ש. ועי' כתובות (ג') זו משנה ר' נתן.
 ר' אומר איני רואה דבריו של ר"ג בחלו כו' עיי"ש. ועי' תמורה (פח') זו משנה ר"ג. ר"י
 הנשיא אומר כו'. (ועיין מדרש קבלת ע"פ ויתרון ארץ בכל. כגון תוספות של בית ר'
 ותוספות של בית ר"ג. ועיין במד"ר ס' ויקרא (פ' כ"ב) הגי' כגון ה' ליאת כו'. שעפ"י
 מוכן שתוספות קאי על הלכות מס' קטנות, ואדר"כ). ועי"ע ב"ב (קלא'). דא"ל ר"ג לר'
 שניחם משנתכס כו'. א"ר ילדות הו' כי שהעזי פני בנתן הבבלי. ועי' בירושלמי כתובות
 (פ"ד ה"א) וב"ב (פ"ח ס"ה). ובפ"מ שם הגירסא דפליגי אמוראי איך שאל רבי לר"ג.
 ור"ג השיבו הלא שנים במשנתך כו' עיי"ש. ועיין הוריות (יג:) דר"ג ה' בימי רשב"ג.
 ובספרי "משען ומשענה" הארכתי בזה, ופה אשרי בקררה שלדעתי כוונת רש"י בזה דר'
 ור"ג סידרו המשניות (שמקורו ממקומות ליינתי למעלה). ראוני בזה שר"ג סידר ג"כ משניות
 לבד רבי. אפס שעפ"י כל האופנים שבאר בזה יומתק מאד הא דאר"ג בסנהדרין (ל"ט)
 רנ"א דבר ה' בזה. זה שאינו משגיח על המשנה עיי"ש וד"ל. והנה באמת אם אין ראייה
 לדבר זכר לדבר מכאן דהאי ר' נתן אומר שבמשנתו הו' הוא דבר בפ"ע, ולא קאי
 אדלעיל מניה כפי' הקרא שהביא הס"ק אחרי שסמ"מ ר"מ. ואיך יביא ראייה מר"ג
 המאוחר לזמנו הרבה, וז"ל ר"ג הו' כמו רבי סוף משנה לכ"ע וסבן, ואכמ"ל):

ועתה אחרי אשר הקדמנו הדברים האלה. נגלול נא ספר משנתו ונקרא בראש המס'
 ונדקדק בה מה שיש לדקדק, ואח"כ נרמז בקצרה איזה סמוכין להיות נעון תחלתה
 בסופה ע"ד החידוד בכמה פנים. משנתו ראש מכלתין זאת אומרת: מאימתי קורין את
 שמע בערבין משעה שהסנהים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה, דר"א.
 וח"א עד הלוא. רנ"א עד שיעה"ש. ואם נשוב נחזוק נמלא כי לפי מספר המלות רבו
 גם הדקדוקים. ואנחנו נפרט פה רק איזה מהם. (א) תנא היכא קאי דקחתי מאימתי.
 (ב) מ"ס דתני בערבית ברישא. (ג) מכדי כהנים אימת קא אכלי בתרומה משעה ל"כ,
 לימתי משעה ל"כ. (ד) עד סוף האשמורה כו' לימתי עד ד' שעות. כ"ל קושיות הגמ'.
 ועתה נוסף עוד קושיות שהקשו גאוני בתראי. (ה) כהנים גופייהו מתי יקראו ק"ש ויתפללו
 (ל"ח). (ו) מ"ס דתני נכנסין לאכול, לימתי שרשאין לאכול. (תפא"י, ולמעלה בחי' פ"א
 מ"א אות יו"ד לענין מעוסרין הארכתי). אשר אם אחס כל אלה כבר נתיישבו במקום
 קושייתן

קושייך ודל' אמת כתיב בזה, עיי"ש דין מושבי, ואינכו מפרקי. אך אנחנו לפי דרכנו נרמז בזה שה' לרש"ק עוד רמזים קטנים ספונים בדבריו ה'. ואמת הקורא נעים קרא דבריו בשום לב. ואנחנו נחל מעשינו לחצר ברוכות הראש וסוף וסיו לאחדים בדידנו לבמה פנים :

§ הפן הא'

[*] הן כבר נתבאר למעלה שרבינו הקדוש ס"ל כד' רש"י רבי דק"ש הוי ג"כ שינוי. ואדם יולא לא ימוש בק"ש שו"ע. והא דלא ימוש ס"ל דכשמתברר יוס ללילה ולילה ליום יולא לא ימוש כהא דיואלא לפני תמיד (לענין לחס"פ). כן כבר הודענו דעמנו של רש"ק שסידר המשנה משום עת לעשות לה' כו'. וכהא דלריו"ח ור"ל (תמורה יד: ועיי' גיטין ס'). וה"כ כשרש"ק התחיל לסדר המשנה. מיד עליו להקשות קו' הגמרא דדברים שבע"פ אי אהם רשאי לאמרם בכתב שנאמר על פי הדברים ורש"ק איך יכתוב דברים שבע"פ. ועליו אפוא לתרץ דעת לעשות לה' כשהפרו חורשן. וכשעת לעשות הפרו כו'. ומבואר מזה ג"כ דרש"ק חזיל בשעת רש"י רבי' דרש"א דהאי קרא שאם ראית את הדברות כו' [שאזיל לשיטתו הנקי' זו בזה"ק אד"ר פ' גש. סיניא אר"ש לחבריה עד חימת ניתב בקיומא דחד סמכא. כתיב עת לעשות כו' כו'. פתח ר"ש ואמר עת לעשות לה' אחמי עת לעשות לה' משום דהפרו חורשן עיי"ש. וע"ע בזה"ק פ' תרומה, שגם ר' חייא ס"ל כרש"י רבו דרבי רבי'. דהנה איתא שם פתח ר"ח ואמר עת לעשות לה' הפרו חורשן כו'. האי קרא איתמר כו' ובשעתא דישאל מתבטלי מאורייתא כביכול כו' ועל דא עת לעשות לה'. אינו לדיקא דאשתארין בעלמא. אית לון לחגרא חרין ולמעבד עובדין דכשראין בגין דקב"ה כו' עיי"ש. שכוה ממס כד' רש"י בירושלמי סוף ברכות הנו' אס ראית את הדברות שנהייאבו ידיהן מן הסורה עמוד והסתחזק בה כו' עיי"ש א). א"כ מסידור המשנה שסידר רבי מבואר ג"כ דגם רש"ק פליג על הס"ק דברכות הכוזב

(א) הנה עיי"ש י"ג בהשקפ"ל ליישב גם קו' היפ"מ פ"ק דפאה ומין ה' חיד"א בס' ברכי יוסף ושארי מפרשים שהקשו מדרש"י אדרש"י מהא דפליג בברכות (לה:) עס ר"י בפי' ואספת את דגנך שמשמע דרש"י ס"ל לדרך לנהוג דוקא יוס ולילה. וקשה מהא דמנחות (נז:) דס"ל דיואל בק"ש שו"ע. ועס"ה הנזכר בדבריו ד' רש"י בזה"ק ובירושלמי ובמדרש"ג ומדרשו"ה הנזכר נוכל ליישב זה. אך באמת ד' הגמרא ברכות (לה:) הנזכר [שמבואר כן גם בספרי ס' דברים (פיסקא מ"ב) ובמכילתא בשלה ס' ויסע (פ"ב) ג"כ ד' רש"י כעין זה כמשי"ח] ל"ק כלל. שבאמת פשט הפלוגתא דברכות ודספרי הג"ל הוא לענין שר' ישמעאל ס"ל דאספת כו' מזה מה"ס לנהוג בזה ד"א (כעין המבואר באו"ח סוסי' רמ"ח וסי' תק"א דלהר"ח הוי מזה). ורש"י פליג פ"ז וס"ל האיך אפשר שיהי' זה מזה וליווי הנהג בזה כו' וכי יש אדם חורש כו' (ועס"ז מה מאד יומתקו למצין הנהג כ"ק ג"ב רבינו הגר"א ז"ע בספרי ובמכילתא הנו' שלכאו' הגיס ללא נורך. ועס"י הג"ל יבואר עיי"ש והבן). והנה לאשר ראיתי יסודים על קו' המפרשים הנזכר שהקשו מדרש"י אדרש"י כד' א' קדוש מגדולי רבותיו רב רבין אדמו"ר נבג"מ זי"ע בשו"ע (ה' ס"ח פ"ג ס"א בקו"ה). ועי' מה"ס הכה"ג דרבי"ל ג"כ בהקדמתו לס' ד"ג מחזיקי מאשיהו הגאון רנ"ב מדבראונא ז"ל מ"ש גם הוא בזה, אמרתי אינינו נא סמיכין לדברי דרש"י לא פליג על ר' ישמעאל שעתה חורש לנהג מנהג ד"א, והוא מכילתא מסורה ר"ח בשלה (ד' ווילנא תר"ד ר' כ' ח"ל דבר אחר כי קרוב הוא בקרוב יירשו כענינים את הארץ כו', אמר הקב"ה אם אני מצוי עכשיו את ישראל לארץ מיד מחזיקים אדם בשדו ואדם בחרמו וכן בעלים מן הסורה, אלא מחזיקים (ג') א"י) במדבר שיסיו אוכלים מן ופוחים מי כבאר והסורה נכללה בגופן. מכאן ה' רש"י אומר לא ניתנה טורה לדרוש אלא לאוכלי המן ושניים להם אוכלי תרומה ע"ל המכילתא, שמבואר בזה היסוד דרש"י ס"ל שאסרי שגכחו ישראל להי' והורכו למנהג ד"א מותרים לנהוג גם מנהג ד"א וכדבריו למעלה. והנה במכילתא הנו' פ' ויסע (פ"ב) ד' ה"ל (ד' ל"ז) ז"ל: למען אספנו הילך בתורתי אס לא. מכאן ה' רש"י אומר לא ניתנה טורה לדרוש אלא לאוכלי המן. הא כיצד ה' יושב ודורש ולא ה' יודע מהיכן אוכל

הנ' שהוא כד' ר"ח בשכ"ס הנ' דהאי קרא אחי למימר שאסור לעשות מה עתים. (עי' מדרש"ט (מז' קי"ט) מהו אקרא מי שאפנה אליו כשנש"ס הוא עושה, עיי"ש ותבין שז"ל שם במקום "אחר הקב"ה". "אחר רש"י" עיי"ש וסעפות נקל מאד להשגיח). וא"כ כשר"ק מסדר המשנה משום דמסרם קראי שפרו תורדך משום עת לעשות לה'. מבואר מה דס"ל לר"ק כד' יוסי רבי' דאדם יולא י"ח לא ימוש בצורה שו"ע. וזרש"י רבי' דגם ק"ש שינו ויוכל ללכת גם בק"ש שו"ע. הכל כנ' למעלה. והא דק"ש לכאורה מ"ע דר"י ודרש"י שבש"ע יולא לא ימוש. נאמר כהא דר"י"ח בירושלמי (יומא פ"א ה"א) דילפינן מאהרן ובניו שימסור יום ללילה ולילה ליום. וכשנאמר יום ולילה קרינן ב' לא ימוש דמקלם היום ככולו. וכן מקלם הלילה. [וכדעת הסו"ס פסחים (פא)]. ד"ה אי נמי שלא תאמר מקלם היום ככולו. אלא או בתחלתו או בסופו, עיי"ש שצביאחם רחיה מנח' מפורשת במז' (עו"י) עיי"ש ובחידושי הארזותי בזה בעצרתו ית'. ולכן דוקא כשמאמר סוף יום לתחלת הלילה וסוף לילה לתחלת היום יולא י"ח ולא ימוש. דהוי ככל היום וכל הלילה בצורה. ע"כ כשהתחיל סידור המשנה בסיחור עת לעשות כו'. לכן התחיל בנאמתי קורין את שמע בערבין, ר"ל מאמתי הוי' חיבור היום ללילה בק"ש דגם זה שינון. וקאמר משעת ל"ה כו' עד שיעלה ע"ש. וכמו שמתאמר לרש"י רבי' שפעמים אדם קורא ב"פ ק"ש בלילה א' ויולא בזה א' של יום וא' של לילה (ברכות ת:). ועיי"ש ברא"ש ומפרשים. שהוא ג"כ משום שמאמר יום ללילה ולילה ליום עיי"ש וסבן. מעשה גללו שני הדיוקים חנה היכא קאי דקתני מאמתי, וזו מ"ש דתני ערבית ברישא. כפי הנ' דתנא קאי לסדר דברים שבע"פ לאחר המשנה בסיחור דעת לעשות כו' שנסתעף מזה שאלת מאמתי כנ'. והא דתנא ערבית ברישא הוא משום שערבית הוא חיבור היום ללילה, והוא קודם וד"ל. ועפ"י יחורן גם ק' המסתממים אשר הארזותי בזה בחידושי בריש מביחין (פ"א מ"א אות י"ג בהגה"ה ב') הגוללים עלינו קשיית הסו"ס ברכות (כ"א) דאליבא דר"י א"ש דס"ל דק"ש דרבנן א"כ הדק"ל תנא היכא קאי דקתני מאמתי. דל"ש למימר אקרא קאי דהנה עצמו דר"י א"ש דק"ש דרבנן משום דס"ל דודברת בם בשבתך כו' אד"ת קאי. ר"ל שד"ת חייב ללמוד בשבתך כו'. ופ' שמע דוקא רבנן סיקון. והנה רס"ק מסדר המשנה לשיטתו אזיל כמו שביארו דס"ל דגם ק"ש שינון. ובזה דקדקתי בספרי "ט"ל" את דעת רש"י ז"ל (ב'). ד"ה תנא אקרא קאי, ומשם למד חובת הקריאה שיהא שפז יתר עיי"ש. רק שלפי דבריו כוון בזה דאפי' למ"ד ק"ש דרבנן. מ"מ חובת הקריאה למד משם וסבן. (ובספרי "ט"ל" הארזותי הרבה בזה מ"ש לש"כ יד"ג הר"ג מהר"י לנדא שי' מנאסליב, ומ"ש אלי בזה). ועי' בס' דרכה של תורה מהר"ל מפי"ל שם מנאסליב אשר הקו' הוא עמדה כד לפניו, וכחומה בצורה בעיניו. ושים לבך לד' חכם בבאלי, רב וסופר מוצק ראוי לשו"ת כד' אליעזר הכבלי שי' מביאליספאך, שירש עליו חזי לשונו, ואבמ"ל :

נאמר

אוכל ושותה, ומסיקין ה' לונג ומכסה, לא יתנה תורה לדרוש אלא לאוכלי המן ושניי' להם אוכלי תרומה. ר' יהושע חומר שונה אדם שני הלכות בשהרית ושנים בערבית ועוסק במלאכתו כל היום מעלים עליו כאלו קיים כל התורה כולה, עכ"ל המביחא לפי גירסת היפס דקס המיוחס לר"ק ש"ב רבינו הגר"א ז"ל שגרים מכאן ה' רש"י כו' לפני ד' ר' יהושע. ופ' בבה"מ מב' ש"כ ידידי הגאון סיפס מוס' יתכן אלי לנדא שי' מ"מ ומ"ן דוולנא מ"ש שם. ומאשר דבריו ברורים במכילתא. אין חש' להפריך בזה רק אפ"ר לעיין בעין אלי' של ע"י ברכות (לה:). והנה שפאלתי קלם עליו שצוה המכילתא הקודמת סו"ב דפי' והכרורה יורד עיי"ש. והביא המאמרה, וחז"ן במה"ק ש"ב ידי' ומביני הגאון האדוק המצא מוס' א"י ש"ק וזללה"ה המאמר. גם בכוונת כ"ק ש"ב רבי' הגר"א ז"ע בהבטחיו היפס דקס למכילתא פ' ויטע (פ"ב ד' ל"ו בדפי הספר) היום ג"כ ש"ב הגה"ל כוונה אחרת אשר לא כוון מן כ"ק ש"ב סג"א ז"ע עיי"ש וסבן :

פי"ן

הפן הב'

[*] נאמר שרש"ק בפתחו ריש משנתו וראש מכילתין השביל פיוכו למדר לר' ר' יוסי רבי' דדוקא פרק (ולא ק"ש כדאריו"ח בשם רש"י) במנחות (לנ:). והנה נוכל לתלות פלוגתא ר' יוסי ורשב"י בק"ש דלורייחא או דרבנן דרשב"י ס"ל ק"ש דרבנן. וכמ"ס כבר למעלה בדברינו ריש מכילתין [פ"א מ"א אוח י"ג בהג"ה ב'] מירושלמי דזש שיעון חס' שיעון ב') והארכנו שם קצת. דא"כ ס"ל דהאי ודברת בם בד"ס כתיב. וכיון שלמד תורה

[*] יבואר פלוגתא ר"י ורשב"י מה שיענו בלשונם, דר"י ס"ל דדוקא פרק ורשב"י אחי ק"ש במה תלי. כן יחזיר סוף המס' במנחות ויחזיר כמה דקדוקי במשנה. גם יבא אל נכון העמדתו שרמזו במלת מאמתי, ואי יבואר קדוש ועוד כמה דברים כבוסים ומפוספסים בעו"ה :

(ב) עיין בשו"ת בנין של שמחה שנה"ב הגאון המקובל רא"ש אבד"ק מסעיסלאוו ז"ע [ס' א' אוח ב'] לענין הא דלרבי"ל על ההוא זיגא דרבנן דלשפזור בו' (ברכות ט') שדליי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת הדמס. שדדחק ש"ב הגאון הנז' שלא מאלנו זה רק בחילי דרבנן ולא בק"ש דלורייחא. וקאס ל' לומר דרבי"ל ס"ל כשמואל דק"ש דרבנן. אך לפי"ד דרשב"י ס"ל ג"כ ק"ש דרבנן ויחא והנן. ולפי משי"מ בסמוך בהגה"ה דמאן דס"ל תפ"ר ס"ל מי דיוצא והגיה בק"ש שו"ע. ורשב"י ס"ל נמי תפ"ר כדלמרינן ברכות (כח') והאי תלמיד ששאל את ר"ב ור"י אי תפ"ר או חובה. רשב"י הוה וליפסק הלכה כר"י [שפ"י יז] יבואר דר"י ממכילתא ס' וישע (ט"ז) ה"ל שאלם ויציא בשתי הלכות שחית בו' לשיטתו אזיל משום דתפ"ר וכמשי"מ בסמוך]. והנה רבי"ל ס"ל ברכות (דז) דמשלות בלמנצ תקוה, וז"ל למיסמך גאולה למסלה ש"ע, וע"ג בחוס' ד"ה אריו"ח שכתבו בשם ר"ע דמאן דמגירך סגל"ת ס"ל דתפ"ה ומאן דפליג ס"ל דתפ"ה רשות, וזו"ל ס"ל לרבי"ל לקמן (כו:) דמשלות כנגד תמידין תקוה. וכבר הארכתי בעו"ה יח"ג רבות סה"ל בחידושי והבולו בספרי "מגדול דור" ח"א "כ"ד" בקונטרס "זית רעק" מערכת "שושנים לדוד" אוח ב' נבאר שיטת רבי"ל דס"ל פסלות כנגד תמידין פיקא, שח"כ פ"ט רשות אחרי שח"ע נתקנה כנגד הקטרת אברים וסדרים שהם עולם רשות, (בחי' הארכתה הרבה בד' ריב"ל מיר' ומדרש) ח"כ הוא לשיטתו ס"ל ג"כ כרשב"י בתרומהו דתפ"ר רשות, ושיאלא ויהיה בק"ש שו"ע, דהא דהא תליא כחשי"ת בספרי דתפ"ר יח"ג, וז"ל ס"ל ג"כ ק"ש שיעון ודק"ש דרבנן. ח"כ שפיר כדאי ר"ש לסמוך עליו בשעת"ד והוא לשיטתו וד"ל : [והנה לענין רבי"ל מלמתי אחרי כתיב כי נדקתי מה"ל בהספתי, ע"י ב"א יו"ד (ס' רמ"ז א"א) שחית בשם מדרש חסלים דרבי"ל ס"ל דכל מי שקורא ק"ש שו"ע מעלה עליו הקב"ה כאלו קיים כל התורה, וע' במנחות"ס שפליגו הגירסא במזמור ח' בשם ר' יהושע, ובמזמור ו' אר"י בן לוי כנגד שבע ביות הללתיך שנק"ש, וע' בביאור ש"ב ידי"ן הרב הגי' רא"ש סלדווא שי' שכבר כתב (מ"א ח' ס' ג"ס) דרבי"ל ס"ל כר' יהושע דנק"ש שו"ע וציא והגיה ע"ג, ול"ע כן עליו כן על ידי"ן הגי' המוזכרת ק"ש יפה אבד"ק רלוי"ח ה"ו ותמונו ידי"ן הגאון האמיתי מהר"י"ל אבד"ק סלדווא שאל העירו כולם גד' הגבוהים מש"ק הגל, וז"ל כיון דס"ל לרבי"ל כרשב"י דיוצא בק"ש והוא משום דק"ש דרבנן ח"כ שפיר ארבי"ל לשיטתו כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו בשעת"ד. והנה הש"ך שם הביא מה שצילקוס יהושע הגירסא, אב"י אמר אסור לאמרו בפני ע"ה, ורבא אמר מזה לאמרו בפני ע"ה ס' ע"ה, ועפ"י"ד המוזכרים יתיישב הוי"ב שצ"ה הגרסאות לשיטתייכו אזלי, דהנה תלמודן מנחות הנז' אזיל לשיטת הבבלי שבה (ויח') דלריו"ח מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין בו' דא"כ ס"ל ק"ש דלורייחא, לריו"ח האמר בשמו, וכיון דפ"ל ק"ש דלורייחא, ח"כ לשיטתו חס, ואז יאל לכמה"ה יח"ל לא ימו"ש ח"כ אסור לאמרו בפני ע"ה, ורבא לשיטתו דלשך ברכות (כז) ה"ל בד' האומר רשות, והוא ר' יהושע, והנה לבד מה שביאירו דמס"ל רשות ס"ל דיוצא והגיה בק"ש שו"ע לבד זה הנה רבא ספק כר' יהושע, ור' יהושע מלמדותו מפרש דס"ל דיוצא והגיה בק"ש שו"ע (ע' מדרש שו"מ ח' א'), ולמעלה הבאנו מה שס"ל בתכילתא דיוצא בשתי הלכות ע"ה) וכל הקורא ק"ש שו"ע מעלה עליו הקב"ה כאלו יגע בחירה יומם וליילה, שח"כ ס"ל לשיטתו דמניה לאמרו בפני פ"ה. והנה לפי זכרנוי שז' ידי"ן ולבני הגאון האמיתי מהר"י"ל אבד"ק סלדווא הי"ז ע"ז זכ"י רבא לומר דרבא דאמר מזה לאמרו בו' ס"ל כמ"ד ברכות (מז:) איזוה ע"ה כל שאינו קורא ק"ש, ובהשקפ"ר יש סעד לדבריו. דהנה פליגי בזה ר"י ור' דר"א סבר דפ"ה סוי מי פליגי קורא וקרי' ור"י ח"כ ס"ל מי שאינו מניח תפלין, דע"כ ר"י אזיל לשיטתו במכילתא הנז', דדוקא בלכות קרי' וקרי' יואל יח"ל לא ימו"ש ח"כ. אך כל ספריין במדרשות"ס (מ"א ח') הנז' סלגי גס הכח ר"א ור' יהושע, דר"ל ס"ל כל שחית תפלין כאלו מקיים כל המצוה ויגע בה יומם וליילה, ור"י ס"ל כל הקורא ק"ש מקיים עליו כאלו יגע בחרוה יומם וליילה. אך ח"ס נא עיךר במסכה (כז') שמשנה בגירסת ע"ג, שח"כ הכוון להגיה בל' משתי ח"ס, ולספר דר"ל לר"י או כבב"י ברכות, או במדרשות"ס, ואחרי שמכילתא משי"מ ל' לנרסא דשוח"ה (והא דק"ה הכח הלכות כוח

תורה ח"ל לקרות ק"ט. ופ' שמע דוקא. מדרבנן תקנו. ולהכי חזיל לשיטתו צירושלמי ברכות ושבת (פ"א ס"ב) דלנו שחורחנו לזמנאנו אין מפסיקין לק"ט ג"כ כמו שאין מפסיקין לחפלה (ודלא כגירסת הבבלי (שבת י"א) דלק"ט מפסיקין. שדבריו"ח גופי' מרא' דחלמודא דמעריבא. גז' דמעריבא דייקנא עפי' (כמ"ס הס"ך והבאר יעקב. ועי' במלוה"ר ח"ב

הוא חנן לישנא דהולך ע"ג ותפסיק עמדי, שאדם יולא תורה שחרית וערבית. ח"כ נרדף להפך בבבלי ד' ר"א, אחרי שכלל"ה מלאנו שינוי בגרסת הבבלי כנ"ל, ואי קשי' מר"י דאסור ללמוד ח"י אר"י דלמך יולא בק"ט שו"ע, כבר זיינא למעלה לעיין בד' כ"ק אדמו"ר ונב"מ בשו"ע הס"ח, וזו"י יש לתרץ עדי"ה דהאי מעשה הוי קודם שכלל לר"ב ולפסקא הלכה דתע"ר ור"י סובר ג"כ ר"י דתע"ח (ע' ברכות כז: אר"צ כלס י"ט מי שחולק עלי, ח"ל ר' יהושע ללו) וכמו שגם להקל בשם ר"א הסג"ה והפוסק שר"י בימינו, לבא במקומו ובמשותף צו"ה"כ שחל להיות עפ"י ח"ל מפני ציווי הסג"ה ר"ב (עיין ר"ה כה: ועי' ירו' ס"א ס"א ה"ו) ולא עבר ע"ד ר"ב, מכ"ס להחמיר, ועי' בירוש' ברכות (פ"א ה"ה) ור"ג פליג על רבנן ועביד עובדא כוותי' כו' ע"ט (ובספרי משען ומשענה פלפלי בזה קטא ואכת"ל), ור"ב כשהי' ר"י מסכים בע"כ לד' ר"ב דתע"ח ח"כ חייב בזהבית פדיר כנ"ל למעלה, לכן אמר ר"י בשעת שאלו לא יוס כו' (עי' ירושלמי ספ"א פ"א ה"א מדרש"ה' מוזמר ח' בשנינו קטא דבמדרש"ה' מחמיר גם בחומות ע"ט) ואין לרזוי להאריך בדבר שאלו נוגע לדינא רק בדרך דרוש וקבל שכן, ובמ"ל חננא בחרוכה ברכות ה' י"ט לברר כל דבר, ושם נחזור לשנינו דהילקוט יהושע דגרים, אב"י אמר אסור כו' ולא ר"י"ח חזיל לשיטת הירושלמי (כטוע שרובי המדרשים לוקמו מירוש') ברכות פ"א ה"ב, שבת פ"א ה"ב דל"ל לר"י"ח דאין מפסיקין לק"ט כמו לחפלה, ח"כ גם ק"ט דרבנן, ואין מפסיקין תמזר דהוי שינוי כמבאר צירוף, שם, ח"כ לא עמי ר"י"ח אמר אסור כו' להכי גרסי אב"י ופסיר פליגי אב"י ורבא בהא, וחזלי לפלוגתא שיטתיהו בברכות (כו:) ה"ל דאב"י אמר הלכה כד' האומר חובה, ורבא אמר ה' כד' האומר ראש, שלכן אב"י לשיטתו פ"ל דוהיגס בחדירות דוקא. ח"כ אסור לאמר בפני ע"ה, ורבא לשיטתו דיואל והגיט בק"ט שו"ע (שא"כ עפ"י דהנ' יהי' לשיטתו דאיוהו ע"ה כל שאלו קורא ק"ט שו"ע) פסיר קאמר מלה, והבן :

מעתה עפ"י יסודן מה שהרמב"ם ז"ל פסק (בפ"א מה' ס"ח ה"ה) שצריך לקבוע לו זמן לפ"ח, ולא פסק דיואל בק"ט שו"ע, אחרי שכן פסק רב (גדלים ח') ורבא (מנחות נט:) כרשב"י, ואם ק מדוע פסק כר' יוסי דדוקא פסק, ואם כי ר"ט ור' יוסי הלכה כר"י, הלא לפומת זה ר"א ור' יהושע הלכה כר' יהושע, (בבבארי לסו"ט הארבעה בעזשה"ט בכללים אלו) ור' יהושע פליג אר"א ופ"ל דיואל בק"ט, ע' למעלה מ"ג שם מדרש"ה' וזו"י הא בחרתי כרשב"י פסקי, ואי משום דרב ור"י"ח הלכה כר"י"ח, ה"מ היכא דליכא בחרתא דס"ל כרב, אבל היכא דליכא בחרתי, הלכה כותיהו, והבא הא ליכא רבא. ח"כ אף אם נימא דרמב"ם פ"ל כגירסת הבבלין ר"י"ח אמר אסור, נ"כ אין הלכה כמותו, אך עפ"י דהנ' יבואו הכל אל כוון בעזרתו ית"ש [ומה שיש להקשות מהלכות הר"מ במ"ל גופייהו, ע' בנח"מ ה"ח שם, ובחשבוני יבואו בחרוכה בעזרתו ית"ש] ובתחלה נקדים חז"ה הקדמות ואם יקרי הקורא קחם נא וכתבם על לוח לך למען יהיו לזכרון בין עיניך לעת מלאו :

א הנה רבינו הרמב"ם ז"ל פסק (פ"ב ה"ה מה' ק"ט דהעוסק בנח"מ והגיע זמן ק"ט פוסק כו' ע"ט שמואל דס"ל כגירסת הבבלין דר"י"ח אמר דכגון רשב"י כו' מפסיקין לק"ט ואין מפסיקין לחפלה (ועי' בנח"מ שם ה"ה והבן). והנה גם בזה מלאנו ראינו לרבינו שחנה במזין המלות (י"ד) לקרוא ק"ט פעמים בכל יום. וכן פ' בנח"מ דק"ט דאורייתא, וע' ברמב"ם פ"א מהק"ט (ועי' י"א אין אנו נריכים לדחוקי כד' מרן הכ"מ (בפ"ב ה"ה) לענין ריב"ל אחרי שריב"ל פ"ל ק"ט דרבנן כמו שביארנו למעלה, ואף אם נימא דס"ל כר"י רבו דהוי דלו', אין לתרץ תורתו לזמנאנו דר"י"ח סתם לה וכן. רק נוכל ליישב דס"ל ק"ט דלו' רק פסוק ח'. והא דקא' והוי בהוייתן יהו, שמשמע דגם והוי הוי מק"ט דלו'. כבר פלגנו במ"ל ואכת"ל יוצא בתשובתי אם זכני ה"ה), ח"כ מוכחנו לדעת דרבינו גרם כנ"ל בבבלי מחמת דאסור לאמר בפני ע"ה, ונס' לשיטתו חזיל דפסק ק"ט דלו' וא"כ אינו יולא בק"ט שו"ע, כאשר נקל כ"ז לנטון להבין. ועתה נשאר לנו רק ליישב מה שפסק נגד כל הני בחרתי מהאזרחי :

ב הנה רבינו הרמב"ם ז"ל פסק (בפ"א מה' תפלה ה"ו), אין תפלה ערבית חובה כחפלה שחרית ומנחה (וכן בפ"ג ה"ו) שחפ"ע ראשון (וכן בפ"ט ה"ה) שאין חפ"ע חובה ע"ט. והנה לענין הא דר"י"ח הלוי שיפסל אדם כל היום כולו (ברכות כ"ה ירו' ברכות פ"א ה"א, ב' ס"ד ה"ה, שבת פ"א ה"ב) פסק ג"כ רבינו הרמב"ם ז"ל (בפ"י מה' תפלה ה"ו) דדוקא פסק החפלה ושיפסל דבד, וביחיד, ע"ט. והנה כבר פלפלי בחדושי' והובא בספרי, מגדל דוד' ליישב אמר ד' השאליפות שמוס (ג') שהרבה להפליא עליו כ' ש"י ד"יג' הגאון האמיתי מו"ה נפחלי לני יהודא ברלין ר"מ רבתי דוולוז'ין הי"ו בזה שפסק שם

(יט:) וירושלמי ברכות (פ"ב ה"ד) תרומות (פ"א ה"א) מגילה (פ"ב ה"ה). ובשנו"א מכ"ק ש"צ רבינו הגר"א ז"ע ברכות פ"ב ותרומות פ"א ובהגהת הרב ר"י פרענקל שם] דהקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא ילא דכיון דקריאתא פ' שמע דוקא לאורייתא [עיין ברכות (עו)]

שחיתו ופרק א' ערכים, שפליגי בהא דה"ר (כ"מ לג:) העוסק במקרא מדה ואינה מדה, במשנה מדה ומקבל שטר, במגלה אין לך מדה יותר גדולה מזו, ע"ש שפ"ו ס"ל ר"י דוקא פרק ולא ק"ש משום דמקרא מדה ואינה מדה, ולרשב"י לא ס"ל האי חילוקא, ואנכי בהשמיזי השבתי מוכ"ל לש"צ יד"ג הגאון הכ"ל דהא במש' סופרים (פ"ו ה"ה, וע' בד"א וצ"ח רפ"ד הא דהעוסק במקרא כו' סהם בלא שם רשב"י) וזכרו' כהנה מקומות (ברכות פ"א ה"ב, שבת פ"א ה"ב, פס"ו ה"א, כ"מ פ"ב ה"א, הוריות פ"ג ה"ה) אימא האי ח"ר להדי' בשם חז"ל רשב"י ע"ש שפ"ו לשי"ד ש"ב יד"ג הגר"א ה"ו סופרים ד' רשב"י ח"ע. ויד"ג ש"ב הגר"א המכר ש' השכיל פירו בהכחשו הרבה לרצות לחלק דהירו' והבבלי לשימטיהו אזלי בהא דפליגי לענין משטיקין לק"ש (שהבבלי למעלה בדברי) שלכן הירו' ומש' סופרים גרסי חז"ל רשב"י העוסק במקרא מדה ואינה מדה כו' ובבבלי חז"ל לא סהם בשם ח"ר, כל זה אשר נדברנו בהשפנו. יד"ג ש"צ הגר"א ה"ו בהיותו סרוד ומשדר מכל עבר וספה, ואנכי בהיותי עומד על הדרך ואף לדרכי. אך עתה אחרי שזי והתבונני מעט, לבד מה שנתא' ספר לדי' ש"ב יד"ג הגאון ה"ו מהנהגת הש"ך יו"ד (סו' רמ"א חק"א) שגרים בהאי דמנחות (נפ:) ריו"ח בשם "ר"ש בן יואלזק" ואלו בשם "ר"ג בן יוחאי" ע"ש שהא' כגרסתא השאילתות ואחזק: (פ"סא קמ"ע ע"ש). (שפ"ו ב"חא נוכל לומר דר"י ס"ל כרשב"י הגר"א דמקרא מדה ואינה מדה ור"א בן יואלזק" ס"ל כרשב"י דמקרא כהנה ע"ש) וז"ל רשב"י ור"א בן יואלזק" ר' קה ליה קו' ה"ו סופרים וספרי' שסוכרו נדברנו בהנהגת ח"א. להקשות מרשב"י דברכות על רשב"י דמנחות. [והנה ראה זה מלאכי עשה שם כ"ק ש"ב הגאון האמיתי זה סיני בקודש מוסר"ו ברלין ז"ע במ' קשות מיושב בחידושי ה"ש למנחות (נפ:) העיר על הק' הולא וכח שפ"ו פ"א עומה. ומינה דעתו להביע בשילי העי"ד מ"ש נוסחת השאילתות כו' ע"ש. והנה לא זיין אפוא בשאילתות, ובשלי העמוד חפשי גס בהנהגותיו לה"ש ולא מלאכי דבר, רק בעת כוון להשאילתות ואחזק: (ס' קמ"ג) המכר שהגרסא ר"ש בן יואלזק. וע"ק על הגאון המכר בשמים. ח) שלא הו"ר מה שמרן הש"ך מביא ג"כ בשם ר"ש בן יואלזק. (ז) מה שדחק בזה ולא העיר מאחזק: כפי מה שיצאנו כבר בהנהגת ח"א שאין כאן קו' כלל], ואחזק: כבר ביארנו והוכחנו לדעת ש"ק מעיקרא. גם כי הראנו לדעת ש"ק מוכר כן ריו"ח בשם ר"ש בן יוחאי. וכי גם לשיטתו אזיל צירי' ומדרש' וזה"ש. מ"מ יחד גדול הוא מרן ש"ך, ולבד כן הלא באמת לק' כלל ע"ד ש"ב יד"ג הגר"א ש' ח"א אי גרסינן במנחות ד"ג בן יוחאי. דנוכל לאחר שבהגהת בהא פליגי ר"י ורשב"י דרשב"י ס"ל ח"א שהעוסק במקרא מדה ואינה מדה מ"מ אחרי שהיא מדה קטת, יואלזק' בק"ש ג"כ חובת לא ימוש. ור' יוסי אזיל לשיטתו דס"ל (כ"מ לג:) הוא מתוסבאח שם פ"ב, מ"ק פ"ג, מ"א כלה בסופה. ירו' מ"ק פ"ג ה"ו, כ"מ פ"ב ה"א, הוריות פ"ג ה"ד, וע' בשאילתות נא' פ' ק"ש) דאזכורו רבו כל שפ"ד עיניו במנחות, ע"כ ס"ל פרק דוקא. [והנה עפ"י ר"י אלו שפ"ד רב נקרא מה שלומד עם התלמיד משנה יישבתי ע"ש החידוד הא' דבמנחות (כד:) ס"ל לר' יוסי דכל שלא ראה סימן יפה במשנתו ג' שנים טוב אינו רואה. והוא לשיטתו דעיקר הלימוד הוא משנה. ודס"ל במנחות דלמא י"ח לא ימוש בעיני דוקא פרק א' שחזר ופרק א' ערכים שפ"ו כאל"א מחויב לכה"ל ללמוד ז' פ"קס בכל יום. והנה ר' יוסי ה' ימי רבי (כדמוה רבות סיבולתו ז' משען ומשענה. כסוף יושב לפני רבי (ע' באוס' שם ד"ה אלו) סהדרינן כד' יאמרו רבות סיבולתו ז' משען ומשענה. וע' בב"ר (פנ"ג) כ"מ שר' הארוך נראה רבי נראה. בן בשמור (פ"ג) ר"י הארוך כ"מ שרואין אותו היו אומרים שם רבינו הקדוש, וע"ש בהנהגת הגאון הרד"ל. ומאוס' שבת נא' וגדה יד: מבואר שה' גס בזקנותו של ר' ע"ש) ורבי סידר המשניות לתק"ד פרקים, שפ"כ אמר לשון פרק א'. ח"כ לפ"ח זה שפ"ד אדם ללמוד כ"י שני פרקים ומלא שבני' שנים שיש בהם אלק' ונ"ה ימים (ג"ש שפ"ה) יעלה סכום הפרקים שילמד בהם לאלפים מאה והשפיע. ומלא שבתך ג' שנים ילמד כבר ד"ש ש"ש, ועוד ז"ל פרקים בעתם החמישי, וע' עירובין נד: ח"ר כיצד סדר משנה, משנה למד כו' נמצא ציד הכל חרבה. מכאן ח"ר אלמא חייב אדם לשנות להלמידו ד"פ ע"ש. והבבלי בזה שפ"כ שפ"ר ס"ל לר' יוסי (חולין כד: במד"ר ו') דכל תלמיד שאינו רואה במשנתו ג' שנים סימן יפה טוב אינו רואה. ועפ"י ר"י אלו יישבתי הא' דאחא בעירובין (יג:) שלא שנים נתקנו ד"ש אדם, אלו אומרים הלכה כמותו ואלו אומרים הלכה כמותו כו' שפ"כ נתקנו שלש שנים הוון שכל תלמיד כו' והבבלי ורשב"י. אחרי שאין זה רק בדרך דרוש וקבל שטר. והנה גם בד' ר"מ שפ"ל (כ"מ לג' כו' כו' שם) רבו שלמדו חכמה ולא רבו שלמדו מקרא ומשנה אמרתי ג"כ שבה, כן מה שפ"ל (ברכות כב' וע' ירו' ברכות פ"ג ה"ד, שבת פ"א ה"ד, וע' עוד בבבלי נדה לדי' שנוכל לאחר דר' אזיל לשיטת ר"מ רבו ע"ש ואחמ"ל) מציאת את המשנה ואינו מציאת את המגלה, הוא מאוס דס"ל קידושין (מס')

(טור) ע"כ ל"ק ר' יוסי אלא גבי ק"ש דלורייחא. אבל תרומה משום ברכה. וברכה מדרבנן, עיי"ש. ועיין ברש"י (ע"ב) ד"ה בשאר המלות שפי', בכל הברכות. וע"ע דה"ה הסכת ותמע הסוף בד"ה כו'. שנראה קצת דעתו דגם בד"ה לרץ להשמיע לאזנו. ועיין בש"ע אדמו"ר נבג"מ ז"ע (פ"ב מה' ח"ה ה"ב) שפסק כן שעיי"ו נאמר שגם כ"ק ש"ב רבינו סג"ר ז"ע בהגותו לספרי דברים (פיסקא ל"ה). דייק הכי ברש"י ול"ק דיוקנו עליו ז"ל

(תפי') דמשה הוא הלל"מ. ח"כ לעיני רבו הוי הלכה למ"מ כמקרה שלא האיר עיניו בעצם חדש או כסגרה, ופינין ז"ק כיון שהם הלל"מ אין בהם מקרה, ואין יליפין מחובר וסבן, ומש"ס נמי ס"ל בלבוש (פ"ג מ"ה) שא"ר דוסתאי בר' ינאי משאו, שכל השוכה דבר אחד ממעטו חייב מיצה, שבוין שלדעמו משנה סויה הלל"מ. ח"כ אם ישבה איך יוחזר לו דל"ה למיקם עלה מסגרה, ועפי"ד יתורן גב קו' ס"ב מרן סגרי"ב במחנות (טז) בהנה"ט, ובחור"ל"ג אבות המכר הארכתי הרבה ועתה נחזור לענייננו]. אמנם פ"ו מוכל לאמר שבה סויה ספוגות דה"י ורש"י בק"ג או פסק. אשם מלאכי ספוגה אחרת לזה. והוא סבבלין ברכות (יא:) וע' ירו' ברכות (פ"ה ה"ה) מה דפליגי לעינין ברכה הסורה קודם ק"ש דר"ה ס"ל למקרה לרץ לבדן ולמדרש א"ל לבדן, ור"ה דלמקרה ולמדרש ולא למשנה, וריו"ח ס"ל דל"ה למשנה ולא למלמוד (וע' קדושין מ"ד דריו"ח פ"ג ע"כ חוקי' רבי' וס"ל דמאי משנה מדרש טורס. והוא ספסר וספרי וע"ס ברה"א וסבן). ואם יחזק דה' דהעובד במקרה מדע ואינה מדע הוא לעינין לל"ה לימוד הסורה (ע' מהרש"א ח"ה ב"מ ל"ג מה שפי' הוא ז"ל לעינין מדע ואינה מדע) איך פליגי ח"כ בזה דלמקרה כו"ע מזכירי לברכי. ופליגי במדרש משנה וסלמוד. והא אפי' לרבנן דפליגי על רש"י (ע' ירו' ברכות פ"ה ס"ה וכו') שנייטא למעלה. ור"ה רק בזה דעבדי מקרא כמנהג ולא גדול ממנה. וס"כ איך נאמר דלמקרה לרץ לבדן ולא למשנה. ור"ה הכה בירו' הוריות (פ"ג ה"ה) מובחר דריו"ח ס"ל לעינין העובד במקרה כו' דלמלמוד קודם למשנה [עיין ב"מ ל"ג דרבי ס"ל משנה קודם לחלידו ועיי"ש ד' ריו"ח, וכבר זייגטי למעלה כל המ"מ בזה עיי"ש. וע' קידושין (פס') דר' יאודה ס"ל ג"כ כחוקי' שהזכרתי למעלה דמאי משנה מדרש טורס. וסנה אכרי הכות' מכבר ע"ד הפירוד דר' דס"ל הוי רץ למשנה יוחר מן הסלמוד חיל בשיתס ר"י רבו דאמר (תד"ר ויקרא פכ"ב) מלך לשדס נעבד. מלך זה בעל תלמוד. לשדס נעבד זה בעל משנה, שהוא סודר הלכה לפניו עיי"ש. וס"כ ריו"ח ס"ל כר' נחמיה שם מלך זה בעל משנה לשדס הוא בעל תלמוד שהוא מקבל הלכה לפניו, ועיי"ש היסב מה שיש לספור ולבנות. אך כבר מלטי אפורש שא"ו רק דר' דוק"ס. אך העיקר מה שריו"ח ס"ל דלמלמוד קודם משנה]. ח"כ איך ס"ל חלל דלמשנה לרץ לבדן ולא לתלמוד. ח"ה דהאי דהעובד במקרה כו' לא נאמר לפניו סלימוד שחייב, אלא לעינין העובד בזה. שהעובד במשנה חייב יוחר שיכול ללמד סגרא (ושכר מלוא מלוא) יוחר מהעובד במקרה. אבל לעינין חייב ולא ימוש ולימוד הסיירה ל"פ דעיקר החיוב הוא במקרה (וע' נדרים לה: ל: לע' ועיין ירושלמי דס"ד ה"ג לעינין תלמודו מדרש הלכות ואגדות אבל לא מקרא. ועיין בכירות כס') ואכס"ל בדבר פסוק. אשם ע"כ על משמתי אעמורה דר' ורש"י בק"ג דלורייחא או דרבנן פליגי, וסבן :

והנהגה מדי דברי פה אעיר עוד מה שכתב ידי' הגאון הג' מוהר"ז"ש אבד"ק שאויל הי"ו בס' זכ"י על הא דמזירין ינאי בליגול (יב:) שלש ג"כ לקשר סויה הפקדים וסמם' ברחלס. וכתב שם לר' הח' (כו') דע"ר סיני לגבי מלוא אחרת עונת. שפסק בשו"ס זכרון יתחק (ס' י"ב) דהא איכא מלוא סדריה וסגיה בזה וסגיה וסגיה וסגיה שייב שפי' פלי' בפלוגתא דתנאי מנחות (נב:) אי מקיים בשו"ע לא ימוש או לרץ דוקא בהדידות, דמס"ל דיוצא בשו"ע ח"כ פסיר חפ"ר אבל מדס"ל דוהגיה בהדידות מסתמא ס"ל דע"מ. דאי רשות לא יכול להספול לעולם דמדיד חייב בזהגיה וסבן. עיי"ש בארובה: ועפי"ו ג"כ יחזק דרבי ס"ל פסיר דיוצא בק"ס א"ע כרש"י רבי'. או פסק א' שח"ע כר' רבי', משום דהא כבר ביארו למעלה (פ"ה מ"ה א"ה) שספרנו ס"ל דרש"י ס"ל חפ"ר ע"ש שיישכח הא דנפ' סה"ש חגיגה מנחה ערבית משום דתפלות כנגד תמידים תקוה קדא' בהוספתא ס"ל בביאור המשנה דהכ"ס. ומבואר בגמרא שם (נב:) ואף לרבי"ה דס"ל אבות תקוה, מודה גם כן דלמסבוס רבנן פקרבנות דלח"ס מוסף כנגד מן תקוה [ובחידושי הארכתי דרבי"ל ורבי"ה ל"פ כלל בזה. ותרווייכו ס"ל דלח"ס תקוה כנגד מלוא ר"ל שהספולו. ואכ"ה אכנה"ג כנגד תמידים תקוה. וע' בספרי "מגדול דוד" שהזכרתי הרבה בזה מירושלמי בכלי ומדרשים גם פוסקים ר"ה ואכ"ה] ולבד זה הא רס"ק מסדר המשנה. ולפני' דרש"י ס"ל דאי דתפלות כנגד תמידים תקוה, דהנה זאף מקרנה ונדע דמאן דס"ל כנגד תמידים תקוה ס"ל דע"ר דכנגד אברים וסדריים תקוה. וכן עמאן רשות. ומס"ס רב דס"ל חפ"ר (ברכות כז: יומא פ"ו) דא"ע כנגד אברים וסדריים שלא תפלו ביום. לכן הספול על שפת צע"ס. [ולמסתמך מעט את הדבר עיין חוש' מילתין (ד:) ד"ה דריו"ח שם] דמקשה דריו"ח דפליגי ארבי"ב

ז"ל שדקדק הלאה בדבריו משום דרשב"י ס"ל דק"ש שינון. ובחזרה לרי"ך ג"כ להשמיט לאזנו, וסבן. (שפ"ז יונה גם לפן הא' הא דס"ל לר' (יג') שמע השמע לאזק דאף לפן הא' שאמרנו דאזיל לשיטת רשב"י רבי' דק"ש שינון ומדברנן. ס"ל ג"כ בהא כרשב"י רבי' בסתם ספרי לרי"ך להשמיט לאזנו. משום דבחזרה חייב ג"כ להשמיט לאזנו. ועיין בירושלמי הנו' מעמא לכל המלות משום דכתיב והאזנת למאזניו ע"ש. ועיין בהגה"ס ג' מ"ט לשיטת ר') ואעיר בזה מה של"ל להבין דק"ש אדמו"ר נבג"מ זי"ע בת"ת שכלל בלשונו הנו' להוסיף

אדריב"ל דס"ל חסלות בלשונא חקוט. ס"ל דחפ"ה. (ומה שדחקו לסמור. עיין בפ"י. כן מ"ט אה"י הגאון המעדיז"ס זי"ע שסמרו דבריהם ז"ל דע"כ ל"ה כלל דבר וריו"ח חלל סיבא דליכא בפרהא דס"ל כותיס דבר והכא איכא רבא דס"ל כרב עי"ש. ועיין בספרי מגדול דוד שסארכתי בזה וכבר נענית מזה למעלה) ח"כ רבי ורד שהספלו ח"ע ביום בזה קראו ק"ש אח"כ בלחא הכוכבים. (ועי' רמב"ם פ"ג מה' ספלה) וזו הו' ס"ל פת"ח הו' לכו להספין בלחא למעלה וסבן. ועי' בסו"ט (כו:) ד"ס יפסק ויש לבדן להספין ואכמ"ל] שא"כ לפי שיטתם דמ"ע קטוב סמכו אדר' יהודה (ביחוד רב"ק שראוי לו לסמוך על ר"י רצו. וכן רב ארבי שהיה רבי' דר"מ דודו ורצו. ואר"י רבי' דרבי' שהיה רבי' דרצו) דס"ל ח"ע מפה"פ (עיין ברכות כז: ובהוס' ור"ש ר"ש מחילתין). והנה מצינו (בד' כז:) ח"ל לבין ס"א החפלו רבי' של שבת בע"ש ונכנס לבית המרחץ כו', ועי' ירושלמי ברכות (פ"ד ה"א) פתחים (פ"א ה"א) וע' ב"ר (פ"י) א"ר אבא על דא נמי לא הוה נריך למקשי דהא רבי' הוה יחיב ודריש ואמר בלחא יודן אמורי' אכריז קומי דלבורא ילון דחולא עד יומא קאים עי"ש כה"ע. והנה מלמד שלד' רב"ק מסדר המשנה יכול להספול גם ח"ע ביום. הנה ס"ל ג"כ דהכנת' ובקדשים הלילה הולך אחר היום [עיין חולין פ"ג וע' במאמר נתיב]. ח"כ שסיר סידר בחסלות, שחריט, פריזים, מנחה, וסבן :

ועפ"י יתיישב ג"כ מה שמקשה בגמ' דלין (ב') אחרי האנש"ל שילף מבנייהו של עולם. ח"ה לקמן בשאר כו'. בזהבשק"ר קשה מה שלא מקשה מפ' חסלות השחר הנזכר [ורבנאס"ה לא יוכל גם לשטות אדקא' בשחריט פרים מילי דשחריט"ה כמו שסירן בברכות ק"ש דהא הוה בספס"ה חסלות פניו ור"ש הוא, וסבן]. רק שהוא משום דאחר שאמר דילין מבנייהו ש"ע שהיוס הולך אחר הלילה ל"ק מחסלה דכונדן סמדין חיקו, ובקדשים הלילה הולך אחר היום. להכי מקשי מבכרות ק"ש גופי' וסבן. עכ"ד הכה"ס למעלה בדבריו, שא"כ רב"ק לשיטתו אזיל כיון דחפ"ר ממילא ס"ל דבק"ש שו"ע או בפרק כו' יולא י"ח לא ימוש. כן רשב"י רבי' ג"כ אזיל לשיטתו דהנה בבבלי ברכות (כח') אמרו דהאי תלמיד ששאל את ר"ג ור"י אי חפ"ר או חובה ושלח ר"י את ר"ג דכיו רבות, ה' רשב"י. לכן אמרו דיוולא וסבין בק"ש שו"ע. כן ר' יוסי חזירו אזיל ג"כ לשיטתו בירושלמי ברכות (פ"ד ה"א) ותענית (פ"ד ה"א) וז"ר (פ"י) שאר"ה משכני ר"י בר' יוסי אלל פוגדק ח' ואמר כאן נספול אבא של לילי שבת בע"ש. עי"ש הישג, וע' בבבלי (כז:) ויש לבדן לדברי ודעתי שפסיד' הנו' ס"ל ג"כ דחפ"ר וא"כ ס"ל דיוולא והגיה בפרק שח"ע וסבן. וכן ר' יהושע דמכילתא (פ' וישע פ"ב) דיוולא אדם בשתי הלכות כו' אזיל ג"כ לשיטתו דס"ל פס"ר וא"כ נשוכה לדבריו. וענינו שאחרי שס"ל שיוולא י"ח לא ימוש בשח"ע ממילא פ' הקרא עת לעשות כו' ג"כ בסירוס כרשב"י ור"ג כו' כמ"ס למעלה שיש לבדן וסבן. ואין מזהה בחזרת. היוולא מדבריו חלה דכל מי שהספול של ליל שבת בע"ש ומו"ס בשבת ס"ל חפ"ר. וס"ל ח"כ דוהיבא אינו בחדידות, רבי כמו שביארנו, ר' יוסי וחזירו רשב"י ס"ל חפ"ר ג"כ כחכר. ר' ישמעאל או ר"א בני ר' יוסי אזיל ג"כ בשיתא אבוסון (עיין ברכות כז:) ר' יאשי' שהספול ג"כ שו"ע (שס) משום דלילי ג"כ בשיתא ר' ישמעאל רבי' (עיין מנחות מז:) ור' ישמעאל הא ס"ל (ברכות לה: ספרי כו' שחזרתי למעלה) הכהה בהם מנהג ד"ה. וסבן. ובמ"ה הארכתי הרבה בשיתא ר' יאשי' גופא. ר"י ח"ס (ברכות כז:) ג"כ לשיטתו דס"ל כרשב"י דק"ש דרבנן דודברת נס נס בד"ה חכמי. וא"כ יולא והגיה בק"ש שו"ע. רב (שס) אזיל לשיטתו ג"כ (בבבלי ח') דלי בפי פסר נפשי' בק"ש שו"ע. ומה שלכאורה קשה מר' ישמעאל דברכות (לה:) על ר"ש דמנחות (נמ:), כן מר' יהושע דמכילתא הנזכר על ר' יהושע דירי' (פ"א דפיאה ה"א) הנה עיין בד' כ"ק אדמו"ר נבג"מ (פ"ג מהס"ה בקו"א חות ח') מ"ס ליישב לענין ר' ישמעאל. ועיין בהקדמת סה"ג רדב"ל ג"כ לס' ד"ג אור"ח. ועלעל גם ממנו ג"כ מכ"ק מרנה הגאון החיד"ח זי"ע המכילתא הנזכר שסמורש ד' ר' יהושע שאדם יולא בשתי הלכות כו'. אך בלחא מירושלמי (פ"ק דפאה ה"א), ל"ק דקאמר שם עממא מפני המסורת. וכן יש ליישב גם ד' ר' ישמעאל דבבבלי מנחות כמבואר שם בירו' הנזכר דר"י דריש ובחזרת בחיים וזו לומות כו' ע"ש. ח"כ בנ"ה דוקא מפני המסורת וסבן. אך עיין בחוס' מנחות (סד:) ד"ס אסור. ועי' ירושלמי סוטה (פ"ט ה"ט) ובחיזושי' במ"ה אחריו בזה לצרר דעות כל הנהו סנאי ואסוראי. ובזה אחרי אשר ארכנו לנו הדברים. אמרינו לגזור על פני לפת קן בזה. ופס' שהיה שבתהם עד עת מצא. ואחם קוראים יקרים שלום וכל אשר לכם שלום :

לסוּלִיָּהּ בַּשְּׁפָחוֹת וּלְהַשְׁמִיעַ לְאָזְנוֹ. וְלַעֲנִין דִּיעֲבַד מֵעֲבַד רַק הוֹלֵאת שְׁפָחוֹת. שֶׁקָּסָה לִּי הֵא
 בְּעֵינֵי הוֹלֵאת שְׁפָחוֹת הִיא יִכּוֹל לִהְיוֹת רֹאשׁ מִפְּסָק הַלֵּבָב בְּאוֹ"חַ (סו') קָפָה ס"ב וְסו' ר"ו
 ס"ג) שֶׁמֶסְקוֹ דָּלָה כְּרַמְצִים וְסַמ"ג דָּגָשׁ בְּשֵׁאֵר מֵאֵת וּבְרִיּוֹת לִרְיָךְ לִכְסִיף לְסוּלִיָּהּ בַּשְּׁפָחוֹת.
 וְהֵא לֹא הוֹלִיָּהּ לֹא יוֹלָא עֵי"ש. וְהֵא אַחֲרֵי שֶׁבִּדְעֵבַד כ' כ"ק אֲדַמּוּ"ר לְסַסְתָּפֵק רַק בְּסוּלֵאת
 שְׁפָתִים. הוּא רֹאשׁ נְכוֹנָה מִשֶּׁם. כֵּן לַע"ק שֶׁלֹּא הִשְׁעִיר מִירוּשְׁלָמִי הֵנּוּ עֵי"ש. וּבְמָקוֹם
 אַחֵר אֲבֻזָּא בְּאֶרְכֹּסֶה בְּרָאוֹת הַשִּׁית"ש. וְכֹה עֲלִינוּ רַק לְחַקּוֹר בְּהֵא דר' יוֹסִי ס"ל ק"ס דְּלוֹרִיִּיתָא
 כַּמְבוּאֵר בְּמִרְמָה הֵנּוּ, אִל"כ לְדַרְשָׁחוּ דְּדָרִישׁ שְׁמַע הַשְׁמַע לְאֻזָּךְ כו' שְׁפִיר לֹא יוֹלָא אֲפִילוּ
 בְּדִיעֲבַד כִּיּוֹן דַּפ' שְׁמַע דּוֹקָא הוּא מִדְּלוּ. וּבְשְׁמַע דְּרִשִּׁי הַשְׁמַע כו', וְלַעֲמֹת זֶה אֵלֶּם קִרְא
 וְלֹא דִקְדֵק בְּאוֹתוֹתֶיהָ יוֹלָא. (עֵינֵי מַד"ר דְּבָרִים ז'). הוּא ג"כ לְדַעֲתִי דַס"ל דַּפ' שְׁמַע דּוֹקָא
 מִדְּלוּ וְלֹא מִשּׁוֹם שְׂבוּא שִׁינוֹן קִלְחִין עֲלֵה דְלוּ נִימָא וְשִׁנְתָּה שִׁישׁוֹ הַדְּבָרִים מִחוּדָדִים בְּפִיךְ
 (ע' קִידוּשֵׁין ל'). וְשֵׁלָא יוֹלָא אִל"כ בְּלֹא דִקְדֵק, וְע' בְּרַן דְּרִישׁ (ח') שֶׁקָּסָה עַל הֵא דִקְא'
 הַגִּמ' דְּלִי בְּעֵי פֶסֶק נִפְשִׁי בְּק"ס שׁו"ע. אִיךְ מִנִּי לְמִיפְסֵר נִפְשִׁי, הֵא בְּעֵי. שִׁישׁוֹ ד"ח
 מִחוּדָדִים בְּפִיךְ. וּבְק"ס לֹא סָגִי בְּהִי עֵי"ש. (וְעֵינֵי בְּשׁו"ת מִנְחָה בְּלוֹלָה מִדּוֹר וּמִסְרָף אֲמִי
 הַרְבֵּית חֲתִי" ה"ה הַרְסֵ"ג מִסְרָ"שׁ מִסְלָאֲנִימָא זִלְלֵה"ס. שֶׁלִּפְלֵל בְּזֶה בְּחֻמְהָ כִּיד גֵּאוֹנוֹ
 בְּעִמּוֹד הַחוּרָה וְהַמֵּאֵל שְׁלוֹ. וְהִנֵּה אֲחַסְתָּלֵּה לְאֲטִי בְּעִמִּי לַפ"ד בְּעִינִי). שְׁעַפִּי דְרַכְנוּ
 יִתְבָּאֵר דְּמַהֲלִי טַעמָא ס"ל לר' יוֹסִי דּוֹקָא פֶּרֶק וְשֵׁלָא יוֹלָא י"ח לֹא יִמּוֹשׁ בְּק"ס מִשּׁוֹם הֵא
 גּוֹפֵה דְּבַעֲיָן בְּחוּרָה שִׁישׁוֹ הַדְּבָרִים מִחוּדָדִים וּבְק"ס לֹא סָגִי בְּהִי. וְכַמ"ס הַרְן. שְׁע"כ
 רַק ר"י אֵזוּל לְשִׁיעָתוֹ. דְּלֹא יוֹלָא בְּק"ס מִפְּנֵי שֶׁס"ל דְּלוּן זֶה שִׁינוֹן. וְהֵא אֲפִילוּ לֹא דִקְדֵק
 בְּאוֹתוֹתֶיהָ יוֹלָא י"ח ק"ס וְסָבִן. [רַק שְׁעַפִּי"ו יוֹקָשָׁה לִנוּ בְּהַשְׁקָפִי. הֵנּוּ יִדְעִנוּ דְּסַחֵס סַפְרֵי
 רַשְׁבִּי (עֵינֵי סַסְדְּרִין פו'). וּבְבִיאוּרֵנוּ לְסִדֵּר סוּ"א מְרִיטוּ"ע זי"ע הֵאֲרַכְנוּ בְּזֶה) וְיוֹסֵת
 ד' רַשְׁבִּי דַס"ל בְּמִנְחָתוֹ (לֵט): הֵנּוּ דְּבָק"ס אֲדַם יוֹלָא י"ח לֹא יִמּוֹשׁ. הֵא מִזְּאֵלָה סַחֵס
 סַפְרֵי פ' וְהַחֲחִין (פִּיסְקָא ל"ד) הֵא דְּקִידוּשֵׁין (ל') בְּדַרְשָׁא דּוֹשְׁנָתָה. אִל"כ קָסָה לְדִידִי קו'
 הַרְן הֵא בְּק"ס לֹא סָגִי בְּהִי? אֲמַנְסִי יֵשׁ לְדִקְדֵק דְּלִסְכִּי דִקְדֵקוֹ בְּסַפְרֵי לְמִינְקַע לְשׁוֹן שִׁישׁוֹ
 מִסּוּדָרִים בְּפִיךְ עֵי"ש. אֲפֹס כִּי דִיוֹקָא דּוֹשְׁנָתָה מוֹרֵה דְּגִי הַגִּמ' מִחוּדָדִים הוּא דִּיקָמָה.
 ע"כ לְפַעֲמַנִּי לְחַרְךְ בְּזֶה דְּרַשְׁבִּי בְּהֵא לְשִׁיעָתוֹ דַס"ל דְּק"ס ג"כ הוּא שִׁינוֹן. וּפ' שְׁמַע דּוֹקָא
 הוּא רַק מִדְּרַבָּן. אִיךְ עַפִּי"ו יוֹקָשָׁה לִנוּ בְּהַשְׁקָפִי גִי' כִּי"ק רַבִּי רַבִּינוּ הַגִּר' זי"ע. וְהַמֵּאֵל
 עֵינֵי בְּסַפְרֵי שֶׁס (פִּיסְקָא ל"א). שְׁגִרְסוֹ [שְׁמַע יִשְׂרָאֵל] מִכָּאֵן לְמַדּוּ הַקּוֹרֵא אֵת שְׁמַע וְלֹא
 הַשְׁמִיעַ לְאֻזְנוֹ [לֹא] יוֹלָא עֵי"ש. וְהֵא דְּהַקְדּוֹק הֵאֵה הַתְּפַלְתִּי לְמַעֲלֵה בְּמִאמְרֵי הַמוֹסְגֵר
 מִרְשִׁי בְּרִכּוֹת (סו: כו'), וּבְדַבְּרֵי עַל הַסַּפְרֵי יוֹבֵאֵר בְּאֶרְכֹּסֶה בְּעוֹרָתוֹ ית"ש וְהַכְּמָל]. וְהֵא
 לְשִׁיעָת ר' יוֹסִי אִינֵן אֲדַם יוֹלָא י"ח בְּק"ס כַּמְבוּאֵר דַּעֲתוֹ בְּמִנְחָתוֹ שֶׁס. רַק בְּזֶה ס"ל כְּרַשְׁבִּי
 חֲבִירוֹ. וּפְלִיגִי אֲתִ"ק שֶׁאִלֵּף תַּמִּיד דּוֹקָא כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. רַק אֲפִי סִילַק אֵת הַיְשָׁנָה
 שְׁחִירָת וְסִידֵר אֵת הַחֲדָשָׁה עֲרַבִית קִרְיָן בִּי חֲמִיד. וְהֵא כְּפִלֵּי ג"כ אֲתִ"ק דְּסוֹף בְּרִכּוֹת.
 דִּקְרָא דַּעֲת לַעֲשׂוֹת כְּסִדְרוֹ. וְכַד' ר"ח בְּשִׁרָ"ס בִּירוּשְׁלָמִי הֵנּוּ וּבְמִדְרָ"שׁ רַק מִסְרָם קִרְאִי
 כְּרִ"ל וְכְרַשְׁבִּי דֹאֵשׁ רֹאשׁ דּוֹר שְׁנַתִּיאֲשׁוּ כו' הַתְּחַזֵּק בֶּה מֵאֵד שֶׁחֵי' תוֹרָתוֹ לוֹמְנָחוּ כְּרַשְׁבִּי
 בַּעַל הַמֵּאֵל. וְכַמְבוּאֵר בְּזוּס"ק הַכָּל. וְהֵא רַבִּי בְּהַתְּחִיל לְסִדֵּר הַשְּׁמִשָּׁה לר' יוֹסִי
 רַבּוֹ מִטַּעמָא דְּדַרְשָׁה עַתָּה לַעֲשׂוֹת כו' כָּל כֹּאמֹר לְמַעֲלֵה אֲשֶׁר אִל"כ עֲלִינוּ אֲפִילוּ לְחַקּוֹר
 בְּעֵינֵי ח"ח עַתָּה דַּעֲת לַעֲשׂוֹת מִפְּנֵי שֶׁהִפְרוּ (וְשַׁע"כ הוֹתֵר סִידוֹר הַשְּׁמִשָּׁה) שֶׁאִל"כ לִלֵּי תוֹרָתוֹ
 לוֹמְנָחוּ כַּמ'. אִל"כ מִתִּי יִקְרָא ק"ס וּפְסִיִּין מְלִימוֹד הַחוּרָה. הֵא עַתָּה לַעֲשׂוֹת לֵה' סַפְרוֹ כו'
 וְסָבִן. [שְׁעַפִּי"ו הִיא לֹאֵל יִדְּנוּ לִישָׁב קו' סִירוּשְׁלָמִי בְּרִכּוֹת וְשִׁבְתָּ (פ"א ס"ב) שֶׁקָּסָה וְכִי לִית
 לִי לְרַשְׁבִּי הַלְמַד ע"מ לַעֲשׂוֹת וְלֹא הַלְמַד ע"מ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כו' שִׁישְׁבוּ זֶה שִׁינוֹן כו' (ע')
 בְּשׁו"ע אֲדַמּוּ"ר נִבְגִּי"מ (פ"ג מִתֵּת"ס ה"א בְּקו"א לוֹת א'). מ"ש בְּזֶה וְהַתְּבֻנָּה דְּבִרְבִּינוּ].
 וְסִי יוֹכִילִים לִישָׁב עַפ"י שִׁיעָתוֹ דְּמִסְרָם קִרְאִי הִפְרוּ תוֹרָתָךְ עַתָּה לַעֲשׂוֹת לֵה'. וְכִיּוֹן שֶׁאֵלֶּם בִּיטּוּלוֹ
 חוּרָה בְּדוֹרוֹ (כַּמְבוּאֵר בְּזוּס"ק אֲדַר"פ נֶשֶׁא וּפ' תְּרוּמָה הֵנּוּ). וְלִרְיָךְ לְהַתְּחַזֵּק בְּחוּרָה מֵאֵד.
 מִכָּל

וכל לאמר שהפרו חורףך במאוס שיש לו עם קבוע דוקא. א"כ כשקרה העת הקבוע בחמאע למדוד א"ל להפסיק משום עם לעשות בו. ול"ד לסוכה ולולב ואיך שנקט הירושלמי שם (אשר עפ"ד ידוקדק הא דהורףך למשל הא דסוכה ולולב ולא הסתפק במאות ק"ש לבד. שיש לבך לזם). דאינאו לית להו זמן קבוע לעשייתם. דגם לולב הוי מאותו כל היום (ועיין חוס' שבת ע: ד"ה ואם הסחילו) ואכמ"ל. רק שעדיפא קא מחרי' לחלק בין ק"ש לאיך דה שנינו בו. וזהו לשיטתו הנקי' שיאצ ב"ק מאות לא ימוש אף שחורר אנו לריכים שיהיו הדברים מחודדים כג"ל, עיי"ש]. לה פחה רה"ק להודיענו מאימתי קורין את שמע צערבין. ויישב זאת במחק לשונו מאימתי קורין את שמע צערבין משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף"ה בו' ע"ש. והנה הדקדוקים דתנא סיכא קאי ותו מ"ש דתני צערבין ברישא. יחישבו גם כאן עפ"ד ה"ה ב"ק ח"ה. וידוקדק גם יתר הדקדוקים דה"ה הגמ' מכדי כהנים בו' ליחמי משעת נס"כ. והלל"ה הוסיף להקשות כהנים גופיהו מחי יתפללו, שחי' ע"ז ש"ב הגאון הלל"ה ז"ל דכיון דאכילת תרומה מאוס. עפ"י ראייתו מפסחים (עב:) עיי"ש. ע"כ מותר לאכול אפי' בזמן ק"ש. [לכאורה לפי"ז אין ראייה כלל מפסחים (עב:) דשם הוי' המעשה עם ר' ערפון. ור' ערפון אזיל לשיטתו דמעשה גדול. עיין קידושין (מ:). ספרי פ' עקב (פיסקא מ"ה) שהש"ר (ה'). ועיין ירושלמי פסחים (פ"ג ה"ו) חגיגה (פ"א ה"ו) ועיין בבלי ב"ק (ח') מגילה (כז'). אבל לפי"ד שב"ק יולא וסגיה. א"כ לדידן דלימוד גדול כרע"ק אינו רשאי להפסיק לאכול תרומה וסבן. ויש אחי להאריך בזה. ויבא בתשובותי בראש השית"ש]. ועיין בעין אלי' מה שב"ק ש"ב ידי' ולבדי בגאון הסדיק המנוח מוה"ר ש"ק זלל"ה אבד"ק קאברין, יישב עפ"י גם קושיות מרן הרב"י (באו"ח סי' רס"ד) לענין הא שמקדימין להתפלל ערבית ולקבל שבת ולאכול מיד שקשה דהא אסור לאכול קודם ק"ש. שחירז ג"כ כיון דאכילת שבת מאוס מותר אפי' בזמן ק"ש עיי"ש. עוד בדבריו ה"ה שכתבו מזה לדעת שאף דק"ש לד' ר"י הוי דאורייתא כמו שביארנו. אפ"ה חזיב מאוס בשעתה. (עיין פסחים סח: מנחות עב: חוספתא פ"ב דערבין דאר"ש בוא וראה כמה חזיב מאוס בשעתה. ועיין קידושין לג' חולין נד:). א"ר יוסי ב"א בוא וראה כמה חזיב בו' עיי"ש, וע"ע פסחים קה: לענין חזיב מאוס בשעתה וסבן). ואכילת שבת ותרומה שרי אפי' בזמן ק"ש. א"כ כשלומד וסגיה זמן ק"ש ודאי חזיב מאוס ק"ש בשעתה. (ועפ"י ידוקדק, הקורא אח"כ לא הפסיד כה"ס שקורא בחורה" שדקדקו בבלי וירושלמי דקודם לכן בעונתה חביבה עיי"ש. ושים לבך לדברי דמשום חזיב מאוס בשעתה קאמין עלה). ועוד מרמז רה"ק במלותיו שנקט, "נכנסין" לאכול. ולא רשאין. ולא מבושרין. ולא זכאין. (עיין בחוספתא פ"א דברכות. ובחידושי למעלה למשנה ח' פ"א אות יו"ד הארכתי). שבהמה אז זמן סעודה לכל. וכמובאר בבביתא ברכות (ב:) לכולהו תנאי ואמוראי בקרב לאותו זמן. ועוד דסוף הזמן עד סוף האשמורה בו' עד חלות עד שיעלה עה"ש. והקשו בגמ' ליחמי עד ד"ש. וסירנו דאיכא משמרות ברקיע ובארעא בו', ע"ש ובאר"ש דקמ"ל דאז מסוגל להתפלל על החורבן וכן ראוי עיי"ש ברא"ש. ועיין במנחת שמואל איך יישב פלוגתא ר"א וחכמים ור"ג הכל לענין סגולת הזמן לחפלה עה"ח. עיי"ש בשם לב. א"כ ל"ש אז ביטול חורה כ"כ דבלא"ה הוי' אז זמן אכילה ותפלה עה"ח. וחסדיב מאוס בשעתה :

[והנה בשקפ"ר ק' מרשב"י ארשב"י דר"ש סתם הוא רשב"י (עיין רש"י שבוטות ב: ובבביתאורנו לסוף"ה מריוט"ע הארכנו). וסוף ס"ל בפסחים מנחות וחוספתא ערכין ה"ה דחזיב מאוס בשעתה לרחות השבת עיי"ש. א"כ הוי' ליה להפסיק לק"ש. רק שג"י יישב עפ"י שיטתו דזה שנינו חס שנינו וכאמור בדברינו למעלה. א"כ חורה מאוס בשעתה כמו ק"ש וסבן] :

ועפ"י דברינו אלה ידוקדק הא דפ"א מ"ב הקורא מנ"א ל"ה כאלהם שקורא בחורה .
 שאלו בחמה כ"מ לדינא למ"ח כח' . ועיין בסדר לשון הירושלמי זרכות ושבת (פ"א
 ה"ב) זה שינוי זה שינוי כו' . והא חנין הקורא כו' עיי"ש . ונקל לנכון ואין צוה להאריך .
 והנה עפ"י השני פנים הנה' וביחוד לפי הפן הא' יחוצר גם סוף ד' סגמ' בבלין וירושלמי
 מאמר ר"ח דת"ח מרבים שלום בעולם דשפיר שייך למשנתנו לכל הפנים שמכיר משום
 דד' ר"ז וכת"ק בפסוק עת לעשות דבת"ח איירי . וגם ראש מכליתין איירי בת"ח לפי דברינו .
 ולפן הא' יבוא כמין חומר עיין בדברינו הלאה ולכך תשים כהוגה ולא כקורא בדברים .
 ועפ"י פן הב' יוכל לעשות כמוכין קלה בדרך שיחת חולין של ת"ח וכל פטע' כו' . דהנה
 בהקדמת ס' בחר אברהם כחב בשם המג"ע דמאימתי שהתחיל רש"ק הוא שחתם שמו
 בראש חבורו . דגימטריא "מאימתי" עולה "אני יהודה קדוש" שקרא ע"ז תמה הגאון בעס"ד
 שעניו כרס"ק יקרא ח"ע קדוש עיי"ש . ולענ"ד א"ש דהנה כאשר אנו לרגל מלאכתנו גיולל
 מם' שבת נקרא שם (קית): "אמרו לי' לרבי מ"ט קראו לך רס"ק? אמר להו מימי לא
 נסחכתי במילה שלי" (ועיין ירושלמי מגילה פ"א ה"א . פ"ג ה"ב . סנהדרין פ"י ה"ה .
 ע"ז פ"ג ה"א . עיי"ש שלא ה' הא דמילתא אחריית הוה בי' שהחבר בבלי עיי"ש וחבין
 את אשר לפיך) . והגמ' בבלין מתרבת שם דברבי מילתא יתירא הוה שלא הכנים ידו חמה
 אבננו . אבל כמה שלא נסחכל כו' אינו ראוי לתואר "רס"ק" . א"כ מדוע כחד זאת
 רס"ק חמה לשונו . אחרי שהוא עיקר הטעם (וחלה תיבא דללא תיבא) . אך בחמה מפני
 היוצא עמוסן כגי (עיין ירושלמי בללים פ"ט ה"ג . וב"ר פ' ל"ג . ועיין בבלי סוריות יד:
 ושלמי סוטה מט: . ובס' "משען ומשענה" הארבעתי) . שט"כ הכחיד חמה לשונו מה שהי'
 בו מילתא מרבו ר"י . ואומר שרק ע"כ נקרא קדוש כמה שקיים ד' רבו ר' יוסי שלא
 נסחכל כו' (עיי"ש בשבת ה"ל ושם) . א"כ ע"כ שפיר בראש משנתו חתם שמו . לפי דעתו
 שנקרא קדוש רק כמה שהלך בדרכי רבו . שפיר שייך התחיתם . "אני יהודה קדוש" שר"ל
 שנקראתי קדוש כמה שקיימתי ד' רבותי . וזה שייך לסידור המשנה שקיבץ ד' רבותיו , והבן .
 ועפ"י דברינו בפר' הב' ידוקדק יותר שלכן נקרא קדוש מפני שהלך בדרכי ר' יוסי רבו . וגם
 משנתנו כחב אליבא דר"י רבו כחבוב למעלה . ודעת לנכון נקל . ואינו מקבל אורך ;

הפן הב'

והוא ג"כ ע"פ הלחם דברינו שסוף מכליתין בת"ח איירי במשנה וגמ' וכן רס"ק המסדר
 בראש סידור משנתו . והבן . והנה מהר"ל פי' מאימתי שבראש מכליתין שכותנו
 מלשון אימה ופחד . שקורין ק"ש להבן מאימתי המזיקין . עיי"ש . (עיין בסס"ד סו"א אות
 י"ד רס"ק) שאל נגולל עוד מעט את מכליתין בבלי (ד:) ונקרא שם לענין אם קרא ק"ש
 בזהכ"נ שזריך לקרואה גם על מעטו מאימתי המזיקין . ואר"י אם הוא ת"ח אינו זריך .
 ואפילו לד' אבי' לזריך חד פסוקא . הוא כגון בידך אפקיד כו' עיי"ש . אשר לזה רס"ק
 לשיטתו שביארנו דס"ל דגם ק"ש שינוי . ואזיל בשיטת רשב"י רבי' . ע"כ קאמר מאימתי .
 ר"ל מאימתי המזיקים . קורין את שמע . [כאנו פ' שמע דוקא שהיא מסוגלת מפני המזיקים
 לד' רי"ז שם (ה') דבלא"ה הוי' רק שינוי וכח' ויכול לקרות איזה פרשה שיראה מה"ס .
 והבן] . ומפני שת"ח אי' לחזור לשונוה קאמר בערבין משעב כו' ר"ל דדוקא בזמן ק"ש
 בזהכ"נ יוכל לקרואה מפני המזיקים . אבל אם קרא כבר בזהכ"נ אי' לחזור ולשנותה
 על מעטו . דוכל לדעת גם בחורה שמשוגלת מן המזיקים . וכח' דרשב"ל כל העוסק בחורה
 כו' . וכדרי"ל דאמר מהאי קרא בק"ש . מזיקים גדלים ואין עוף אלא "חורה" ע"ש .
 שלכא' קשה פתח בק"ש וסיים בחורה . רק שמוכל להעמיס דגם רי"ז ס"ל דק"ש הוי שינוי
 והבן ואכמ"ל :

וכל

נובל לומר ג'כ עפ"י דרכנו שבת"ח איירי רס"ק. וכהנה כפ"כ מ"א חנין ה' קורא בתורה וסביב זמן המקרא כו'. שא"כ בת"ח נוגע לנו לענין הדין לדעת מתי קריין "סביב זמן המקרא", שאם ה' קורא אז פ' ק"ש בתורה בדרך למדו. שילא י"ח גם מדרכנו (לד' רס"ק שביארנו דס"ל דגם ק"ש שיוון). ולזה רמז מאימתי קורין. ודעת לנכון נקל ואינו מקבל אורח:

מעשה אחרי שהארכנו והערכנו ד' פנים (אשר הם ללנים אליך, וכל למאז בדברי כל הד' פנים שמטו חכמים ז"ל (במס' סופרים פי"ו ה"ב) פנים של חימה למקרא (פי' הרי"ל שמאימתי ל' חימה), פנים ציונים למשנה. וכאשר לא ימלטו דברי מפנים שוחקות. שהוא לאגדה. משחקת לפני תקוה כי לעומתה המלא ימלא בעזרתו ית' בדברי גם פנים מסבירות לש"ס באחריו מקומן (כחצתי עפ"י גירסת המס' סופרים. וביקוט מהופך הגירסא שוחקות לש"ס, מסבירות לאגדה, עיי"ש, ועי' בביאורי ש"כ ידידי הגרי"א לנדא ש' בס' עיטור סופרים שם). וה' הטוב יזכנו שיקויים בנו באתה מקרא מלא, פנים בפנים דבר ה' עמכם). ולפני כלותו לדבר נגלול נא גם הגמ' בבלי וירושלמי מכלתין עד תומם. ואנו קוראים בסופס מאמר ר"ח ת"ח מרבים שלום בעולם. שגהשקפה הראשונה מלת בעולם אינו מדוקדק כלל. מה שייך לשון שלום בעולם, ולא מלאנו בכתוב מליצה זו. רק ונתתי שלום בארץ. אפשר כי עפ"י ד המ"א בריש אור"ח שכו' בשם השל"ה ה"ק. וכאשר האריך ידי' ש"כ הגרי"ה הלוי לעווין ש' בס' פליטת סופרים ואין יחושע להערות מקורו מחלמוד בבלי וירושלמי, וכמו שגם אהנתו נגענו בקלה המטה שמרומנו במשנתנו מאימתי כו' לחבר יוס ולילה בתורה או בתפלה, עיי"ש בדברינו (פן הא') שלום נאמר כוונת שלום בעולם. בעולם ממש שעושים שלום וחבור בין יוס ולילה ולילה כיום יאיר להם בלמוד תוס"ק ונקראו בונים שאם לא ברייתו יומם ולילה [רלונו אם לא תורתי המחבר ובורת ברית בין יוס ולילה והוא וסגית כו' וחבור יוס ולילה בתורה, שזכו כונת ברית. כריחת ברית דיום ולילה] חקות שמים וארץ לא שמתו. ועיין פסחים (לג') נדרים (לג') ע"ז (ג') ולפלא על ש"כ הגרי"ב ז"ל שלא לין שם עיי"ש:

והנה עיין סנהדרין פ' חלק (לעו') א"ר אלכסנדראי כל העוסק בתורה לשמה עושה שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה. שנאמר או יחזק במעויו יעשה שלום לי שלום יעשה לי. רב אמר כאלו בנה פלטרין של מעלה ושל מטה שנה' ואשים דברי בפך כו' לנעוץ שמים וליסוד ארץ, שהיו באתה שלום בעולם ממש. ועיין שבת (לג') בעון עיניו הדין כו' וביטול תורה, חרב וביזה רבה, ונצורת בא, וב"א אולכים ואינם שבעים כו' ע"ש. שא"כ ת"ח בלמוד התורה עושים שלום בכל העולם. שלא חסי מלחמת חרב ושלא חסי ביזה רבה. גם עושים שלום בין איש לאשתו. דהנה אם נגלול מס' ב"מ נקרא (נע"י) דכד מישלם שער מכלא נקיש ואחי תיגרא בביחא. וא"כ כשלם חסי' בצורת יהי' שלום בבית. ועפ"י נוכל לאמר שע"כ נתן רס"ק ה' באכילה כהנים בתרומה. דהנה מצאנו בדברינו לענין תחלתו בכופו שח"ח מרבים שלום בעולם ושיה' שובע כו' ובשבת (לג') אלו קוראים שבעון תרומ' היוקר הוס בעולם כו'. א"כ לשיה' שובע בעולם עלינו אפוא שני דברים. א) לימוד התורה. ב) נתינת תרומה, א"כ הא בזה תליא, ולכן נתן סימן באכילת תרומה, וכשהכהנים אובלים תרומה, בלי תפונה לומדים ת"ח ג"כ (שאם לא, לא הי' ממה ליתן). ועפ"י אלו מובן ג"כ שח"ח עושים שלום בעולם ממש. ולהכי התחיל ג"כ במאימתי לפי"ד הו' שכלל הד' פנים שבת"ח איירי, ע"כ נתן סימן לדבר כהנים שהם משימים ג"כ שלום בארץ, שלום בין אדם למקום בהקדבת קרבנות, ובנשיאת כפיהם וישם לך שלום. בין אדם לחבירו, ע"י ערי מקלט עד מות ה' כ"ה ג". בין איש לאשתו ע"י השקאת סופס. והם כיון

בניו של אהרן אהב שלום ורודף שלום (עי' אדר"נ פי"ב. סנהדרין ו: יומא עא. וזדקך כללם ובדיחותא הגדתי אז דבר בעשו. ועיין שבת ל: כי הא דרבה מקמי דפתח כו' ועלינו אפוא לפתוח בפאה). ואמרי' שלד' ר' אלעזר בקידושין ע: שאם תראה בהן בעזות פנים אל תהרהר אחריו, שנא' ועמך במריבי כהן עיי"ש. לדעתי גם האי כהן לריך להיות רודף שלום ואהב שלום, שאף אם בעזותו ירדוף השלום ממנו והלאה, כפי' יאהב השלום להשיבו על כו' ומקומו. כי אם בפחיתותו ועזותו קאים, לאחזו קוראים עליו בבעיות (ז: שכל אדם שיש בו עזות פנים מותר לקרותו רשע, ולשנאותו, עיי"ש, וחם להו לזרעא דאהרן בכהי רק ייסון בני אהרן לשלם לעבדן עובדא דאהרן (עיין יומא עא:)) כהנא רבא. וא' שלום ישים עלינו ברכה ושלום חמן :

עתה אחרי ככלות דברינו הנ' מחיר בזה שנית אשר אמרנו בראש דברינו דכת"ק דסוף מילתין דס"ל עת לעשות כו' כסדרן. וכר"ם בשר"ס חזיל לשיטתו במנחות (לע: גבי לחס"פ דאלו מושכין ואלו מניחין שכן ס"ל גם גבי תורה לריך תמיד כאשר נחנה ראש ונשובה לדברינו אלו הנ' עיי"ש. ידוקדק גם הא דריש פאה דחשיב ח"ת בין אותם שאין להם שיעור דשם סת"מ ג"כ ולא ס"ל כר"י ורשב"י שאדם יולא י"ח בק"ש או בפרק שו"ע. (עיין בר"ש ובשנ"א מכ"ק ש"ב רבינו הגר"א זי"ע שם ומ"ש כ"ק ש"א גאון תפארת ישראל זי"ע ודו"ק). דסת"מ חזיל לשיטתו במנחות כאשר גם משנתנו דפאה הוי' סת"מ וד"ל :

בן עפי"ד הנ' נוכל לדקדק קצת הא דחשיב בריש פאה דברים שאדם אוכל פירותיהם בעו"ז, כבוד אב ואם, שכבוד הדר הוא כבוד אח אביך כו' למען יאריכון ימיך. וכמעשה דבן דמא (ירושלמי פאה פ"א ה"א, שבת פ"ו ה"א, סוטה פ"ט ה"טו, בבלי קידושין לא' ע"ז כג: עיי"ש) ג"ח שבגופו. מאן דקביר יקברו' ומאן דידל ידלוגי' וסחי יתן אל לבו. (עי' מו"ק כח' כחצות עב: נדרים סג: וירושלמי כחצות פ"ו ה"ה) הבאת שלום בין אדם לחבירו. כמ"ס למעלה דבאורא נא. מגמ' ב"מ (נע"י) דכד מישלם שערי מכה נקיש ואחי חגיגה בביתא. א"כ בכלל הבאת שלום הוא נתינת הלדקה. ועשר בשביל שחתער ובחמוי נא בואת כו'. (עי' שבת לז: קיטי הענין כי ועי' מס' ד"א זוטא פ"ד אם עשית לדקה תזכה לממון כו' עיי"ש). וח"ת כנגד כולם. (שקשה לפרש שקול כו' דמה שייך זה לדברים שאוכל פירותיהם). שלפי"ד הנ' בזה דת"ח מרבים שלום כו'. דבחורה עושים שלום במרומי העולם ממע. שלא תהי' מלחמה חרב ובזה ובאורא. א"כ באמת ח"ת נגד כולם, אוכל פירותיהם בעו"ז סי' שלום בארץ, וכחתו חרבותיהם לאתים כו', ולא ישרו עוד איש חרב על רעבו, ויהי' טובע בעולם, ויאלכו עמים וישבעו. (נהפוך מביטול תורה שאוכלים ואינם שבעים) גם כי פקדה את נוך ולא חטעה (דכשי'י) טובע לא יחי' חגיגה כאמור) וידעת כי שלום חלך :

שרם חללם לדבר אליהם נא בזה מכתב ח' מידתי ואסובי רבב החרף הגביר המפורסם מו"ה שלמה כלוי איש סרוויץ שי'. הנוגע לדברינו המדובר פה, ותשובתי אליו :

ב"ה יום ג' י"ג שבט, בו יבא רנה ושמחה" לפ"ק, פה"ק ברלין :

אלהים יענה שלום הדר"ג כבוד מאהבי איש מן הרמתיים, אלוף היראה ומודע האמונה, אח לחכמה ורוע לחבונה, הרב הגאון החרף, זה סיני בקדש היוחסים, פאר האנשים, מגזע ישישים, מוה' דוד כעבלי האפרתי שי'. מחבר ס' "מגדול דוד", ומפיץ אור לישרים, בדבריו היקרים :

הן בשבתי זה ירחים אחדים לרגלי מסחרי צברלין העיר. מאין לי אהב ורוע מודע ומכיר. ונפשי יבשה, עיני מכעס עששה. כאשר בלתי אל לחמי הקלוקל. לנכל מסחרי במסדר נכון עיני, וכאשר לעתותי מרגועי הנני פורש חרני לשום לי בים התלמוד דרך. ובמים עזים הפוסקים

הפוסקים נחיצה. לעומק המושג וקולר המשיג אפגשה לי לפעמים קרובות אורי מכשול עלי דרכי. ואזני נגף עלי ארחי. אז צעת הדין הנני לעוק מנהמת לבי "הה! מי יתקן אדוני ואלופי דוד האפרתי יושב אל יד ימיני לתמכני, או מי יתן לי אבר כיונה, לעופה אשכונה, בחלרויתך. אך סחם חפלתי, ועדי ריקם חסוד, ע"כ סלח לי נא אדון מורה ורב אם אלאך ואוהיך בדברי הפעם, מגילה עפה מה ומה כחובה. אחרי אשר בארץ זיה ועיף הנני יושב. ואליך נפשי ועיני נשואות כי חכה במטה עוזך בצור, וחשקני לזמתי מים לרויה, גם בשבתי במדבר שממה הלזה, והיה לי דברך למשיב נפש ומועוד רוחי כו' כו'. [פה האריך הר"ג החכם וסופר המ' בקושיות וסערות רחבות וארוכות שמתי למו מקום בתשובתי. ואחו הסליחה אם קלרתי באמריו כאשר עיניו יחזו מישרים, היותי מקלר בקונטרסי הלז באמרים, בא"א המחבר]:

לפני כלותי אמרי לעיר שני דברים קלרים אשר עלו בדעיוני ולא שמתי עדנה עיני בם ולך אדוני פתרונים. (א) שזפו עיני בשו"ת ש"א (או"ח סי' ד') מביא שם ל' הירושלמי שמקשה על ר"ג דר"ש דרכות איך זה עשה מעשה כפי דבריו במקום אשר חביריו חולקים עליו. מכמה וכמה הנאים שלא הריבזו עוז בנפסם לעשות מעשה כדבריהם במקום אשר רבו עליהם המורים. בין התנאים האלה ימנו גם את ר"ע. שים נא עיניך אלופי בהש"א או בהירושלמי (ת"י אין אחי פה ש"ס ירושלמי) וענני אשר לקולר השגתי נפלאתי מה זה ראי' מרע"ק, הלא ר"ע הדר ביה לגבי רבן, עיין נזיר דף ק"ב ע"ב ו"ע. (ב) שגבס ממני לדעת ולהבין ד' הגמ' דרכות (כ"ו ע"א) איבעי' לסו טעה ולא התפלל מנחה מהו שיסתפל ערבית שמים, את"ל טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שמים משום דחד יומא הוא כו', אבל הכא כיון דתפלה במקום קרבן כיון דעבר יומו בעל קרבנו". עכ"ד הגמ'. ומה אומר לך אדוני נלאיתי מזוא הפתח. כלכל כל אוכלה. הלא מודע היות בקדשים הלילה הולך אחר היום, אשר לפי זה אך נספך דעטה ולא התפלל ערבית הוי' בשחרית עבר יומו. לא כן כשטעה ולא התפלל מנחה. בצפיתי אלפה כי תאיר עיני בכל אלה אשר הקרבתי לפניך, ותעמידני בקרן אורה. וס' יפרוס עליך סוכת שלמו ויברךך במזמן וישמרך מן המזיקים כו'. כנפך ופנש המתכבד בקרבת אהבתך עומד הכן לעבודתך כל הימים "שלמה הלוי איה הורוויך":

והנני קוטף מלילות מתשובתי הארוכה וסערותי לך ידידי הרב הגביר החריף המ' ש' רק הנוגע לעינינו ויתר הדברים יקנו מקומם בתשובתי בעזרתו ית':

(ח) אחרי שצעת הנרות אשר יאירו לך ידידי במכתבך אלי הראיתי חזות קשה ע"ד היר' דרכות (פ"א ה"א) ור"ג פליג על רבן ועבד עובדא כוחי כו', הוצא בש"א. הנה הש"א איננו עתה עמדי בדרכי, רק את הירושלמי ידעתי, וסלח נא לי את אומר אשר פחו כמים הותרת להקשות על הירושלמי מגמ' נזיר (נב:) ולא שמתי לבך כי בצבלי נזיר ס"ל לר"ם תלמיד' דרע"ק. דלא חזר בו רע"ק. ועיין בירושלמי דרכות (פ"א ה"א) המ' שהגרסא שם במעשה דקופס מלאה עלמות באופן אחר וניתוסף שם דאמרו נעמוד על המנין. הסתילו מרע"ק וטיהר ח"ל הואיל והיית מטמא וטהרת טהור ע"כ עיי"ש. שמה ס"ל לבבלין נזיר שחזר בו. ור"ם פליג ע"ז שם. וגם הירושלמי ס"ל דלא חזר בו' רק שלא ראה לעשות מעשה נגד חכמים דפליגי עליו. [ובספרי משען ומשענה הארכת להעיר הרבה על הירושלמי הלזה שהי' להם להביא מעשיות אחרות מרע"ק שלא עשה מעשה כדבריו, גם פלפלתי בענין ר"ג שבהשקפ' מלאכותו עוד פעמים שרלה לעשות מעשה כדבריו. נגד חביריו. ויישבתי שם בחרוכה יאריך עלינו להביאם בזה]. ועוד י"ל לע"ד דבאמת נוכל לאמר שגם הירושלמי ס"ל דחזר בו רק שמביא ראיה דרע"ק לא עבד עובדא כנגד חכמים היכא דפליגי. לא מהמעשה שיכול להיות באמת דחזר כמשנ"ת רק ממה שאל' לשון "הואיל והיית מטמא וטהרת טהור" מבואר שאל' ה' הפלוגתא בראשונה באופן זה דרע"ק מטמא וחכמים מטמאין

מעמאין. ואח"כ כשעמדו למנין ה' מעמא. לא ה' מה ראי' שטמא מן הדין משום דלענין להחמיר בטומאה בל"ס לא ה' רע"ק עושה מעשה נגד חכמים דפליגי עליו. ועיקר הראי' שחזר הוא ממה שה' מעמא ועתה עיבר דל"ס שטמא כן מפני חכמים. דאך יעבר דבר העמא ובמקום שיש ח"ה כו' וצפרט שעמדו למנין עיי"ש. שא"כ שפיר הביא ראי' שלא עשה מעשה כדבריו נגד חכמים וסבן. וזה לענ"ד פשוט ונכון :

[אחרי שובי מאלתי שקו' הרה"ג ה"ל הקסה הכרדים צירו' שם ויישב ג"כ דירוש' ס"ל כר"ש בצבלי. ולע"ק מדוע לא הירץ כחירו' השני לדקדק בלישנא שלדעתי הוא העיקר ואכמ"ל] :

ט) בדבר קושייתך בצרכות (כו') לענין האבצ"א. דע נא כי כבר נשאלתי בזה עוד בימי עלומי בסיסתי בן י"ד שנה מאת ז"א הרה"ג מהר"א אפרתי ש' ומלאתי אח"כ שטמא ע"ז גם ידי' הגר"ש ש' בס' זכ"י. אשר אם אמנם הקושיא נבנתה רק על אדני הפלול. ולא על מוסדות סברות ישרות. כי מה שבצרכות הלילה הולך אחר היום. הוא רק לענין אכילה ולא לענין הקרבה. אפס כי יש לחזק קושייתכם מדברי הגאון הבית מאיר בהסכמותיו לז"ה (ס' חקפ"א) עיי"ש. אך לפי מה שהארכתי בספרי "מגדול דוד" ובקו' הלא אשר הכי מליט לך בחזק מכחצי. יישבתי וזה בטוב טעם ודעת משום דהאיבעי' הוא אליבא דריו"ח וריו"ח ס"ל כריב"ח דתפלות אבות תקנום [משום דס"ל ת"ע חובה וכמ"ש רב עמרם מוצא בחוס' ברכות ד: ד"ה דאריו"ח. ומ"ש החוס' דליהוי קשיא הלכתא אהלכתא כבר יישבו אח"י המעדי"ע והפנ"י. דשאני הכא דאיכא רבא בתרא דס"ל כרב. וחו לית הלכתא כריו"ח לגבי דרב. וכבר כחצתי מעט מזה למעלה במאמר ז' "חיי עולם" הערה א'. עיי"ש שאחרי שס"ל לריו"ח תע"ח ממילא ס"ל תפלות אבות תקנום]. וריו"ח וכל מאל דס"ל תפלות אבות תקנום מודו דאסמכיהו רבנן אקרבנות (דאלת"ס מוסף כנגד מ"ה תקנום ברכות כו:). א"כ ל"ק מידי. ולשון "דאפלא במקום קרבן" ר"ל אסמכיהו אקרבנות וסבן. ועפ"י העירותי מכבר לידיו' הגר"ש ה"ל ש'. בזה שס"ל ל' החוס' שאם עבר ז' תפלות אין לו תקנה. מהא דקנקיע רב מרי אריו"ח, טעה ולא התפלל ערבית". ולא חשיב לרבותא טפי בלא התפלל מנחה. שלפנ"ד עפ"י שכתבתי בגליון החוס' עפ"י ד אח"י המעדי"ע. והפנ"י דס"ל דריו"ח דתע"ח וכמ"ש החוס' בשם רב עמרם. א"כ שפיר חזיל לשיטתו. ול"ק עליו מהא דרב. שהקשו עליו החוס' (כו') ד"ה טעה ע"ש. עפ"י אין ראי' מהא דקאמר ערבית ולא מנחה, דבאמת הוי ערבית רבותא טפי. דקמ"ל דת"ע חובה. שאם טעה ולא התפלל משפלה בשחרית שחיס. ואי הוה נקיט בלישני' מנחה ס"ל דס"ל ס"ע השות. והשתא דקאמר בערבית קמ"ל דגם ערבית חובה וסבן. כן יחייש עפ"י כח' גם קו' אחרת שהקשה ידי' הגר"ש ש' בס' זכ"י שם. מה שלא פשט האיבעיא דאם טעה ולא התפלל מנחה מצרייתא שם (כו:) טעה ולא התפלל מנחה בע"ש. ול"ל ליפשוט ממימרא דאמוראי, ולפי"ד ל"ק דאי מצרייתא ס"ל דס"ל לברייתא ת"ע רשות. ותפלות כנגד תמידין תקנום שא"כ הלילה הולך אחר היום. ומנחה וערבית חד יומא הוא. משא"כ לריו"ח דס"ל תע"ח [מה גם שפסק גם בטעה ולא התפלל ערבית שמתפלל בשחרית שחיס] דמוכח שפיר ממ"ל דגם בטעה ולא התפלל מנחה. כמו בטעה ולא התפלל ערבית שמתפלל שחרית שחיס. וה"ל במנחה מתפלל ת"ע שחיס, וסבן. וכן העירותי עפ"י אלס את חזון הגאון הגביר תהר"ח ראטנער ש' ממאסליב. מ"ש ראי' בשו"ת יבש"ר טוב (שאלה ז') מתפס"ש (כו') לענין לא התפלל מנחה שמתפלל ערבית שחיס. שחפלת מנחה כנגד תמיד של בין הערבים. ואין מקריבים תמיד בלילה. א"י דלא חיקו תפלות נגד הקרבנות לכחלה. עיי"ש בדבריו בספרו ה"ל בארובה. שלפנ"ד אי מהא לא איריא דשאני הכא דריו"ח הוא מרא דשמעתא. וריו"ח ס"ל ת"ע חובה. א"כ ממילא ס"ל תפלות אבות תקנום. ולא כנגד תמידין וסבן, אשר ממילא לא קשה וליכא

ולכא ראי' כלל רק לד' הכוס'. ולא לד' השלילנות, ולא לד' אל"ה הגאון המעדי"ע וד' הפנ"י שהזכרתי. שא עיניך וראה דבריהם ושים לבך לדעתי והבן. ויתר דברי הפלפולים בזה אשר הארכתי ושבו והיו ספר שלם מראה בעזרתו ית' בספרי מגדול דוד". ועתה שלום. שלום לך ושלום לאחוזי חורתיך כנפשך שבטך עד תאוצ גבעות עולם. וכנפש תדרשך למצב אופקך עת מנפש ועד בשר :

הק' דוד מעבלי בן איש אפרתי .

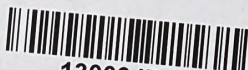
עם כלות דבריו במאמר הרביעי הנני להוסיף בזה דבר אחד קטן מני הדברים שהגדתי בסיום השם"ע עתה בחילולא, באשר הדבר הזה יבון גם לדברינו בזה, והוא :

בסוף הש"ע ובכחות מס' עוקלין יסיים רה"ק בדברי ר"ש בן חלפתא [המוזכרים בחז"ה שמויים גם ביושמי ברכות (פ"ב ה"ד) ובבבב"ב (פ"א) עיי"ש] שאמר "לא מלא הקב"ה אלי מחציק ברכה אלא השלום שנאמר ה' עוז לעמו יתן ה' יצרך את עמו בשלום". והוא כי ע"פ דברינו למעלה שעיקר היתר רה"ק לסדר המשנה הוא משום עת לעשות לה' הפרו קורסך. ע"ד המבואר בגיטין (ס' תמורה יד:) ואשר ע"כ החל רבי בלשון מאימתי, כאמור למעלה. ח"כ שכל היתר כתיבת המשנה הוא שמוטב שחקק חורה ואל תשתכח תורה מישראל. והיתר הזה בעו"ר אינו כלה. וכל המחברים עד דורנו הזה יחזכו יחדותיהם על היתר זה. ע"כ רה"ק בסיום משנתו אשר אמנם חפץ להגדיל תורה ולהאדירה. אך רק שיכתבו בצפון שמיר על לוח לבב כל איש מישראל ושלח ישכח דבר אחד ממשנתו אשר אז לא יערכו לכתיבת הגמרא ג"כ כאמנם ז"ל נדרים (כב') אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד כי ע"ש. שלדעתי פשוט שכמו הנביאים לא באו רק לכוותח את ישראל ולהשיג צדק לאביהם שנשמים אשר הם לא היו נריכים חוכמה רק ספר יהושע מנסי ה' ונחמה הארץ. כן גם לוא לא מרו ישראל את פי ה' ושמרו את חורתי כי אז לא היינו צריכים לכתיבת תורה שבע"פ כלל לא המבואר בעירובין (נד'). שאלמלי לא נשתדלו לנחות הראשונה לא נשתכחה תורה מישראל שהוא שאם היו נמנעים אלבעות הש"ס ה' הדבר נחמי עלי יקבל שכחה (ושכירת כלות) גרמו מעשי אבותינו בעו"ר וכלל. ואשר עפ"י יתבאר דברי רז"ל (שבת י) במחלוקת שמאי ושלל שהיה היום קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל שהוא עפ"י המהר אשר מעשה העגל גרם את השכחה ומפני השכחה נהרבה בעו"ר מחלוקת בין החכמים. ונודע אשר שמאי ושלל היו הראשונים שנהלקו בג' דברים וע"כ היה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל והבן. וכשמכס צ"ב לצאת הגואל אשר יערה עלינו רוח ממרום וגלה כבוד ה' על כל בשר כי פי ה' דבר אז לא תהיה עוד שכחה ולא יניף עוד איש חרב על רעהו ושלום יהיה בארץ (אשר ע"כ רק חבנו של משיח הוא קטגוריא בין הח"ח. עי' שבת קיח. וברש"י שם). וזהו סיום המשנה לא מלא הקב"ה אלי מחציק ברכה ושלח ישכח את השלום. שלא ידבק מחלוקת בין החכמים. והוא שנאמר ה' (בכבודו ובעזמו) עוז לעמו יתן אז יצרך את עמו בשלום. כי לא חז"ל עוד שכחה כאמור וממילא לא נלעך אפוא לכתיבת התוספת"פ. וזה גם סיום המסכתות בגמרא מהסוגים בספרן ז"ל (ברכות, דס, מיר, יבמות, כתובות) במאמר ר"ל הר"ח שחלמידי חכמים מרצים שטם בעולם. והוא משום שנאמר וכל בניך למודי ה' שאז לא תהיה עוד שכחה ומחלוקת וישיה רב שלום בניך :

הספריה הלאומית
S 29 A 4862

אפרתי, דוד טבלי,
ספר תולדות אנשי שם :

C.2

1300947-20

W-X

